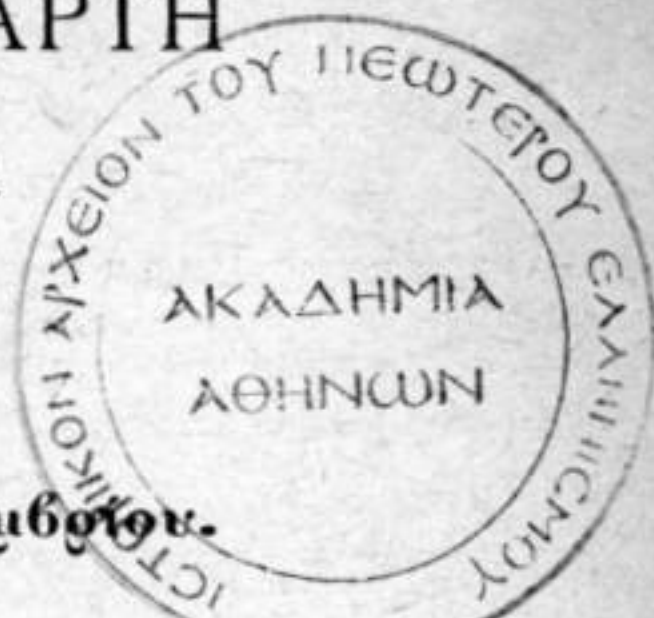

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

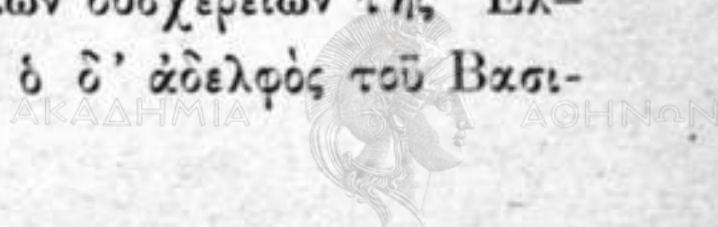
1.

Στάσις τῆς Τρίτης Σεπτεμβρίου.

Τὰ δημόσια δ' ἔβαινον ἣν ὁδὸν εἶχον προειπεῖ τῷ κ. Χρηστίδῃ. Περὶ συντάγματος ὁ Βασιλεὺς πάντοτε ἐσκέπτετο, ἀλλὰ πάντοτε δὲν ἀπεφάσιζε, καὶ εἰς τοὺς ἐνίοτε αὐτῷ τοῦτο ὑπενθυμίζοντας ἀπήντα ὅτι τὸ ἀντικείμενον ἀπαιτεῖ ἐμβριθῆ μελέτην. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπενθυμιζόντων δὲν ἦτον οὔτε ὁ Πρωθυπουργὸς Κ. Κριεζῆς, ὅστις δὲν ἔβλεπε πρὸς τί νὰ χαλκεύσῃ ἐαυτῷ δεσμόν, οὔτε ὁ Χρηστίδης, ὅστις ἀφ' ὅτου ἦν ἐν τῷ ὑπουργείῳ, καὶ ἴσχυεν ἐν αὐτῷ, ἐνόμιζε περιττὴν πᾶσαν περριτέρω μεταβολήν. Ὁφελεῖτο δ' ἐκ τούτου ἡ ἀντιπολίτευσις, προστάτις τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν κηρυττομένη, καὶ τὸν Βασιλέα ἀντισυνταγματικὸν διαβάλλουσα. Περίεργον δ' ὅτι, πλὴν τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας, ἣτις ἀπὸ τῆς ἀπελεύσεως τοῦ Ἀρμανσπέργου, ἦν πάντοτε δυσμενὴς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Βασιλέα, ὑπεστήριζε τοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ συντάγματος ἀντιπολιτευομένους καὶ ἡ Ῥωσικὴ. Οὗτος δ' ὁ ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν ζῆλος τοῦ προΐσταμένου αὐτῆς κ. Κατακάζη προήρχετο, ὡς μετέπειτα ἐβεβαίουν οἱ μεμνημένοι, ἐκ τῆς ἐλπίδος, ἣν, ὡς φαίνεται, οὗτος διέτρεφεν ὅτι, στάσεως καὶ ἀνατροπῆς προκαλουμένης, θὰ ἐξεβάλλετο ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, καὶ θ' ἀντικαθιστάτο εἰ οὐχὶ ὑφ' ἡγεμόνος ὀρθοδόξου, τοῦλάχιστον ὑπὸ ἔχοντος διάδοχον ὅστις νὰ δεχθῇ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα.

Τῷ ὄντι δ' ἦν καὶ αὕτη μία τῶν διαρκῶν δυσχερειῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Βασιλικὸν ζεῦγος ἦν ἄτεκνον, ὁ δ' ἀδελφὸς τοῦ Βασι-

λέως Ἀδαλθέρτος, ὁ κατὰ τὰς συνθήκας ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ θρόνου, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἐν Βρυαρία καθολικοῦ κόμματος διατελῶν, ἤρνεϊτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἤθελε κληθῇ εἰς τὸν θρόνον, διῆχυριζόμενος ὅτι ἡ ὑποχρέωσις ἀπέβλεπε μόνον τὰ τέκνα του. Τοῦτο διέθετε κατὰ τοῦ Βασιλέως μετὰ τῶν συνταγματικῶν καὶ τοὺς φιλορθόδοξους, μετὰ τῶν Ἀγγλιστῶν καὶ τοὺς Ῥωσσίζοντας, ἀλλὰ προσέτι καὶ αὐτοὺς τοὺς μετριοπαθεστέρους τοὺς εἰς τὸ μέλλον ἀφορῶντας μετ' ἀνησυχίας.

Ἐν τῶν κέντρων τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἶχε καταστῇ τότε καὶ ἡ οἰκία τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας, κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον συμβούλου τῆς ἐπικρατείας κ. Μιχαήλ Σούτσου, εἰς ὃ συνέτρεξε καὶ μικρόν τι ἄσημον ἄλλως καθ' ἑαυτὸ ἐπεισόδιον.

Ἡ ἐκ Ῥωσσίας ἄρτι ἀφιχθεῖσα νύμφη τοῦ κ. Σούτσου, τὸ γένος Ὁθρέσκοφ, ἰδοῦσα, εἰς τὸν πρῶτον βασιλικὸν χορὸν εἰς ὃν παρέστη, τὴν ὑπὸ πάντων θαυμαζομένην ἐνδυμασίαν τῆς βασιλίσσης, περικεκοσμημένην πᾶσαν διὰ ῥόδων, ὧν ἕκαστον εἶχεν εἰς τὴν καρδίαν ἀνὰ ἓνα ἀδάμαντα, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην συναναστροφὴν φέρουσα ἐντελῶς ὅμοιον ἐνδυμα. Τοῦτο γενικὴν εἴλκυσε προσοχὴν, ἀλλ' ἐξήγειρε καὶ ἰσχυρὰν δυσαρέσκειαν τῆς βασιλίσσης, ἥτις φύσει ἦν εὐερέθιστος, καὶ εἰς τὰς ὁρμάς της οὐχὶ πάντοτε μικρότητός τινος ἀπηλλαγμένη. Προσελθοῦσα λοιπὸν πρὸς τὸν πρώην ἡγεμόνα, τῷ εἶπε δυσμενῶς πῶς :

— « Ἡ νύμφη σας δὲν ἐπεσκέφθη πάσας τὰς κυρίας τῆς Αὐλῆς μου ».

Ὁ δὲ Κος Σούτσος συγχισθεὶς ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας ἀποστροφῆς καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ τόνου αὐτῆς, ὑπετραύλισεν ὅτι ἡ νύμφη του ἐπεσκέφθη τὴν Μεγάλην Κυρίαν, οὐχὶ δὲ τὰς ἄλλας διότι δὲν ὁμιλεῖ Ἑλληνικά, καὶ ἐκεῖναί δὲν ὁμιλοῦσι ξένας γλώσσας.

Τοῦτο οὔτε ἱκανὸς οὔτε ἀκριβὴς λόγος ἦτο, καὶ ἡ βασίλισσα ξηρῶς τῷ ἐπανέλαβεν ὅτι ἀπαιτεῖ νὰ παρουσιασθῇ ἡ νύμφη του εἰς πάσας τῆς Αὐλῆς τὰς κυρίας.

Τότε ὁ Κος Σοῦτσος, θυμωθείς, ὥς δὲν ὤφειλεν, ἦλθε πρὸς τὴν νύμφην του, τὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός, καὶ ἐπισήμως βαδίζων τὴν ἔφερεν ὅπου ἐκάθηντο αἱ δύο Κυρίαι τῆς Αὐλῆς. Χωρὶς δ' οὐδὲ βλέμμα νὰ ῥίψη ἐπ' αὐτάς.

— Κατὰ διαταγὴν τῆς Βασιλίσσης, ταῖς εἶπε, σὰς παρουσιάζω τὴν νύμφην μου.

Καὶ παρῆλθε μετ' αὐτῆς.

Τοῦτο ηὔξησε μόνον τὴν ὀργὴν τῆς βασιλίσσης, ἥτις τὴν ἐπαύριον ἔπεμπε τὸν Αὐλάρχην Κον Σκαρλάτον Σοῦτσον νὰ εἰπῇ τῷ Κῳ Μιχαήλ Σούτσῳ ὅτι ὁ τρόπος αὐτοῦ ἦν λίαν ἀνοίκειος. Ἀλλ' ἐκ τούτου λίαν ὀργισθεὶς ὁ πρόην ἡγεμὼν, ἔπεμψε αὐθημερὸν τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐκτοτε ἡ οἰκία του κατέστη τὸ κέντρον τῶν δυσηρεστημένων καὶ ἀντιπολιτευομένων, ἐν οἷς διεκρίνοντο ὁ γαμβρὸς του Ζωγράφος, ὁ Καλλέργης, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, οἱ μὲν ἀπεγνωσμένοι θεσιθῆραι, οἱ δὲ εἰλικρινεῖς μὲν ἀλλ' ἄπειροι πατριῶται, οἱ μὴ ἐνορῶντες ὅτι στάσις θὰ ἐπέφερεν οὐχὶ βελτίωσιν ἀλλὰ καταστροφὴν, ἐν γένει οἱ τοῦ Ῥωσικοῦ, ἔτι καὶ τότε *Ναπικοῦ* λεγομένου κόμματος.

Κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σεπτεμβρίου μετὰ μεσημβρίαν ἐπιστρέφοντες ἐκ περιπάτου, ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγώ, ἀπηντήσαμεν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Αἰόλου τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ φίλον ἡμῶν κ. Γεώργιον Μαυροκορδάτον, ὅστις μᾶς ἠρώτησεν ἐὰν ἐμάθουμεν τὰ συμβάντα τῆς προτεραίας νυκτός, ὅτι ὁηλαδὴ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς συρρέουσιν περὶ τὰ ἀνάκτορα, ἐζήτησαν διὰ κραυγῶν Σύνταγμα παρὰ τοῦ Βασιλέως. Τῷ ἀπεκρίθην ὅτι ἡ εἰδησις αὕτη μὲ ἐκπλήττει καὶ δὲν μοὶ φαίνεται πιθανή, καθ' ὅσον οὐδ' ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, ἥτις πολὺ δὲν ἀπεῖχε τῶν ἀνακτόρων οὐδὲν ἤκουσα, οὐδ' ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἑσωτερικῶν, ὅπου οἱ ὅλης τῆς ἡμέρας εἰργάσθην, εἰ καὶ τὰ πνεύματα ἦσαν ἀνάστατα καὶ τεταραγμένα, οὐδεὶς οὐδὲν τοιοῦτο ἐγνώριζεν.

Ἐξώρχς δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην εἶχμεν ἤδη κατακλιθῆ, ὅτε

ἤκούσαμεν ταραχὴν ἀσυνήθη εἰς τὰς ὁδοὺς, πολλῶν ἀνθρώπων ταχέως διερχομένων. Ἀνοιζάντες δὲ τὸ παράθυρον, εἶδομεν μεταξὺ ἄλλων σπεύδοντα τὸν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἑσωτερικῶν συνεργάτην μου Ἡλίαν Καλαμογδάρτην, καὶ τὸν ἠρωτήσαμεν τί συμβαίνει. Ἀναβάς δ' ἐκεῖνος πρὸς ἡμᾶς, μᾶς εἶπεν ὅτι ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς εἶχον συνέλθει ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐζήτουν σύνταγμα, ἥτοι ἀκριβῶς αὐτὸ ἐκεῖνο ὃ ὁ Γ. Μαυροκορδάτος εἶχεν ἀναγγεῖλαι ὡς γενόμενον τὴν προτεραίαν, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ σχέδιον ἦν κατὰ πάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ προμεμελετημένου καὶ οὐχὶ καὶν ἀπόρρητον, μόνη δ' ἡ ἀστυνομία ἢ τὸ ἡγνόει ἢ δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα οὐδὲ καὶν νὰ δοκιμάσῃ νὰ τὸ προλάβῃ. Καὶ ὁ μὲν Καλαμογδάρτης ἀμέσως μᾶς ἀφῆκεν, ἐπειγόμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ὁράματος, οὗ μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι δὲν ἦν οὐδ' αὐτὸς ἀμέτοχος. Ἐπανελθὼν δ' ὁ ὑπηρέτης μου, ὅστις ἐπίσης ἐξῆλθεν εἰς τὰς ὁδοὺς ὅπως πληροφορηθῇ περὶ τῶν συμβαινόντων, μοὶ εἶπεν ὅτι πρὸ τῶν Ἀνακτόρων συνηγμένοι χιλιάδες λαοῦ ἐκραύγαζον «ζήτω τὸ σύνταγμα», ὡς τῷ ὄντι αἱ κραυγαὶ τῶν ἀντήχουν μέχρι τῆς οἰκίας ἡμῶν· περιίστατο δὲ καὶ ὁ στρατὸς ὅλος, χωρὶς οὐδὲν νὰ ἐπιχειρῇ κατὰ τοῦ λαοῦ, περιοριζόμενος δὲ μόνον εἰς τὸ νὰ κράζῃ «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς».

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ στρατοῦ, ὡς ὁ ὑπηρέτης μοὶ τὴν ἀνήγγελλε, μεγάλως μ' ἐχαροποίησε, διότι ἀπεδείκνυε παρ' αὐτῷ ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τοῦ καθήκοντος. Ἐνδυσθεὶς λοιπὸν ταχέως, ἔσπευσα καὶ ἐγὼ πρὸς τὴν πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων. Καθ' ὁδὸν δ' ἀπήντησα τὸν Μιχαὴλ Σχινᾶν, φίλον καὶ οὐ μόνον φιλολογικόν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν θαυμαστὴν τοῦ ἄκρου Ῥωσσόφρονος Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, καὶ αὐτὸν ἓνα τῶν ἐνθερμοτέρων ὁπαδῶν τοῦ Ῥωσσοῦ κόμματος. Μοὶ ἐπανέλαβε δὲ καὶ οὗτος διὰ φωνῆς ὀργίλης, ὅτι τὸ ἔθνος θὰ βιάσῃ τὸν Βασιλέα ἐντὸς τῆς νυκτὸς αὐτῆς ἐκείνης νὰ υπογράψῃ τὴν σύγκλησιν συνελεύσεως πρὸς καταρτισμὸν συντάγματος καὶ ἀλλαγὴν ὑπουργείου. — «Ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον τίς ἢ ἀνάγκη ν' ἀλλάξῃ; τῷ εἶπον. Καὶ εἰ σημερινοὶ ὑπουργοὶ τὸ σύν-

ταγμα θέλουνσι καὶ δυσανασχετοῦσι διότι ὁ Βασιλεὺς, ὅστις ἐπίσης ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀργεῖ νὰ τὸ δώσῃ». — «Αὐτοὶ οἱ κακοῦργοι νὰ μείνωσιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον ; Ὁχι, Κύριέ μου, αὐτὴν τὴν νύκτα θὰ διωχθῶσι», μοὶ ἀπεκρίθη, καὶ ἐμακρύνθη ὁρμαίως. Οἱ κακοῦργοι δὲ περὶ ὧν ἔλεγε ἦσαν ὁ ναύαρχος Κριεζῆς, εἰς τῶν εὐγενεστέρων χαρχκτήρων τοῦ ἀγῶνος, ὁ ἐμὸς Χρηστίδης καὶ οἱ συντρόφοί των· ὁ δὲ κ. Μιχ. Σχινᾶς διορίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ πρώτου συνταγματικοῦ ὑπουργείου.

Ἐλθὼν δ' εἰς τὴν πλατεῖαν εὗρον τὰ πράγματα κατὰ τι διαφέροντα ἀφ' ὅ,τι ὁ ὑπηρέτης μου μοὶ τὰ εἶχεν εἰπεῖ· ὁηλαδὴ ὁ στρατὸς παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ εἰς παραγνώρισιν τῆς θέσεώς του ὡς ὀργάνου τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως, οὐ μόνον δὲν ἔκραζε «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς», ἀλλ' ἦν ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ ἐπαναστάτικοῦ τούτου δράματος. Ἡσυχία ὅμως καὶ ἡμερότης πολλὴ ἐπεκράτει μεταξὺ ὅλων τῶν χιλιάδων αἵτινες ἐπλήρουν τὴν πλατεῖαν, καὶ περιέμενον τὴν ἀπόφασιν τοῦ Βασιλέως, ἐν ᾧ ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἐπαιάνιζε διασκεδάζουσα τὸν λαόν.

Ἐν τούτοις μικρὰ κίνησις παρὰ τὴν πύλην τῶν ἀνακτόρων ἀνήγγειλεν ὅτι ἔκτακτόν τι ἐκεῖ συνέβαινε. Πλησιάσας δὲ εἶδον ὅτι τὸ διπλωματικὸν σῶμα ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἀλλ' ἡ εἴσοδος τῷ ἀπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καλλέργη, εἰπόντος τῷ Αὐστριακῷ κ. Πρόκες, ὅστις ἦν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πρέσβων ὡς ὁ πρεσβύτερος, ὅτι αὐταὶ ἦσαν ὑποθέσεις ἀφορῶσαι τὸ ἐσωτερικόν, καὶ εἰς ἃς οἱ ξένοι δὲν εἶχον ν' ἀναμιγῶσιν. Οὐχ ἦτον ὁ Κ. Καλλέργης, φρούραρχος, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὧν τότε τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε θεαθῇ μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐξελθὼν τῆς οἰκίας τοῦ κ. Κατακάζη, καὶ πιθανὸν ἐνομιζέτο ὅτι ὅ,τε πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας καὶ ὁ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐκ προοιμίων ἐγνώριζον ὅτι ἐμελλε νὰ τοῖς ἀπαγορεύσῃ τὴν εἴσοδον.

Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς, μετὰ τινὰς δισταγμούς, ὧν ἄνευ οὐδὲν ποτε ἔπραττε, περὶ τὴν πρωΐαν, ὑπέγραψε τὴν τε σύγκλησιν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ ὑπουργείου, καὶ περὶ τὴν

ἀνατολήν τοῦ ἡλίου ὁ στρατὸς εἰρηνικῶς καὶ ἐν τάξει ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς στρατῶνάς του, καὶ ὁ λαὸς διελύθη καὶ ἡ πόλις ἐπανέλαβε τὴν συνήθη αὐτῆς ὄψιν. Φαίνεται ὁ ὅτι ἡ ἄνευ ὁδηγιῶν εἶχεν ἐνεργήσει ὁ Κατακάζης ἢ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα ὁὐκ ἀνταπεκρίθη εἰς ὅ,τι ὑπέσχετο εἰς τὴν αὐλήν του, κατὰ πολλῶν τὸν διίσχυρισμόν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς θ' ἀνθίστατο εἰς τὴν στάσιν καὶ θὰ ἐκηρύττετο ἔκπτωτος. Ὅπως δὴποτε μετεκλήθη ἀμέσως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του, καὶ περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Τὴν ἐπαύριον τῆς νυκτὸς ταύτης ἐπορεύθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον, καὶ εὗρον ἤδη τὸν Ῥήγαν Παλαμήδην διάδοχον τοῦ Χρηστίδου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ κρυβῇ πρῶτον καὶ εἶτα ν' ἀποδημήσῃ. Ὑπῆρξε δὲ πρώτη φροντίς τῆς νέας κυβερνήσεως ν' ἀποβάλλῃ πάντας ἀπολύτως τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Βαυαροὺς, στερουμένη οὕτω πολλῶν ἐμπειρῶν δημοσίων λειτουργῶν, πρὶν ἢ ἄλλους μορφώσῃ, ὅπερ καὶ ὁὐκ ἠδύνατο, διότι τότε ἤρξατο καὶ ἐπὶ πολὺ ἐξηκολούθησεν ἐπιτεινόμενη, γενικὴ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἔκλυσις. Ἐγὼ δ' ἐξηκολούθουν ἣν εἶχον καὶ ἐπὶ Χρηστίδου ὑπηρεσίαν. Ὁ δ' ὑπ' ἐμὲ ὑπηρετῶν, ἀλλ' ἤδη ἀνωτέραν τῆς ἐμῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἐπιρροὴν κτησάμενος Ἡλίας Καλαμογυάρτης, ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς ὡς ἰδρυούσης ἀκαταστρόφως τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον, μ' ἐπειθανάγκασε νὰ γράψω Ὡδὴν εἰς τὴν Γ' Σεπτεμβρίου ("Ἀπαντα, Α', Σελ. 92). Ἀσθενήσας δ' ἐκ τοῦ στήθους ὁ χρηστὸς νέος, μετέβη σχεδὸν ἀμέσως τότε εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅθεν καὶ δύο ποιημάτια μοὶ ἔπεμψεν ἐκδοθέντα εἰς τὴν «Πανδώραν» καὶ μετὰ μικρὸν ἀπεβίωσε.

Μία τῶν ἀσχολιῶν μου τότε ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἦν ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος κατασκευῆς σιδηροδρόμου, τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι, μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Τοῦτον ἐπρότεινε ν' ἀναλάβῃ ὁ Ἰταλὸς Φεράλδης, καὶ ἐγὼ θερμῶς ὑπεστήριζον τὴν ἰδέαν, κρίνων αὐτὴν ὡς γενναῖον βῆμα προόδου. Ἀλλ' ὁ ὑπουργός, ἵνα πεισθῇ περὶ τῆς ἀνάγκης τοιοῦτου ἔργου, ἐγκατέστησεν ἀστυνομικὸν

ὑπ' ἄλληλον εἰς τὴν Πειραικὴν ὁδόν, τὴν ἐντολὴν ἔχοντα ν' ἀριθμῇ καὶ ἀναγράφῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν διερχομένων αὐτὴν ἁμαξῶν, ἰππέων ἢ πεζῶν, ἵνα πεισθῇ ἂν ὑπῆρχεν ἀνάγκη αὐξήσεως τῆς συγκοινωνίας.

Τῆς μεταβολῆς πρῶτον ἔργον ἦν ἡ σύγκλησις τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἣτις ἠνεώχθη διὰ Βασιλικοῦ λόγου τῇ 18 Νοεμβρίου, διελύθη δὲ τῇ 18 Μαρτίου 1844 μετὰ τὴν ἐνώπιον αὐτῆς ὀρκωμοσίαν τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς κανονισθὲν **Σύνταγμα**, μετριοπαθέστερον ἢ ὅ,τι προσεδόκατο ἐκ συνελεύσεως προκυψάσης ἐκ στάσεως. Ὁφείλετο δὲ τοῦτο εἰς τὸ ὅτι τὸ κόμμα τὸ ἐξεγεῖραν τὴν στάσιν δὲν εἶχεν ἱκανὴν ἐπιρροὴν ὥστε νὰ φέρῃ καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀντιπροσώπου, καὶ οἱ ἐκλεγέντες ἀντεπροσώπευον τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ φατρίας τὰς ἀξιώσεις. Καθιερώθη δ' ἡ γενικὴ ψηφοφορία τῇ ἐπιμόνῳ ἐνεργείᾳ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας Πισκατόρη, ὅστις, ὅτε ἐψηφίσθη, μετὰ θριαμβευτικῆς χαρᾶς ἀνέκραξε «Τὸ κατωρθώσαμεν». Πλὴν δὲ τοῦ συντάγματος, ἐξέδωκεν ἡ Συνέλευσις καὶ 18 ψηφίσματα, ὧν τὸ 6' ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ν' ἀντικαταστήσῃ εἰς πάσας τὰς δημοσίας θέσεις αὐτόχθονας ἀντὶ τῶν τέως κατεχόντων τινὰς ἐξ αὐτῶν ἑτεροχθόνων. Τὸ μέτρον τοῦτο ὑπεστήριξε πρῶτος ὁ Σπύρο-Μήλιος, ὅστις, καίτοι ἑτερόχθων, οὐδόλως ὅμως ὑπ' αὐτοῦ προσεδάλλετο. Καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲ μετ' ἀξιοκατακρίτου δειλίας δὲν ἐπροσπάθησε νὰ τὸ ἀποκρούσῃ, καὶ νὰ τὸ καταδικάσῃ ὡς ἀπαισίως διχάζον τὸ ἔθνος εἰς δύο ἐχθρὰ στρατόπεδα, καὶ διὰ νομοθετήματος τὴν πλεονεξίαν καθιεροῦν. Ἐν αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὠρίζετο, ὅτι οἱ μετὰ τὰ 1827 ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1846 ἐδύναντο νὰ καθέξωσι δημοσίαν θέσιν ἄλλην πλὴν προξενικῆς καὶ διδασκαλικῆς. Εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην καὶ ἐγὼ ὑπηγόμην. Δι' ὃ καὶ μίαν ἡμέραν, ὅτε ἐπορεύθην εἰς τὸ ὑπουργεῖον, μ' ἐκάλεσεν ὁ κ. Ῥήγας Παλαμήδης καὶ μοι εἶπε περίπου τάδε: «Γνωρίζετε τὰ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ψηφισθέντα περὶ τῶν ἑτεροχθόνων. Αὗται εἰσὶν αἱ λυπηραὶ συνέπειαι τῶν ἐπαναστάσεων. Τὸ διάταγμα

περὶ ἀπομικρύνσεως ἡμῶν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἡναγκάσθην συμφώ-
νως πρὸς τὸ ψήφισμα νὰ ὑπογράψω πρὸ πολλῶν ἡμερῶν. Τὸ εἶχον
κατάκλειστον εἰς τὸ συρτάριόν μου, μὴ θέλων νὰ σπεύσω εἰς τὴν
ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὰ παιδιὰ εἰς τὸ γραφεῖον (ἐννῶν τοὺς
συναδέλφους μου ὑπαλλήλους) δὲν μ' ἀφίνουν ἡσυχον, καὶ ἀπαι-
τοῦσι νὰ σᾶς τὸ κοινοποιήσω. Δὲν δύναμαι πλέον νὰ τοῖς τὸ ἀρ-
νηθῶ». Καὶ οὕτω μοὶ ἔδωκε τὴν παῦσίν μου, ἣν σιωπῶν ἔλαβον
καὶ ἀπῆλθον.

Ὅταν ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἡ σύζυγός μου, εἰς ἣν ἀνέφερα
τὸ ἀναγγεληθέν μοι, τὸ ἐδέχθη μετὰ καρτερίας ἦν ἐθαύμασα, καθ'
ὅσον καὶ τὰ χρηματικὰ ἡμῶν εἶχον κάκιστα. Ἡ προίξ της εἶχε
μείνει εἰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ της καὶ γαμβροῦ μου, καὶ οὐδ' ἐλπίς
ὑπῆρχεν ἀνακτήσεως αὐτῆς. Μετὰ πολὺν δὲ χρόνον μόνον, ὅτε ἡ
φιλτάτη μου ἀδελφή, ἥτις εἶχεν εὐγενές τὸ αἶσθημα καὶ ἀγγελι-
κὴν τὴν καρδίαν, ἔλαβε τὴν μερίδα τῆς μητρικῆς της κληρονομίας,
μᾶς τὴν ἔπεμψεν ὅλην εἰς ἀπότισιν τοῦ ἡμίσεος ὀφλήματος τοῦ
ἀνδρός της. Ἐγὼ δ' αὐτὸς οὐδὲν σχεδὸν εἶχον τότε πλὴν τοῦ μι-
σθοῦ μου, ὅστις ἐξέλιπε, καὶ οὐδὲν μᾶς ἐναπελείπετο ἢ νὰ τρε-
φώμεθα ὑπὸ τῶν γονέων μου μεθ' ὧν συνωκοῦμεν. Μικρὰν δὲ τινα
χρηματικὴν ἀμοιβὴν ποριζόμενος μετ' ὀλίγον ἐκ Γαλλικῆς τινος
ἐφημερίδος τῆς Σμύρνης, ἥς τὴν ἀλληλογραφίαν μοὶ ἐπρομήθευσεν
ὁ κ. Ἐἰδενσταμ, σπουδαιότερα δὲ τινα ἐξ ἀλληλογραφίας τῶν
«Ἑωθινῶν Χρονικῶν» τοῦ Λονδίνου, ἣν ὤφειλον τῷ πρεσβυτέρῳ
γυναικαδελφῷ μου Γουλιέλμῳ, δείξαντος πάντοτε εὐεργετικὸν καὶ
φιλάδελφον πρὸς ἡμᾶς ζῆλον, διὰ τούτων τῶν ἔργων καὶ ἄλλων
αὐτοῖς ἀνελόγων, κατῴρθωσα νὰ ἔχω αὐθις πόρον ἴσον σχεδὸν
πρὸς τὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ μισθόν, μετὰ τῆς συναισθήσεως ὅτι εἰρ-
γαζόμεν ἡμεῖς πολὺ τελεσφορώτερον ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καλοῦ παρ' ἂν
ἔγραφον νόμους οὓς οἱ ὑπουργοὶ δὲν ἀνεγίνωσκον ἢ δὲν ἐνόουν,
ἔχων προσέτι καὶ καιρὸν περισσότερον, ὃν ἀφιέρουν εἰς φιλολογικὰς
ἢ ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας.

2.

Πανεπιστήμιον.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον μετακληθεὶς ἦλθεν ὁ Κωλέττης ἐκ Παρισίων, ὅπου διέμενεν ὡς πρέσβυς, καὶ ἐξελέγη μέλος, ἐν τῶν ἐπιστημοτέρων, τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ὡς δὲ πάντες ἔσπευδον πρὸς ἐπίσκεψίν του, τὸν ἐπεσκέφθη, εἰς τῶν πρώτων, καὶ ἐγώ, διότι καὶ σέβας πολὺ ἔτρεφον πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς τὸν μεγαλοφυέστερον τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τὸν ἐθεώρουν, καὶ εὐγνώμων τῷ ἡμῖν δι' ᾧ πάντοτε μοὶ ἔδειξε φιλίας καὶ εὐνοίας αἰσθήματα. Ἰδίως δ' ἐπίστευον ὅτι ὁ Κωλέττης ἦν ὁ ὑπὲρ πάντας τοὺς πολιτευομένους Ἕλληνας τὴν ιδέαν μέλλοντος μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος θερμότερον ἐνστερνιζόμενος καὶ αὐτὴν τελικὸν ἔχων σκοπὸν πάσης τῆς πολιτείας του.

Ὡς δὲ με εἶδε, μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος με ἠρώτησε τίνα θέσιν κατεῖχον, καὶ μετ' ἀπορίας καὶ λύπης ἤκουσεν ὅτι ἀπεπέμφθη συνεπείᾳ τοῦ νόμου περὶ ἐτεροχθόνων· τῷ διηγήθη δὲ προσέτι ὅτι, εἰς ἀρχαιολογικάς μελέτας ἰδίως ἐγκύψας, εἶχον ζητήσει τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τοῖς ἐτερόχθοσι μὴ ἀπηγορευμένην θέσιν καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος καὶ ἀναχωρήσαντος Α. Ρόσς, ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς κ. Τρικούπης ὅτι μοὶ τὴν ἡρνήθη, εἰπὼν ὅτι τὴν διδασκαλίαν τοῦ κλάδου τούτου ἀνέθηκεν εἰς τὸν Θ. Μανούσῃν, ὅστις ὁμῶς εἶχεν ἄλλην ἰδίαν ἐδραν. Ἐν τῷ διατάγματι οὐ συνεπείᾳ ὁ Μανούσης εἶχε διορισθῇ καθηγητής, ὅτε τὰ πάντα ἐγίνοντο διὰ διαταγμάτων ἐχόντων νόμου ἰσχύν, ἡ ἐδρα ἥτις τῷ ἀνετέθη ἐκ πρωτοβουλίας τῆς Ἀντιβασιλείας ἀνευ προτάσεως ὑπουργικῆς, ἐλέγετο ἐν τῷ γερμανικῷ κειμένῳ *der Literatur*, ἐν δὲ τῇ ἀπέναντι ἐκείνου γεγραμμένῃ Ἑλληνικῇ μεταφράσει, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπίσης ἔγκυρος καὶ ἐπίσημος, τῆς *Πολιτείας*. Μάτην τὸ ὑπουργεῖον ἐζήτησε τὴν διόρθωσιν τοῦ σφάλματος ἢ τὴν ἐξήγησιν τοῦ αἰνίγματος. Ἀπάντησιν οὐδεμίαν ἔλαβε,

ὡς τοῦτο τότε πολλάκις συνέβαινε, καὶ ὁ κ. Μανούσης αἰωρούμενος μεταξὺ τῶν δύο ἀντιφατικῶν ὁρισμῶν τῆς ἔδρας του, κατέφυγεν εἰς ἄλλον τρίτον, καὶ ὅτε μὲν ἐδίδασκεν ἱστορίαν, ὅτε δὲ στατιστικὴν ἢ πολιτειογραφίαν, ὡς τὴν ὠνόμασεν.

Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀμφιβόλου θέσεως θέλων νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ὁ κ. Τρικούπης, ὅστις εὐνούστατα διέκειτο πρὸς αὐτόν, τῷ ἀνέθηκε καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιολογίας, ἅμα αὕτη ἐχέρευσεν διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Α. Ῥόσς.

Ἄλλ' ὁ κ. Κωλέττης ἔκρινεν ὅτι τοῦτο δὲν ἦν ἐν τάξει, καὶ τὴν 6 Αὐγούστου (1844) διορισθεὶς πρωθυπουργὸς μετὰ συναδέλφων τοῦ Κίτσου Τσαβέλα, τοῦ Ἀνδρ. Μεταξᾶ καὶ τοῦ Βάλβη, καὶ ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν, προσωρινῶς δὲ καὶ τὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τὸ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, μοὶ ἔπεμψε μίαν ἐσπέραν τὸν Ι. Νικολαΐδην (Λεβαδέα), σύμβουλον τότε παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τούτῳ, ἵνα συνδιαλεχθῇ μετ' ἐμοῦ περὶ τοῦ διορισμοῦ μου. Εἶπον δ' αὐτῷ ὅτι, καὶ ἄλλοτε ἐν Μονάχῳ μαθήματα τοῦ Θειρσίου ἀκούσας, καὶ ἔκτοτε ἐπεδόθην κατ' ἰδίαν εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, θεωρῶν αὐτὰς ἀναγκαιοτέρας εἰς τὸν Ἕλληνα ἢ εἰς πάντα ἄλλον· διὰ τοῦτο δὲν ἐδίσταζον ν' ἀναδεχθῶ τὴν διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ῥόσς κενωθεῖσαν καθέδραν. Ὁ δὲ κ. Νικολαΐδης συγχαρεῖς με διὰ τοῦτο, μοὶ προσέθηκεν ὅτι ὑπάρχει ἀφορμὴ ἵνα καταστῶ διπλασίως ὠφέλιμος, διότι ἡ θέσις τῶν μαθηματικῶν τοῦ γυμνασίου συνέπεσε νὰ χηρεύῃ τότε, καὶ δὲν εὐρίσκετο ὁ ἱκανὸς ἵνα καταλάβῃ αὐτήν, ὥστε ἡδυνάμην καὶ ταύτην τὴν διδασκαλίαν ν' ἀναδεχθῶ. Πρὸς ταῦτα δὲ τῷ εἶπον ὅτι μέχρι τῆς εὐρέσεως ἀντικαταστάτου τοῦ ἐλλείποντος καθηγητοῦ προθύμως θ' ἀνεδεχόμην νὰ διδάξω καὶ τὰ μαθηματικὰ εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπανῆλθεν ὁ κ. Νικολαΐδης, ἀλλ' ἡ γλῶσσά του ἦν ὅπως οὖν ἄλλοια· διότι μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ὑπόθεσις μου ἐπερατώθη καὶ εἶχε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μοὶ ἀναγγεῖλῃ ὅτι διορίζομαι καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἔχων τὴν ἄδειαν

νὰ διδάσκω καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἄλλ' ἐγώ, διορῶν εἰς ταῦτα πρότασιν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ κ. Νικολαΐδου, εἰς ἣν πρὶν ἢ ἐνδῶσθαι ὁ κ. Κωλέττης, ἤθελε ν' ἀκούσῃ καὶ τὴν ἐμὴν γνώμην, τῷ ἀπήντησα ὅτι ἀπατᾶται θεωρῶν τὴν ὑπόθεσιν περατωθεῖσαν, καθ' ὅσον τὰ προτεινόμενα κατ' οὐδένα τρόπον δὲν δέχομαι. Εἰς τὰ μαθηματικὰ ἐνέκυψα ἄλλοτε, ὅτε ἐσπούδαζον τὰ στρατιωτικά, καὶ ἤμην δυνατὸς εἰς αὐτά, ἀλλὰ τὰ παρημέλησα ἔκτοτε· καὶ δύναμαι μὲν εἰσέπι, καὶ δέχομαι προθύμως, μέχρις οὗ εὑρεθῇ ὁ κατάλληλος διδάσκαλος, ν' ἀναπληρώσω αὐτὸν εἰς τὸ γυμνάσιον, ἵνα μὴ ἀδικηθῇ ἡ σπουδάζουσα νεολαία, οὐχὶ ὅμως καὶ ν' ἀναδεχθῶ τακτικῶς καθέδραν διότι δὲν ἐπαγγέλλομαι. Ὁ κύριος σκοπός, τῷ προσέθηκα, δι' ὃν πρέπει νὰ μοὶ δοθῇ καὶ δι' ὃν θέλει γίνεαι δεκτὴ παρ' ἐμοῦ θέσις καθηγητοῦ ἔσται, οὐχὶ νὰ ὠφεληθῶ, ἀλλὰ νὰ ὠφελήσω ἑάν, καὶ καθ' ὅσον δύναμαι. Ἡ λοιπὸν διορίζομαι εἰς τὸ πανεπιστήμιον καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας, εἰς ἣν ἐπ' ἐσχάτων ἰδίως ἐνέκυψα, καὶ ἀναδέχομαι ἐκ περισσοῦ καὶ τὸ ἔκτακτον βάρος τῆς προσωρινῆς διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν, ἣ μένω ἰδιώτης ὡς μέχρι τοῦδε, καὶ δὲν δέχομαι τίποτε.

Ταύτην λαβὼν ὁ κ. Νικολαΐδης τὴν ἀπόκρισιν εἰς τόνον ὅστις τὸν ἐπειθε περὶ τοῦ ἀμετακλήτου αὐτῆς, ἀνεχώρησε, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας μοὶ διεκκινώθη ὁ διορισμός μου ὡς *Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον*.

Ἀνυπερθέτως ἤρχισα παρὰσκευαζόμενος, καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἐποιησάμην ἑναρξιν τῶν παραδόσεων περὶ Ἱστορίας τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας, ἣτις δὲν ἐδιδάσκετο πλέον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ῥόσς.

Εἰς τὴν ἐναρκτήριον παράδοσιν δὲν ἐπορεύθην ἄνευ συγκινήσεως, διότι κατὰ πρῶτον ἔμελλον νὰ ὁμιλήσω ἐν δημοσίῳ, καὶ περὶ ἀντικειμένου σοβαροῦ, ἀπαιτοῦντος ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο βαθείας γνώσεις καὶ θετικάς. Εἶχε δὲ συρρεύσει καὶ πολυάριθμον ἀκροατήριον, κατὰ μέγα μέρος ἐκ περιέργων συγκείμενον, καὶ οὐκ ὀλίγων δια-

τεθειμένων εἰς χλεύην μᾶλλον ἢ εἰς ἐπιείκειαν πρὸς τὸν ἐναρχόμενον καὶ πρωτόπειρον. Δὲν συνετέλει δὲ πολὺ εἰς καθησύχασίν μου, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν ἔβλεπον καὶ τινὰς ὧν ἐγνώριζον τὴν δυσμένειαν, καὶ ὅτι παρῆσαν ἐν προκαταλήψει καὶ ἐπὶ προμεμελετημένῳ σκοπῷ κατακρίσεως. Τοιοῦτοι δ' ἦσαν ἰδίως οἱ καθηγηταὶ κκ. Φαρμακίδης καὶ Μανούσης, ὧν ἐκεῖνος μὲν εἶχεν ἐν γένει τὸν χαρακτῆρα ὀξὺν καὶ φιλόφρον, αὐτὸς δέ, καὶ φύσει δύστροπος ὢν, μοὶ προσῆπτεν ἐν ταύτῳ, ἐνδομύχως μὲν ὅτι κατέλαβον τὴν καθέδραν ἣν εἶχε προσθέσει εἰς τὴν ἰδικήν του ἵνα διορθώσῃ αὐτῆς τὴν ἀνωμαλίαν, εἰς τὸ προφανές δέ, ὅτι δὲν ἤμην τῆς τάξεώς των, οὐδὲ τῆς ὕλης ἐξ ἧς κατασκευάζονται οἱ σοφοὶ καὶ οἱ καθηγηταί, ἀλλ' ἐν λησμονῶν, ὅτι ὁ κατασκευάσας καὶ αὐτὸν εἰς καθηγητὴν ἤμην κατὰ μέρος ἐγὼ αὐτός, ὅτε ὡς σύμβουλος προϊστάμην τοῦ κλάδου τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐνήργησα τὰ τῆς ιδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὰ τοῦ διορισμοῦ του.

Ὅπως δὴποτε ἐγνώριζον ὅτι καὶ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι τινὲς παρῆσαν ἐκεῖ μόνον ἵνα ταμιεύσωσιν εἴ τι ἄτοπον ἀκούσωσιν ἐκπίπτον τῶν χειλέων μου, καὶ τὸ δημοσιεύσωσιν ἐλέγχοντες τὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἄτοπον ἐκλογὴν της. Καὶ αὐτὴ δ' αὕτη ἡ πεποίθησις, ὅτι ἀνεπιεικῶς ἐπιτηροῦμαι, ἦν φύσεως ὥστε νὰ μὲ ταραῖξῃ καὶ νὰ προκαλέσῃ τὰ ἄτοπα ἃ παρ' ἐμοῦ περιέμενον. Εἰς τοῦτο δὲ προσέτι συνετέλει καὶ ἡ περὶ τὴν μέθοδον τοῦ ὕλικου τρόπου τῆς διδασκαλίας πρωτοπειρία μου, διότι ἔφερον μετ' ἐμαυτοῦ σημειώσεις τόσον κακογράφους καὶ συγκεχυμένας, ὥστε, μετ' ὀλίγον, ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου ἐνόησα ὅτι μὲ θορυβοῦσι μᾶλλον ἢ ὅτι μὲ ὀδηγοῦσι, καὶ ἠναγκάσθην, ἐγκαταλείπων αὐτάς, νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὴν μνήμην μου καὶ εἰς ἀπροπαράσκευον καὶ αὐτοσχέδιον λόγον. Τοῦτο ὅμως, ἀντὶ νὰ μὲ βλάβῃ, μὲ ὠφέλησε πολὺ μᾶλλον, διότι ἤρχισα ὁμιλῶν ἐκ καρδίας, καὶ ἔβλεπον ὅτι ὁ λόγος μου εἰς τὰς καρδίας ὁμοίως ἀποτεινόμενος εἴλκυεν ἤδη τὴν προσοχήν, ἔφερεν ἀποτέλεσμα καὶ ἐθέρμαινε τὸ ἀκροατήριον, ἐκραγὲν ἐπὶ τέλους εἰς ῥαγδαίας χειροκροτήσεις. Μετὰ χαρᾶς δ' εἶδον τὴν

ἐπαύριον ὅτι οἱ ἐπικριταί μου οὐδέν ἕτερον εὖρον νὰ ψέξωσι δημοσίως, πλὴν ὅτι μεταξὺ τῶν νεωτέρων πηγῶν μου ἀνέφερα δὲν ἐνθυμούμαι καὶ τίνα Γερμανὸν ἀρχαιολόγον, ὅστις δὲν ἦτον, εἶπον, ἄξιός τοιαύτης μνείας.

Καὶ ἐπὶ τίνα μὲν ἔτι χρόνον ἐπέμεινα διδάσκων κατὰ σημειώσεις, ἃς εἶχον καταρτίσει δι' ὅλην τὴν σειρὰν τοῦ μαθήματος· ἀλλὰ μέχρι τέλους, καθ' ὅσον ἡ ἑξὶς καὶ ἡ πεποίθησις εἰς ἐμαυτὸν ἠϋξάνεν, ἐμάκρυνα αὐτάς ἐντελῶς καὶ ἡρχόμην εἰς τὴν παράδοσιν ἐλίσσων μικρὰν λωρίδα χάρτου εἰς τοὺς δακτύλους μου, ἐφ' ὧν ἦν ἀπλῶς σημειωμένη ἡ σειρὰ τῶν ἀντικειμένων, περὶ ὧν προὔτιθέμην νὰ πραγματευθῶ, καὶ ἡὐτοσχεδιάζον πάντοτε, πρὸς μείζονα εὐχαρίστησιν καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἀκροατῶν μου. Αὕτη ἦν ἐπὶ μακρὸν ἡ μόνη σχεδὸν καὶ ἀναλλοίωτος τοῦ βίου μου ἐνασχόλησις, καὶ πᾶσαν κατέβαλλον ἐπιμέλειαν πρὸς αὐξήσιν καὶ τελειοποίησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν γνώσεών μου, καὶ ἵνα ὦ ἐνήμερος ὅσον ἐνῆν εἰς τὰ περὶ ἀρχαιότητος ἐν Εὐρώπῃ δημοσιευόμενα.

Περὶ δὲ τὰ δημόσια ὀλίγον ἢ οὐδόλως ἡσχολούμην, μὴ θέλων νὰ πολυπραγμονῶ ἐν οὐ δέοντι εἰς ὃ, τι δὲν ἀπέβλεπεν οὐδ' ἐμὲ οὐδὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα, καθ' ὅσον ἐπὶ τῆς μακρᾶς ὑπουργείας τοῦ Κωλέττου τὰ τῆς κυβερνήσεως ἔβαινον ὁμαλῶς, καὶ οὐδὲν ζήτημα προήχθη ἐξάπτον τὸν εἰλικρινῆ πατριωτισμόν, οὐδὲ καὶ χορηγοῦν ἱκανὴν τροφήν εἰς τῶν πατριῶν τὴν ἀντιπολίτευσιν. Καὶ μὲ ἤλεγχε μὲν πολλάκις ὁ Κωλέττης ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ὡς ἐμὲ δὲν μετεβαίνομεν εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐκεῖ νὰ κατοικήσωμεν ἐπὶ τίνα χρόνον καὶ νὰ πολιτογράφηθῶμεν, ἵνα ἐκεῖθεν ἐκλεγώμεθα βουλευταί, καὶ καταρτισθῇ οὕτως ἡ Βουλὴ ἐκ κρείττονων στοιχείων· ἀλλ' ἐκ τῆς ὀρθοτάτης παραινέσεως ταύτης ἐγὼ οὐδόλως ἐδυνάμην νὰ ἐπωφεληθῶ, διότι καὶ αἱ περιστάσεις τῆς οἰκογενείας μου καὶ ἡ θέσις μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μ' ἐκώλυον.

Ἐκτοτε ἔτη τινὰ παρῆλθον μετὰ σπανίων συμβάντων ἀξίων ἀπομνημονεύσεως. Ἀπαξ, κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τοῦ θέρους, πρὸς ἀναψυχὴν τῆς συζύγου μου, ἐπὶ τῶν διακοπῶν μετέβημεν εἰς

Αἰγιναν, καὶ ὁ ναύαρχος Κανάρης εὐηρεστήθη νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὴν οἰκίαν τοῦ δι' ὅσον χρόνον ἐκεῖ ἐμείναμεν.

Δεινὴ δὲ συμφορὰ ἐπῆλθε καθ' ἡμῶν κατὰ τὰ 1846 ὅτε πρῶτον ἔπιον τὸ ποτήριον τῆς ἀληθοῦς καρδιοβόρου θλίψεως. Ὁ θάνατος κατὰ πρῶτον ἔκρουσεν εἰς τὴν θύραν μας. Ἐπιστρέφων μίαν ἡμέραν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου, εὔρον τὸν δευτέρον μου υἱόν, τὸν μικρὸν τριετῇ Ἀριστίωνα μου κοιμώμενον εἰς τὴν κλίνην του, καὶ ἔχοντα περιδεδεμένην τὴν κεφαλὴν. Ἐμαθον δὲ παρὰ τῆς Καρολίνας ὅτι παίζων εἰς τὴν αὐλήν, ὠλίσθησε, καὶ ἐκτύπησε τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν λιθόστρωσιν, μεθ' ὃ τῷ ἐπῆλθεν ἔμετος, καὶ ἔκλαιεν ὥς ἂν ἐπόνει σφοδρῶς, πρὸ ὀλίγου δὲ μόνον ἐπραΰνθη καὶ ἀπεκσιμήθη. Τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη ὡς ὀλίγου λόγου ἄξιον καὶ ἐκ τῶν συνεχέστατα συμβαίνόντων· ἀλλ' ἐλαφρά τινα συμπτώματα ἀδιαθεσίας ἐξηκολούθει διατηρῶν ὁ Ἀριστίων, καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡσθένησεν. Ἡ μήτηρ του τὸν κατέκλινε, καὶ μετεχειρίσθη τὰ εἰς τοιαύτας περιστάσεις χρήσιμα θεραπευτικὰ μέσα ὧν εἶχε τὴν πείραν. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἀφ' οὗ ἐπανέλαβε τὰ ἱατρικὰ, ἐμείναμεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐκτὸς τοῦ δωματίου τοῦ συνδιαλεγόμενοι καὶ ἀναγινώσκοντες μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, καὶ τότε ἀπήλθομεν νὰ κοιμηθῶμεν. Ἀλλ' ἡ Καρολίνα μοὶ εἶπεν ὅτι θέλει νὰ μείνῃ ἀκόμη ὥραν τινὰ παρὰ τῷ ἀσθενεῖ. Μόλις δὲ μία ὥρα παρῆλθε, καὶ εἰσελθοῦσα πρὸς ἐμέ, μὲ ἀφύπνισε καὶ μοὶ εἶπεν· « Ἄν θέλῃς ἀκόμη νὰ ἰδῇς τὸν υἱόν σου ζῶντα, ἐγέρθητι ». Ἐντρομος ἀνέστην ἔρριψα ἐν ἔνδυμα εἰς τοὺς ὦμους μου, καὶ μεταβάς παρὰ τὴν κλίνην τοῦ φιλτάτου μου τέκνου, τὸ εὔρον παλαῖον πρὸς τὸν θάνατον. Ἀμέσως ἐξυπνήσαμεν τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς ἐπέμψαμεν εἰς ἀναζήτησιν ἱατροῦ. Μόλις δὲ περὶ τὰς δύο ἦλθεν ὁ κ. Πάλλης, καὶ ἔγραψε συνταγὴν· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθουν τὰ ἱατρικὰ ὁ γλυκὺς μου Ἀριστίων ἐξέπνευσεν, ὡς στρουθίον ἀποκοιμηθέν, εἰς τὰς ἀγκάλας ἡμῶν καὶ εἰς τὰς τοῦ ἱατροῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον, καὶ πλησίον τῆς μικρᾶς κλίνης τοῦ Ἀριστίωνος ἦν καὶ ἡ κλίνη τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κλέωνος, ἐγείραμεν ἀμέσως μετὰ δακρύων ἐκεῖθεν τὸν προσ-

οιλῇ μας νεκρόν, καὶ τὸν μετεφέραμεν εἰς ἄλλο δωμάτιον. Σπα-
 ραξικάρδιον δ' ἦτον ὅτε τὸ πρῶτ' ἐξυπνήσας ὁ Κλέων, τετραετῆς
 τότε, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τὴν κλίνην τοῦ ἀδελφοῦ του, ἰδὼν δ' αὐ-
 τὴν κενήν, ἠρώτησε πρώτην ἐρώτησιν· «Ποῦ εἶναι ὁ Ἀριστίων;»
 Τῷ εἶπε δὲ ἡ μήτηρ του ὅτι ἐπειδὴ ἡσθένει, διέταξεν ὁ ἰατρός
 καὶ τὸν μετεκόμισαν ἀλλασχοῦ, εἰς ἄλλην πόλιν. — «Εἰς τὰ σκο-
 τεινὰ;» εἶπε θαυμάζων ὁ μικρὸς Κλέων, καὶ ἡ ἀφελὴς αὕτη λέξις
 ὡς μάχαιρα εἰσῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ ἐρρίφθην ἐκτὸς τοῦ
 δωματίου κλαίων ἀπαραμυθήτως. Δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ὁ Κλέων
 πληρῶν τεμάχια χαρτίου ἀτάκτων γραμμῶν, ἔλεγεν ὅτι γράφει
 ἐπιστολάς εἰς τὸν ἀδελφόν του, καὶ μᾶς τὰς εἶδε νὰ τῷ τὰς πέμ-
 ψωμεν. Τὰ χαρτῖα ταῦτα ἐναπέθεσα εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀγαπητοῦ
 Ἀριστίωνος, οὗ ἡ εἰκὼν μένει μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης κεχα-
 ργμένη εἰς τὴν καρδίαν μου, ὡς ἡ τῆς ἀγαθότητος καὶ γλυ-
 κύτητος.

Αὕτη τῆς τύχης ἡ προσβολὴ ὑπῆρξε φεβερὰ διὰ τὴν καρδίαν
 μου, ἔτι ἄπειρον ἕως τότε ἀληθοῦς καὶ βαθείας θλίψεως. Φιλοξε-
 νηθέντες δὲ μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐἰδενσταμ ἐμείνα-
 μεν ἡ Καρολίνα καὶ ἐγὼ ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς Κηφισσίαν, ἐκπλητ-
 τόμενοι διὰ τὴν παρούσαν ἡμῶν κατάστασιν, καὶ ὅτι ἐδυνάμεθα
 νὰ ζῶμεν ὅταν ἐθρχύσθῃ εἰς τῶν φιλτάτων κρίκων, οἵτινες μᾶς
 συνείχον εἰς τὴν ζωὴν.

Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀφ' οὗ συνῆλθον ὁπωσοῦν ἠθικῶς,
 ἐπιδοθεὶς πάλιν εἰς τὴν φιλολογίαν, συνέταξα τὴν πολιτικὴν κω-
 μωδίαν «*Τοῦ Κουτρούλη τὸν γάμον*», καὶ ἐξέδωκα αὐτόν, ἐν
 ἀγνοίᾳ πάντων, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Χρηστοφάνους Νεολογίδου*,
 αἰνιττόμενον τὴν ἐν νέῳ λόγῳ ἀπομίμησιν τοῦ Ἀριστοφάνους.
 Ἀπέβλεπε δὲ ἡ ἀπομίμησις οὐχὶ εἰς ὅ,τι ὁ ἀθάνατος ποιητὴς ἔχει
 ἀμίμητον, τὴν δαιμόνιον κωμικὴν εὐφυΐαν καὶ ποιητικὴν μεγαλο-
 φυΐαν του, ἀλλ' εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τῶν ἀριστουργημάτων
 αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἤθελον νὰ ἐξοικειώσω τὸ ὀλίγον ἀναγινῶσκον αὐτὰ
 κοινὸν τῆς Ἑλλάδος. Σκοπός μου δὲ προσέτι ἦν καὶ ν' ἀποδείξω

ἐν αὐτῇ διὰ μακρῶν παραδειγμάτων ἦν ἐν ἰδίᾳ πραγματεία εἶχον προαναπτύξει θεωρίαν, ὅτι ἡ σημερινὴ ἡμῶν γλῶσσα ἠδύνατο νὰ ποιῆται χρῆσιν πάντων σχεδὸν τῶν μέτρων ἃ παρεδέχετο ἡ ἀρχαία ποίησις, καὶ ὅτι τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν διετήρησεν ἐν παραδόσει, ἰδίως τὸ ἐπισημότερον πάντων τῶν δραματικῶν, τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον μετ' ἀναγκαστικῆς τομῆς. Παρῆλθεν ὅμως καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἔργον ἀπαρατήρητον οὐ μόνον διότι βεβαίως πολλῆς δὲν ἦν ἄξιον προσοχῆς, ἀλλὰ καὶ διότι μικρὰς ἤξιουντο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πάντα τὰ παρ' ἡμῖν ἐκδιδόμενα, πλὴν τῶν διδακτικῶν τῶν ἐπιβαλλομένων τοῖς παιδίοις ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἢ καὶ τινων νομικῶν, χρησίμων τοῖς ὑπηρέταις τῆς Θέμιδος καὶ τοῖς διαδίκοις.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλιαρίου τούτου, φέρων αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον μου, ἀπῆλθον ἡμέραν τινὰ εἰς τοῦ Ἰακώβου Ρίζου, τοῦ θείου μου, καί, ὅτε ἀνεχώρουν, ἐπιτηδεύως χωρὶς οὐδεὶς νὰ μὲ ἰδῇ, τὸ ἀφῆκα εἰς μίαν γωνίαν τοῦ γραφείου του. Ὅτε δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπέστρεψα πάλιν νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, μὲ ἠρώτησεν ἂν ἔτυχε νὰ ἰδῶ ἐν παραδοξότατον δραμάτιον ὃ εὔρεν ἐπὶ τοῦ γραφείου του, χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ τίς τὸ τῷ ἔπεμψε, καὶ μοὶ ἀνεγίνωσκε χωρία ἐξ αὐτοῦ, καγχάζων θορυβωδῶς. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν ὠμολόγησα, καὶ τὸν ἀφῆκα μετὰ ταῦτα μόνον νὰ μάθῃ τίς ἦν ὁ γελοιογράφος εἰς ὃν ὤφειλε τὸ δῶρον ἐκεῖνο. Ἐν ἀντίτυπον δ' ἔπεμψα ἀνωνύμως καὶ εἰς τὸν κ. Ζωχιόν, ἐκδίδοντα τότε δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνα ἐφημερίδα, καὶ τιμῶντά με κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διὰ τῆς φιλίας του ἧς, ἀγνοῶ διατί, μ' ἐστέρησεν ἔπειτα. Μετὰ τινος δ' ἡμέρας ὁ κ. Ζωχιὸς μοὶ ἔπεμψε τὴν κωμωδίαν, γράφων μοι ὅτι ἔλαβε τὸ ἔργον τοῦτο ἡγνόει παρὰ τίνος παρακαλοῦντος νὰ ποιήσῃται μνεῖαν αὐτοῦ εἰς τὰς στήλας του· ἐπειδὴ δ' ὁ ἴδιος δὲν ἦν λίαν τρίβων περὶ τὴν ποίησιν, μοὶ ἐζήτην νὰ τὸ ἀναγνώσω, καὶ νὰ γράψω μικρὰν ἐπιφυλλίδαν περὶ αὐτοῦ. Ἡ θέσις μου ἀπέβαινε δύσκολος, καὶ ὅπως οὐν ἀστείαν· ἀλλὰ δὲν ἠρνήθην, καὶ τῷ ἔπεμψα μακρὰν ἐπίκρισιν, ἢ μᾶλλον αὐστηροτάτην κατὰκρισιν τοῦ ἔργου τοῦ παρα-

βαίνοντος, ὡς διῆσχυρίσθην, πάντας τοὺς κοινούς καὶ πασιγνώστους κανόνας καὶ τῆς στιχουργίας καὶ τῆς δραματικῆς. Τὴν κατάκρισιν δὲ ταύτην ὁ κ. Ζωχιός, εἰς ἐμὲ πληρέστατα πιστευθεὶς, κατεχώρισε μετὰ πάσης προθυμίας εἰς τὴν ἐφημερίδα του.

Τῆς κωμωδίας ταύτης μετὰ τῖνα ἔτη ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Σάνδερς, ὁ ἐκ νέας Στρελίτσης, Γερμανικὴν μετάφρασιν ἑμμετρον, ἀλλ' ἄτελῃ ἔνεκα τῶν εἰς ξένον δυσκαταλήπτων ἰδιωτισμῶν καὶ λεπτοτήτων τῆς νεοελληνικῆς. Τούτου ἔνεκα, εἰς μετὰ ταῦτα χρόνους, ἠναγκάσθην τὴν ᾄδειάν του λαβὼν, νὰ ἐκδώσω νέαν ἐμὴν μετάφρασιν. Διὰ τοὺς χοροὺς δὲ τῆς κωμωδίας συνέταξε μουσικὴν ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Παρισίοις Ὠδείου (Conservatoire) κύριος Α. Danhauser, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βερολίνῳ.

Πλὴν δὲ τούτου τοῦ ἔργου, τὰς περισσευούσας στιγμὰς μου ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ εἰς ἄλλα ἔτι κατέτριβον τῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1847 ὁ ποτὲ συμμαθητῆς μου Γρ. Καμπούρογλους ἱδρύσει περιοδικὸν τερπνῆς καὶ ὠφελίμου ἀναγνώσεως. Ἰνα δὲ καταστήσῃ αὐτὸ ποικιλώτερον καὶ πληρέστερον τῶν προηγηθέντων, τῆς «Ἰριδος», τοῦ «Ἐρανιστοῦ», τῆς «Ἡοῦς», τῷ ἔδωκε μείζονα ἔκτασιν, τὸ ἐκόσμησε δι' εἰκονογραφιῶν καὶ ἀπέβλεψεν εἰς ὕλην πρωτότυπον καὶ πλουσίαν πολλοὺς προσλαβὼν συνεργάτας. Ἀπετάθη δὲ καὶ εἰς ἐμέ, ὅστις καὶ τὸ ὄνομα *Εὐτέρπη* τῷ ἔδωκα ὡς καὶ ἦν ἔφερε πάντοτε ἐπιγραφὴν ἐκ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου. Πολλὰ δὲ καὶ ἔγραψα ἐν αὐτῷ, καὶ ξένων μυθιστορημάτων μεταφράσεις, ὡς τὸν «Πλοίαρχον Πάμφιλον» τοῦ Ἀλ. Δυμᾶ, καὶ τοὺς «Ἰππότας τοῦ Στερεώματος», τοῦ Παύλου Φεβᾶλ, καὶ πρωτότυπα διηγήματα, καὶ ἑμμετρὰ τῖνα, εἰς μύθους καὶ ἐξ ἐπιστημῶν περίεργα.

Κατὰ τὸν Αὐγούστον ($\frac{9}{21}$) τοῦ 1847 μετὰ βαρυθυμούσης καρδίας συνώδευα εἰς τὸν τάφον του ἑνα τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, τὸν τότε πρωθυπουργεύοντα καὶ πρόεδρον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ἧς ἐγὼ ἤμην γραμματεὺς, τὸν Ἰωάννην Κωλέττην. Καὶ προϊστάτο μὲν εἰσέτι

μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πανισχύρως τοῦ Γαλλικοῦ κόμματος, ὅτε δυστυχῶς ἡ Ἑλλάς εἰσέτι διεσχίζετο εἰς κόμματα ἐξωτερικά· ἀλλὰ καθ' ἣν εἰς διαφόρους περιστάσεις ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ τὸν γνωρίσω, ἐξετίμων αὐτὸν ὡς καρδίαν ἔχοντα θερμῶς πατριωτικὴν, εὐρεῖαν διάνοιαν, μείζονα εὐφυΐαν, καὶ χαρακτῆρα ἀνδρικώτερον ἢ πάντες οἱ πολιτικοὶ αὐτοῦ ἀντίπαλοι. Ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑπουργείας τοῦ (1844—1847) εἶχε νὰ παλαίσῃ ἰδίως κατὰ τῆς Πύλης ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ Ὀθωμανοῦ πρέσβεως Μουσούρου, ὅτε ἐπέπληξεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς διότι ἡρνήθη ἐπικύρωσιν διαβατηρίου εἰς ὑπασπιστὴν βασιλικόν· προσέτι δὲ καὶ κατὰ τῆς δυστροπίας τοῦ Ἀγγλοῦ πρέσβεως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πασιφίκου.

3.

Ἐκδρομή.

Κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον 1848 ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας κ. Πρόκες, ὅτε ἡμέραν τινὰ τὸν ἐπισκεπτόμενον, μοὶ ἐπρότεινεν ἂν θέλω νὰ συναπέλθωμεν εἰς ὀλιγοήμερον περιοδείαν κατὰ τὴν Πελοπόννησον. Ἐδέχθην δ' ἐγὼ τοῦτο μετὰ πολλῆς προθυμίας, καὶ ὡς γενικὸν σχέδιον διεγράψαμεν ὅτι θέλομεν διέλθει διὰ τοῦ κέντρου τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἐπισκεφθῇ τὴν Ὀλυμπίαν, προσπαθοῦντες ὅσον ἐνδέχεται ν' ἀποφεύγωμεν τὰς γνωστὰς καὶ πολυφοιτήτους ὁδοὺς, καὶ ὅρον ἔχοντες νὰ ἐπισκεπτώμεθα πάντα τ' ἀρχαῖα λείψανα ὅσα ἔκειντο ἐπὶ τῆς ἡμετέρας διευθύνσεως ἢ παρ' αὐτήν.

Τὰ καθέκαστα τῆς ὁδοιπορίας ταύτης δὲν θέλω ἐκθέσει ἐνταῦθα, διότι τὰς ἐπ' αὐτῆς ἀρχαιολογικὰς μου παρατηρήσεις καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτῆς πορίσματα συνέταξα εἰς μακρὸν ὑπόμνημα Γαλλιστί, καὶ ἔπεμψα αὐτὸ εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν, ἥς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἤμην ἤδη μέλος ἀντεπιστέλλον· ἡ δ' Ἀκα-

δημία εξέδωκε τὴν πραγματείαν ταύτην εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Ὑπομνημάτων τῶν ξένων λογίων (mémoires des savants étrangers). Ὅ,τι δ' οὐχ ἤττον μ' ἐκολάκευσε καὶ μὲ ἐξέπληξεν ἦν ὅτι μετὰ τοῦ κειμένου ἔκρινεν οὐχὶ ἀναξίας δημοσιεύσεως καὶ εἰκόνας τινὰς τοπίων, ἅς ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ μου ἐνώπιον τινῶν τῶν ὠραιότερων ἢ τῶν τοπογραφικῶς περιεργότερων θέσεων τῆς Πελοποννήσου, εἶχον ὅπως δῆποτε χαράξει εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν μου καὶ προσαρτήσῃ εἰς τὸ ὑπόμνημα.

Τινὰς ὁμως περιστάσεις τῆς ὁδοιπορίας περὶ ὧν, ὡς ξένων εἰς τὴν ἐπιστήμην, δὲν γίνεται λόγος ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐκθέσει μου δὲν θέλω ν' ἀφήσω ἀμνημονεύτους.

Ἐξ Ἀθηνῶν ἀνεχωρήσαμεν τῇ 2 Ὀκτωβρίου ἐφ' ἀμάξης, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τῆς Κας Πρόκες μέχρι Ἐλευσῖνος, ὅπου μετὰ τὸ πρόγευμα ἡ μὲν σύζυγος τοῦ πρέσβεως ἀποχαιρετήσασα ἡμᾶς, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ἡμεῖς δ' ἔφιπποι ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδοιπορίαν εἰς Μέγαρα. Παρηκολούθει δὲ τὸν κ. Πρόκες καὶ ὁ νέος παιδαγωγὸς τῶν τέκνων του κ. Σβάβ (Schwab) καὶ εἰς τῶν ὑπηρετῶν του, ὅστις ὥρας τινὰς προπορευόμενος πάντοτε, παρεσκεύαζε τὰ τοῦ ἐσπερινοῦ ἡμῶν καταλύματος.

Διὰ Μεγάρων καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ διηυθύνθημεν πρὸς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐκεῖθεν παρὰ τὸν κόλπον ἐξακολουθήσαντες ἐπεσκέφθημεν τὰ ἐρείπια τῆς Πελλήνης, καὶ τὸ ἐσπέρας, ἀφιχθέντας εἰς Τρίκκαλα, μᾶς ὠδήγησεν ὁ προὔχων τοῦ τόπου Ἀνδρέας Νοταρᾶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δημάρχου Σπύρου Δούζουλα, ὅπου κατελύσαμεν. Ἦν δὲ τοῦ Νοταρᾶ ἡ σύζυγος ἡ δευτέρα θυγάτηρ τοῦ Καραϊσκάκη, αὕτη ἐκείνη ἦν μετὰ τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐπετρόπευον ἐγὼ ἄλλοτε, ὅτε καὶ διεκρίνετο ἐπὶ χάριτι καὶ ἠρέσκετο ἐπὶ κομψοπρεπείᾳ ἐν τῇ κοινῇ τῶν Ἀθηνῶν. Ἦδη δ' εὔρομεν αὐτὴν οὐδέν, ὡς ἄλλοτε, φέρουσιν τοῦ συρμοῦ, ἀλλὰ πολυτελεῖ βαρεῖαν καὶ ποδῆρη γούναν ὡς πρέπει εἰς σεβασμίαν οἰκοδέσποιναν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, σεμνὴν ὡς Πηνελόπην, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρόπους μᾶλλον δειλὴν, καὶ σχεδὸν μὴ τολμῶσαν νὰ ἐγείρῃ πρὸς ἡμᾶς τὸ βλέμμα ἢ ν' ἀνοίξῃ τὰ χεῖλη

της. Τῇ δ' ἐπαύριον, ὅτε ἐπανήλθομεν εἰς τοῦ κ. Νοταρᾶ ἵνα τὸν ἀποχαιρετίσωμεν, ἡ κυρία μᾶς ἐμήνυσεν ὅτι ἀσθενεῖ καὶ δὲν τὴν εἶδομεν πλέον.

Ἐκ Τρικκάλων πρὸς τὰ τραχέα καὶ μεγαλοπρεπῶς γραφικὰ Ἀροάνια ὄρη χωροῦντες, διηυθύνθημεν παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Στυμφάλου καὶ τοῦ Φενεοῦ εἰς Σόλον, ἐνθα μᾶς ἐξένισεν ὁ κ. Σολιώτης, υἱὸς τοῦ Νικολάου Σολιώτου, τοῦ πρώτου ὅστις κατὰ τὰ 1821, ἀφ' οὗ ἠγέρθη ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας ἐν Λαύρᾳ, συνεπλάκη μετὰ Τούρκων καὶ ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως. Κεῖται δ' ὁ Σόλος ἂν οὐχὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Νωνάκριδος, ἀλλ' οὐχὶ μακρὰν αὐτῆς, καὶ ἐκεῖθεν ἀπεφασίσσαμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν περὶ τὰς δύο ὥρας ἀπέχουσαν πηγὴν τῆς Στυγός, καὶ ἐλάβομεν ὑελίνην φιάλην ἣν ὁ κ. Σβάβ ἐκρέμασε περὶ τὴν ὁσφύν του ὑποσχόμενος εἰς τὸν ἡμέτερον ἀμφιτρύωνα νὰ τῷ φέρωμεν ἐν αὐτῷ ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς τῶν καταχθονίων. Ἀλλ' ὁ κ. Σολιώτης μᾶς ἐβεβαίει ὅτι τοῦτο ἦν ἀδύνατον, διότι κατὰ Παυσανίαν τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός ἔθραυε πᾶν ἀγγεῖον πλὴν ἂν ἦν κατεσκευασμένον ἐξ ὄνου.

Ἀπὸ Σόλου ἐτράπημεν πρὸς νότον, καὶ διήλθομεν κοιλάδα κατάφυτον. Ἀλλ' εἰς τὸν μυχὸν αὐτῆς ἠναγκάσθημεν ν' ἀφιππεύσωμεν, διότι εὐρέθημεν ἀπέναντι ἀγρίων καὶ ἀβάτων κρημνῶν, οἵτινες σχεδὸν κάθετοι κατέρχονται ἐπὶ χιλιάδας ποδῶν, ἐνώπιον αὐτόχρημα Ἑλληνικῆς Ἑλβετίας. Μακρόθεν δ' εἶδομεν κάθετον γραμμὴν μέλαιναν ἣτις ἦν ἡ ἐκ τῆς κορυφῆς ὡς βροχὴ καταρρέουσα Στυξ καὶ ἐνόησαμεν τὴν καταχθόνιον ὑπόληψιν ἣν αὕτη εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ ἥς μέρος διετήρησε μέχρι τοῦδε. Ὅτε ἠθελήσαμεν ν' ἀναρρίχηθῶμεν μέχρις αὐτῆς, ὁ νέος βοσκὸς ὅστις μᾶς ἐδόθη ὡς ὁδηγὸς ἐπροσπάθησε νὰ μᾶς ἀποτρέψῃ, λέγων ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶνε κατοικία ἀερικῶν καὶ Νεραϊδῶν, ὅτι εἶναι Διότοπος (τὴν λέξιν πιθανῶς ἐκλαμβάνων παράγωγον τοῦ διαβολότοπος). Ἡμεῖς ὁμῶς, ἀνώτεροι καὶ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων προλήψεων, προέβημεν θαρρύντως, καὶ ἐκὼν ἄκων προηγήθη ὁ

ὁδηγός, ὃν κατὰ πόδας ἠκολούθει ὁ κ. Σβάβ, ἡμεῖς δ' εἰπόμεθα ὀλίγον μετ' αὐτούς. Ἡ ὁδὸς ἔβαινε παρὰ τοὺς πρόποδας, βαθμὸν ἀνιῶσα πρὸς τοῦ ὄρους τὰ ὑψηλότερα. Ἀλλ' οἱ πρόποδες ἦσαν καὶ οὗτοι λόφοι, πολλάκις τραχεῖς, ἐρειδόμενοι εἰς τοῦ ὄρους τὴν ῥάχιν, δι' ὃ ἠναγκαζόμεθα νὰ διατέμνωμεν αὐτοὺς ἀναβαίνοντες καὶ καταβαίνοντες ἀλληλοδιαδόχως αὐτῶν τὰ πλευρά. Τοῦτο ἦν δυσάρεστον καὶ κοπιαστικόν, δι' ὃ καὶ ἀποταθεὶς πρὸς ἐμέ ὁ κ. Πρόκες, μοὶ εἶπεν ὅτι οἱ ὁδηγοὶ οὗτοι εἰσὶν ἀγροῖκοι καὶ ἀμαθεῖς, καὶ τοῦ κοινοτέρου νοὸς στερούμενοι, καὶ ἀντὶ ν' ἀναβοκαταβαίνωμεν οὕτω τὰ δύσβατα ἐκεῖνα ὕψη, ὧν ἕκαστον εἶχε διαστάσεις μικροῦ ὄρους σχεδὸν καὶ αὐτό, ἀπλούστερον θὰ ἦν ἓνα ἐξ αὐτῶν ν' ἀναβῶμεν μέχρι τῆς κορυφῆς, δι' ἧς ἐρείδεται εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀκολουθήσωμεν, ὑπεράνω τοῦ κυματισμοῦ τῶν προπόδων, γραμμὴν ἣτις ἔσται εὐθεῖα καὶ ἄπρονος.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ κ. Πρόκες, ἐτράπη πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἣν συνίστα ἐγκαταλείψας τὸν ὁδηγόν. Ἐγὼ δέ, καὶ ἵνα μὴ ἀποσκιρτήσω ἀπὸ τοῦ σεβαστοῦ μου συνοδοιπόρου, καὶ διότι πλείστην εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ὁδοιπορικὴν ἐμπειρίαν τοῦ ἐπισήμως Ἀνατολικοῦ (d'Osten) ἐπονομασθέντος ἀνδρὸς ἕνεκα τῶν ἐν Ἀνατολῇ περιηγήσεών του, ἠκολούθησα αὐτὸν ὅπου μὲ ὠδήγει. Καὶ ἀληθῶς μετ' ἀνάβασιν οὐκ ὀλίγον μακρὰν ἀφίχθημεν ὑπεράνω τῶν λόφων, καὶ ἤρχισαμεν ἐκεῖθεν τὴν εὐθεῖαν, ἀλλὰ πάντοτε ἀνιῶσαν νὰ τέμνωμεν πρὸς τὴν ἀπέναντι ἡμῶν ὡς μέλαιναν κάθετον γραμμὴν ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν βράχων φαινομένην πηγὴν τῆς Στυγός. Ἡ ὁδὸς ὅμως αὕτη ἦν ἐπενοήσαμεν δὲν εἶχε μὲν ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις, ἀλλ' ὡς ταχέως εἶδομεν, ἦν πολλάκις σχεδὸν ἄβατος, διότι τὸ ὄρος εἶχε τὴν κλίσιν λίαν ἀπότομον. Καθ' ὅσον δὲ προὔβαινομεν πρὸς τὰ ἄνω καὶ οἱ λόφοι ἐξέλειπον, ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ἐβυθίζοντο κρημνοὶ εἰς ἀχανῆ βάθη, ὡς κρημνοὶ ὑψοῦντο καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, τὸ δὲ εἶδαφος συνέκειτο ἐκ χυτῶν λιθαρίων, ἅτινα εἰς πᾶν βῆμα ἐνέδιδον, καὶ ἐκυλίωντο εἰς τὴν ἄβυσσον. Εἰς τινὰ ἀπόστασιν τὸν Κ. Πρόκες ἀκολουθῶν, συνεχῶς

ἐδίσταζον ποῦ νὰ θέσω τὸν πόδα, ἵνα μὴ ἀκολουθήσω τὰ καταρρέοντα λιθάρια, ἥλλαζον διεύθυνσιν, διεσκέλιζον χάσματα ὅπου τοῦτο ἔβλεπον ἐφικτόν, καὶ πάντα κίνδυνον ὃν κατώρθουν νὰ ὑπερπηδῇσω διεδέχοντο ἄλλοι μείζονες. Τέλος ἔφθασα εἰς μέρος ὅθεν περαιτέρω νὰ προβῶ δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς. Εἰς πλάτος τόσον, ὥστε ἀδύνατον μοὶ ἦν νὰ τὸ ὑπερβῶ δι' ἐνὸς ἁλματος, ὁ βράχος οὐδεμίαν εἶχεν ἐξοχήν εἰς ἣν νὰ στηρίξω τὸν πόδα ἄνευ φόβου τοῦ νὰ κατακυλισθῶ εἰς βάθος χιλιάδων ποδῶν· θάμνος δ' οὐδ' ὁ ἐλάχιστος ἐφύετο περίξ, ὥστε νὰ προσπαθήσω καὶ, ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενος νὰ ριφθῶ εἰς τὸ ἀπέναντι χεῖλος τοῦ χάσματος· τὸ δὲ δεινότερον, ὅτι οὐδ' ὀπίσω ἐδυνάμην νὰ στραφῶ, διότι, ἵνα φθάσω μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου εἶχον κινδυνεύσει πολλάκις, καὶ ἡ ἐπιστροφή ἐδύνατο νὰ μοὶ ἀποβῇ ὀλεθρία· ἔμμενον λοιπὸν ἐκεῖ ἐν ἀμηχανία, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μὲ καταλάβῃ σκοτοδινία, ἥτις θὰ μὲ κατεκρήμνιζεν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐλπίδος σωτηρίας.

Ἐν τούτοις ὁ κ. Πρόκες, μὴ βλέπων με νὰ τὸν παρακολουθῶ, ἐστράφη καὶ ἐφώναξε πρὸς ἐμέ· ἀλλ' ἀκούσας καὶ ἰδὼν τὴν ἐπισφλεστάτην μου θέσιν, ὥχριασε, καὶ ἤρχισε μεγαλοφώνως νὰ καλῇ τὸν ὁδηγόν. Μετὰ τινα δὲ λεπτὰ ἤκούσαμεν τοῦτον μακρόθεν ἀποκρινόμενον, καὶ τέλος τὸν εἶδομεν ὡς δορκάδα πηδῶντα ἐπὶ τῶν κρημνῶν καὶ πρὸς ἡμᾶς διευθυνόμενον. Ὅτε δ' ἔφθασε πλησίον, μὲ ἠρώτησε τί μ' ἔφερε εἰς τ' ἄβυσσος ἐκεῖνα μέρη, καὶ ἂν ἐκεῖ ἀνέβην τὸν ἄφευκτον ζητῶν θάνατον. Ἐπειτα δὲ στηρίξας τὸν ἑνα τοῦ πόδα εἰς μικράν τινα ἀλλὰ στερεὰν τοῦ βράχου προεξοχήν, ἐκτείνας δὲ πρὸς με τοὺς δύο του στιβαροὺς βραχίονας, μ' ἔλαβεν ἐκ τῶν δύο χειρῶν, μοὶ ἐδίδαξε ποῦ νὰ θέσω τὸν ἑνα μου πόδα εἰς τὴν αὐτὴν λιθίνην βάσιν, προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ ἐδικοῦ του, καὶ οὕτω τότε, ἰσχυρῶς συρόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὑπερεπήδησα τὸ ὑπ' ἐμέ χαῖνον βάραθρον, καὶ ἐπάτησα εἰς ἔδαφος σχετικῶς ὀμάλωτερον. Ἐκεῖ μᾶς περιέμενεν ὁ κ. Πρόκες, ὅστις τρέμων ὅλος καὶ ἄφωνος, παρίστατο μετὰ τεταμένων τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὸ συγκινητικὸν μικρὸν δράμα, οὗ λίαν ἀμφίβολος ἦν ἡ ἔκβασις. Ἀμα δ' εἰ-

δὲν αὐτὸ αἰσίως λυθέν, ἐκήρυξεν ὅτι δὲν δύναται καὶ δὲν θέλει νὰ προβῇ περαιτέρω, καὶ κατ' ἐντολήν του μᾶς ἔφερεν ὁ ὁδηγὸς εἰς οὐ πολὺ ἀπέχουσιν ἀσφαλεστέραν τινὰ θέσιν, ἔνθα ἐπὶ λίθου ἐπιπέδου, ἔχοντος περίπου τὰς διαστάσεις τραπέζης, ἐκαθήσαμεν ἀμφοτέρωθεν ἵνα συνέλθωμεν ἐκ τῆς σφοδρᾶς ἡμῶν συγκινήσεως. Μετὰ ταῦτα δ' ἐτράπημεν τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστροφῆς, ἀσφαλεστέραν τῆς ἣν εἶχομεν ἀναβῆ, διότι αὐτὴν μᾶς κατέδειξεν ὁ ἥδη οὐχὶ πλέον τοσοῦτον περιφρονητὸς καὶ ἀγροῖκος εἰς τὸν κ. Πρόκες φαινόμενος ὁδηγός. Εἰς ταύτην δ' ἡμᾶς αὐτὸς καταθείς, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν συναναβάτην του κ. Σβάβ, ὃν εἶχεν ἀφήσει νὰ περιμένῃ εἰς τὸν πυθμένα βαθείας χαράδρας.

Ἄνευ δ' ἄλλου συμβάντος, ἀλλὰ μεθ' ὑποτρέμοντος βήματος, κατήλθομεν ἥδη τὸ ὄρος, παρατηροῦντες πρὸς ἀλλήλους ὅτι τόσον ἄδικον δὲν εἶχεν ὁ ὁδηγὸς λέγων ὅτι τὴν Στύγα φρουροῦσιν ἀερικὰ ἀποδιώκοντα τοὺς τολμῶντας τὴν ἀνάβασιν. Εἰς τὴν πεδιάδα δ' εὐρόντες τοὺς ἵππους ἡμῶν ὅπου τοὺς εἶχομεν καταλίπει, ἐπέβημεν αὐτῶν, καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἄνευ τοῦ κ. Σβάβ καὶ τοῦ ὁδηγοῦ, οὓς καὶ μάτην περιεμείναμεν ἐπὶ ὥρας. Ἀνήσυχος τέλος γενόμενος, ἐξῆλθον ἐγὼ εἰς ἀναζήτησιν αὐτῶν, καὶ ἀναβαίνων τοὺς πέριξ λόφους, ὅθεν ἐδυνάμην μακρὰν νὰ βλέπω, καὶ κράζων ν' ἀκούωμαι, περιεσκόπουν πάσας τοὺς ὄρους τὰς στενωποὺς καὶ ἔκραζον μεγαλοφώνως· ἀλλ' οὐδεμία ἦν ἀκρόασις. Ἀπρακτος λοιπὸν μετὰ μακρὰν προσδοκίαν, ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐκαθήσαμεν εἰς τὸ δεῖπνον κατηφεῖς καὶ οὐδεμίαν ὀρεξιν ἔχοντες νὰ ἐκτείνωμεν τὴν χεῖρα εἰς τὰ παρατιθέμενα, διότι ὁ κίνδυνος ὃν διετρέξαμεν μᾶς ἐφόβιζε περὶ τῆς τύχης τοῦ ἡμετέρου συνοδοιπόρου, ὅτε ἀλλαγαῖμοι ἀντήχησαν καὶ εἰσῆλθεν ὁ Σβάβ, συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν χωρικῶν, οἵτινες ἦσαν ἐν γνώσει τῆς ἡμετέρας ἀνησύχου ἀνυπομονησίας.

Μᾶς διηγήθη δ' ὁ κ. Σβάβ ὅτι ἡ τσαύτη ἀργοπορία του προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι αὐτὸς δὲν παρητήθη τοῦ σχεδίου τοῦ ν' ἀναρρίχῃται μέχρι τῆς πηγῆς, καὶ ἠνάγκασε τὸν εἰς τοῦτο οὐχὶ λίαν

πρόθυμον ὁδηγὸν νὰ τὸν φέρῃ μέχρις αὐτῆς. Ἀνῆλθε δὲ δυσκόλως μὲν, ἀλλ' ἐπιτυχῶς, καὶ ἐκάθησεν εἰς τὸ σπήλαιον τὸ δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτὴ ἡ πηγὴ, διότι ἐκεῖ πρὸ τοῦ στομίου αὐτοῦ τὸ πρῶτον συγκεντροῦται τὸ ἄνωθεν δίκην βροχῆς εἰς σταγόνας καταλειδόμενον ὕδωρ, ἐκεῖθεν δὲ ῥέον ἄλλοτε μὲν ὡς ἀφρώδης χεῖμαρρος ἄλλοτε δ' ὡς καταρράκτης διὰ κρημνῶν μέχρι τῆς κοιλάδος, ἔνθα ἐνοῦται μετὰ τοῦ διασχίζοντος αὐτὴν ποταμοῦ. Ἐκεῖ λοιπὸν ὁ κ. Σβάβ ἐπιεν ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς Στυγὸς καὶ ἐπλήρωσεν αὐτοῦ τὴν φιάλην του, περιπαίζων τὸν Πausανίαν, καὶ θριαμβεύων πασῶν τῶν προλήψεων τῶν ἀρχαίων καὶ νέων. Ἀλλ' ὅτε ἐστράφη ἵνα καταβῇ ἐκ τοῦ σπηλαίου, παραπατήσας κατεκυλίσθη κατὰ κρημνοῦ ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι πόδας ὕψος ἔχοντος, καὶ ὁ ὁδηγὸς δὲν εἶχεν ἀμφιβολίαν ὅτι τὰ ἀερικὰ καὶ αἱ Νεράϊδες εἶχον εἰς τοῦτο τὴν χεῖρά των. Καὶ εὐτυχῶς μὲν ἡ πτώσις του πλευρὰν του οὐδεμίαν δὲν ἔθραυσεν, ἔθραυσεν ὅμως εἰς τρίμματα τὴν φιάλην του, τὴν Στυγίου ὕδατος πλήρη, καὶ ὁ κ. Σολιώτης ἐκίνει τὴν κεφαλὴν ὡς ἂν ἔλεγε: «Βεβαίως, ἀφ' οὗ ἡ φιάλη σας δὲν ἦτον ἐξ ὄνείου ὄνυχος! Δὲν σας τὸ εἶπεν ὁ Πausανίας;»

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ⁸/₂₀ Ὀκτωβρίου ἀναχθέντες ἐκ Σόλου, καὶ τὴν ἀντιπέραν αὐτοῦ ὑψηλὴν πλευρὰν τῶν Ἀροανίων, ὅθεν προρρέει ἡ Στύξ, ἀναβάντες, κατελύσαμεν τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, καὶ ἐπεσκέφθημεν τὴν ἐν αὐτῷ μικρὰν ἀλλὰ κατάκρονον ἐκκλησίαν, ἧς αἱ θύραι καὶ αἱ εἰκόνες φέρουσιν ἐπιγραφὰς τῶν Κομνηνῶν αὐτοκρατόρων, ὁ δὲ μυχὸς αὐτοῦ ἔχει ἐν τῷ βράχῳ τετμημένον ἀρχαῖον βωμόν, πιθανῶς τῶν Νυμφῶν. Κατήλθομεν δὲ καὶ εἰς τὸν οἰνῶνα, ὅπου ὁ Σταμάτης πίθος ἐγκλείων, ἡ δυνάμενος νὰ ἐγκλείσῃ 7000 βότξας οἴνου ἐστὶν ὁ ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ ἐφάμιλλος τοῦ περιφήμου τῆς Ἑιδελβέργης. Ἐν τῇ ἀποθήκῃ εἶδομεν ἀτάκτως συνερριμμένα πολλὰ ἐντυπα καὶ χειρόγραφα, ἃ μετὰ τὴν ἡμετέραν ἐπίσκεψιν διηρέυνησε καὶ διήρμωσε εἰς βιβλιοθήκην ὁ σοφὸς Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Προσκληθέντες δέ, παρεκαθήσαμεν εἰς πρόγευμα μετὰ τοῦ ἡγουμένου καὶ προηγουμένων, ὧν οἱ

πλείστοι ἦσαν ἄνδρες γραμμάτων, καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἐπρομάχησαν ἑνοπλοὶ τῆς Μονῆς τῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αἵτινες ὡς εἰς ἀσφαλὲς φρούριον εἶχον εἰς αὐτὴν καταφύγει, ἥδη δὲ προϊστάντο σχολείου ὃ εἶχον ἰδρύσει ἐντὸς τῆς μονῆς πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπαιδευτῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν. Οὕτω δὲ οἱ ἀμαθεῖς, ὧν τινες καὶ μᾶς ὑπηρέτουν εἰς τὴν τράπεζαν, δὲν ἔζων βίον ἀργίας, ἥτις ἐστὶν ἡ μήτηρ τῶν κακιῶν, ἀλλ' ἐδιδάσκοντο ὅπως καὶ ὅ,τι ἐνῆν. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ἡσχολοῦντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν εὐρέων κτημάτων τῆς μονῆς, ἥτις ἄλλους γεωργοὺς καὶ ποιμένας δὲν ἔχει πλὴν αὐτῶν τούτων τῶν μοναχῶν.

Ἐκεῖθεν δ' ἀπήλθομεν πρὸς τὰ Καλάβρυτα, ἐνθα κατελύταμεν τὸ ἐσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φωτίλα, υἱοῦ ἐνὸς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τῆς ἐπανάστασεως. Προὔτιθέμεθα δέ, πρὸς δυσμὰς ἐκεῖθεν χωροῦντες, νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν Ὀλυμπίαν, ἥς πλησίον πρὸ ἐτῶν αὐτὸς ὁ κ. Πρόκες εἶχεν ἀνασκάψει τὸν τάφον τοῦ Οἰνομάου, καὶ εὔρει ἐν αὐτῷ χαλκὴν περικεφαλαίαν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐσυζητοῦμεν μετὰ τῶν φιλοξενούντων ἡμᾶς τὰ περὶ τῆς περαιτέρω ὁδοιπορίας, καὶ ἰδίως περὶ τῶν ἐρειπίων ἃ κατὰ τὴν ὁδὸν ἡμῶν θ' ἀπηντῶμεν, ἔφθασε τὸ ἐξ Ἀθηνῶν ταχυδρομεῖον καὶ ἐκόμισε τῷ κ. Πρόκες ὀγκώδη τῆς πρεσβείας αὐτοῦ φάκελλον. Μόλις δ' ἀνοίξας αὐτόν, καὶ περιτρέξας τὰς πρώτας γραμμάς τοῦ κυριωτέρου ἐγγράφου, ἔγινε κάτωχρος καὶ ἔμεινεν ὡς ἐμβρόντητος. Παρακαλέσας δὲ νὰ μᾶς ἀφήσῃ μόνους, μοὶ ἐγνωστοποίησεν ὅτι φοβεραὶ τῷ ἡλθον εἰδήσεις ἐπαναστάσεως ἐκραγείσης ἐν Βιέννῃ, καὶ φόνου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ κατάπληξις, ἡ θλίψις, ἡ ἀμηχανία τοῦ ἦσαν ἀπερίγραπτοι, καὶ ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ διακόψῃ τὴν ὁδοιπορίαν τοῦ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ὅσον τάχιον εἰς Ἀθήνας.

Ἀλλ' ἐγώ, βλέπων πόσον ἦτο τεθορυβημένος, τὸν ἀπέτρεψα ἀπὸ τούτου, εἰπὼν ὅτι εἰς ἣν διετέλει ψυχικὴν κατάστασιν, ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ζητήσῃ διάχυσίν τινα τῆς θλίψεως καὶ ἀντιπερισπα-

σμήν κατὰ τῶν δεινῶν ἐντυπώσεων αἵτινες τὸν κατεῖχον, ἐν ᾧ ἐν Ἀθήναις ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν θὰ εἶχεν ἀφορμὰς ἀναξέσεως τῶν πληγῶν του, καὶ προσέτι θὰ ὑπεβάλλετο εἰς τὴν δυσάρεστον ἀνάγκην τοῦ νὰ διδῇ εἰς τοὺς συναδέλφους του καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐξηγήσεις ἐπὶ συμβάντων ὧν οὐδὲ τὰς περιστάσεις οὐδὲ τὴν ἔκβασιν ἀκριβῶς ἐγνώριζεν ἢ τῷ ἦν δυνατὸν νὰ προῖδῃ, καὶ φρόνιμον ἴσως δὲν ἦν πρὸς ἄλλους νὰ σχολιάζῃ.

Ὁ κ. Πρόκες, σκεφθεὶς ἐπὶ τινὰς στιγμάς, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐνδίδει εἰς τοὺς λόγους μου, ἀναγνώριζων αὐτοὺς ὡς ὀρθοὺς, καὶ ἀποφασίζει νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν, ἀλλὰ, περιστέλλοντες αὐτήν, ν' ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἀπέχουσαν Ὀλυμπίαν, καὶ περιορισθῶμεν εἰς τὸν ἐν Βάσαις ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς τὸ ἔσχατον σημεῖον αὐτῆς.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπομένως ἀπήλθομεν ἐκ Καλαβρύτων, πρὸς νότον, καί, ἄφ' οὗ μετ' ὀλίγον, ἐχαιρέτησα μετὰ συγκινήσεως τὸ Μοναστήριον τῆς Λαύρας, ὅπου ὁ Γερμανὸς ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας ἐκήρυξε πρῶτος τὴν πολιτικὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος, διηυθύνθημεν διὰ τοῦ κέντρου τῆς Ἀρκαδίας εἰς Φιγάλιον, καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐντρυφήσαντες εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἐξαισίου αὐτῆς ναοῦ, παρηκολουθήσαμεν εἶτα τὸν Πάμισον, καὶ διὰ τῆς Μεσσηνιακῆς Εἵρας, διὰ τῆς Μεγαλοπόλεως, τῆς Ἀλέας, τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν, χωρίων ὧν μνεῖαν ποιοῦμαι ἐν τῇ ἄνω μνημνευθείσῃ πραγματείᾳ μου, ἀφίχθημεν εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐπεβιβάσθημεν δι' Ἀθήνας, συμπλέουσας ἔχοντες περίφημόν τινα ὁδοιπόρον Γερμανίδαν, τὴν Κυρίαν Han-Hans, ἥτις, ὡς διηγείτο, εἶχε περιέλθει μέγα μέρος τῆς Ἀσίας πεζῇ.

4.

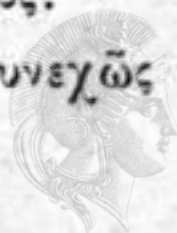
Ἐπιστροφὴ εἰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν εἰς Ἀθήνας¹ συνέβη ἡ τὴν εἰρήνην τῆς Ἑλλάδος διακινδυνεύσασα ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Τουρκίας Μουσούρου ὑπὸ τοῦ Ναδέρη, ἀνδρὸς λογίου μὲν, παραχθέντος δ' ὑπὸ τετυφλωμένου πατριωτισμοῦ μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν πρέσβυν ἐκφρασθείσης δυσαρρεσκείας διὰ τὴν ἄρνησιν διαβατηρίου εἰς τὸν Γαρδικιώτην. Ἀλλ' αἱ εἰς τὴν Τουρκίαν δοθεῖσαι διαβεβαιώσεις περὶ τοῦ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἦν ἀμέτοχος εἰς τὸ ἐγκλημα τοῦτο, καὶ ἡ εἰλικρινὴς τοῦ ἐνόχου καταδίωξις καὶ ἡ καταδίκη αὐτοῦ, ἀπесόβησαν τὸν ἐκ τοῦ ἄφρονος τολμήματος προκληθέντα κίνδυνον. Μετὰ τὴν ἐκπνευσιν δὲ τῆς ποινῆς τοῦ ὁ Ναδέρης ἤνοιξε βιβλιοπωλεῖον, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ κ. Γ. Βλαχούτση.

Τὴν 15/27 Νοεμβρίου ἡμέραν Δευτέραν 1^{ην} ὥραν τῆς πρωίας ἡ Καρολίνα ἔτεκεν υἱὸν βαπτισθέντα ὑπὸ τῆς Κας Μαρίας Γ. Μυροκορδάτου καὶ ὀνομασθέντα Ἀλέξανδρον. Νέος δὲ φοβερός κεραυνὸς ἐνέσκηψεν ἐπὶ τὴν ἐμὴν οἰκογένειαν κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 1849. Τὸ θέρος αὐτοῦ διηρχόμεθα τὰς διακοπὰς ἐν Κηρисиᾷ, παρὰ τῷ κ. Ἐιδενστάμ, οἰκοῦντες τὰ πρόσγαια αὐτοῦ ὠμαῖα, ὅπου οὐχὶ μόνον μυῶν καὶ γαλῶν, ἀλλὰ καὶ ὄρεων εἶχομεν συνεχεῖς ἐπισκέψεις, ἀλλ' ὅπου οὐχ ἦττον, ἂν δὲν ἐφέρομεν εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἄκανθαν τῆς ἀναμνήσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστίωνος, θὰ ἤμεθα λίαν ἡ'χαριστημένοι ἐκ τοῦ λιτοῦ βίου ὃν διήγομεν.

Συνίστατο δ' ἡ οἰκογένεια τότε ἐκ τοῦ πρωτοτόκου Κλέωνος, ἐπταετοῦς ἤδη καὶ μετὰ τὸ κενὸν ὃ μᾶς ἀφῆκεν ὁ ἀγαπητὸς Ἀριστίων, εἶπετο ὁ Χαρικλῆς τετραετὴς οὗτος, καὶ τὸν κοινὸν θαυμασμὸν διὰ τῆς ἐκτάκτου καὶ ἀγγελικῆς καλλονῆς του ἐλκύων. Μετ' ἐκεῖνον δ' ἤρχοντο ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

Πρὸ τῶν παραθύρων ἡμῶν διήρχετο αὐλαξ εἰς ἣν συνεχῶς ὑπὸ

τῶν κηπουρῶν διωχετεύετο τὸ νομαδικὸν Κεφαλάριον, καὶ ὁ ῥύαξ αὐτοῦ διέχεε ζωήν καὶ ὀρόσον ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ καὶ σύσκια δένδρα· δι' ὃ καὶ ὁ κ. Εἰδενστάμ συνέλαβε τὴν ὀλεθρίαν ιδέαν νὰ σκάψῃ ἐκεῖ λεκάνην πρὸς λουτῆρα τῶν παιδίων ὅσας τὸ ὕδωρ διήρχετο. Εἰς θερμὴν λοιπὸν τινα ἡμέραν, ὅτε τὸ ὕδωρ εἰς μικροὺς καταρράκτας προχεόμενον, ἐπλήρωσε τὴν λεκάνην, διαυγὲς καὶ ψυχρόν, μᾶς ἐπῆλθεν ἐν ἀπαισίᾳ στιγμῇ ἡ ιδέα νὰ λούσωμεν πρὸ τοῦ γεύματος ἐν αὐτῷ τὸν Χαρικλῆν, ὅστις εὐθυμὸς ἔπαιζε πέριξ ἡμῶν. Τὸ παιδίον, συνήθως εὐπειθὲς καὶ γλυκύ, τὴν φορὰν ταύτην ἐξάνεστη, καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ σφοδρῶς καὶ ν' ἀνθίσταται, ὥστε διὰ βίας σχεδὸν ἡ τροφὸς τὸ ἐξέδυσεν· αἱ δὲ φωναὶ τοῦ ἐδιπλασιάσθησαν ὅταν τὸ ἐβύθισαν εἰς τὸ κατὰψυχρον ὕδωρ. Ἡμεῖς δ' ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸ ἐνεθάρρυνομεν, καὶ ἐθαυμάζομεν, ὅταν τὸ ἐγύμνωσαν, τὴν ὠραιότητά του, ἀναπολοῦσαν τὴν τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων τοῦ ἔρωτος.

Ἐν τούτοις εἶχε σημάνει ὁ κώδων τοῦ γεύματος, καὶ μόλις ἐνδυθεὶς ὁ Χαρικλῆς, καὶ ὅλος τρέμων ἔτι ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ θάνατός του! Ἡ χώνευσις, παρακωλυθεῖσα, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ ψύχους ὃ εἶχε καταλάβει τὸ σῶμα πᾶν καὶ τὸν στόμαχον, ἐπέφερε τὸ ἐσπέρας σφοδρὸν πυρετόν, ὅστις τὴν δευτέραν νύκτα ἐκορυφώθη ἐπικινδύνως. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνέπεσε ν' ἀναβῇ εἰς Κηφισίαν, καί, διερχόμενος, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν κ. Εἰδενστάμ ὁ φίλος του γέρων ἱατρὸς Θεοφιλᾶς. Καὶ ἰδὼν μὲν τὸν κίνδυνον, ἐπείσθη κατὰ παράκλησιν ἡμῶν νὰ διανυκτερεύσῃ παρ' ἡμῖν· ἀλλ' ἀφοῦ παρήγγειλε τὰ δέοντα, ἀπесύρθη εἰς τὸ ὠματίον ὃ τῷ εἶχε παρασκευασθῇ, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἐν ᾧ κατ' αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἡ ἀσθένεια ἦν τυφοειδὲς πυρετός, καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀσθενοῦς ἐξηρτάτο ἐκ τῆς ἐκλογῆς τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ τῷ ἐδίδοτο τὸ ἱατρικόν.

Ἐννοήσαντες ἐκ τούτου ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ δὲν εἶχε πλέον τὴν εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀπαιτουμένην δραστηριότητα, προσεκαλέσαμεν ἐξ Ἀθηνῶν τὸν ἱατρὸν ἡμῶν κ. Α. Πάλλην, ὅστις

ἔλθων ἀμέσως, ἀνεγνώρισε τὴν ἀσθένειαν ὡς κινδυνωδεστάτην, καὶ ἀπήτησε τὴν μετακόμισιν τοῦ παιδίου εἰς Ἀθήνας. Ἐξετελέσθη δὲ αὕτη τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας διὰ δύο ἀμαξῶν, αἵτινες βραδυποροῦσαι ἐφαίνοντο ὡς νεκρὸν μᾶλλον ἐκφέρουσαι. Πολύτιμος δ' ἦν δι' ἡμᾶς ἡ παρουσία τοῦ ἀγαθοῦ κ. Πάλλη, ὅστις οὐδὲ στιγμήν ἀφ' ἡμῶν μακρυνόμενος, προὔνοει ὡς ἱατρὸς καὶ παρηγόρει ὡς φίλος.

Κατεθέσαμεν δὲ τὸν φίλτατον Χαρικλῆν εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ δωματίου τῆς ὑποδοχῆς, ὡς τὸ ὑγιεινότερον μέρος τῆς οἰκίας, καὶ ἐκεῖ παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του ἐμένομεν πάσας τὰς ἡμέρας καὶ διενυκτερεύομεν. Προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ ἱατρὸς ἔβλεπε καὶ μᾶς ἀνήγγελλε βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς του, καὶ ἐπῆρχοντο ὑφέσεις τοῦ πυρετοῦ, καθ' ἃς τὸ παιδίον ἀνεκάθητο καὶ ὠμίλει. Ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι τίνα ἡσθάνθη συνοχὴν καρδίας ὅτε ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, φυλλολογῶν τὰς εἰκόνας τῆς Γερμανικῆς *Illustrirte Zeitung* ἣν τῷ εἶχον δώσει πρὸς διασκέδασιν, ἀπήντησε μίαν αὐτῶν παριστῶσαν ἐκφορὰν, καὶ διὰ φωνῆς, ἥτις ἔτι ἀντηχεῖ εἰς τὴν καρδίαν μου, μοὶ εἶπεν· «Ὁ θάνατος περνᾷ!»

Τὴν αὐτὴν δ' ἐσπέραν ἐλθὼν ὁ ἱατρὸς καὶ ἐξετάσας τον, μοὶ εἶπεν ὅτι τὸν θεωρεῖ σωθέντα καὶ εἰσελθόντα εἰς περίοδον ἀναρρώσεως. Ἀλλ' ἐν ᾧ πλήρεις χαρᾶς ἀπесύρθημεν μετὰ τοῦ κ. Πάλλη εἰς τὴν παρκατεμένην αἴθουσαν, καὶ συνδιελεγόμεθα, ἀφῆσαντες τὸ παιδίον ὑπὸ τὴν φρούρησιν τῆς τροφῆς του, αἵφνης τὸ ἠκούσαμεν ἐκπέμπον ὀξείας κραυγᾶς, καὶ εἰσωρμήσαμεν ἔντρομοι. Ὁ ἱατρὸς ἐπλησίασεν ὠχρός, εὗρεν ὅτι ἡ κοιλία του εἶχε διὰ μιᾶς πρὶς θῆ, καὶ ἀπελπισ μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ἐπῆλθε θανατηφόρος διάτρησις τῶν ἐντέρων. Μετ' ὀλίγας δὲ στιγμᾶς ὁ ἀγγελόμορφος Χαρικλῆς ἡμῶν παρέδιδε τὸ πνεῦμα εἰς τὰς ἀγκάλας μας. Κεῖται δὲ τεθαμμένος πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του, παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ νεκροταφείου, ὅπου εἰ δύο παρ' ἀλλήλους τεθειμένοι ἐπιτάφιοι λίθοι εἰσὶ τὸ μνημεῖον τὸ ἐνδεικνύον τὸ τέρμα τοῦ πρώτου ἀμερίμνου καὶ ἀλύπου ἡμίσεως τοῦ σταδίου τοῦ βίου μου.

Πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ψυχικῶν πόνων οἵτινες μᾶς κατέθλιβον, ἀπεφασίσαμεν ἢ τε σύζυγός μου καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιχειρήσωμεν μικρὰν ἐκδρομὴν πρὸς, ν' ἀλλάξωμεν ὀρίζοντα καὶ τὰ περιστοιχοῦντα ἡμᾶς ἀντικείμενα, καὶ οὕτως ἀπήλθομεν τὴν 2 Ὀκτωβρίου εἰς Ὀρωπόν, ὅπου κατελύσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Παππαρρηγοπούλου. Τὸ δ' ἐσπέρας, καταβάντες εἰς τὴν παραλίαν, ἀνήψαμεν μέγα πῦρ, ὃ ἰδὼν πλοιάριον ἐκ τῆς ἀντιπέρας παραλίας καὶ ἐννοῆσαν τὸ σημεῖον, κατέπλευσε τὸ πρῶν καὶ παραλαβὸν ἡμᾶς, μᾶς διεβίβασε διὰ τοῦ πορθμοῦ εἰς Ἑρέτριαν, ἐνθα κατελύσαμεν παρὰ τῇ Κυρίᾳ Κοτζιά, ἣτις οὐ μόνον παντοίως μᾶς ἐπεριποιήθη, ἀλλὰ καὶ μοὶ ἐδώρησε μικρὸν ἀρχαῖον ἀγγεῖον καὶ χαλκοῦν Πτολεμαίου νόμισμα ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς οἰκίας της. Ἐκεῖ δ' ἀπήντησα καὶ τὸν ποτὲ ὑπ' ἐμοῦ ἐκ Μονάχου πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀποπεμφθέντα μικρὸν Ἀνδρέαν Κοτζιᾶν, ἔφηβον ἤδη, ἀλλ' ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν οὐχὶ λίαν διακεκριμένον. Ἀφ' οὗ δὲ μᾶς ἐφιλοξένησε καὶ ὁ κ. Δομεστίνης, ἀρχαῖος ἀνώτερος ὑπάλληλος, διὰ λέμβου, ἦν αὐτὸς καὶ εἰς συγγενῆς τοῦ ἀνέλαβον νὰ διευθύνωσιν ὡς ἐρέται, παρὰ τὴν ἀκτὴν πλέοντες, ἵνα ἀποφύγωμεν τὴν τραχεῖαν καὶ ἐπικίνδυνον *Κακὴν Σκάλαν* (*Καλὴν ἀκτὴν* τῶν ἀρχαίων), μᾶς ἔφερον εἰς Ἀλιβέρι, ὅθεν ἔφιπποι ἀπήλθομεν εἰς τὸ χωρίον *Στύρα*, ὠρχίαν ἔχον τὴν θέσιν, περιέργον δὲ διὰ τὰς ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ ὄρει τῆς Ὀχίος ἀρχαιοτάτας οἰκοδομὰς, εἰς ὧν τὴν ἐπίσκεψιν μὲ συνώδευσεν ὁ δημοδιδάσκαλος Μικρός. Ἐκ Στύρων δὲ κατέβημεν εἰς τὴν τερπνὴν καὶ λεμονόφυτον πόλιν Κάρυστον. Αὐτῆς δὲ παραλαβὼν ἐγὼ τὸν φιλομαθῆ καὶ λόγιον δημοδιδάσκαλον Βιολέττην, μετέβην μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κατὰ τὰ ἀνατολικά τῆς νήσου κειμένην περιεργοτάτην θέσιν τῆς Ἀρχαμπόλεως, καὶ περὶ ταύτης ὡς καὶ τῆς λοιπῆς ὁδοιπορίας εἴ τι εἶχον τὴν ἀρχαιολογίαν ἐνδιαφέρον ἐξέθηκα εἰς ὑπόμνημα, ὃ πεμφθὲν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν ἐξεδόθη εἰς τὸν Γ' τόμον τῆς ἐν Παρισίοις Συλλογῆς τῶν ὑπομνημάτων τῶν ξένων λογίων. Ἐκ Κάρυστου δ' ἐπεστρέψαμεν πρὸς βορρᾶν πάλιν, καὶ διενυκτερεύσαμεν ἐν Δόστῳ, ὑπ' ἀρχαῖον φρού-

ριον κειμένω ἐν μέσῳ εὐρέος ἔλους, δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς δὲν ἐκλείσαμεν ὀφθαλμόν, περιβομβούμενοι ὑπὸ μυριάδων τερατωδῶς μεγάλων κωνώπων, στεντόριον σαλπιζόντων καὶ ἀνδρεῖον δόρυ τρεφόντων, καθ' ὧν δ' οἱ χωρικοὶ ἀμύνονται, κοιμώμενοι ἐντὸς μικρῶν σκηνῶν ἐρμητικῶς παντᾶχόθεν κλεισμένων. Τὸ πρωὶ δέ, ἀνυπόμονοι ν' ἀπαλλαγῶμεν τῆς βασάνου ταύτης καὶ μὴ περιμείναντες τὸν ἥλιον, ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς τὴν Χαλκίδα. Ἐκεῖ δὲ μᾶς ὑπεδέχθη ἡ ἐξαδέλφη μου (ἡ νεωτέρα θυγάτηρ τοῦ Ἰακώβου Ρίζου) Εὐφροσύνη σύζυγος τοῦ Νάκου, ὅστις τότε μὲν ἦν νομαρχιακὸς ταμίας ἐν Χαλκίδι, μετ' ὀλίγον ὅμως ἀπελύθη, προσαφθείσης αὐτῷ ἀταξίας εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς του. Ἀνεγνωρίζετο δ' ὅτι αἱ ἐλλείψεις του προῆλθον οὐχὶ ἐκ καταχρήσεως, ἀλλ' ἐξ ἀσυγγνώστου ἀκηδεΐας ἀποτελέσματος τῆς οἰνοποσίας, ἥτις μέχρι τέλους κακῶς καὶ λυπηρῶς ἐν ἐλεεινότητι καὶ τὸν βίον αὐτοῦ κατέστρεψε.

Μετὰ διήμερον δὲ διαμονὴν ἐν Χαλκίδι, ἐπέβημεν περὶ τὰς 4 μετὰ τὸ μεσονύκτιον μεγάλης λέμβου τοῦ Β. Ναυτικοῦ, ἣν ὁ ἐκεῖ σταθμεύων πλοίαρχος Τσαμαδὸς εὐηρεστήθη νὰ θέσῃ εἰς τὴν διαθήσιν ἡμῶν, καὶ δέκα εὐρωστοὶ ναῦται ὑπ' αὐτοῦ κυβερνώμενοι, καὶ ἐναγωνίως κωπηλατοῦντες, μόλις κατώρθωσαν νὰ ὑπερνικήσωσι τὸν ἐναντίον ἡμῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν οἰκὴν χειμάρρου ῥέοντα Εὐριπον, καὶ μᾶς ἀπεβίβασαν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τῆς Αὐλίδος, ὅθεν, ἀναβάντες τοὺς περιμένοντάς ἡμᾶς ἵππους διηυθύνθημεν πρὸς Ἀθήνας. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισε βροχή, καὶ ηὔξησεν εἰς ῥαγδαίαν, διαρκέσασαν ἀνελλιπῶς διὰ πάσης τῆς ἡμέρας. Καὶ διεκόψαμεν μὲν τὴν πορείαν ἐπὶ δύο ὥρας παρὰ τῷ Σκ. Σούτσῳ ἐν Δεκελίᾳ, ἀλλ' ὅτε τὴν νύκτα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἤμεθα διάβροχοι μέχρι τοῦ δέρματος, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦν ὅτι τὴν ἐπαύριον καὶ ἡμεῖς ἀμφότεροι, καὶ ὁ συνοδεύων ἡμᾶς ὑπηρέτης καὶ τῶν ἵππων ὁ ὁδηγός, πάντες συγχρόνως κατελήφθημεν ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ὅστις ἐπὶ μακρὸν χρόνον μᾶς ἐβασάνισε.

Κατὰ τὸ ἔτος 1843 τοῦ Ἰ. Ρίζου πεμφθέντος ὡς πρέσβεως εἰς

Κωνσταντινούπολιν, ἀντικατέστησεν αὐτὸν ὡς πρόεδρος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ὁ Ι. Κωλέττης. Καὶ ἐχώλαινεν μὲν αὕτη, διότι ὁ ὑπὲρ αὐτῆς ζῆλος ἐχώρει ἐλαττούμενος, τὰ μέλη αὐτῆς δὲν ἦσαν πολλὰ, καὶ οὐ σπανίως καθυστέρουν τὰς συνδρομὰς των. Ἀλλ' οὐχ ἥττον οἱ ἐγκυκλίων καὶ οἱ ἄλλων ἐνεργειῶν προύκαλοῦντο συνδρομαί, γενναῖαι ἐνίοτε, ὡς ἡ τοῦ Δουκὸς de Lúynes ἐκ 4000 φράγκων, καὶ ἕτεραι πολύτιμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποστολαί, οἷα ἡ τῶν προπλάσμάτων τῶν γλυφῶν τοῦ Παρθενῶνος, κατατεθειμένων νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τῶν τῆς ζωοφόρου τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης, ἐναποτεθέντων εἰς τὴν ἀρχαίαν θέσιν αὐτῶν.

Προσέτι δέ, κατ' εἰσῆγησίν μου, ὁ πεπαιδευμένος πλοίαρχος Παλάσκας ὑπελόγησεν ἐν σοφῇ πραγματείᾳ τὰς γραμμὰς τοῦ ἡλιακοῦ ὥρολογίου Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρήστου, καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ὥροδεικτῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν των θέσιν· ἀλλ' ἡ λίαν ἐνδιαφέρουσα αὕτη ἐργασία ἔμεινεν ἀτελής, εἰ καὶ δὲν ἔπαυσεν συνιστῶν τὴν συντέλεσίν της ὑπὸ τῆς Ἐφορείας τῶν Ἀρχαιοτήτων, ἀφ' ἧς ἐζηρτᾶτο.

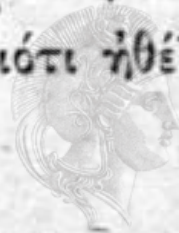
Μετὰ δὲ τοῦ Κωλέττου τὸν θάνατον ἐξελέγη Πρόεδρος τῆς Ἐταιρίας ὁ Μανσόλας. Ἐγὼ δέ, μὴ ὡς πρὸς τὴν παρακμὴν αὐτῆς ἀπατῶμενος, ἐσκέφθην περὶ μετάρρυθμίσεως τοιαύτης τοῦ ὁργανισμοῦ αὐτῆς, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑφίσταται καὶ ὅτε ἐστερεῖτο πόρων, μέχρις οὗ αἰσιώτεραι περιστάσεις θὰ παρουσιάζοντο. Κατὰ σχέδιον λοιπὸν ὃ ὑπέβαλον εἰς τὴν ψήφισιν τῆς Ἐταιρίας, καὶ ὃ ἐνεκρίθη ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐκυρώθη καὶ διὰ διατάγματος, θὰ διηρεῖτο ἔκτοτε ἡ Ἐταιρία εἰς Σύλλογον βουλευομένων μελῶν, ἀριθμοῦ ὠρισμένου, μετὰ ξένων ἀντεπιστελλόντων μελῶν, ἐπίσης ὠρισμένου ἀριθμοῦ, καὶ ἐκ μελῶν συντελῶν, ἀριθμοῦ ἀορίστου, μόνην ὑποχρέωσιν ἐχόντων νὰ καταβάλλωσι συνεισφοράν τινα ἐτησίως. Τῶν βουλευομένων μελῶν μικρὸς τις ἀριθμὸς ὠρίσθη νὰ ἐκλεγῇ ὑπὸ πάσης τῆς Ἐταιρίας, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, βαθμυδόν, ὑπὸ τῶν προεκλεχθέντων, ὡς προσὸν ἔχοντα τὴν ἐκδοσιν

σπουδαίου τινός ἀρχαιολογικοῦ ἢ ἱστορικοῦ συγγράμματος αὐτῶν.

Οὕτω, καὶ πόρων ἐλλειπόντων, ἐδύναντο τὰ βουλευόμενα μέλη, ἕνεκα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν εἰδικότητος, νὰ γίνωνται χρήσιμα διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν των. Προσέτι δ' ἤλπιζον ὅτι ὁ σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν ἐδύνατο, συμπράττων μετὰ τῆς Φυσικοῖστορικῆς Ἑταιρίας, ν' ἀποτελέσῃ τὴν πρώτην βᾶσιν τῆς ἐθνικῆς Ἀκαδημίας, ἥς τὴν ἰδρυσιν οὐδέποτε ἔπαυσα θεωρῶν ὡς τῆς πρώτης ἀνάγκης, καὶ πολλάκις ἐπρότεινα, χωρὶς ποτὲ νὰ δοθῇ εἰς τὰς προτάσεις μου προσοχή.

Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς πρώτης ἐκλογῆς, μερὶς τις εἰς τῶν ἰσοβίων θέσεων τὸν σφετερισμὸν ἀπεβλέψασα, καὶ κύριον ὄργανον ἔχουσα τὸν σύμβουλον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κ. Μάμουκαν, εἰσήγαγε, παρὰ πάσας τὰς ἐνστάσεις μου καὶ παρὰ τὸν κανονισμόν, ἐκλογεῖς μὴ ὄντας μέλη τῆς Ἑταιρίας, καὶ δι' αὐτῶν τὴν ψηφοφορίαν θολώσασα, εἰσήγαγεν εἰς τὸν πρῶτον τοῦ Συλλόγου πυρῆνα μέλη οὐχὶ πάντα τὴν ἀπαιτουμένην ἔχοντα ἐπιστημονικὴν βαρύτητα καὶ παιδείαν. Ἐπέμειναν δὲ νὰ δώσωσι ψήφους καὶ εἰς ἐμέ· ἀλλ' ἐγὼ παρεκάλεσα ν' ἀπόσχωσι τούτου, μὴ ὑποπτευθῇ πρὸς βλάβην τοῦ ἔργου ὅτι ἐπρότεινα τὸν νέον ὀργανισμόν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ περιληφθῶ ἐν τῷ Συλλόγῳ τῶν ἰσοβίων βουλευομένων. Μετὰ ἓν ἔτος εἶπον, ἂν τὰ ἤδη ἐκλεχθέντα Βουλευόμενα μέλη μὲ κρίνωσιν ἄξιον νὰ μὲ συμπεριλάβωσιν ὡς συνάδελφόν των, ἔσται τοῦτο τιμὴ δι' ἐμέ, καὶ δὲν θέλω βεβαίως τὴν ἀρνηθῇ. Ἀλλ' αἱ ἐνστάσεις μου δὲν ἴσχυσαν καὶ ἐξελέγη μετὰ τῶν ἄλλων. Ὅτε δ' ὁ Πρόεδρος Κ. Ρίζος διωρίσθη πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε ἐξελέγη ὑπὸ τῶν διατιθέντων ἡδὴ τὰς ψήφους τοῦ Συλλόγου ὁ Κ. Γλαράκης, ἀνὴρ λόγιος μὲν, ἀλλ' ἡκιστα εἰδικός, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Ἑταιρίας οὐδόλως ἐννοήσας. Ἐγὼ δ' ἐξηκολούθησα γραμματεῦν.

Πολὺ δὲ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν ἐκ τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκδρομῆς δὲν ἔμεινεν εἰς Ἀθήνας ὁ κ. Πρόεδρος. Ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις, ἃφ' οὗ ἀνέκυψεν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, εἶτε διότι ἠθέλησε

νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι πολιτικὴν ἰσχύος, ἥττον ἀναμιγνυμένη εἰς αὐτῆς τὰ ἐσωτερικά, εἴτε ἔχουσα ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κ. Πρόκες ἐν Γερμανίᾳ, ἐνθα ζωτικώτερα ἐκινούντο τότε δι' αὐτὴν ζητήματα, μετεκάλεσε καὶ μετέθεσεν αὐτὸν εἰς Βερολῖνον, ἔπειτα εἰς Φραγκφόρτην καὶ τέλος ἔπεμψε πρεσβευτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ κ. Πρόκες ἦν ἀνὴρ ἱκανώτατος, φιλότιμος, πολλὴν ἔχων τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ τὴν φαντασίαν ὑπερβαίνουσαν τὴν κρίσιν, ὥστε καὶ ἐν Ἀθήναις οὐ σπανίως πράγματα παρεῖχεν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει, ὡς φερώνυμος Ἀνατολικὸς (d'Osten), ἐδείχθη λίαν φιλότουρκος. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν τὸν ἡσχόλει ἡ πολιτικὴ δὲν τὸν ἀπέσπα ἐντελῶς καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων φιλολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν κλίσεων του, καὶ ἰδίως ἐνέκυπτεν εἰς τὴν νομισματικὴν, ὥστε κατήρτισε μέχρι τέλους συλλογὴν ἣν οἱ κληρονόμοι του ἐπώλησαν ἐν μετέπειτα χρόνοις 400,000 Μάρκων εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Πολλὰ ἀνέκδοτα ἑλληνικὰ νομίσματα τῆς πολυτίμου του ταύτης συλλογῆς ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου τόμου τῶν ἐμῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, τὸν περατωθέντα ἐν ἔτει 1842. Ἀλλ' αἱ σπουδαῖαι γνώσεις του δὲν τὸν ἀπήλλαττον πάντοτε καὶ ἀστείων τινῶν περιπετειῶν. Μίαν ἡμέραν, καθ' ἣν μοὶ ἐπεδείκνυε διαφόρους νεωστὶ ἀποκτηθέντας θησαυροὺς, μοὶ ἐπρότεινε νὰ ἐπισκεφθῶμεν ὁμοῦ τὸν ἐν Πειραιεῖ ὁρμουῦντα Ἀγγλον πλοίαρχον, ὅστις ἐλέγετο κεκτημένος ἐκλεκτὰ νομίσματα. Ἐδέχθην λοιπὸν προθύμως καὶ κατέβημεν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πλοιάρχου, ὅστις προθύμως μᾶς ἔδειξεν ὅ,τι εἶχεν ἐξαίρετον καὶ ἐν ἄλλοις ἐξῆρε τὸ κάλλος καὶ τὴν σπανιότητα δὲν ἐνθυμούμαι πλέον τίνος σπανιωτάτου νομίσματος. Ὁ δὲ Κ. Πρόκες παρετήρει καὶ ἐθαύμαζεν αὐτό· τέλος δ' ὡμολόγησε καὶ τὴν ἄκρατόν του ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ εἰς συμπλήρωσιν μέρους τῆς συλλογῆς του, καὶ προσέφερε νὰ τὸ ἀγοράσῃ. Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος ἀπήντησεν ὅτι τοιοῦτος θησαυρὸς δὲν πωλεῖται, καὶ οὐδὲ διὰ πεντακόσια φράγκα δὲν θὰ τὸ παρεχώρει. « — Ἐστω, πεντακόσια φράγκα, ἀνέκραξεν ὁ κ. Πρό-

κες. Σᾶς τὰ προσφέρω». — «Λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ τὰ δε-
χθῶ, ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος. Καὶ ἤξεύρετε διατί; διότι θὰ σᾶς
ἐκλεπτον τὰ 490. Τὸ νόμισμα δὲν εἶναι γνήσιον, ἀλλ' ἀπλοῦν
ἐκμαγεῖον!»

Καὶ τοῦ Γάλλου δὲ ἐπιτετραμμένου, τοῦ κ. Θουβενέλ, μετε-
βλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ τύχη. Ὁ κύριος οὗτος ἐλθὼν κατὰ
τὰ 1845 εἰς Ἀθήνας ὡς γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, ἥς
προΐστατο ὁ κ. Πισκατόρης, μοὶ εἶχε φέρει συστατικόν, δὲν ἤξεύρω
πλέον ἂν ὑπὸ τοῦ κ. Lebas ἢ ἄλλου τινὸς μέλους τῆς Γαλλικῆς
Ἀκαδημίας. Ὅτε δ' ὁ κ. Πισκατόρης προὔβιβάσθη εἰς πρεσβευτὴν
εἰς Μαδρίτην, ἔμεινεν ὁ κ. Θουβενέλ ἐπιτετραμμένος μέχρι τοῦ
διορισμοῦ ἄλλου πρέσβεως, ἐπαύθη δ' ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπανα-
στάσεως καὶ τὸν ἀντικατέστησεν ὁ κ. Ρεϋνεβάλλ, ὅστις ὁμως
καὶ αὐτὸς ἐπαύθη πρὶν ἢ εἰλθῇ εἰς Ἀθήνας, τότε δ' ἀνετέθη προσω-
ρινῶς εἰς τὸν κ. Θουβενέλ πάλιν ἡ διεύθυνσις τῆς πρεσβείας, καὶ
ἔπειτα τῷ ἐδόθη ὁ βαθμὸς τοῦ ἐπιτετραμμένου. Ἀλλ' ἡ ἐπανα-
στατικὴ λαϊλαψ εἶχεν ἀφαιρέσει ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ νέου διπλω-
μάτου τὴν βάσιν ἐφ' ἣς ἐστηρίζετο. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ
Ἰανουαρίου 1849 ἀπηντήθημεν καὶ συνεπεριπατήσαμεν πρὸς τὰ
Πατήσια, καὶ καθ' ὁδὸν μοὶ ἐξέφραζε τὴν ἀπελπισίαν του διότι
συνετρίβη τὸ στάδιόν του μόλις ἀρξάμενον. «Ἐδυνάμην, μοὶ εἶπε,
μετὰ τὰς καλὰς περὶ ἐμοῦ μαρτυρίας αἵτινες ὑπάρχουσι παρὰ τῷ
ὑπουργεῖῳ τῶν ἐξωτερικῶν, νὰ ἐλπίσω ὅτι μετὰ τινα χρόνον ἤθε-
λον φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῆς φιλοδοξίας μου, θὰ προὔβιθαζόμην εἰς
ἀρχηγὸν πρεσβείας παρὰ τινι μικρᾷ αὐλῇ ἴσως τῆς Γερμανίας.
Ἀλλ' ἤδη ταῦτα πάντα φροῦδα, καὶ δὲν δύναμαι ἄλλο νὰ περι-
μένω ἢ τὴν προσεχῇ παύσιν μου καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως τοῦ γραμ-
ματέως. Ἐδῶ λήγει ὁ πολιτικὸς βίος μου. Παρεκάλεσα ἤδη τὸν
οἶλόν μου κ. Γεώργιον Σταῦρον, διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπε-
ζης, νὰ μοὶ δανείσῃ ποσότητά τινα, δι' ἣς θέλω ἐπιστρέψῃ εἰς
Παρισίους, καὶ προσπαθήσῃ ν' ἀνείζω ἐκεῖ ἐργαστήριόν τι, βιβλιο-
πωλεῖον, ἢ εἴτι ἄλλο διὰ νὰ ζήσω».

Τοιαύτας ἀπογνώσεως λέξεις μοι ἔλεγεν· ἀλλ' ἀκριβῶς μετὰ μίαν ἐβδομάδα τὸ ταχυδρομεῖον ἔφερε..... τὸν προβιβασμὸν τοῦ κ. Θουβενέλ εἰς ἑκτακτον ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν ἐν Ἀθήναις! Ὅτε δὲ ἐπῆγα νὰ τὸν συγχαρῶ διὰ τοῦτο, μοι ἐξήγησεν ὅτι ὁ συγγενής του Cuvilier Fleury, ὅστις ἦν εἰς ἐκ τῶν συντακτῶν τῆς « Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων », καὶ ἴσχυε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις οὓς ἡ ἐπανάστασις ἔφερεν εἰς τὰ πράγματα, συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥστε οὐ μόνον δὲν ἐπαύθη, ἀλλὰ καί, ἐπειδὴ εἰς τὸν Γαλλικὸν ὀργανισμὸν δὲν ὑπῆρχεν ἡ θέσις ἐπιτετραμμένου, τὸν διώρισαν ἀμέσως πρέσβυν. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἐδείχθη λίαν ὑπηρετικός εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πασιφίκου, ὅτε ἐβρῆθει τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Γαλλίας Gros, καὶ συνέταπτεν αὐτὸς τὰ διπλωματικά ἔγγραφα τοῦ ἀνικάνου εἰς σύνταξιν αὐτῶν ἡμετέρου ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν κ. Λόντου, δι' ὃ καί, εὐγνωμονῶν ὁ Βασιλεὺς, στενωῶς τὸν ἐσύστησεν εἰς τὴν Γαλλικὴν κυβέρνησιν. Ἐκ τῆς συστάσεως δὲ ταύτης μετετέθη ὁ κ. Θουβενέλ εἰς Βαυαρίαν, καὶ εὔρεν ἐκεῖ θερμὴν δεξίωσιν. Εἶτα δὲ μετακληθεὶς εἰς Παρίσια, ὑπηρέτησε παρὰ τῷ ὑπουργείῳ ὡς διευθυντῆς τοῦ διπλωματικοῦ κλάδου καὶ κατόπιν ἐπρέσβευσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεθ' ὃ ἀπέθανεν ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργὸς ὢν τῶν ἐξωτερικῶν.

Καὶ τρίτη ὁ' ἄλλη μεταρρύθμισις ἐπῆλθε σχεδὸν συγχρόνως εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις διπλωματικὸν σῶμα, ὁ διορισμὸς τοῦ κ. Λύονος εἰς Ἑλβετίαν, καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ διὰ τοῦ κ. Οὐάϊς, μεταβολὴ ἣτις πύχαισεν τὴν Αὐλὴν καί, πλὴν τῶν ἀγγλιζόντων πολιτικῶν, πάντα τὰ ἄλλα κόμματα καὶ προσέτι πάντας τοὺς ἑκτὸς τῶν κομμάτων, ὅσοι ἐφρόνουν ὅτι τοῦ Λύονος ὁ βίαιος χαρακτήρ καὶ ἡ ἐκ συστήματος καταφορὰ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Βασιλέως ἐβλαπτε τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας τὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἠλάττου. Ἀφ' οὗτο ὁ Βασιλεὺς ἀπεμάκρυνε τῆς Ἑλλάδος τὸν κενόδοξον, ἀλλὰ τοῦ Λύονος ἰδιαίτερον φίλον καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ διατελοῦντα Ἀρμανσπέργην, τὰ πάντα εἰς τὰς ὀψεις τοῦ Λύονος μετεβλήθησαν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐγένοντο ἐκ λευκῶν

έλανα. Ἀκάθεκτος τὰς ὁρμὰς ἀλλὰ τὸν χαρακτῆρα εἰλικρινῆς, κατήντησε βαθμηδὸν νὰ πιστεύῃ ὁ ἴδιος ὅ,τι ἔγραφεν εἰς τὴν κυ-
 βέρνησίν του, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτὸν συναspi-
 θεῖσαν Ἑλληνικὴν ἀντιπολίτευσιν τὰς πεποιθήσεις ὅτι ὁ Βασι-
 εὺς ἦν ὁ κακὸς τῆς Ἑλλάδος ὀαίμων, καὶ ὅτι μετ' αὐτοῦ οὐδεμία
 πτῆρχεν ἐλπίς σωτηρίας. Πολλάκις τὰς πρωίας τὸν ἀπῆντων συμ-
 περιδιαβάζοντα εἰς τὸ πρὸ τῆς πρεσβείας πιπερεῶν ἄλσος καὶ ζωη-
 ρῶς συνδιαλεγόμενον μετὰ τοῦ ἀπέναντι αὐτοῦ οἰκοῦντος πρέσβεως
 τῆς Τουρκίας Μουσούρου, ὅστις ὑπεστήριζε τὴν κατὰ τῆς Ἑλλά-
 δος δυσμένειάν του, εἰ καὶ ἦν Ἕλληγ καὶ αὐτός, τοῦ σταδίου του
 ἀρξάμενος ὡς γραμματεὺς τοῦ ὑγειονομείου μιᾶς τῶν νήσων τοῦ
 Αἰγείου, νομίζω τῆς Τήνου. Τότε καὶ κοινῇ συνεργείᾳ του ἐτέθη-
 σαν αἱ βάσεις τῆς πολιτικῆς, δι' ἧς ἡ Ἀγγλία δυσμενῶς κατὰ τῆς
 Ἑλλάδος διατεθεῖσα, οὐκ ὀλίγον ἔβλαψεν αὐτήν, καὶ τοῦ πολυ-
 πλόκου ἀνατολικοῦ προβλήματος ἐδυσχέρανε τὴν λύσιν. Ἡ ἀνά-
 κλησις λοιπὸν τοῦ κ. Λύον, ὡς μεταβολὴ τῆς ἀγγλικῆς ἐξωτερικῆς
 πολιτικῆς ἐκληφθεῖσα, πολὺ πολλοὺς εὐηρέστησε, καὶ οὐχ ἥττον
 τὴν Αὐλὴν, διὰ μνήμης ἔχουσιν ὅτι ἂν ὁ κ. Λύον ἀπὸ πλοίαρχος
 ἔγινε πρέσβυς, ὥρειλε τοῦτο εἰς τὸν Βασιλέα. Παρὼν ἡμῖν εἰς
 Βασιλικὸν χορὸν ὅτε ἡ Βασίλισσα πλησιάσασα τὸν ἀνακαλούμενον
 διπλωμάτην καὶ περὶ τῆς νέας αὐτοῦ θέσεως διαλεγομένη, τῷ εἶπε
 μετ' εἰρωνικῶς χαιρεκάκου ἀστεϊσμοῦ, ὅτι θέλει ἔχει τοῦ λοιποῦ
 τὴν λίμνην τοῦ Δερμάννου διὰ τοὺς ναυτικούς του ἐξελιγμούς.
 Ἐγνώριζον δ' ἐγὼ τότε τὴν θέσιν τῆς κοινῆς γνώμης μετ' ἀκρι-
 βείας καὶ ἀπρολήπτως, διότι εἰ καὶ μακρὰν ἡμῖν πάσης πολιτικῆς
 ἐνεργείας καὶ οὐδὲν συμφέρον μὲ συνέδεε μετ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐπε-
 σκόπουν αὐτὴν ἐπιμελῶς δι' ἧς ἔπεμπον ἀνταποκρίσεις εἰς τὰ
 « Ἑωθινὰ Χρονικὰ » προσπαθῶν δι' αὐτῶν νὰ ἐπανορθῶ τὴν δια-
 στρεφὴν τῶν εἰς Ἀγγλίαν μεταδοιδομένων ἰδεῶν περὶ Ἑλλάδος.

Δὲν ἤργησαν ὁμῶς καὶ ἡ Αὐλὴ καὶ ἡ κοινωνία νὰ ἐννοήσωσιν
 ὅτι ἡ χαρὰ των ἐπὶ τῇ μεταβολῇ ἦν πρόωρος, διότι ἂν ὁ κ. Λύον
 ἦν ὁρμητικὸς, ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἦν φύσει στρυφνὸς καὶ μεμφίμοιρος,

καὶ ὅπου ἐκεῖνος ἀναφανδὸν ἐπληττε, φρονῶν, ἀδίκως μὲν ἴσως, ἀλλ' ἄνευ ὑστεροβουλίας ὅτι ἀμύνεται ἢ ὅτι ὠφελεῖ, οὗτος ἔδακνε λανθάνων καὶ χαιρεκάκως, ὡς καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἔλαβον μετὰ καιρὸν ἀφορμὴν ἐξ ἰδίας πείρας νὰ τὸ γνωρίσω. Ἀλλ' αἱ πρῶταί μου σχέσεις μετὰ τοῦ Κ. Οὐάϊς ἦσαν φιλικώταται, καὶ ἐτερπόμην καὶ ὠφελούμην συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτοῦ, διότι ἦν ἀνὴρ παιδείας καὶ φιλοτέχνης, αὐτὸς δοὺς τὰ σχέδια τῶν τοιχογραφιῶν αἵτινες κοσμοῦσι τὸ νέον Βουλευτήριον τοῦ Λονδίνου, καὶ συγγράψας βιβλίον περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὃ μοὶ ἐδάνεισεν εἰς ἀνάγνωσιν. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς συζύγου του ἣτις ἦν ἀνεψιά τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἦν διεζευγμένος, εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀδελφήν του, γυναικα σεβαστὴν καὶ λίαν εὐχάριστον, καὶ τὴν θυγατέρα της νέαν χαριεστᾶτην, ἣτις μετὰ ταῦτα ἐμόνασε, διότι πᾶσα ἡ οἰκογένεια ἦτο καθολικὴ. Ἐγὼ δὲ συνεχῶς τὰς ἐσπέρας διηρχόμην μόνος μετ' αὐτῶν καὶ τοῦ Κου Οὐάϊς ἐντὸς τῶν ὀωματίων των. Ἐτρεφε δὲ καὶ πρὸς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα ὁ πρέσβυς ἐνθουσιασμόν, ὥστε καὶ μία τῶν πρώτων ἐφέσεών του, ὅτε ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἦν νὰ ἰδῇ εἰς αὐτῶν τὴν σκηνὴν παριστωμένην τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους μετὰ τῶν χρῶν ὡς ἐτόνισεν αὐτοὺς ὁ Μενδελσών. Τὴν εὐχὴν του δὲ ταύτην πολλάκις μοῖ' ἐξέφρασε, κακίζων πως καὶ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ὅτι τοιαύτη ἰδέα δὲν τῇ ἐπέρχεται.

Ἐγὼ δέ, καὶ ἐκτιμῶν τὸν τοιοῦτον κλασσικὸν ἐνθουσιασμόν του, καὶ μὴ θέλων νὰ ἐκληφθῇ ὑπὸ τοῦ ξένου, ὅτι καὶ ἀκούοντες παρ' ἄλλων τὴν τοιαύτην πρότασιν ἐδυνάμεθα νὰ μένωμεν ἀδιάφοροι, ἀνταπεκρίθην θερμῶς εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἄλλων δυσχερειῶν, ἃς ἐξ ἐθνικῆς φιλοτιμίας δὲν τῷ ὠμολόγουν, τῷ ἀνέφερα μίαν, καὶ αὐτὴν οὐχὶ μικράν, ὅτι ὁ Μενδελσών ἐτόνισε τοὺς χοροὺς τοῦ Σοφοκλέους κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν λέξεων προσωδίαν, ἣτις ὅμως μετεβλήθη διὰ τῶν αἰώνων, οὕσα ἴσως τὸ μόνον, τοῦλάχιστον τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τὸ ἀλλοιωμένως ἔχον παρ' ἡμῖν· ἐπομένως αἱ συνθέσεις ἐκεῖναι τοῦ Γερμανοῦ

φιλοποιοῦ τῷ εἶπον ὅτι δὲν θὰ ἐφηρμόζοντο εἰς τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ, ἂν δὲν ἠθέλομεν ὅλως παρατόνως καὶ γελοίως δι' Ἑλλήνας ἀκροατὰς νὰ ἠχήσωσιν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς. Τῷ προσέθηκα δ' ὅτι ἄλλη θεραπεία τότε δὲν ὑπῆρχεν ἢ τὸ νὰ γίνη ἢ καὶ ἄλλως, διὰ τὴν κατάληψιν τῶν πλείστων ἐκ τῶν θεατῶν ἀναπόφευκτος μετάφρασις τῆς τραγωδίας εἰς τὴν σήμερον ὁμιλουμένην, οὕτως ὥστε καὶ εἰς τοὺς χοροὺς ὡς καὶ εἰς τὸν διάλογον, ἀκτρησμένων ἀκριβῶς τῶν ἀρχαίων μέτρων, ν' ἀντικαταστήσωσι τὰς ἀρχαίας μακρὰς θέσεις αἱ παρ' ἡμῖν τετονισμέναι, καθ' ὃ σύστημα ἐγὼ αὐτὸς εἶχον πρεσβεύσει καὶ ἐκθέσει ἄλλοτε ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἀρχαίας προσωδίας πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν. Ταῦτα ἀκούσας καὶ συζητήσας μετ' ἐμοῦ ὁ κ. Οὐάϊς μετ' ἐμβριθείας ἀνδρὸς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας κατόχου, μ' ἐνεψύχωσε νὰ ἐπιχειρήσω τὸ ἔργον ὃ τῷ κατεδείκνυον ὡς ἀναγκαῖον, καὶ διὰ τοῦτο μετέφρασα τότε τὴν Ἀντιγόνην εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς. Περὶ τῆς ἐργασίας δὲ ταύτης ἀκούσασα ἡ Κυρία Θεϊλε (Thiele), σύζυγος τοῦ ἐπίσης τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καλλιεργοῦντος πρέσβεως τῆς Πρωσσίας, εὐηρεστήθη νὰ μοὶ φέρῃ ἐκ Γερμανίας καὶ μοὶ δωρήσῃ τὴν μουσικὴν τοῦ Μενδελσῶνος. Καὶ ἐγὼ μὲν ἐπεράτωσα τὴν μετάφρασιν, ἀλλ' οὐχ ἤττον τὸ δράμα δὲν ἐδιδάχθη, ἔνεκα τῶν πολλῶν δυσκολιῶν ἃς ἀνωτέρω αἰνίττομαι, ἥτοι τῆς ἐλλείψεως ἠθοποιῶν ικανῶν διὰ τοιαύτην παράστασιν καὶ θεάτρου κεκτημένου πόρους. Μόνον δὲ τὰ κοράσια παρθεναγωγείου τινός, τοῦ τῆς Κας Σουρμελῆ, γυμνασθέντα, ἔψαλαν Ἑλληνιστὶ τινὰς τῶν χορῶν τῆς Ἀντιγόνης εἰς τὰς ἐξετάσεις των· ὅτε δ' ἡμῖν ἐν Ἀμερικῇ (κατὰ τὸ 1867), τότε ἐδιδάχθη, ὡς ἀνέγνων εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἡ Ἀντιγόνη εἰς τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου, ἀλλ' οἰκτρότατα καὶ ἄνευ τῶν χορῶν· ὁ δὲ τότε θεατρῶνης, ὅστις δῆποτε, μετετύπωσε πρὸς τοῦτο εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον τὴν μετάφρασίν μου, χωρὶς νὰ νομίσῃ ἀναγκαῖον οὐ μόνον νὰ ζητήσῃ τὴν ᾄδειάν μου, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ εἰπῇ ἐπὶ τοῦ φυλλαδίου ἢ εἰς τὰ θεατρικὰ προγράμματα ὅτι ἐγὼ ἡμῖν ὁ μεταφραστὴς!

+ Καὶ ἄλλη τις ἀπόπειρα παραστάσεως τῆς Ἀντιγόνης ἐγένετο μετὰ πολὺν χρόνον, ἥτις οὐχ ἥττον ἀπέτυχε. Κατὰ τὸ 1875 ὅτε ἤμην ἐν Γερμανίᾳ μοὶ ἔγραψεν ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας ὅτι ἐμελέτα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα μετὰ ἓν ἔτος, καὶ μοὶ ἐζήτηι νὰ τῷ ὑποδείξω τὸ καταλληλότετον ὁρομολόγιον ἵνα ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ὅ,τι πλεῖστα ἰδῇ. Τὴν μέλλουσαν λοιπὸν ἐπίσκεψιν τοῦ φιλέλληρος καὶ σοφοῦ ἡγεμόνος ἔσπευσα ν' ἀναγγείλω εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγνωμάτευσα ὅτι δεξίωσις δι' αὐτὸν πολυτελεστέρα καὶ τοῖς φρονήμασιν αὐτοῦ μᾶλλον συνάδουσα δὲν ἐδύνατο νὰ τῷ γίνη παρ' ἂν ἤθελε διεσκευασθῇ καταλλήλως τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου κατὰ τὸν ἀρχαῖον ῥυθμόν, καὶ εἰς αὐτὸν παρασταθῇ ἡ Ἀντιγόνη κατὰ τὴν μουσικὴν τοῦ Μενδελσῶνος, λαμβανομένων ἐκ πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικῶν θεατρικῶν θιάσων τῶν ἀρίστων προσώπων, καὶ καλῶς καταρτιζομένου καὶ ἐν τῷ Ὠδείῳ ἐγγυμναζομένου χοροῦ, πρὸς ὃν ὑπῆρχεν ὁλοκλήρου ἔτους καιρός. Ἐπρότεινον δὲ τὸ οὕτω καταρτισθὲν ἀρχαῖον ἐκεῖνο θέατρον νὰ μείνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον, καὶ ἅπαξ ἐκάστου μηνὸς νὰ διδάσκηται ἐν αὐτῷ ὑποχρεωτικῶς μετὰφρασις ἀρχαίου τινὸς δράματος, ὅπερ κατ' ἐμὲ θὰ ἐκίνηι ἀναμφιβόλως τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ξένων. Ἀλλ' εἰ καὶ πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς ἔγραψα καὶ ἀνέπτυξα τὰς προτάσεις ταύτας, οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἐδόθη προσοχὴ εἰς αὐτάς, καὶ δὲν ἐξετελέσθησαν.

Τὸ δύσκολον δὲ καὶ δυσμενὲς τοῦ χαρακτῆρος τοῦ κ. Οὐάϊς ἐδείχθη μάλιστα μετ' οὐ πολὺ ἐπὶ ὑποθέσεως προελθούσης ἐκ συμβάντος καθ' ἑαυτὸ δυσαρέστου καὶ κατακριτέου, ἄλλως ὅμως παιδωριώδους, ὃ πᾶς ἄλλος θὰ ἐσυμβίβαζεν ἐντὸς μιᾶς ὥρας μετὰ τῆς ἀστυνομίας. Ἐκεῖνος ὅμως ἐξ ἐπιμόρφου χαιρεκακίας σκαγιῶς ὑποστηριχθείσης καὶ ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦντος Παλμερστῶνος, ἐκρύψωσεν αὐτὸ εἰς ζήτημα μεγάλων διπλωματικῶν διαστάσεων, ἡκιστα τιμῶν τὴν Ἀγγλίαν, διακινδυνεύσαν δὲ τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς μεγάλης Παρασκευῆς τοῦ ἔτους 1848

παιδιά τινὰ κακῶς ἀνατεθραμμένα, ἀφ' οὗ παρηκολούθησαν τὸν ἐπιτάφιον ἀπωκισμένου τινὸς ἐκκλησιδίου τοῦ δυτικῷ μέρους τῆς πόλεως πρὸς τὸν Κεραμεικόν, κατ' ἔθιμον πάσης κατακρίσεως ἄξιον, ἐπικρατοῦν δ' ἔτι τότε εἰς τινὰς πόλεις τῆς ἔτι ὑποδούλου Ἑλλάδος, καὶ ὃ δὲν ἔπρεπε ν' ἀνέχεται τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀστυνομία, ἀλλὰ σήμερον εὐτυχῶς ἐκλιπὸν ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος, ἔκαυσαν εἰς τῆς ἐκκλησίας τὸν περίβολον τὸν Ἑβραῖον, ἥτοι ξύλον τι περιβεβλημένον ῥάκη, καὶ ὑποτιθέμενον ὅτι παριστᾷ τὸν σταυρώσαντα τὸν Χριστόν· ἔπειτα δὲ ἐν τῇ παιδαριώδει ἐξάψει των, ἐν ᾗ ὅλα ὁμοῦ διήρχοντο πρὸ τῆς παρακειμένης οἰκίας Ἰσπανοῦ τινος Ἰουδαίου, Δὸν Πασιφίκου καλουμένου, ἔρριψαν λίθους καὶ ἔθραυσάν τινὰς τῶν ὑέλων αὐτῆς, καὶ ἄλλας ἴσως τινὰς ζημίας ἐπέφερον ἀτακτήσαντα, μέχρις οὗ γνῶσιν λαβοῦσα τῶν συμβάντων ἡ ἀστυνομία, ἐπῆλθε καὶ διεσκέδασε τὸν ταραχοποιὸν ὄμιλον, φυλακίσασα καὶ τινὰ τῶν παιδίων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκεσεν· ὁ δόλιος Ἰουδαῖος, ἀξιῶν ὅτι εἶναι προστατευόμενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν ᾗ τοιαύτην ιδιότητα ὁ νόμος δὲν ἀνεγνώριζεν, εὗρεν ἀξιόλογον κέρδους εὐκαιρίαν ἣν ἔσπευσε νὰ ἐκμεταλλευθῇ, διῖσχυρισθεὶς ὅτι πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ζημίαν ὑπέστη, καὶ ὁ κ. Οὐάϊς μισῶν τὴν τότε Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἣν ἐθεώρει γαλλίζουσαν, παρεδέχθη τὸν διῖσχυρισμὸν αὐτοῦ, καὶ προθύμως ἀναλαβὼν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὑποτιθεμένων δικαιωμάτων του, προῦκάλεσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀτομικῶς κατὰ τοῦ Βασιλέως πάντας τοὺς κεραυνοὺς τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας· ἐν δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων του ἦν ὅτι μεταξὺ τῶν λεηλατησάντων (διότι εἰς τοῦτο ἐξώγκωσε τῶν ὑέλων τὴν θραῦσιν) τὴν οἰκίαν τοῦ ἀξιοτίμου προστατευομένου τῆς Βασιλίσσης ἦσαν καὶ τὰ τέκνα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἀπεδείχθη· ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς ἂν ἦτον, οὐδεμίαν σπουδαιότητα θὰ εἶχε, καθ' ὅσον βεβαίως ὁ στρατηγὸς Τζαβέλλας δὲν ἔπεμψε τὰ μειράκια του ἵνα λαφυραγωγήσωσι τὸν Ἰουδαῖον, οὐδὲ καὶ τῆς ἀνατροφῆς των ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ πολὺ ὑπεύθυνος ἐκεῖνος, ὅστις ἦρως μὲν ἦτον ἐν πολέμῳ, ἀλλ' ὀλίγον μετέχων τῆς λε-

πτῆς ἀγωγῆς εἰς βαθμὸν ὥστε δὲν ἤξευρε νὰ γράφῃ ἄλλο παρὰ τὸ ὄνομά του.

Ὁ Ἰουδαῖος Πασίφικος τοιαύτην εὐρὼν ἀφορμὴν πλουτισμοῦ δὲν ἠμέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ αὐτήν, καὶ διῆσχυρίζετο ὅτι ἡ οἰκία του ἦν πολυτετελεστάτη καὶ ἡγεμονικῶς διεσκευασμένη, οἷα οὐδεμία ὑφίστατο τότε ἐν Ἀθήναις, ὅτι δ' ἐντελῶς κατεστράφη καὶ ἐγυμνώθη, δι' ὃ πολλαπλὴν τῷ ὄφειλεν ἀποζημίωσιν ἡ Ἑλλάς. Ταῦτα ὁ κ. Οὐάϊς χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ κατὰ πόσον ἦσαν ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, μετὰ τοιούτου πάθους ὑπεστήριζε παρὰ τῇ κυβερνήσει του, ὥστε ἔπεισε τὸν Λόρδον Παλμερστῶνα νὰ προβῇ μέχρι τέλους, τῷ 1850, εἰς τὸ καταναγκαστικὸν μέτρον ἀποκλεισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν λιμένων διὰ τοῦ στόλου τοῦ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Πάρκερ διοικουμένου. Καὶ ἐγὼ μὲν οὐδόλως εἶχον ν' ἀναμιγῶ εἰς πᾶσαν τὴν λυπηρὰν ὑπόθεσιν ταύτην· ἀλλὰ τὴν πρόληψιν καὶ τὴν καταδρομὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος τοσοῦτον εὕρισκον ἀδικαιολόγητον, ὥστε ἠλάττωσα τὰς συνεχεῖς ἐπισκέψεις εἰς τὸν πρὶν φίλον μου πρέσβυν.

Κατ' ἐκείνους περίπου τοὺς χρόνους διαλυθείσης τῆς ἐταιρίας τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ συγγραμματος τῆς Εὐτέρπης, ἥς ἡ ἀποκλειστικὴ σύνταξις καὶ ἰδιοκτησία ἔμεινεν εἰς τὸν κ. Καμπούρογλον, ἀντικατέστη ἐκείνη ἡ **Πανδώρα**, σπουδαιοτέρα καὶ ἐν ἄλλοις καὶ ἐπιστημονικὴν ὕλην προτιθεμένη νὰ παρέχῃ, καὶ τὴν διεύθυνσιν καὶ σύνταξιν αὐτῆς ἀνελάβομεν ὁ Ν. Δραγούμης, ὁ Κ. Παππαρρηγόπουλος, καὶ ἐγὼ· ὅπερ ὁμῶς δὲν μ' ἐκώλυε νὰ γράφω ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν «Εὐτέρπην». Τὴν ὕλικήν δὲ καὶ οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ εἶχομεν ἐπαφήσει εἰς τὸν κ. Δραγούμην, ὅστις καὶ μετὰ τρία ἔτη ἀνέλαβε μόνος τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ ἔκτοτε ἡμεῖς ἐκτάκτως μόνον ἐδίδομεν ἄρθρα εἰς αὐτήν.

Καὶ διὰ τῆς «Πανδώρας» δὲ ὡς καὶ διὰ τῆς «Εὐτέρπης» ἐδημοσίευσα διάφορα διηγήματα, ὧν τινὰ τοιαύτην εἶχον τὴν ἀρχήν. Ἐκλέγων ἐκ διαφόρων ξυλογραφημάτων ἃ μᾶς ἐπέμποντο ἐκ Παρισίων συνεδύαζον αὐτὰ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ προσεπάθουν νὰ ἐφεύρω μῦθον καὶ νὰ συντάξω κείμενον εἰς αὐτὰ ἐφαρμοζόμενον, ὥστε εἰρ-

αζόμενην ἐντελῶς ἀντιστρόφως τῶν ζωγράφων, οἵτινες συνθέτουσι συμπλέγματα κατὰ δεδομένον κείμενον.

Τὰ διηγήματα ταῦτα, λαβὼν παρ' ἐμοῦ τὴν ἄδειαν, συνέλεξε μετὰ ταῦτα καὶ ἐξέδωκεν εἰς τρεῖς τόμους ὁ τότε τυπογραφεῖον ἐν Ἀθήναις κεκτημένος καὶ μετὰ τοῦ Ν. Λεβαδέως τὸ λεξικὸν ἡμῶν ἀποτυπώσας Κωνστ. Βαρβάτης. Μεγάλως δ' ἐξεπλάγην ὅτε μετὰ ἑνὸς χρόνον μοὶ εἶπέ τις ὅτι παρὰ τῷ Wilberg, τῷ τότε Γερμανῷ βιβλιοπώλῃ τῶν Ἀθηνῶν, εἶδε πωλουμένην τῶν διηγημάτων τούτων μετάφρασιν γαλλικὴν. Ἀπελθὼν δ' εἰς τοῦ βιβλιοπώλου, εὗρον ἀληθῶς καὶ ἡγόρασα τὴν μετάφρασιν, συνισταμένην εἰς δύο τόμους παχεῖς, καὶ τετυπωμένους πυκνότατα. Ἐφερε δὲ ὡς ὄνομα τοῦ μεταφραστοῦ Tourgar. Ἀλλὰ γράψας πρὸς τοῦτον, ἔλαβον πολλὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιστολάς του, ἐξ ὧν ἔμαθον ὅτι τὸ ἀληθὲς ὄνομά του ἦν Groutar, ὅτι ἦν Βέλγος, καθολικὸς ἱερεὺς, ὅπερ σὺν ἄλλοις οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν μικρῶν μου διηγημάτων, διότι, εἰ καὶ θαυμάσιον ἦν, τότε μάλιστα, ξένος οὐδέποτε τὴν Ἑλλάδα ἐπισκεφθεὶς, τοσοῦτον νὰ γνωρίζῃ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἐν πολλοῖς ὅμως παρηννόει καὶ σικτρῶς παρεξήγει ὅ,τι ἐγὼ εἶχον γράψει. Πραεῖτι δέ, καὶ τὸ χεῖριστον, εἰ καί, μὰ τὴν Ἀρτεμιν, πάντα τὰ διηγήματα ταῦτα δύναμει νὰ ἐγγυηθῶ τοῖς μὴ ἀναγνοῦσιν αὐτά, ὅτι οὐδὲν ἔχουσι τὸ μὴ ἐντελῶς σεμνὸν κατὰ τε τὴν λέξιν καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν, ἢ πεφοδισμένη, ὅμως ἱερατικὴ τοῦ μεταφραστοῦ μου συνείδησις ἐξηγείρετο συνεχῶς, καὶ μοὶ περιέκοπτεν ὅλα μακρὰ χωρία, καὶ ἄλλα παντοίως διέστρεφεν, ὥστε ἔλεγον ἄλλ' ἄντ' ἄλλων.

Ἡσθάνθην λοιπὸν τὴν ἀνάγκην, ἅρ' οὐ ἐκόντα ἄκοντα μ' ἔφε-
ρεν εἰς τὸ προφανές καὶ μὲ παρούσίασεν εἰς τὸ κρινὸν τῆς Εὐρώ-
πης, νὰ ἐμφανισθῶ εἰς αὐτὸ μᾶλλον ὁ κολοῖος σιτισθῆποτε ἡμῖν,
παρὰ κεκαλυμμένος ὑπὸ ξένα ταῶνος πτερά· διὸ καί, ἅμα εὗρον
διαθεσίμους στιγμάς, ἀνεθεώρησα καὶ μετεποίησα τὴν μετάφρασιν,
καὶ ὅτε μετὰ ταῦτα διητώμην ἐν Παρισίοις ἀνέλαβεν ὁ Didier
καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ μακρότερον τῶν διηγημάτων τούτων, τὸν Αὐ-

θέντην τοῦ Μωρέως. Ἄλλ' εἶτε διότι ἐφειδωλεύθη ὡς πρὸς τὰς ἀγγελίας καὶ τὰ λοιπὰ μέσα τῆς διαδόσεως νεοεκδότων βιβλίων, εἶτε διότι αὐτὸ δὲν ἐκρίθη ἔχον ἀξίαν τινά, διέφυγε σχεδὸν ἐντελῶς τὴν προσοχήν· ἄλλο δὲ διήγημα, καίτοι ὑποσχεθεὶς δὲν ἐδημοσίευσεν ὁ Didier, καὶ μόνον μεταγενεστέρως ὑπ' ἄλλους οἰωνοὺς τινὰ μετεφράσθησαν.

Πολὺ δὲ πρὸ τούτου ὁ αὐτὸς Αὐθέντης τοῦ Μωρέως εἶχε μεταφρασθῇ καὶ Γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ βιβλιοθηκαρίου τῆς Γοτίγκης Ἑλισσεν, αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις, ὡς ἀπεμνημόνευσα ἀνωτέρω εἶχε μεταφράσει καὶ τὰς Φυλακάς, καὶ ἐξεδόθη ὁ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν «Μεσαιωνικὴν τοῦ Βιβλιοθήκην», καὶ ἔπειτα καὶ ἰδιαιτέρως μεθ' ἱστορικῶν σχολίων, ἀλλ' ἐπίσης μετ' οὐκ ὀλίγων πχρεννοήσεων, ὥστε ἠναγκάσθη κατόπιν ἄλλην καὶ τούτου Γερμανικὴν μετάφρασιν ἐγὼ αὐτὸς νὰ ἐξεργασθῶ.

5.

Ὁδοιπορία εἰς Ἀγγλίαν.

Πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῆς ἀπαραμυθήτου θλίψεως, ἥτις κατεῖχε τὴν σύζυγόν μου καὶ ἐμὲ διὰ τὴν στέρησιν τοῦ προσφιλοῦς ἡμῶν Χαρικλέους, ἀπεφασίσαμεν τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος (1850) νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς οἰκογενείας Σκὴν, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπετάχυνα ἐπομένως ὀλίγον τὰ μαθήματα καὶ πρὸ τῶν διακοπῶν τῇ 16/28 Μαΐου, ἡμέρᾳ τρίτῃ, κατὰ τὰς 6 1/2 μ. μ. ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Πειραιῶς διὰ τοῦ αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου Kübeck μετὰ συνᾠδοιπόρων τοῦ Ῥάδου, Χρηστίδου, Κοκκῶνη, Μάμουκα καὶ ἄλλων, καὶ διηυθύνθημεν, κατὰ τὸ τότε ὁρομολόγιον τῆς ἀτμοπλοίας, τὸ πρῶτον εἰς Σύρον. Μέχρι Σουνίου εἶχομεν αἶθριον τὸν οὐρανὸν καὶ λείαν τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ἅμα τὸ ἀκρωτήριο κάμψαντες ἀπηντήσαμεν ἄνεμον ἐναντίον, καὶ κυματισμὸν, ὅστις ἡμᾶς,

τὴν Καρολίναν μάλιστα, κακῶς ἀνεχομένην τὴν θάλασσαν, σφοδρῶς ἠνώχλησε μέχρι Σύρου. Ἀφικθέντες δ' ἐκεῖ τὴν ἐπαύριον, κατὰ τὰς 6 $\frac{1}{2}$ τῆς πρωΐας, ἐφιλοξενήθημεν ὑπὸ τοῦ συνοδοιπορήσαντος ἡμῖν Νομάρχου κ. Ῥάδου. Τὴν δὲ μεσημβρίαν ἀκριβῶς, ἐπιβιbachθέντες εἰς τὸ μέγα καὶ εὐπρεπὲς ἀτμόπλοιον τοῦ Λούδ, τὴν «Africa» ἀπεπλεύσαμεν μετ' ἰσχυροῦ μὲν, ἀλλ' οὐρίου ἀνέμου πρὸς Τεργέστην, ἔχοντες Ἑλληνας καὶ ξένους, γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους μεθ' ἡμῶν πλέοντας, καὶ διήλθομεν πλησιέστατα τῆς Σερίφου, ἣτις καὶ αὕτη, ὡς αἱ πλεῖσται νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἔξωθεν φαίνεται, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐφάνη ἄκαρπος ὅλως καὶ ἄδενδρος, ἀλλ' ἐν τῷ κέντρῳ περιέχει καλλονὰς φυσικὰς ἀοράτους τοῖς παραπλεύρουσι.

Κοπάσαντος δὲ βαθμηδὸν τοῦ ἀνέμου, ἐπῆλθε γαληνιαία ἡ νύξ καὶ αἰθρία, ὅταν ἤδη μακρόθεν διεκρίνομεν τὰς ἀκτὰς τὰς Πελοποννήσου· περὶ δὲ τὴν 10ην ἐν ᾧ πάντες οἱ ἐπιβάται ἐκοιμῶντο πλέον, ἐγὼ καθήμενος εἰς τὸ παράθυρον τοῦ κοιτῶνός μου, ἔβλεπον εἰς λαμπρότατον φῶς τῆς σελήνης τὸν Μαλέαν, τὴν Σκύλλαν ταύτην τῶν νέων θαλασσοπόρων, εἰρηνικῶς προέχοντα εἰς τὴν ἀκύμαντον θάλασσαν, ἐν ᾧ ἀφόβως καὶ τοσοῦτον πλησίον τὸν περιεπλέομεν, ὥστε μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐδυνάμην νὰ τὸν ἐγγίσω διὰ τῆς χειρός.

Μετὰ τοῦτο δὲ διαπλεύσαντες τὸν πορθμὸν τῶν Κυθήρων, ἐξημερώθημεν τὴν Πέμπτην ($\frac{18}{30}$) πρὸ τῆς Κορώνης, καὶ ἐπὶ θαλάσσης ἀκινήτου, καὶ δίκην καθρέπτου στιλβούσης διέβημεν μεταξὺ Ἐλαφονήσου καὶ Μεθώνης, ἣν περὶ τὰς 7 εἶδομεν ἐν εὐφύρῳ πεδιάδι κειμένην, μετὰ δ' ἡμίσειαν ὥραν τὴν Πύλον (τὸ Ναβαρίνον) μακρόθεν διακρίνοντες, προσεπλεύσαμεν περὶ ὥραν 1.40 εἰς Ζάκυνθον, ἣν μετὰ συγκινήσεως ἐπανέβλεπον, ἐνθουμούμενος τὴν πρώτην κάθοδόν μου εἰς τὴν πατρίδα, καὶ διὰ πάσης τῆς μιᾶς ὥρας καθ' ἣν ἐν τῷ λιμένι ἐμείναμεν δὲν ἔπαυον θαυμάζων τὴν καλλονὴν τῶν παμποικίλων λόφων, οἵτινες ἀμφιθεατροειδῶς περιστέφουσι τὴν πόλιν, κομψῶς κατιοῦσαν εἰς τὴν παραλίαν. Μόλις δ' ἀνεκωχήσαμεν, καὶ πλεῖστα πλοιάρια περιεκύκλωσαν διὰ μιᾶς

τὸ πλεῖον ἡμῶν, πλήρη καρπῶν καὶ ἀνθέων, ἃ μετὰ ζωήροτάτων κινήματων καὶ προσφωνήσεων μᾶς ἐπρόσφερον εἰς ἀγορὰν οἱ προσ-
πλέοντες.

Ἀπὸ τῆς 5ης ὁ ὥρας μέχρι τῆς 7 1/2 διεπλεύσαμεν τὸ μεταξὺ τῆς μεγαλοπρεποῦς ὀρεινῆς καὶ τραχείας τὴν ὄψιν Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ἰθάκης διάστημα, καὶ ὅτε εἶδομεν τὸν κολπίσκον τοῦ ὑγειονομείου, εἰς αὐτὸν ἢ μᾶλλον εἰς τὸν μετ' αὐτὸν ἐζήτουν νάνα-
γνωρίσω τὸ μέρος ὅπου νηχόμενος ἐξεβράσθη ὁ Ὀδυσσεύς.

Ἡ νύξ ὁ ἐπῆλθεν ὅτε ἐπλέομεν ἀπέναντι τῆς Λευκάδος, ἣν ἀφίνομεν εἰς ἀπόστασιν τινα πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ ἡ σελήνη ἀντη-
νακλᾷτο ἐπὶ τῆς στιλπνῆς καὶ ἀκινήτου ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης μέχρι τῶν τριῶν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ἠγκυροβολήσαμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς νήσου Βιδίου, ἔνθα ἔβλεπον τὸ ἀλιτενὲς καὶ ὑψηλὸν φρούριον, ὃ μοὶ ἐνεποίει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἠγέρθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν εἰς δεῖγμα κυριότη-
τος μᾶλλον ἢ προστασίας.

Ἐμείναμεν ὁ ἐν τῷ λιμένι τὸ πλεῖστον τῆς ἐπαύριον, θαυμά-
ζοντες τὴν λαμπρὰν φύσιν τῆς νήσου, καὶ τὰ πέριξ ἡμῶν ἐν ἡμι-
κυκλίῳ αἰρόμενα ὄρη εὐθαλῆ καὶ κατὰφυτα, ἐν ᾧ ἡ ἀπέναντι αὐ-
τῶν, εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν, ξηρὰ καὶ γυμνὴ Ἑπειρωτικὴ ἀκτὴ
τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ μοὶ ἐφαίνετο ὡς
τὴν διαφορὰν τῆς τύχης τῶν δύο χωρῶν ἐμφαίνουσα, ταύτης μὲν
καταπιεζομένης καὶ ἐρημουμένης ὑπὸ ζυγὸν δυσφόρητον, ἐκείνης
δὲ ὑπ' εὐρωπαϊκὴν προστασίαν ἀναπτυσσομένης. Τὸ ὑψηλότερον
ὅμως ὄρος τῆς Κερκύρας ἐκαλύπτετο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ
τῆς κορυφῆς μέχρι τοῦ ἡμίσεως ὕψους τοῦ ὑπὸ βαρέων συννέφων,
ἅτινα ἤστραπτον καὶ ἐβρόντων. Καὶ εἰς τοῦτο ὁ ἐφανταζόμενος ὅτι
ἔβλεπον, ὡς τότε τὰ πράγματα ἐκλινον, συμπλήρωσιν τινα τῆς
ἀλληγορίας.

Κατὰ τὴν ὥραν 3.20 μ. μ. ἀνήχθημεν καὶ παρεπλεύσαμεν
τάς πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν βραχῶδεις ἀκτὰς τῆς Χιμάρας, ἐφ' ὧν
ἐβλέπομεν ἐπικρεμάμενα σπάνιά τινα καὶ ἐλεεινὰ χωρία χωρὶς νὰ

διακρίνωμεν πῶς καὶ πόθεν ἦτο δυνατόν νὰ κοινωνῶσι μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῆς ἐνδοτέρω χώρας. Παρελάσαντες δὲ τ' Ἀκροκεραύνια, ἐνυκτώθημεν ἐν πλήρει πελάγει, ὅπου ἐπαύσαμεν βλέποντες τὴν Ἑπειρον, ἀλλὰ δὲν ἐβλέπομεν ἔτι τὴν Ἰταλίαν.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἀνατέλλων ὁ ἑαρινὸς ἥλιος, ἀντανεκλάτο ἐπὶ τοῦ κοιμωμένου Ἀδρίου, ὅστις πανταχόθεν μᾶς περιεκύκλου, χωρὶς οὐδαμοῦ νὰ φαίνεται στερεὰ. Μετ' ὀλίγον δ' ἀπηντήσαμεν μέγα πλοῖον ἱστιφόρον πολεμικόν, πλησίστιον, εὖ πάντα τὰ ἱστία ἐκρέμαντο ἀδρανῇ πρὸς λύπην βεβχίως αὐτοῦ, χαρὰν δ' ἡμετέραν, διότι οὐδ' ἡ ἐλαχίστη πνοὴ ζεφύρου ἐτάραττε τὸν ἀέρα. Ὡς δὲ μᾶς εἶδεν, ὕψωσε Ῥωσσικὴν σημχίαν· ἡμεῖς δὲ ταχέως παρελθόντες ἀνεγνωρίσαμεν ἐν αὐτῷ τὸν πάρωνα, ἐν ᾧ πρὸ οὗω ἐβδομάδων εἶχεν ἀποπλεύσει ἐκ Πειραιῶς ἡ φίλη ἡμῶν Κυρία Λίντζ, σύζυγος τοῦ γραμματέως τῆς Ῥωσσικῆς πρεσβείας, ἥτις καὶ πρὸ οὗω ἐτέρων ἐβδομάδων πολλὴν πιθανότητα δὲν εἶχε νὰ φθάσῃ.

Παρεπλεύσαμεν δὲ βαθμηδὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην πᾶσαν τὴν θαλματικὴν παραλίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἀτάραχου θαλάσσης, ὥστε μᾶς ἐφαίνετο ὡς ἂν ἡμεῖς ἠκίνητοῦμεν καὶ ἂν αὐτῆς αἱ χῶραι ἔπλεον πρὸς ἡμᾶς, τὸ Κάταρον, ἡ Ῥαγούσα, τὸ Σπαλάτον ἡ Παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ εἰς τὰ Σάλωνα· καὶ ὁ πλοῦς ἡμῶν ὠρχῖος ἐξηκολούθησε διὰ τῶν θαλματικῶν νήσων. Οὕτω διήλθομεν πλησιέστατα τῆς πρώτης αὐτῶν ἐκ νότου, τῆς Ἀόστης, πάσης καταφύτου, οἷα καὶ ἡ ἐπομένη, καὶ εἰσῆλθομεν ἔπειτα εἰς τὸν εὐρὺν πορθμόν, τὸν μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς μεγαλονήσου Λίσσης ἐχούσης καὶ ὁμώνυμον πόλιν ὠχυρωμένην, καὶ καλουμένης Ἴσσα ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ἄλλην παρηλάσαμεν νῆσον, τὴν Ἰγκορονάταν, ἐκ πολλῶν συγκειμένην λόφων μαστοειδῶν, ἐνυκτώθημεν παρὰ τὴν μεγάλην νῆσον (Isola grossa), ἥτις τὸν αὐτὸν ἔχει σχηματισμόν, εὖσα ὅμως ταπεινότερα, καί, κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς, εἰς μέγα μῆκος ἐκτεινομένη.

Τὴν δ' ἐπιούσαν, ἐξημερωθέντες ἀπέναντι τῆς πυκνῶς συνωκυμένης παραλίας τῆς Ἰστρίας, εἶδομεν ἀλληλοδιαδόχως μακρόθεν

τὴν ἐπὶ ὠραίου καὶ συνδένδρου ἀκρωτηρίου γραφικῶς ἐπικαθημένην πόλιν *Πιράνον* μετὰ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς, ἔπειτα τὴν νῆσον καὶ πόλιν Ἀμυῖαν, τὸ ἀκρωτήριο καὶ τὴν ἐν τῷ κόλπῳ πόλιν Καποδίστριαν, καὶ εἰς τὰς 9.20 ἡγκυρεβολήσαμεν εἰς *Τεργέστην*, ἣν ἐβλέπον ἐκ δευτέρου, ἀλλ' εἰς ἣν κατὰ πρῶτον προσέπλεον.

Ἡ κατὰ μέγα μέρος Ἑλληνικὴ αὕτη πόλις, ἐκτεινομένη γραφικῶς εἰς τοὺς πρόποδας λόφων καταφύτων, οἵτινες ἀμφιθεατρειδῶς τὴν περιλαμβάνουσι, καὶ ὑποδομημένη κατ' εὐρωπαϊκὴν εὐκασμίαν, ἔχει πολλὰς ὠραιότατας οἰκοδομὰς, ἐξ ὧν τὸ παγκόσμιον φήμην ἔχον κατάστημα τῆς Ἑταιρίας Λοῦδ ἦν τότε ἡ μεγαλπρεπεστάτη. Καταλύσαντες δ' εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ *Μέλανος* ἀετοῦ, ὅπου εὗρομεν σύνδικον καὶ ξεναγὸν τὸν τότε γραμματέα τοῦ Προξενείου κ. Φραγκοῦδην, ἐδέχθημεν τὰς ἐπισκέψεις τοῦ προξένου Μαντζουράκη καὶ τοῦ κ. Γεπχάρτ, τοῦ τέως διευθυντοῦ τῶν δημοσίων ἔργων ἐν Ἀθήναις, ὅστις εἶχεν ἀποβληθῇ ὡς ἐτερόχθων κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1843, καὶ τὴν θέσιν του εἶχον ἐγὼ διαδεχθῇ, μέχρις οὗ μετ' ὀλίγον ἀπελύθη ὁ ἴδιος διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν.

Τῇ δ' ἐπαύριον ἀπεπλεύσαμεν εἰς Βενετίαν ἐπὶ τοῦ ἀτμοκινήτου « Ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου » μετὰ πολυαρίθμων συνεπιβατῶν, καὶ οὐρίου μὲν ἀλλὰ σφοδροῦ ἀνέμου, ὅστις, κατὰ τὸν εἴσπλουν, ἐκ πλαγίου πνέων ἰσχυρῶς μᾶς ἐνώχλησε.

Ἐπὶ οὕτῳ δ' ἡμέρας ἐνδιετρίψαμεν ἀποθαυμάζοντες τὴν ἀναδυομένην ταύτην Ἀφροδίτην τῶν πόλεων, καὶ ἐγὼ ἀφιέρουν πάσας ἡμῶν τὰς στιγμὰς εἰς τὸ νὰ ξεναγῶ τὴν σύζυγόν μου διὰ πασῶν τῶν διωρύγων, γεφυρῶν, πλατειῶν, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μεγάρων αὐτῆς, ὧν εἶχον γνῶσιν καὶ πεῖραν ἐκ τῆς πρώτης ἐπιδημίας μου.

Ἡμην δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἀκόρεστος εἰς τὴν θεάν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, τοῦ δυτικοῦ τούτου ἀδελφοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὃν ὅτε κατὰ πρῶτον εἶχον ἰδεῖν ἡμην ἱκανῶς παρσκευασμένος ἵνα τὸν ἐκτιμήσω δεόντως. Ἀφ' οὗ δ' ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸν ναύσταθμον μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν αὐτοῦ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς παλα-

τίοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ζωγραφικῶν ἀριστουργημάτων ὅσα μᾶς επέτρεπεν ἡ βραχυτάτῃ ἡμῶν διαμονή, ἀνεχωρήσαμεν τὴν Τετάρτην 24 Μαΐου (5 Ἰουνίου) καὶ τὴν πλατεῖαν διώρυγα διαπλεύσαντες διὰ μεγάλης λέμβου ἐκ τῶν τότε καλουμένων λεωφόρων (omnibus), ἐπεβιβάσθημεν περὶ τὰς 6 $\frac{1}{2}$ εἰς τὸν σιδηρόδρομον, τὸν πρῶτον οὗ πεῖραν ἐλάβανον ἀφ' οὔτου ὁ σιδηρόδρομος εἶχεν εὑρεθῇ.

Μετὰ τὴν διὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς πανεπιστήμιον περίφημον Πάδουαν, καὶ τὴν γραμμικωτάτην Βικεντίαν, ἐρθάσαμεν κατὰ μεσημβρίαν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀθέσιος ποταμοῦ (Etsch. Adige) χαριέστατα κειμένην Βερόνναν, εἰς ἣν, ὅτε κατηρχόμην εἰς Ἑλλάδα, εἶχον μόλις διαμείνει ἐπὶ δύο ὥρας. Τῆς νῦν δ' ἀφίξεώς μου ἠθέλησα νὰ ὤφελῃθω ἵνα γνωρίσω τὴν ἀρχαίαν πατρίδα τοῦ Κατούλου, τοῦ Κορν. Νέπωτος, τοῦ Βιτρούβιου καὶ τοῦ Πλινίου, τὴν πόλιν εἰς ἣν κατέφυγεν ὁ Δάντης διωχθεὶς ἐκ Φλωρεντίας, τὴν καθέδραν τοῦ Ἐρούλου Ὁδοάκρου καὶ τοῦ αὐτὸν νικήσαντος Ὁστρογόθου Θεοδώριχου (489), ἐξαρχικὴν δὲ πόλιν ἀφ' οὔτου (553) ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ναρσῆς ἐξεδίωξε τοὺς Γότθους ἐξ Ἰταλίας. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Λογγοβάρδοι (572) ἐξετάθησαν εἰς Ἰταλίαν, μέχρι Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ἔγινεν ἐπὶ Πιπίνου ἡ Βερόννα ἡ πολιτικὴ πρωτεύουσα πάσης τῆς Ἰταλίας, μέχρις οὗ ἐδημοκρατήθη τῷ 1201. Αἱ δ' ἔπειτα τύχαι αὐτῆς ἡλλασσον ὑπὸ Ἐζελίνου, τῷ 1262 ὑπὸ Σκαλίγερον, τῷ 1389 ὑπὸ Βισάντιον τοῦ Μεδιολάνου, τῷ 1405 ὑπὸ Καράραν τῆς Παδούης, ἔπειτα ὑπὸ τὴν Βενετίαν· τῷ 1797 ὅτε ἀνεκηρύχθη δημοκρατία ἐνθεν τῶν Ἀλπεων (cisalpine), τῷ 1815 ὅτε ἐγένετο μέρος τῆς Λογγοβαρδοβενετίας ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν, καὶ τὸ 1822 ἔδρα τοῦ Συνεδρίου τοῦ ἀποφασίσαντος περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος.

Ταῦτα μόλις εὔρον καιρὸν νὰ σημειώσω ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῶν δύο πύργων ὅπου κατελύσαμεν, δι' ὅλης δὲ τῆς ἐπιλοίπου ἡμέρας περιετρέχομεν τὴν πόλιν, ἐπισκεπτόμενοι τὰ μνημεῖα αὐτῆς, ἰδίως τὰ ῥωμαϊκά, ἐν οἷς προέχει τὸ ἐπὶ Ἀντωνίνων ἀνεγερθὲν λίθινον

ὠρειδῆς ἀμφιθέατρον, ἔχον μῆκος μὲν 462 πλάτος δὲ 367 μέτρων καὶ διατηροῦν ἔτι 45 σειρὰς ἐδωλίων διὰ κλιμακίδων κατὰ κερκίδας διαιρουμένων, εἰς ἃ ἐδύναντο 25 χιλιάδες θεατῶν νὰ καθίσωσιν, 75 δὲ χιλιάδες νὰ σταθῶσιν ὄρθιοι. Ἄλλας δ' ἀρχαιότητας ἐπεσκέφθημεν τὴν ἐπὶ Τίτου κτισθεῖσαν πύλην, ἣτις ἦδ' ἐκαλεῖται arco dei Leoni, καὶ τὴν ἐτέραν ἐπὶ Γαληνῶ, τὴν λεγόμενὴν Porta de Borsuri, καὶ ἀψίδας γεφύρας ἀρχαίας ἐπὶ τοῦ Ἀθέσιος, καὶ θέατρον ὃ εἶχεν ἀρχίσει τότε πρῶτον ἀνασκαπτόμενον. Προσῆλθομεν δὲ καὶ εἰς τὸν τάφον τῆς ὑπὸ τοῦ Σαικεσπείρου δοξασθείσης Ἰουλιέττης, ἐξ οὗ ἐλάβομεν εἰς ἐνθύμημα μικρὸν λιθάριον. Δύω δὲ τῶν ἐκκλησιῶν, ἡ μητροπολιτικὴ καὶ ἡ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ἔχουσι γραφὰς τοῦ περιφήμου Παύλου, ὅστις νέαν δόξαν προσέθηκεν εἰς τὴν παλαιὰν τῆς πατρίδος του (Paolo Veronese).

Τῇ δ' ἐπαύριον, πέμπτην, 25 Μαΐου (6 Ἰουνίου), ἄμαξαν μισθώσαντες καὶ ταχυδρομικοὺς ἵππους, ἀνεχωρήσαμεν περὶ τὰς 8 π. μ. καὶ προσανέβημεν πρὸς βορρᾶν τὸν ῥοῦν τοῦ Ἀθέσιος, διὰ μακρᾶς κοιλάδος, ἣν ποικίλλουσι λόφοι, δάση, ἄλση, ἀρχαῖα φρούρια καὶ χωρία ἐν ἀταξίᾳ γραφικωτάτῃ, ἐν ἄλλοις ἡ πόλις Ἄλα, ἣτις ἦν ἔπειτα μεθόριος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας. Εἶτα δὲ διήλθομεν δι' ἐπισήμου πόλεως τῆς *Ροβεράδου*, καὶ ἐμείναμεν διὰ τὸ γεῦμα εἰς τὴν ὠραίαν *Τριέντην*· ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων τούτων σχεδὸν οὐδὲν εἶδομεν διότι ἡ τε σύζυγός μου καὶ ἐγὼ κατελήφθημεν εἰς διάστημα ἡμισείας ὥρας ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, οὗ τὰ σπέρματα εἶχον ἐμμείνει ἐν ἡμῖν, φαίνεται, ἀπὸ τῆς εἰς Εὐβοίαν ἐκδρομῆς ἡμῶν, καὶ ἀνεπτύχθησαν τότε εἰς τοῦ Ἀθέσιος τὰς ἀναθυμιάσεις. Κατελύσαμεν δὲ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ χωρίον *Σαλιούρν*.

Τὴν δὲ Παρασκευὴν, ἀπὸ τὰς 6 $\frac{1}{2}$ τὸ πρωί, ἐξηκολουθήσαμεν πάντοτε τὴν παραποταμίαν μέχρι τῆς ἐπισήμου πόλεως Βότσην, ἣν πολλὰ κοσμοῦσι μεγαλοπρεπῇ καὶ ἰδιωτικᾷ καὶ δημόσια οἰκοδομήματα, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐγκατέλιπεν ὁ Ἀθεσις, ἐγκλίνων πρὸς δυσμὰς, ἡμεῖς δ' εἰσῆλθομεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ *Εἰσενάχ*, ἔχουσιν

μείζονας ἔτι τῆς πρώτης καὶ μεγαλοπρεπεστέρας τὰς καλλονάς, καθ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς τὰ ὄρη. Μείναντες δὲ διὰ τὸ πρόγευμα εἰς τοῦ Βότοεν τὴν ὠρχίαν πολίχνην Βρίζεν, ἣτις, ἂν καὶ μικρά, ἔχει μεγάλας οἰκίας, καὶ ἔνθα, τὸ τότε σπάνιον, εὖρομεν καὶ ἐφημερίδας, τὸ ἐσπέρας ἐμείναμεν εἰς Στέρζιγγεν, ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ χιονοσκεποῦς τὰς κορυφὰς ἔχοντος Βρέννερ, κλάδου τῶν Ἀλπεων· καὶ εὖρομεν καὶ ἐνταῦθα, ὡς εἰς πάσας ταύτας τὰς γερμανικὰς μικρὰς πόλεις, τὸ ξενοδοχεῖον ἄριστον, καθάριον καὶ εὐρύχωρον.

Τὸ Σάββατον δέ, ἀναχθέντες περὶ τὰς 6, εἰσῆλθομεν εἰς λαμπρὰν ὁδόν, τὸν Βρέννερ βαθμηδὸν καὶ ὁμαλῶτατα ἀναβαίνουσιν, μέχρις ὑπ' αὐτὰς αὐτοῦ τὰς λευκὰς κορυφὰς. Καταρράκτας ἐβλέπομεν πανταχόθεν καταφερομένους καὶ ἀφρίζοντας, μέλανα δάση ἐνδύοντα τὰ πλευρὰ τῶν ὀρέων, καὶ χλόην πανταχοῦ ὑπ' ἀνθέων κατὰσπαρτον, καὶ εἰς τοὺς πρόποδας καὶ εἰς πάντα τὰ ὕψη κατοικίας γραφικώτατα ἐπικαθημένας.

Ὑπερβάντες δὲ τὸ ὄρος, εἵμεθα περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς Ἰνσβρούκην, τὴν πρωτεύουσιν τῆς Τυrolίας, κειμένην εἰς εὖφορον πεδιάδα, τὴν ἀρχὴν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰννου, περιστοιχιζομένην ὑπὸ ὀρέων, ὧν τὰ πρὸς βορρᾶν ὑπέρκεινται ὑψηλὰ αὐτῆς τῆς πόλεως. Μετὰ τὰς μικρὰς δὲ πόλεις ἃς μέχρι τότε εἶχομεν διέλθει μᾶς ἐφάνη αὐτῇ εὐρυάγειος, ἔχουσα μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς καὶ πλούσια ἐργαστήρια, καὶ τὸ ξενοδοχεῖον zum Oestreichischen Hoff, ἔνθα κατελύσαμεν ἐνεποίησεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦν ἄξιον ἡγεμόνων. Ἐν ἄλλοις ἐπεσκέφθημεν τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν, ἔχουσαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύτους αὐτῆς τὸν τάφον τοῦ Αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανῶ (1510—1530), ἐκ μελανολίθου κατεσκευασμένον, περικεκοσμημένον δ' ὑπ' ἀναγλύφων ἐκ λευκοῦ μάρμαρου τῆς Καράρας, τὰς πράξεις τοῦ Αὐτοκράτορος παριστάντων, ἔργων δὲ τοῦ ἐγγωρίου Κολούνα, καὶ ἀρίστων μὲν τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν λεπτοουργίαν, ἀλλ' οὐχί, ὡς μοὶ ἐφάνη, πάντοτε καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαγραφῆς. Περιλαμβάνεται δ' ὁ τάφος ὑπὸ χαλκοῦ κιγκλιδώματος, λίαν ἐντέχνως ἐξεργασμένου. Πέριξ δέ, κατὰ τὰς

τρεῖς πλευράς τοῦ ναοῦ, ἴστανται 28 ὀρειχάλκινοι καὶ ἀνώτεροι τοῦ φυσικοῦ μεγέθους ἀνδριάντες, τοὺς συγγενεῖς παριστῶντες τοῦ Μαξιμιλιανοῦ καὶ ἄλλους ἱστορικοὺς ἄνδρας, ἐν οἷς τὴν προσοχὴν μου εἴλκυσαν μάλιστα ὁ Θεοδώριχος Rex Gothorum, κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, ὁ Γοδεφρεῖδος Βουλλιών, ὁ πρῶτος τῶν Ἀβσβούργων, ἡ Μαργαρίτα τῶν Κάτω Χωρῶν. Περίεργα δ' εἰσὶ πάντα ταῦτα τὰ ἔργα καὶ διὰ τὴν προσωπικὴν ὁμοιότητα, καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐνδυμασίας. Εἰς τὸν ἀριστερὸν δὲ τοῖχον τῆς ἐκκλησίας ἐστὶν ἐντετειχισμένον μνημεῖον τοῦ ἥρωος τῶν Τυρολῶν Ἀνδρέου Ὁφφερ, συγκείμενον ἐξ ἀνδριάντος ὀλίγον βαρέος, βαίνοντος ἐπὶ ὠραίου ἀναγλύφου παριστῶντος αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, καὶ εἰς τὸν ἀπέναντι τοῖχον ἄλλο ὅμοιον μνημεῖον εἰς τιμὴν τῶν τοῦ Ὁφφερ συναγωνιστῶν. Εἰς ὑπερῶν δὲ παρεκκλήσιον ἐστὶ τεθαμμένος ὁ ἀρχιδούξ Φερδινάνδος μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φιλιππίνης, κόρης τοῦ Δουκὸς τῆς Αὐγούστης, καὶ ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν κεῖνται μαρμάρινα τὰ ἀγάλματά των, ὑπὲρ δὲ τὸν τοῦ Δουκὸς ἵσταται ὁμοίωμα αὐτοῦ ἐν πλήρει πανοπλίᾳ. Περιέχει δὲ τὸ παρεκκλήσιον καὶ πολλὰ ἄλλα χαλκᾶ ἱστορικὰ ἀγάλματα, ἔργα τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνη οὗτοις ἔγλυψε καὶ τὰ ἐπὶ τῶν τάφων.

Εἰς δὲ τὴν ἀρχαίαν τῆς πόλεως ἀγορὰν διατηροῦνται οἰκίαι πανάρχαιοι, μία τοῦ ἔτους 1510, ἔχουσαι περιέργους καὶ ἀρχαϊκὰς τὰς προσόψεις, καὶ τὰς ὀροφὰς λίαν κατακλινεῖς καὶ δι' ἐπιχρύσων κεράμων κεκαλυμμένας. Νέον δὲ λόγου ἄξιον οἰκοδόμημα ἐστὶ τὸ Φερδινάνδιον Μουσεῖον, πολλὰς καὶ ποικίλας συλλογὰς περιέχον.

Τὴν Κυριακὴν δ' εἰς τὰς 5 $\frac{1}{2}$ ἀνάχωρήσαντες, ἀφ' οὗ ἐπὶ τινα χρόνον παρηκολουθήσαμεν τὴν ὠραίαν κοιλάδα τοῦ Ἰννου, κατελίπομεν αὐτὴν εἰς Schwarz, καὶ ἤρχισαμεν τὴν μακράν, ἀλλὰ γραφικωτάτην καὶ μεγαλοπρεπεστάτην ἀνάβασιν τοῦ Κάτσενβεργ, ἔχοντες ἐκατέρωθεν χιονοσκεπεῖς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφάς. Στραφέντες δὲ πρὸς τὴν ἀπέναντι πλευράν, εἰσῆλθομεν εἰς μακράν καὶ ὑψηλὴν κοιλάδα, τὴν Ἀχενταλ (Achenthal), περιέχουσαν τὴν

χαριεστάτην λίμνην Ἀαχενσέε, καὶ περὶ τὰς 2 $\frac{1}{2}$ ἐγευματίσαμεν παρὰ τὸ εἰς τὸ πέρας τῆς λίμνης καὶ εἰς ὄχθην ποταμίου κείμενον ὁμώνυμον τῇ κοιλάδι μέγα χωρίον, οὗ αἱ οἰκίαι εἰσὶ πᾶσαι κατὰ τὸν Ἑλβετικὸν ῥυθμὸν ὠκοδομημέναι. Τῆς θέσεως αὐτοῦ τερπινότηραν οὐδ' ἡ ποιητικωτέρα γραφὴς δύναται νὰ ἐπινοήσῃ. Ἡ φύσις τῶν Ἀλπεων παρίστατο εἰς ἡμᾶς τότε εἰς τὴν ὑπερτάτην αὐτῆς καλλονήν. Εἰς τὰς κορυφὰς ἔπιπτε χιὼν· ἀλλὰ, κατωτέρω, πάντα τὰ ὄρη καὶ αἱ πεδιάδες καὶ αἱ ῥάχεις, ὅπου δὲν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ παντοίων δένδρων, ὅπου δὲν διερρέοντο ὑπὸ ποταμῶν καὶ καταρράκτων, διεποικίλλοντο ὑπὸ μυριάδων ἀνθέων, ἰδίως ὑπὸ ποικιλοχρόων ἴων, καὶ ὁμοιάζον ἐντέχνως πεφυτευμένους κήπους, ἢ μᾶλλον τάπητας καταστίκτους.

Τὴν δὲ 6ην ὥραν μ. μ. ἀφίχθημεν εἰς τὰ Βαυαρικὰ σύνορα, ὅπου μόνον εὐγενῶς μᾶς ἠρώτησαν ἂν δὲν ἔχωμεν κανέν λαθρεμπορευμα, καὶ ἐπὶ τῇ ἀρνήσει ἡμῶν μᾶς ἐπέτρεψαν τὴν εἴσοδον.

Μετὰ μεσημβρίαν δὲ διήλθομεν διὰ πυκνῶν καὶ ἀγρίων δασῶν, δι' ὧν ὅμως, περὶ τὰς 4, εἶδομεν αἴφνης μετὰ τινος ἀπορίας διελισσομένας ὁδοὺς περιπεποιημένας καὶ χαλικοσκεπεῖς. Μᾶς ἐξηγήθη δὲ ὁ λόγος μετ' οὐ πολὺ, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς ὃ αὐταὶ ἔφερον νυκτερινὸν ἡμῶν κατάλυμα, εἰς τὰ μεταλλοῦχα λουτρά τοῦ Κρέϋθ (Kreuth). Ἐκεῖ, εἰς θέσιν ἄλλως ἔρημον, ἥς ὑπέρκεινται χιονοσκεπεῖς αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, κεῖται ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δασῶν, καὶ περιρρέόμενον ὑπὸ καταρράκτων, πάγκαλον κατάστημα, αἰθούσας ἔχον μεγαλοπρεπεῖς πρὸς συνεντεύξεις καὶ συναλλαγάς, καὶ πάντα ἐγκλεῖον τὰ ἀξιόθεάτα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἦτο δὲ κτῆμα τοῦ ἡγεμόνος Καρόλου, ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας, καὶ ὁ μεγαλόδωρος ἰδιοκτήτης παρεῖχεν ἐκεῖ δι' ὅλου τοῦ Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους ἄμισθον φιλοξενίαν εἰς πάντας τοὺς θέλοντας τῶν λουτρῶν νὰ ποιήσωνται χρῆσιν ὁημοσίους λειτουργοὺς μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Τῇ δ' ἐπαύριον περὶ τὰς 8 ἀναχθέντες ἐφθάσαμεν μετ' οὐ πολὺ εἰς Τεγενσέε (Tegensee), χωρίον κείμενον παρὰ τὴν ὁμώνυμον

λίμνην, τῆς Ἀαχενσέε μικροτέραν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν οὐχ ἤττον ὠραίαν, καὶ ἐπεσκέφθημεν τὸ παλάτιον τοῦ πρ. Καρόλου ἔχον εἰς μεγαλοπρεπῇ δωμάτια σπανίας τινὰς εἰκόνας, καὶ πρὸς γευθέντες εἰς τὴν πολίχνην Ὀλτσκίρχ (Holzkirch), ἐφθάσαμεν μ. μ. περὶ τὰς 5 1/2 εἰς Μόναχον διὰ τοῦ προαστείου Ἀου (Au), ὅπου διεκρίναμεν τὴν καλλιτεχνῇ, ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου οἰκοδομηθεῖσαν γοτθικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔχουσιν λαμπρὰ ποικίλα ὑαλῖα ἐκ Βαυαρικῶν ἐργοστασίων.

Ἐν Μονάχῳ δὲ καταλύσαντες εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Maulica, ἐμείναμεν τέσσαρας ἡμέρας, πολλῶν τυχόντες περιποιήσεων παρὰ τε τῷ Θεϊσίῳ καὶ παρὰ τοῦ τότε πρέσβεως ἐκεῖ τῆς Ἑλλάδος κ. Σχινᾶ. Ἀμέσως τὴν πρώτην ἡμέραν ἀπὸ πρωΐας κατὰ τὴν ἐνάτην ἤδη ὥραν ἔχοντες μεθ' ἡμῶν καὶ τὸν ὀκταετῇ υἱὸν μου Κλέωνα, ἐπεσκέφθημεν τὸν Θεϊσίον, ὅστις μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν Γλυπτοθήκην, καὶ μᾶς ἐπέδειξε μεθ' ἐρμηνειῶν τὰ Αἰγινητικὰ μάρμαρα, τὸν Φαῦνον καὶ τῶν λοιπῶν τὰ μᾶλλον ἀξιοθέατα, μεθ' ὃ περιήλθομεν τὴν Πινακοθήκην. Οἶκαδε δὲ μᾶς περιέμενεν ὁ κ. Σχινᾶς, ὃν ἐπισκεφθέντες μ. μ. περιήλθομεν διὰ τῆς ἀμάξης τοῦ τὸν Ἀγγλικὸν καὶ τὸν Βασιλικὸν κῆπον, τὰς καταγράφους τούτου στοάς, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Λουδοβίκου, ἣν κοσμεῖ ἡ τὴν δευτέραν παρουσίαν παριστῶσα εἰκὼν τοῦ Κορνηλίου, καὶ τὴν ἐσπέραν εἰς συναναστροφὴν παρὰ τῷ Θεϊσίῳ, ἀπηντήσαμεν τὸν ποτὲ ἐν Ἑλλάδι ὑπηρετήσαντα Κον Στάγγελ, μετὰ τῆς συζύγου τοῦ τοῦ γένος Βαλτινοῦ, τὸν Θηβαῖον ζωγράφον Βρυζάκην, καὶ τὸν Κάρολον υἱὸν τοῦ Θεϊσίου, ἰατρὸν τότε. Μᾶς ἐπέδειξε δ' ὁ Θεϊσίος καὶ ζωγραφικὰ ἔργα τοῦ ἄλλου τοῦ υἱοῦ Λουδοβίκου ἐν Ῥώμῃ τὴν τέχνην σπουδάζοντος, καὶ προσέτι μᾶς ὠδήγησε διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.

Τὴν δευτέραν δ' ἡμέραν ὁ ζωγράφος Βρυζάκης μὲ ἔφερεν εἰς τοῦ κ. Παρρῆσιάδου, πρώην σχολάρχου ἐν Γαλατζίῳ, ὅστις πεπαιδευμένος, καὶ μεγάλην κεκτημένος βιβλιοθήκην, εἶχε τὴν φιλογενῇ πρόθεσιν, ἥτις δυστυχῶς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐξετελέσθη, τοῦ

νὰ κληροδοτήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεσκέφθημεν δ' ἔπειτα καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν ἐπισημοτέραν τῶν ἐν Μονάχῳ ἐκκλησιῶν, τὴν τῆς Παναγίας (Frauenkirche), καὶ ἄλλας τινάς, ὅτε καὶ καθ' ὁδὸν ἀπήντησα τὸν φίλον μου Ζέντνερ (Zentner) τὸν ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ συμμαθητὴν μου διατελέσαντα καὶ ἔπειτα δ' ἐν Ἀθήναις λοχαγὸν καὶ διευθυντὴν τοῦ ἀρτισυστάτου σχολείου τῶν τεχνῶν. Εἰς τὰς αἰθούσας δὲ τῆς ἐκθέσεως τῆς καλουμένης Bazar, μᾶς περιήγαγε πάλιν ὁ Θεῖρσιος, ἐξηγήσας ἡμῖν πολλὰ ἀρχαῖα καὶ ἐθνολογικὰ ἀντικείμενα, καὶ τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐλκύσας καὶ εἰς συγχρόνων τεχνιτῶν ἐξαιρέτους εἰκόνας. Ἐκεῖθεν δὲ μᾶς ἔφε-
 ρεν εἰς τὸ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις ἰδρυμένον καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διεύθυνσιν ἀνατεθειμένον ἰδιαίτερον βασιλικὸν ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον (Antiquarium), ὅπου πολλὰ περίεργα μᾶς ἔδειξεν, ἐν ἄλλοις μικρὸν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, ὃ αὐτὸς πρῶτος ἀνεγνώρισεν ὡς παριστῶν τὸν δισκοβόλον τοῦ Μύρωνος, προσέτι ἐν περίεργον ἀργυροῦν ἀγγεῖον κατὰ γλυφον, οὗ ἐπίσης ὁ ἴδιος ἐξέδωκε τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἄλλα διάφορα. Μετὰ μεσημβρίαν δ' ἀπεπειράθημεν νὰ ἰδῶμεν τὸ νέον Ἀνάκτορον τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου, καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἐδυνήθημεν· ἀλλ' ἀπήντησα ἐκεῖ μετὰ χαρᾶς τὸν βασιλικὸν ὑπασπιστὴν κ. Deatze, αὐτὸν ἐκεῖνον ὃν εἶχον γνωρίσει ἐπὶ τῆς πρώτης ἀφίξεώς μου εἰς Μόναχον, καὶ ὅστις μετὰ ταῦτα διηύθυνε τὴν ἐκδρομὴν ἡμῶν εἰς Ἀμεργάου. Μετέπειτα δ' ἐπεσκέφθημεν τὰς εἰκόνας τοῦ Βρυζάκη εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ἀφ' οὗ ἤκουσαμεν τὴν μουσικὴν εἰς τὸν Βασιλικὸν κήπον, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Θεῖρσιου ἀπήντησα τὸν διάσημον ζωγράφον Rule.

Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν, εὐθὺς ἀπὸ πρωΐας μετέβημεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἵνα ἰδῶ τὰ ἐκεῖ τεταμιευμένα γύψινα ἐκμαγεῖα τῶν ἀριστουργημάτων τῶν ξένων μουσείων, καὶ εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἔνθα ἤκουσα τὸν Lassow ὁμιλοῦντα περὶ τῶν Αἰγινητικῶν ἀγαλμάτων καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ὡς πρὸς τὴν τέχνην, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθην ἐκ δευτέρου τὴν γλυπτοθήκην ἵνα μᾶλλον ἐμπεριστατωμένως παραβάλλω ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ καθηγητοῦ,

εἰ καὶ τὰ ῥηθέντα δὲν μοι ἐφάνησαν ἐξόχως προσοχῆς ἄξια. Μετὰ δὲ τὸ πρόγευμα μετέβην μετὰ τῆς συζύγου μου εἰς τὴν νεόδητον τῶν ἀνακτόρων πτέρυγα, ἧς ἐθαυμάσαμεν τὴν αἰθρυσαν τοῦ θρόνου, ἔχουσαν ἐν τῷ μέσῳ ὁρόμον ἐκ κολοσσιαίων χαλκῶν ἐπιχρῦσων ἀνδριάντων τῶν ἡγεμόνων, ἐκτὸς δὲ προθαλάμους μεθ' ὥραίων τοιχογραφιῶν ἐκ τῆς ἱστορίας Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ Φρειδερίκου τοῦ Ἐρυθροπώγωνος, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων Βαυαρικῶν μαχῶν. Εἰς ἰδιαίτερον δὲ θάλαμον εἶδομεν τὴν συλλογὴν τῶν καλλονῶν τοῦ παραιτηθέντος Βασιλέως Λουδοβίκου, ἥτοι τῶν ὁμοιογραφιῶν πασῶν τῶν νεανίδων παντοίων ἐθνῶν, ἃς ἔκρινεν ὡς καλὰς τὴν ὄψιν ὁ ἀκάματος θαυμαστής τοῦ καλοῦ Λουδοβίκος. Ἐν αὐταῖς εἶδομεν διαπρέπουσιν καὶ τὴν Ἑλληνίδα Αἰκατερίνην ἢ Ῥόζαν Βότζαρη, πρὶν μὲν κυρίαν τῆς τιμῆς τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, μετὰ ταῦτα δὲ σύζυγον τοῦ στρατηγοῦ Καρλτζᾶ. Ἐν ἄλλαις δ' εἶδομεν κατ' ἑκτακτον τῆς τύχης εὐνοίαν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς περιβοήτου ἡθοποιοῦ Λόλλας Μοντᾶζ ἣν ἐξαίρετως ἐθαύμαζεν ὁ εὐαίσθητος Βασιλεὺς. Ὁ εἰς τὸν θρόνον διαδεχθεὶς αὐτὸν παραιτηθέντ' αὐτὸς τοῦ Μαξιμιλιανὸς ἐνόμισε πρέπον ν' ἀφαιρέσῃ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀπὸ τὴν συλλογὴν τὴν πολυθρύλητον ταύτην Φρύνην. Ἀλλὰ, κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἡμετέρας ἐπισκέψεως, συνέπεσεν ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ ἐπανίδῃ τὰς ὥραιας τοῦ, καὶ ἀμέσως ἔσπευσαν νὰ κρεμάσωσιν εἰς τὴν θέσιν τῆς τῆς τελευταίας τοῦ φίλης, ὥστε ἡ ἔξωσις αὐτῆς ἐκ τοῦ συνεδρίου τῶν καλλονῶν νὰ μείνῃ ἄγνωστος εἰς τὸν θαυμαστήν της. Οὕτως ἡτύχησαμεν νὰ ἰδῶμεν καὶ ἡμεῖς αὐτήν, καὶ ἐθαυμάσαμεν μᾶλλον τοῦ Λουδοβίκου τὴν ἰδιοτροπίαν παρὰ ταύτης τὴν καλλονήν. Εἰς τὸν κάτω δὲ ὄροφον τῶν ἀνακτόρων μᾶς ἐδείχθησαν τοιχογραφίαι κατὰ τὴν Ὀδύσειαν, καὶ τοῦ Ῥόδμαν αἱ Ἑλληνικαὶ τοπιογραφίαι, αἵτινες ἑκτοτε μετηνέχθησαν εἰς τὴν πινακοθήκην. Ἀπὸ δὲ τῶν Ἀνακτόρων μετέβημεν εἰς τὴν μικρὰν μὲν ἀλλ' ὥραϊαν πινακοθήκην τοῦ Λεῦχτεμβέργ, ὅπου εἶδομεν διαπρέποντα ἓνα Ῥαφαῆλον καὶ τινὰς ἐξαισίους Τιτιανούς καὶ Πάλμας. Γευθέντες

δὲ παρὰ τῷ Θειρσίῳ, ὠδηγήθημεν, περὶ τὰς 4, ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς οἰκίας του ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου ἐγερθεῖσαν πολυτελῆ καὶ κατὰ χρυσον *Βασιλικήν*, Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ ἐκκλησίαν, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν τοῦ προαστείου *Ἰου*. Εἶτα δὲ μετέβημεν εἰς τὸ θέατρον, ἐνθα ἐδιδάσκετο ὁρᾶμα ὁ Graf Armand, καὶ περατωθείσης τῆς παραστάσεως πρὶν ἔτι δύσῃ ὁ ἥλιος, παρεμείναμεν τὴν ἐσπέραν πάλιν παρὰ τῷ Θειρσίῳ, καὶ ἐκεῖ συναντήσας τὸν βιβλιοπώλην Franz συνδιελέχθημεν μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς τύχης τοῦ πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν ἐκδοθέντος πρώτου τόμου τῶν *Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων* μου. Ὁ δὲ μ' ἐνεθάρρυνεν εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως.

Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν τῆς ἐν Μονάχῳ διαμονῆς ἡμῶν, μετ' ἐπισκέψεως εἰς τὴν Καν Στέγγελ, τὸν Θεῖρσιον, τὸν ἱερέα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν καὶ τὸν κ. Σχινᾶν, συναπήλθομεν μετὰ τούτου εἰς τὸ χυτεῖον τοῦ χαλκοῦ, εἰς δὲ ὁ Βασιλεὺς Λουδοβίκος εἶχε διατάξει μεγαλοβούλως τὴν ἐκ τῶν ὀθωμανικῶν πυροβόλων τοῦ Ναυαρίνου χύσιν ὀβελίσκου διὰ τοὺς ἐν τοῖς Γαλλικοῖς πολέμοις πεσόντας Βαυαροὺς, προσέτι καὶ κολοσσοῦ τῆς Βαυαρίας οὗ καὶ εἶδομεν ἄρτι χυθέντα τὸν ἕνα γιγαντιαῖον βραχίονα. Ἐπεσκέφθημεν δ' ἔπειτα καὶ τὴν Στοᾶν τῆς Φήμης (Ruhmeshall) Ἑλληνικὴν τὸν ῥυθμόν, ἧς ἐμπρὸς ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ ἡ Βαυαρία, καὶ ἦν δι' ὠραίων γλυφῶν ἐκόσμησεν ὁ περιδοξὸς Schwanthaler. Ἐπειτα δὲ μεταβάντες εἰς τούτου τὸ ἐργοστάσιον, ἐθαυμάσαμεν τὰ προπλάσματα τοῦ ἀετώματος τῆς ἐν Ῥεγενσβούργῃ Βαλχάλας, τέλος δ' ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸ ἐργοστάσιον τοῦ ἐπισήμου ζωγράφου Καουλβάχ.

Ἐγευματίσαμεν δὲ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ἐκεῖ δ' ἐνῶ ἐκαθήμεθα εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν ἀπέναντι ἡμῶν ἔχοντες μέγαν καθρέπτην, εἶδον εἰς αὐτὸν εἰσερχομένην διὰ τῆς θύρας, εἰς ἣν τὰ νῶτα ἐστρέφομεν, κυρίαν παρακολουθουμένην ὑπὸ νεάνιδος καὶ νεανίου, καὶ ἡ θεὰ αὐτῆς διήγειρέ πως ἐν ἐμοὶ ἀρχαίας ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας· δι' ὃ καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ὁ ὑπηρέτης ὁ περιφέρων τὰς πα-

ροψίδας ἤλθε πρὸς ἐμέ, τὸν ἠρώτησα ἂν ἡ κυρία ἐκείνη, ἥτις εἰς μεμακρυσμένην γωνίαν εἶχε καθίσει, ἦτον ἴσως ξένη· ὁ δὲ καταφατικῶς ἀπαντήσας, ἐμακρύνθη. Ὅτε δὲ πάλιν ἐπανῆλθε, τὸν ἠρώτησα ἐκ νέου πόθεν ἔρχεται ἡ Κυρία αὕτη, καὶ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἐκ Βουκουρεστίου. Τότε, ἅμα ἀπεγεύθημεν, ἠγέρθη, καὶ πλησιάσας εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ εἶχεν ἐγερθῇ καὶ ἐκείνη, τῇ ἔτεινα τὰς δύο χεῖρας, πρὸς μεγάλην της ἐκπληξιν. Ἀλλ' ὅτε τὴν ἠρώτησα ἂν δὲν ἦτον ἡ Αἰκατερίνη Καρακάση, μ' ἀνεγνώρισεν ἁμέσως, καὶ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἀμοιβαία χαρὰ διότι μετὰ τσοούτων ἐτῶν παρέλευσιν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς παιδιὰ εἵχομεν συζήσει ὡς ἀδελφοί, ἀπηντώμεθα πάλιν ἐν τῇ ξένῃ τόσον ἀπροσδοκῆτως. Ἐκαλεῖτο δὲ τότε ἡ ἀρχαία φίλη μου Κυρία Ὁδοβέσκου, καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νεάνις ἦσαν τέκνα της, ἃ ἔφερεν εἰς Παρισίους διὰ τὴν ἀνατροφὴν των.

Μετ' ἐπίσκεψιν δ' ἐμοῦ εἰς τὸν κ. Stranz, ὑπασπιστὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφὸν τῆς Κας Καρπούνη, μετέβημεν κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ θέατρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοῦ Θεϊρσίου, πρὸς ἀποχαιρετισμὸν καὶ συνηντήθη παρ' αὐτῷ μετὰ τοῦ Forschhammer, τοῦ ἐπισήμου ἀρχαιολόγου, ὅστις εἶχε προηγηθῇ τοῦ Ῥόσς ὡς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἑλλάδι. Εἶχε δὲ σύστημα καὶ ἀρχὴν ἱκανῶς παράδοξον τὰ πάντα νὰ ἐξηγῇ διὰ τοῦ ὕδατος, καὶ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ μνημεῖα πηγὰς νὰ βλέπῃ ἢ φρέατα, εἰς ὃ ἐγώ, καὶ ἐν τῇ συναντήσῃ ταύτῃ, δὲν τῷ ἀπέκρυψα ὅτι ἐντελῶς δὲν ἠδυνάμην νὰ συμφωνήσω.

Τῇ δ' ἐπομένῃ ἡμέρᾳ ἣν εἵχομεν ὀρίσει πρὸς ἀναχώρησιν, μετέβην ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ κατορθώσω τι ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Ὁ Θεῖρσιος ὅμως εἰς δὲν τὴν προτεραίαν εἶχον ὁμιλήσει περὶ τούτου, μὲ εἶχεν ἀπελπίσει, εἰπὼν μοι ὅτι ὁ διευθυντὴς τοῦ καταστήματος Lichtenthaler ἦν ἐκ τῶν βιβλιοσκωλήκων ἐκείνων, οἵτινες ἐκ χαρτίου τρέφονται, ὅτι συνάγει καὶ ὅσα καθ' ὁδὸν ἀπαντᾷ ἐσχισμένα τεμάχια ἐντύπου χαρτίου, καὶ ποτὲ δὲν θὰ συγκατατεθῇ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον νὰ μᾶς παραχω-

ρήση. Οὐχ ἤττον ἐπέμεινα ν' ἀποπειραθῶ, καὶ ἀφ' οὗ κατεσπευσμένως εἶδον τοὺς εἰς τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο κατάστημα τεταμιευμένους θησαυροὺς σπανίων βιβλίων καὶ Ἑλληνικῶν χειρογράφων καὶ Λατινικῶν, ἐζήτησα νὰ γνωρίσω καὶ τὸν Διευθυντήν. Καὶ ἀμέσως μὲν εὗρον αὐτὸν εἶον ὁ Θείσιος μοὶ τὸν περιέγραψεν· ἀλλ' ἀναμνήσας αὐτῷ ὅτι ὁ πλοῦτος τῆς παιδείας, δι' ὃν ἡ Εὐρώπη καυχᾶται σήμερον, ὀφείλεται τῇ Ἑλλάδι, καὶ ὅτι δίκαιον ἦν εἰς αὐτὴν ἀναστᾶσαν καὶ λιμώττουσαν διὰ τὴν τροφὴν δι' ἧς προήγαγε τὰ λοιπὰ ἔθνη εἰς σοφίαν καὶ πολιτισμόν, νὰ παραχωρήσωσιν αὐτῇ ἐκ τῶν περισσευμάτων των ἄχρηστά τινα αὐτοῖς, μετὰ μακροὺς λόγους ἐθριάμβευσά τέλος καὶ τὸν ἔπεισα νὰ μοὶ προτείνῃ τὴν προσφορὰν εἰς τὴν ἡμετέραν βιβλιοθήκην τῶν πολυαρίθμων διπλῶν τῆς Βαυαρικῆς, εἰπὼν μοι ὅτι ἀρκέσει πρὸς τοῦτο νὰ τῷ ἀπευθύνω ἐπίσημον αἴτησιν. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἠγείρετο δυσκολία. Ἐντολὴν οὐδεμίαν εἶχον οὐδ' ἰδιότητά τινα, ὣν ἀπλοῦς καθηγητής, ἵν' ἀποτείνω τοιαύτην αἴτησιν ἐπισήμως. Σπεύσας ἐπομένως οἶκαδε, ἔγραψα ἀμέσως δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν εἰς τὸν Κ. Τυπάλδον, τότε διευθυντὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Βιβλιοθήκης, τὴν δὲ εἰς τὸν Κ. Βενδλάνδ, ἰδιαίτερον γραμματέα τοῦ Βασιλέως, ἵνα πεμφθῇ ὅσον τάχιον ἐξ Ἑλλάδος ἡ τοιαύτη αἴτησις. Ἄλλ' αἱ ἐπιστολαὶ μου εἶχον τὴν κακὴν τύχην πολλῶν ἄλλων, ἃν ὅχι καὶ χειροτέραν, τοῦ νὰ κατατεθῶσιν εἰς αἰώνιον λήθην εἰς τι τῶν ἀρχείων κιβώτιον. Ἀφ' οὗ δ' ἐπεσκέφθην τοὺς ΚΚ. Σχινᾶν καὶ Ὀδοβέσκον, εἰς τὰς 10 1/2 ἀπήλθομεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, συνοδευθέντες εἰς τὸν σταθμὸν ὑπὸ τοῦ κ. Πρέσβεως, τοῦ Θεισίου, τοῦ Παρρῆσιάδου, καὶ τῶν καλλιτεχνῶν Βρυζάκη καὶ Κόσσου.

Τὴν πρώτην νύκτα κατελύσαμεν εἰς Βαμβέργην, καὶ ἐκεῖθεν τὴν ἐπαύριον ἀπήλθομεν δι' ἀτμοκινήτου, ἐφ' οὗ συνεδέσαμεν γνωριμίαν μετὰ τοῦ Βαυαροῦ στρατηγοῦ Parsival. Ἀποβάντες δ' εἰς Schweinfurth, ἐξηκολουθήσαμεν ἐφ' ἀμάξης μέχρι Βυρτεμβέργης, πόλεως ἧς ἐντύπωσιν μᾶς ἐνεποίησαν πολλὰ ἄρχαιοπρεπεῖς τὴν ὄψιν οἰκίαι καὶ ἀρχαῖαι πινες ἐκκλησίαι, εἰς ὧν τὴν μίαν τὴν

ἐν Neustadt εἶδομεν κώδωνα τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος. Ποταμο-
πλοῦντες δὲ καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἡμέραν (δευτέραν) ἐπὶ τοῦ Μεί-
νου, παρεπλεύσαμεν τὴν Ἀσαφενβούργην, ἔχουσαν μέγα ἀνά-
κτορον, καὶ ἄλλην, λησμονῶ τίνα, εἰς ἣν ὁ Βασιλεὺς Λουδοβίκος
ὠκοδόμησεν οἶκον κατὰ σχέδιον τῆς Πομπηίας, εἶτα τὴν ἐπίσημον
πόλιν Ἀνάου, ἐν ᾗ παρετηρήσαμεν παλαιὰν ἐκκλησίαν, μεγάλην
ἔχουσαν μελανὴν στέγην κατιοῦσαν σχεδὸν μέχρι τοῦ ἐδάφους, καὶ
ἀνεκαλύψαμεν καὶ τὴν οἰκίαν εἰς ἣν ἀνετράφη ὁ γαμβρός μου
Σκὴν, περὶ δὲ τὰς 7 $\frac{1}{2}$ ἀφιχθέντες εἰς Φραγκφόρτην, κατελύσαμεν
εἰς Pariserhof, ὅθεν εἶχομεν ἄποψιν ἐπὶ τῆς Zeile, τῆς ἐμπορι-
κωτέρας ὁδοῦ τῆς πόλεως.

Τὴν ἐπισημοτάτην δὲ ταύτην πόλιν περιτρέξαντες μετὰ ξενα-
γοῦ, ἐπεσκέφθημεν τὴν στρογγύλην ἐκκλησίαν τοῦ Παύλου, τόπον
τῶν ἀρχαίων συνεδριάσεων τῆς Διαίτης, καὶ παρ' αὐτῇ τὸ νέον
καὶ μεγαλοπρεπὲς Χρηματιστήριον· ἔπειτα δέ, παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ
ἐκκλησίᾳ τῶν Ῥωμαίων (den Römern), οἰκίαν ὑπέρυθρον, ὀλί-
γον ἐπιφανῆ, μεγάλα δὲ παράθυρα ἔχουσαν, καὶ Αὐτοκρατόρων
εἰκόνας ἐπὶ τῶν τοίχων ἐπιγεγραμμένας, διότι ἐν αὐτῇ ὁ Αὐτοκρά-
τωρ ἐξελέγετο, καὶ διελθὼν διὰ τῆς πλατείας, ἧς ἡ βρύσις ἔρρεε
τότε οἶνον, ἀπήρχετο νὰ στεφθῇ εἰς τὴν Μητρόπολιν (τὴν Dom-
kirche), ἐκκλησίαν βαρεῖαν τὸν ῥυθμὸν καὶ ἀρχαιοφανῆ, ἔχουσαν
μέγαν πύργον, ὅστις ἔμεινεν ἡμιτελής. Εἶτα δ' ὠδηγήθημεν πρὸ
τῆς μετρίας τὴν ὄψιν οἰκίας εἰς ἣν ἐγεννήθη καὶ ἔγραψε πολλὰ
τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ ὁ Γαίτης, καὶ πρὸ τῆς ἐτέρας, ἧς
μας ἐδείχθη ὡς περίεργος ὁ ἐξώστης, διότι ἐξ αὐτοῦ ὠμίλησε κατὰ
πρῶτον ὁ Λουθηρος πρὸς τὸν λαόν, οὗ ἕνεκα καὶ ἡ προτομὴ αὐτοῦ
ἐστὶν ἐκεῖ πρὸς πλησίον ἀνατεθειμένη. Πλαγίως δὲ τῆς κεντρικῆς
ὁδοῦ (Zeile) διήλθομεν πρὸ τῆς οἰκίας τῶν Ῥοτσίλδων, καὶ τοῦ
Ἀρχεῖου εἰς ὃ κατῴκει ὁ αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος Ἰωάννης, ἀδελ-
φὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας.

Τὴν τρίτην δὲ τὸ πρῶτ' διὰ σιδηροδρόμου μετέβημεν ἐν μιᾷ ὥρᾳ
εἰς Μαγεντίαν (Mainz) συνοδοιπόρον ἔχοντες λίαν εὐγενῆ καὶ

εὐάρεστον Βέλγον, τὸν K. House ἐκ Γέντης, ἀδελφὸν τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας παιδεύσεως. Ἐκεῖθεν δέ, τὸν Μεῖνον (Mein) διαβάχοντες, ἐπεραιώθημεν εἰς τὸ ἀντιπέραν Βιβερίχ, ὅπου ὅμως, διὰ τι συμβάν λάθος, μόνον κατὰ τὰς 10 1/2 ἐπεβιβάσθημεν εἰς ἀτμόπλοιον, ἵνα καταπλεύσωμεν τὸν Ῥήνον. Εἵχομεν δὲ λάβει εἰσιτήρια εἰς τὸ πλοῖον Ὁλλανδικῆς τινος ἐταιρίας· ἀλλ' ἀγνοοῦντες ὅτι ὑπῆρχον διάφοροι ἐταιρίαι ἀντίζηλοι, καὶ καταδολιευθέντες ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας τῆς Κολωνίας, εἰσῆλθον εἰς ἀτμόπλοιον αὐτῆς, τὸ καλούμενον Σίλλερ, καὶ ὥραν τινὰ μετὰ τὸν ἀπόπλουν, ἐλθὼν ὁ οἰκονόμος τοῦ πλοίου, μᾶς ἐζήτησε τὸν ναῦλον, πρὸς πολλὴν ἡμῶν ἑκπληξιν· ὅτε δὲ τῷ ἐδείξαμεν τὰ εἰσιτήρια ἐξωφλημένα, μᾶς εἶπεν ὅτι τοῦτο δὲν τὸν ἀφορᾷ, διότι τὰ εἰσιτήρια ἐκεῖνα δὲν ἦσαν τῆς ἐταιρίας, καὶ εἰς πάσας τὰς διαμαρτυρήσεις ἡμῶν ἔμεινε κωφεύων, καὶ μόνον προτείνων, ἂν ἠθέλωμεν, νὰ μᾶς ἀποβιβάσῃ εἰς τι τῶν παρακειμένων χωρίων, ὅπου νὰ περιμείνωμεν τὸ τὴν ἐπαύριον διερχόμενον πλοῖον τῆς Ὁλλανδικῆς ἐταιρίας. Ἀλλ' ἡμεῖς εἰς τοῦτο μὴ δυνάμενοι νὰ συναινέσωμεν ἀπετίσαμεν ἐκ δευτέρου τὸν οὐ μικρὸν ναῦλον· ὅτε δ' ἀφίχθημεν τὴν ἐσπέραν εἰς Κολωνίαν, βεηθείᾳ τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ Προξένου ἀπηυθύνσαμεν πρὸς τὴν ἐταιρίαν αἵτησιν περὶ ἀποδόσεως τοῦ ναύλου, διότι οἱ ὑπάλληλοι αὐτῆς δι' ἀπάτης μᾶς ἐπεβίβασαν εἰς τὸ πλοῖόν των. Τῆς ἀναφορᾶς ὅμως ταύτης ἀκόμη περιμένομεν τὴν ἐνέργειαν, ἥ καὶ τὴν ἀπάντησιν.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο μᾶς συνεκίνησε, καθ' ὅσον ἐτάραξε τοῦ βαλαντίου ἡμῶν τὴν ἰσορροπίαν. Ἀλλὰ ταχέως ἐπέφερεν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς δυσαρέστους ταύτας ἐντυπώσεις τὸ ἐξαίσιον ἐνώπιον ἡμῶν ἀναπτυσσόμενον πανόραμα τῶν φυσικῶν καλλονῶν ἃς διεπλέομεν, τῶν κατὰ τε τὸ ὕψος καὶ τὸ σχῆμα παμπρικίλων λόφων, οὓς ἐνδύουσι ἄλση καὶ ἄμπελοι, καὶ ἐφ' ὧν γραφικώτατα ἐπικάθηνται παντοῖα ἐρείπια μεσαιωνικά, ὥστε νομίζει τις ὅτι ὡς ἐν ὄνειρῳ διαπλέει τὴν Γερμανικὴν ἀρχαιότητα. Ἐπὶ μιᾶς τῶν νήσων μᾶς ἐδείχθη κατοικία σχήματος ἀλλοκότου, ἥ εἰς ἣν ὁ Σίλ-

λερ θέτει τὴν σκηνὴν τοῦ Ἰππότου Τογενβούργ. Παρὰ τῇ ἀκτῇ δ' αἶρεται ὁ ἀπορρώξ βράχος τῆς γερμανικῆς Σειρῆνος Λορελάϊ. Καὶ πλεῖστα δὲ παρεπλεύσαμεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν ὠραῖα κατωκημένα χωρία καὶ πολίχνια, ἐν οἷς ὡς διαπρεπέσταται εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν ἡμῶν αἱ πόλεις τῆς Κεβλεντίας καὶ τῆς Βόννης.

Κατεπλεύσαμεν δ' εἰς Κολωνίαν, ἥτις ἦν τὸ κέντρον τῆς ἀτμοπλοικῆς συγκοινωνίας ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς Εὐρώπης καὶ τ' ἀνάπαλιν. Ἐκεῖ δ' ἐπεσκέφθημεν, ὡς πάντες οἱ περιηγηταί, τὴν μεγίστην ἐκκλησίαν, ἔχουσαν μῆκος μὲν 350', πλάτος δὲ 250', πέντε κύτη κατὰ μῆκος, τρία κατὰ πλάτος καὶ 9 εἰσόδους, προσέτι δὲ καὶ πύργον, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἐν τῶν θαυμάτων τῆς νέας Εὐρώπης. Ἔμενε δ' οὗτος, ἕνεκα τοῦ ὕψους ὃ ἐμελλε νὰ λάβῃ, ἐκ 582', ἀσυντέλεστος δι' αἰώνων, μέχρις οὗ, πολὺ μετὰ ταῦτα, συνεπλήρωσεν αὐτὸν ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

Τὴν τετάρτην δέ, διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τὸ πρῶτ' ἀπελθόντες, διήλθομεν διὰ τῆς Aix la Chapelle (Aquae Sintinae), ἔνθα εἶδομεν τὸ ἀνάκτορον Καρόλου τοῦ Μεγάλου, καὶ εἶτα, τὸ ὄρος ἀναρρίχθηέντες διὰ μηχανῆς ῥυμουλκούσης ἡμᾶς ἐκ τῆς κορυφῆς, εἰσήλθομεν εἰς τὸ Βέλγιον διὰ Vervier, καὶ ἀφ' οὗ μίαν ὥραν ἐκεῖ ἐμείναμεν, διότι ἦν σταθμὸς τελωνιακός, διὰ τῆς ὠραίας καὶ γραφικώτατα ἐπὶ λόφων καὶ κοιλάδων κειμένης πόλεως Liège (Lüttich), ἐφθάσαμεν εἰς Melins, καὶ ἐτράπημεν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἐπὶ ἀλιτενοῦς παραλίας κειμένην Ὀστάνδην. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς ἀτμόπλουν ἐπιβιθασθέντες ἀπέπλεύσαμεν ἐν πλήρει γαλήνῃ καὶ ἀφίχθημεν εἰς Δοῦβρον τῆς Ἀγγλίας περὶ τὴν 1 μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

Διὰ τὴν ἄμπωτιν δὲ μετὰ τινος δυσκολίας ἀποβιθασθέντες, κατελύσαμεν εἰς ξενοδοχεῖον παρὰ τὸν λιμένα, καὶ τῇ ἐπαύριον, τῇ 10ῃ πρὸ μεσημβρίας, ἀπήλθομεν διὰ σιδηροδρόμου εἰς Λονδῖνον ἔνθα ἀφίχθημεν περὶ τὰς 2 μ. μ. καὶ διηυθύνθημεν εἰς τὸ London-bridge Hotel. Ἐγὼ δ' ἀμέσως ἀπῆλθον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ προ-

ξένου ἡμῶν κ. Ἰωαννίδου ὃν δὲν εὔρον, καὶ μόνον ἔλαβον τὰς ἐν τῷ προξενεῖῳ περιμενούσας με ἐπιστολάς μου. Κατὰ τὴν 5 δὲ μ. μ. ἀπῆλθον εἰς Λεμιγκτῶνα (Lemington) ἐν τῷ Warwickshire, καὶ διανύοντες 40 ἀγγλ. μίλια τὴν ὥραν, ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 7.10, καὶ μετέβημεν ἀμέσως εἰς Coburghouse, ὅπου κατῴκουν οἱ γονεῖς τῆς συζύγου μου, ἀνατρέφοντες παρ' ἑαυτοῖς καὶ τὴν Ζωὴν καὶ Τζαίνην (Ἰωάνναν), τὰς μικρὰς θυγατέρας τῆς ἀδελφῆς μου Ῥαλοῦς. Μᾶς ὑπεδέχθη δ' ἡ μικρὰ Jane, διότι πάντες οἱ ἄλλοι ἦσαν ἀπόντες.

6.

Ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἡ Λεμιγκτῶν, πόλις μικρὰ ἀλλ' ὠραία καὶ πλουσία, ἔχει ἕνεκα τῶν θερμῶν αὐτῆς ὑδάτων οὐκ ὀλίγους τοὺς αὐτὴν ἐπισκεπτομένους. Ἐκλαμβάνεται δὲ καὶ τις πλάτανος φυομένη, ἐφ' ἑνὸς τῶν παρ' αὐτῇ περιπάτων, ὡς τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς Βρετανικῆς νήσου· ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν ἐσφαλμένον, καὶ ἀπλῆ πρόληψις. Καὶ τότε μὲν διέμεινα δύο μόνας ἡμέρας ἐν Λεμιγκτῶνι, εἰς τοὺς κόλπους τῆς φίλης οἰκογενείας τῆς συζύγου καὶ τῆς ἀδελφῆς μου. Ἠσχολήθην δὲ κατὰ τὸ μικρὸν τοῦτο διάστημα εἰς τὸ νὰ περισυλλέξω πάσας τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας ὅσαι ἔγραφον περὶ τοῦ τὴν κοινὴν γνώμην ἔτι ἀσχολοῦντος Ἑλληνικοῦ ζητήματος τοῦ Πασιφίκου, καὶ γράψας τῇ K^z Pluskow, τῇ Μεγάλῃ Κυρίᾳ τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, τῇ ἔπεμψα ἐν φύλλον τοῦ «Times» περὶ αὐτοῦ πραγματευόμενον.

Τῇ τρίτῃ δ' ἡμέρᾳ $10/22$ Ἰουνίου περὶ τὰς 9 $1/2$ ἀπῆλθον εἰς Λονδῖνον, φέρων συστάσεις διαφόρους, ἐν αἷς καὶ τοῦ πενθεροῦ μου κ. Σκὴν, πρὸς τὸν Λ. Ἀθεροδῆνον. Ἐκεῖ δὲ καταλύσας εἰς Trafalgarsquare, Morley Hotel, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐστίαν, ἀπῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ προξένου ἡμῶν κ. Ἰωαννίδου, Finsbury

Circus, λησμονήσας ὅτι ἦν Κυριακή, ἡ ἡμέρα τῆς ἐν Κυρίῳ ἀναπαύσεως πάντων τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ οἰκούντων, ὥστε οὐδὲ τὸν πρόξενον, οὐδ' ἄλλον τινὰ χριστιανὸν ἦν δυνατὸν νὰ εὔρω· δι' ὃ καὶ ἐτράπην πεζὸς εἰς περίπατον. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐργαστήρια ἦσαν κλειστὰ καὶ αἱ ὁδοὶ ἔρημοι καὶ κατηφεῖς. Ἀσκόπως λοιπὸν βαδίζων, εἰσῆλθον εἰς ἄλσος τι, εἰς ὃ ἔφθασα κατὰ τύχην, καὶ ὃ εἶδον ὅτι ἦν τὸ S' James parc. Καὶ ἐνταῦθα μὲν ἦν συρροὴ ἀνθρώπων, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀγνώστων εἰς ἐμέ. Πάντες δ' ἐβάδιζον σεβαστῶς καὶ ὡς ἐν κατανύξει, ὥστε πᾶν ἄλλο ἦν ἡ εὐθυμος ὁ περίπατος. Πλαγίως ὅμως τῆς ὁδοῦ μου εἶδον πράσινον πεδῖον εἰς ὃ πολλὰ μικρὰ κοράσια ἔτρεχον καὶ ἔπαιζον ζωτῶς, καὶ ἐστάθην νὰ ἰδῶ τὴν χαρίεσσαν καὶ ταύτην σκηνήν. Ἀλλὰ τότε ἐν τούτων τῶν παρθενιδίων προσελθόν, καὶ χαιρετίσαν με δι' ἐλαφρᾶς κλίσεως τῶν γονάτων μοὶ εἶπεν ὅτι εἰς οὐδένα πλὴν αὐτῶν ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο εἰσοδος. Οὕτω καὶ ἐκεῖθεν ἀποπεμφθεὶς, ἐπέστρεψα σύννους εἰς τὸ δωμάτιόν μου, συλλογιζόμενος, ὡς ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Λονδίνου, καὶ ἐγὼ τὰς ἀμαρτίας μου, ὧν ἡ μεγίστη τότε μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦλθον εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἀγγλίας Κυριακὴν.

Τῇ δ' ἐπαύριον τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθην τὸν Λόρδον Ἀβερδῆν, ὅστις φιλοφρονέστατα μὲ ὑπεδέχθη καὶ περὶ Ἑλλάδος συμπαθῶς μοὶ ὠμίλησεν· εἶτα δὲ τὸν πρόξενον ἡμῶν καὶ τὸν κ. Π. Ῥάλλην, παρ' ᾧ καὶ ἐδείπνησα μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων. Ἀπαντήσας δ' ἐν Λονδίῳ νέον τινὰ Σουηδὸν ἀξιωματικὸν συνεργάτην ἐν Στοκχόλμῃ καὶ βοηθὸν τοῦ γαμβροῦ μου Ῥόζεν, ὅστις ὅμως πλὴν τῆς σουηδικῆς μόλις ὠμίλει λέξεις τινὰς ἀγγλικὰς καὶ γερμανικὰς, συνεπεσκέφθην μετ' αὐτοῦ τὸν ζωολογικὸν κῆπον. Ὁ θυρωρὸς ὅμως μᾶς εἶπεν ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ κῆπος δὲν ἡνοίγετο, διότι ἦν ἡ τῶν συνεδριάσεων τῶν ἐφόρων αὐτοῦ. Τοῦτο πολὺ μᾶς ἐλύπησε, διότι μακρὰν ὁδὸν εἶχομεν ἔλθει, ἐγὼ δέ, μὴ δυνάμενος νὰ μείνω ἐν Λονδίῳ, δὲν θὰ ἐδυνάμην νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν κῆπον ἄλλοτε. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἔλεγον εἰς τὸν θυρωρόν, προσῆλθε κύριος

λευκὸν φορῶν λαιμοδέτην καὶ παρασήμευ ταινίαν εἰς τὴν κομβό-
 τρυπὴν του, καὶ ἠρώτησε τίνες εἴμεθα καὶ τί θέλομεν. Ἀκούσας
 παρ' ἐμοῦ ὅτι ἠθέλομεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν κῆπον, καὶ ὁ μὲν
 σύντροφός μου ὅτι εἶνε ἀξιωματικὸς Σουηδός, ἐγὼ δ' ἐξ Ἑλλάδος,
 — ὦ, ἱκανῶς σὰς ἐβλάψαμεν διὰ τῆς πολιτικῆς μας, ὥστε νὰ σὰς
 ὀφείλωμεν τινα ἀποζημίωσιν· καὶ γράψας τὰ ὀνόματα ἡμῶν εἰς τὸ
 βιβλίον τοῦ θυρωροῦ προσυπεγράφη καὶ μᾶς ἐπέτρεψε νὰ εἰσέλθω-
 μεν πρὸς μεγίστην μου εὐχαρίστησιν. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβημεν εἰς
 τὸ Κολοσσαῖον, ὅπου μᾶς ἐπεδείχθη λαμπρὸν κινητὸν πανόραμα
 τῶν Παρισίων, καὶ ἐγὼ ἐγνώρισα ἐν αὐτῷ τὸ ξενοδοχεῖον, εἰς ὃ ἐν
 Λονδίνῳ μὲ συνεβούλευσαν νὰ καταλύσω.

Τῇ δ' ἐπαύριον τὸν αὐτὸν πάλιν νέον Σουηδὸν ὠδήγησα εἰς τὸ
 Βρετανικὸν Μουσεῖον, καὶ τῷ ἐπέδειξα τὰ ἐν αὐτῷ θαύματα,
 ἅτινα τῷ ἦσαν ἔτι ξένα. Ἐν ἄλλοις δὲ τὸν κατεβίβασα εἰς ὑπό-
 γειον, ἐν ᾧ ἦσαν ἐναποτεθειμένα τὰ πρὸ οὐ πολλοῦ χρόνου εἰς
 Λονδίνον κομισθέντα ἐξαίσιμα εὐρήματα, τὰ ἐκ Ξάνθου τῆς Λυ-
 κίας, καὶ ἐπροσπάθουν νὰ τῷ ἐξηγήσω αὐτά, καθ' ὅσον ἐδυνάμην
 ἐγὼ νὰ ὁμιλῶ τὴν ἀγγλικήν, καὶ ἐκεῖνος ἠδύνατο νὰ τὴν ἐννοῇ.
 Ἀλλὰ μεταξὺ λόγων, παρετήρησα ὅτι ἐκεῖ παρευρίσκετο καὶ
 ἕτερός τις ξένος, ὅστις ἔδιδε προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου, ὅσον
 ἀτελεῖς καὶ ἂν ἦσαν. Τέλος ἅπαξ, ὅτε ἐξήγουν ἐγὼ εἰς τὸν σύν-
 τρφόν μου ὅτι τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἦσαν τέχνης Ἑλληνικῆς, καὶ τί-
 νος ἐποχῆς τὰ ἐξελάμβανον, ὁ ξένος προσελθὼν, μοὶ εἶπεν ὅτι
 χαίρει καὶ μ' εὐχαριστεῖ δι' ἣν γνώμην ἐξέφραζον, καὶ ἐπὶ τῇ
 ἐρωτήσῃ μου, μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ Sir Charles Fel-
 lows, ὁ διὰ τῶν σπουδαιωτάτων τούτων ἀρχαιοτήτων εὐρωπαϊκὴν
 φήμην κτησάμενος, διότι αὐτὸς τὰς ἀνεκάλυψε, τὰς ἀνέσκαψε
 καὶ τὰς ἔφερεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ συνάντησις αὕτη ἦν ἀληθὲς εὐτύχημα δι' ἐμὲ καὶ πλείστας
 λεπτομερείας ἐμαθὼν παρὰ τοῦ Sir Ch. Fellows περὶ τῆς εὐρέ-
 σεως αὐτῶν καὶ περὶ τῆς χώρας ἐνθα εὐρέθησαν. Εἶτα δὲ μὲ
 προσεκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ μοὶ ἔδειξε περιεργωτάτην καὶ

πλουσιωτάτην συλλογὴν ὠρολογίων πάσης ἀξίας, παντὸς σχήματος καὶ πάσης ἐποχῆς, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης αὐτῶν ἐφευρέσεως· διότι ἡ ἀρχαιολογία δὲν ἦτον ἡ εἰδικότης του, ἀλλ' εἶχεν ἔμφυτον περιέργειαν, ἥτις τὸν ὠδήγησε καὶ εἰς τὰς ἀρχαιολογικάς του ἀνάγκαις.

Ἄλλο δὲ τῶν ἐν Λονδίνῳ περιέργων δ' ἠθέλησα νὰ ἰδῶ ἦν ἡ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τὸν Θάμεσιν ὑποποτάμιος σύριγξ, ἥτις ὅμως ἀπέτυχεν ἐντελῶς τοῦ σκοποῦ της, διότι αἱ τὸ ἔργον ἐπιχειρήσαντες, μὴ κτησάμενοι ἐν καιρῷ τὰς παρὰ τὰ οὐς στόμια γαίας δὲν ἠδύναντο νὰ κατασκευάσωσιν ἀμαξιτὴν ὁδὸν δι' αὐτῆς. Κατῆλθον λοιπὸν διὰ μακρᾶς καὶ ἀποτόμου κλίμακος εἰς τὴν μακράν, σκοτεινὴν, καί, ὡς ἔκρινον, ἄσκοπον δίοδον. Διὰ τὸ περίεργον δὲ εἰσῆλθον εἰς καφρενεῖον οἰκοδομηθὲν, ἡ μᾶλλον ἐκσκαφὲν εἰς τὸ μέσον τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῆς σύριγγος, καὶ ἐζήτησα ἓνα καφρὲν. Ἄλλ' ἡ γεῦσις αὐτοῦ, παρασκευαζομένου ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, τοῦ καταλειβομένου διὰ τοῦ θόλου τῆς ὀροφῆς ἦτο τόσο ἀηδής, ὥστε τὸν ἔπτυσα ἅμα τὸν ἔφερα εἰς τὰ χεῖλη μου, καὶ ἀπῆλθον.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ (20 Ἰουν./2 Ἰουλ.) ἀνεχώρησα διὰ Παρισίους, ἵνα καὶ ἰδῶ καὶ τὴν περίφημον μεγαλόπολιν ταύτην καὶ γνωρίσω τινὰς τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιστήμων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν, ὡς ἐκ τῶν ἐργασιῶν μου, διετέλουν ἐν ἀλληλογραφίᾳ. Ἐμεινε δὲ ἡ σύζυγός μου μετὰ τῶν γονέων της, διότι ἐν τῇ βαθείᾳ θλίψει εἰς ἣν ἔτι διετέλει διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ φιλτάτου ἡμῶν Χαρικλέους, διάθεσιν δὲν εἶχε δι' ἀσχόπους περιηγήσεις, αἵτινες καὶ εἰς ὁπᾶνας θὰ μᾶς ἐξέθετον ἀνωτέρας τῶν ἡμετέρων δυνάμεων.

Καὶ ἡ μὲν μέχρι Παρισίων ὁδοιπορία μου οὐδὲν εἶχε τὸ ἀφηγήσεως ἄξιον. Ἄλλ' ἐκεῖ ἀφίχθεις τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἀμέσως εἰς ἀπροσδόκητον προσέκρουσα δυσκολίαν. Ἐν τοῖς σταθμοῖς ἠρευνῶντο τότε λεπτομερῶς, πρὸς τελωνιακὴν φορολογίαν, πάντα τὰ ἐμπορεύματα καὶ πᾶσαι αἱ ἀποσκευαὶ τῶν προερχομένων ἐκ ξένων χωρῶν. Καὶ εἶχον μὲν τὴν συνείδησιν ἡσυχον ἐγὼ ὅτι οὐδὲν εἰσε-

κόμιζον λαθρεμπόριον ἢ τελωνισμοῦ δεκτικόν, ἐκτὸς ἂν ἐκ τῶν δύο χιτώνων οὓς ἔφερον μετ' ἐμοῦ ἡξίου τὸ Γαλλικὸν τελωνεῖον νὰ τῷ δώσω εὐαγγελικῶς τὸν ἕτερον· ἀλλ' ἠπατώμην· διότι εἰς τοὺς χιτῶνάς μου μὲν καὶ τὰ λοιπὰ περιεχόμενα τοῦ ἰσχνοῦ κιβωτίου μου, ὃ προθύμως ἠνέωξα, οὐδὲ κἄν ἐνέβλεψαν οἱ τελῶναι· ἀλλ' ἄλλο ἦν τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος! δύο βιβλία, ἃ ἀναφανδόν, καὶ πεπεισμένος περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτῶν, ἔφερον μετ' ἐμαυτοῦ. Τὰ βιβλία ταῦτα κατεσχέθησαν, καὶ ἡ εἴσοδος τοῖς ἀπηγορεύθη, διότι, κατὰ τὸν τότε ἐπικρατοῦντα προστατευτικὸν νόμον ἐν τῇ χώρᾳ τῇ καυχωμένῃ ὅτι προὔπορεύετο τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ εἰσαγωγὴ βιβλίων μὴ τυπωθέντων ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἐπετρέπετο(!), τὰ ἐμὰ δ' ἐκεῖνα εἶχον τυπωθῇ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὄντα οἱ δύο τόμοι τῆς κυανῆς βίβλου οἱ περιέχοντες τὰς βουλευτικὰς συζητήσεις καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τῆς ὑποθέσεως Πασιφίκου. Πᾶσαί μου αἱ προσπάθειαι ἵνα τ' ἀποσπάσω ἐκ τῶν χειρῶν τῶν δημοκρατικῶν τελωνῶν ἀπέβησαν μάταιαι ἀπέναντι τοῦ ῥητοῦ ἀπαγορευτικοῦ νόμου. Τέλος κατέφυγον εἰς τὸ περιπαθὲς ὕψος, καὶ λαβὼν κατὰ μέρος τὸν ἀρχιτελώνην, τῷ εἶπον εἰς ποῖον ἔθνος ἀνῆκον, καὶ ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα περιεῖχον τὰς ἐπισήμους ἀποδείξεις τῆς ἀδίκου τότε καταδρομῆς τῶν Ἀγγλῶν πολιτευομένων κατὰ τῆς πατρίδος μου, καὶ τὴν ὕλην ἧς εἶχον ἀνάγκην ἵνα ἐργασθῶ ἐν Παρισίοις εἰς ἀπόκρουσιν τῶν καθ' ἡμῶν γενομένων κακοβούλων διαβολῶν. Οἱ λόγοι οὗτοι ἐθαυματουργήσαν, κάμψαντες τὸν ἀρχιτελώνην, ὅστις μοὶ ἀπέδωκε τὰ βιβλία. Ὅ,τι δὲ τῷ εἶπον ἦτον ἀκριβῶς ἡ ἀλήθεια, διότι καὶ ἐν Παρισίοις, καὶ ἔτι μᾶλλον ὅτε μετὰ ταῦτα εἶχον καιρὸν διαθέσιμον, ἡσχολήθην εἰς σύνταξιν μακρᾶς πραγματείας ἀναιρούσης τὰ ἀγγλικά ἐπιχειρήματα περὶ τῆς πολυκρότου ὑποθέσεως, καὶ τὸ ἔργον μου, σχεινοτενὲς ἀποβάν καὶ ἐπιγραφὴν φέρον τὸ λόγιον «qui nous delivrera des Grecs et des Romains» μετέφρασεν ἡ Καρολίνα εἰς τὸ Ἀγγλικόν.

Ἀλλὰ ταῦτα μετέπειτα καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τότε δὲ μετὰ τῆς σωθείσης διτόμου βιβλιοθήκης μου

εἰσήλασα εἰς Παρισίους, καὶ περίεργος ἦν ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἣν ἡ θαυμασία αὕτη καθέδρα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ἐνεποίησεν εἰς ἐμέ, ἐρχόμενον ἐκ Λονδίνου. Ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἔλαβον ἅμαξαν εἰς ἣν ἔδωκα τὴν διεύθυνσιν τοῦ ξενοδοχείου μου. Ἐξεπληττόμην δὲ βλέπων τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν τῶν προαστείων, καὶ ἀπορῶν πότε τέλος θὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Μεγάλη δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς μου ὅτε ἔμαθον ὅτι διατρέχομεν πρὸ πολλοῦ αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ὃ ἐγὼ ἐξελάμβανον ὡς προάστεια, διότι διετέλουν ὑπὸ τῇ ἐντύψει τῆς ἀχανοῦς καὶ κατὰ μεγαλοπρέπειαν πᾶσαν ἄλλην ὑπερβαίνουσης πόλεως τοῦ Λονδίνου.

+ Ἐν Παρισίοις κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ὀλλανδίας (Hotel de Hollande) ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Εἰρήνης (Rue de la Paix). Ὀλίγας δὲ στιγμὰς ἀφ' οὗ ἔμεινα μόνος εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἀνοίξας τὸ συρτάριον τῆς τραπέζης μου, εὗρον ἐν αὐτῷ λησμονηθὲν ἐπισκεπτήριον, φέρον τὸ ὄνομα: Mme Obedesco, τῆς ἀρχαίας φίλης τῶν παιδικῶν ἡμερῶν, ἣν ὡς ἐκ θαύματος εἶχον ἀπαντήσῃ καὶ ἀναγνωρίσῃ εἰς τοῦ Μονάχου τὸ ξενοδοχεῖον. Ἐρωτήσας δὲ τὸν τὴν αὐτὴν στιγμὴν εἰσελθόντα ὑπηρέτην, ἔμαθον ὅτι ἡ κυρία αὕτη κατῴκει εἰς τὸ δωμάτιον ὃ ἤδη ἐγὼ κατεῖχον, καὶ τὴν προτεραίαν μετώκησε, δὲν ἤξευρε νὰ μοὶ εἰπῇ ποῦ.

Ἄμα δ' ἐνδουθεῖς, ἐπεσκέφθην τὸν ἡμέτερον πρέσβυν, κ. Σπ. Τρικούπην, κατοικοῦντα εἰς τὴν avenue des champs Elysées (ἀρ. 50), καί, μετ' ἐκεῖνον, τὸν γραμματέα τῆς πρεσβείας κ. Ρώκ, εἰς τὴν ὁδὸν Castiglione (11). Κατὰ προτροπὴν δ' αὐτοῦ ἐγκατέλειψα τὸ δαπανηρὸν ξενοδοχεῖον καὶ μετώκησα εἰς δωμάτιον τῆς οἰκίας εἰς ἣν καὶ αὐτὸς κατῴκει, εἰς τὸν τέταρτον ὄρσφον, ὅπου ἀνηρχόμην δι' 122 βυθμίδων, καὶ ἔμενον μακρὰν ὑπεράνω τῆς γῆς, καὶ «περιφρουρῶν τὸν ἥλιον».

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν ἐπανῆλθον εἰς τοῦ κ. Τρικούπη ὡς εἶχον προσκληθῇ, καὶ ἐγευματίσα παρ' αὐτῷ οἰκείως, μετὰ τὸ γεῦμα δὲ μοὶ ἔδωκε τὸν υἱὸν τοῦ Χαρίλαον ἵνα μοὶ δεῖξῃ τι τῶν ἀξιοθεάτων

τῆς πόλεως. Μὲ ὠδήγησε δ' οὗτος εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, καλούμενον
 τότε Cirque national, διότι τὰ πάντα κομπαστικῶς, καὶ κατ'
 ἀντίθεσιν τῆς βασιλικῆς ἐπωνυμίας, ἐλέγοντο ἐθνικὰ ἐπὶ τῆς ὀη-
 μοκρατίας, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ὀημοσίων καταστημάτων καὶ εἰς
 πᾶσας τὰς γωνίας τῆς πόλεως ἀνεγινώσκετο διὰ μεγίστων γραμ-
 μάτων ἡ ἐπιγραφή: Liberté. Egalité. Fraternité· ὥστε
 ἐπῆρχετο ἡ ὑπόνοια μὴ ἡ ἐπιδεικτικὴ αὕτη κατάχρησις τούτων
 τῶν ὀνομάτων ἀπεδείκνυε μᾶλλον τὴν ἀπουσίαν τῶν ἐννοιῶν ὅς
 ἐξέφραζον· εὐτράπελός τις Γάλλος εἶπε τότε ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ
 ὀηλοῦσι: Liberté, point; égalité, point; fraternité,
 point;

Εἰς τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ὀιέμενον τράπεζα δὲν παρετίθετο, καὶ
 ἔπρεπε νὰ γεύωμαι εἰς ξενοδοχεῖα, λίαν χαίρων ὅτι ἐν ὅσῳ καὶ
 διέτριβον ἐν Παρισίῳ θὰ ἤμην ἀπηλλαγμένος τοῦ ἀγγλικοῦ ζωμοῦ
 ὅστις ἦναπτε πυρκαϊᾶν εἰς τὸν οὐρανίσκον μου, τοῦ πελωρίου καὶ
 ἐπιμόνως ἐπανερχομένου *Βειφστέκ*, καὶ τοῦ αἰμοσταγοῦς *ῥοστβεῖφ*,
 ἐγὼ ὁ ἥκιστα σαρκοφάγον ἔχων τὴν ὄρεξιν. Ἠρώτησα λοιπὸν τὸν
 (+) κ. Ῥὼκ ποῦ μοὶ συμβουλεύει νὰ μεταβῶν διὰ τὸ γεῦμαί μου, καὶ
 μοὶ ὑπέδειξεν ἐστιατόριον οὐχὶ πολὺ ἀπέχον τῆς κατοικίας ἡμῶν,
 ὡς μοὶ περιέγραψε τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἠκολούθησα ἐπομένως αὐθι-
 μερὸν τὴν ὀδηγίαν του. Ἀλλὰ ποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις μου ὅτε
 μοὶ παρετέθη ὁ ζωμός, καὶ εὖρον αὐτὸν ῥόφημα βραστοῦ πεπέριος!
 μετ' αὐτὸν δ' ἐπῆλθε γενναῖον βειφτέκιον, λόφος ὅλος, ὃν ὁ ὑπη-
 ρέτης ὑπερηφάνως ἔφερεν εἰς μεγίστην παροψίδα ἐπὶ τῶν δύο χει-
 ρῶν, καὶ τοῦτο παρηκολούθησε τὸ ἀθῶον αἷματος ἀποστάζον
 ῥοστβεῖφ! Καὶ ταῦτα ἐν μέσοις Παρισίῳ! Τί λοιπὸν, ὑπὸ γαστρο-
 νομικὴν ἔποψιν ἐκέρδησα ὑπερβὰς τὴν Μάγχην; Δι' ἄκρων τῶν
 ὀδόντων ἐπομένως φαγὼν μόνα τ' ἀναπόφευκτα, ἔρριψα ὀπίσω μου
 τὰ ζητηθέντα μοι φράγκα, καὶ ἐξερχόμενος ἠθέλησα ν' ἀναγνώσω
 τὴν ὑπὲρ τὴν θύραν ἐπιγεγραμμένην ἐπωνυμίαν τοῦ ἐστιατορίου,
 ἵνα ἤξεύρω ν' ἀποφεύγω αὐτὸ σταθερῶς εἰς τὸ μέλλον. Τὸ ξενοδο-
 χεῖον εἰς ὃ εἶχον εἰσέλθει ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ εὕρω Γαλλικὴν τροφήν

ἀποζημιούσάν με δι' ἐκείνην εἰς ἣν ἤμην καταδεδικασμένος ἐν Ἀγγλίᾳ, ὠνομάζετο John Bull!

Ἐν Παρισίοις διέτριψα δύο ἐβδομάδας, τὰ πλεῖστα τῶν ἀξιόθεάτων καὶ πολλοὺς δι' ἐμὲ περιέργους ἄνδρας ἐπισκεφθεῖς, ὑπ' ἄλλων ἀλλαχοῦ ὁδηγούμενος, ὑπὸ τοῦ κ. Τρικούπη, τοῦ κ. Ρώκ ἢ τῆς οἰκογενείας του, ἢ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὓς εὗρον ἐν Παρισίοις, καὶ ὧν οἱ εἰς ἐμὲ βοηθητικώτεροι ἦσαν ὁ κ. Σπυρ. Ἀντωνιάδης, τότε σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν, ὃν μίαν ἡμέραν εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου αἵφνης εἶδον ἐμπρός μου, καὶ ἤδη ἀπῆντησα αὐθις ἐν Παρισίοις, προσέτι ὁ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ συμπληρῶν ἱατρὸς Γούδας, ὁ τῆς ποιητικῆς λύρας ἤδη ἀποπειραθείς, φίλος δ' ἀρχαῖος Παρμενίδης, ὁ ἐπίσης τὸ ποιητικὸν στάδιον θελήσας νὰ διατρέξῃ, ἀλλ' ἀποτυχὼν Εὐφραιμίδης καὶ λοιποί. Ἀλλὰ καὶ μόνος ἐπορευόμην καὶ ἄνευ ὁδηγῶν πρὸς ὅσους ἐγνώριζον ἐξ Ἑλλάδος ἢ ἐξ ἀλληλογραφίας.

Εἰς τὸν κ. Γούδαν ἰδίως, καὶ εἰς τὴν τύχην ἣτις μοὶ τὸν ἔπεμψεν, ἰδιαιτέραν ὀφείλω εὐγνωμοσύνην, διότι τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐν Παρισίοις ἀφίξεώς μου κατελήφθην ἀμέσως μετὰ τὸ γεῦμα τὸ ἐν John Bull, ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ἐξακολουθήσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀθέσιος καὶ τοῦ ὃν εἶχον λάβει κατὰ τὴν ἐκ Χαλκίδος ἐπάνοδόν μου. Ἐγκαταλελειμμένος δ' ἔμενον ἐν τῷ ὑψηλῷ καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἀφεστῶτι δωματίῳ μου, μόνον ἄνθρωπον ἰδὼν τὸν θυρωρόν, ὅστις εἰς οὐδὲν ἐδύνατο νὰ μὲ βοηθήσῃ, ὅτε, ὡς θεὸς ἐκ μηχανῆς, ἦλθε νὰ μ' ἐπισκεφθῇ, ἀκούσας περὶ τῆς ἀφίξεώς μου, ὁ Ν. Γούδας, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυρετοῦ ἔμπειρος, ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ἐν ἐμοί, καὶ διὰ προχείρων μέσων, διὰ κινίνης πρὸ πάντων, μ' ἐθεράπευσε, προσωρινῶς ἅν, καὶ ἐπῆνεγκε τῆς νόσου διακοπὴν. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἐξερχόμενος τῆς θύρας τῆς οἰκίας μου εἶδον αἵφνης ἐμπρός μου τὴν κυρίαν ἧς τὸ ἐπισκεπτήριον εἶχον εὖρει εἰς τὸ δωμάτιον ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῆς Ὀλλανδίας, τὴν παιδικὴν φίλην μου Καν Ὀδοβέσκου, καὶ ἔμαθον ὅτι κατῴκει εἰς τὴν οἰκίαν ἣν εἰς τοῖχος ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς ἐμῆς. Ἐννοεῖται ἐπομένως ὅτι προθύμως

τὴν ἐπισκέφθην καὶ παρ' αὐτῇ ἤμην τῇ 7/19 Ἰουλίου, ὅτε ὁ πυρετός μὲ κατέλαβεν αὐθις, καὶ ἀμέσως μεταβάς οἴκαδε κατεκλίθην, καὶ ἔμενον ἐκ νέου μόνος ἐν τῷ ὀωματίῳ μου, ἅπαξ μόνον τοῦ συγκατοίκου μου κ. Ῥώκ λαβὼν ἐπίσκεψιν, ἀδυνατῶν δὲ νὰ κινηθῶ, ἢ νὰ ὁμιλήσω, καὶ εἰς βύθος δεινὸν κατακείμενος, ὅτε ὁ θυρωρὸς εἰσελθὼν περὶ τὸ ἐσπέρας μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι κύριός τις ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου, καὶ μ' ἡρώτα ἂν δὲν πρέπη νὰ τῷ ἀρνηθῇ τὴν εἴσοδον. Ἀλλ' ὅτε μοὶ ἔδωκε τὸ ἐπισκεπτήριόν του εἶδον ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα: Γούδας! Τί θαυμασία σύμπτωσις! Δὶς μ' ἐπισκέφθη ὁ Γούδας ἐπὶ τῆς διατριβῆς μου ἀκριβῶς τὰς δύο ἐσπέρας καθ' ἃς μὲ εἶχε καταλάβει ὁ πυρετός, καὶ τὴν δευτέραν ταύτην φορὰν ὡς καὶ τὴν πρώτην μὲ ἀπήλλαξεν αὐτοῦ διὰ τῆς φιλικῆς θεραπείας του.

Μεταξὺ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν ἐπισκέφθην ἐν Παρισίοις καὶ τὸν στρατηγὸν Φαβιέρον, μεμακρυσμένον ἤδη ζῶντα τῆς πολιτικῆς τύρβης, καὶ πολλὰ μετ' αὐτοῦ, ἐνθουσιῶντος ἔτι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, συνωμίλησα περὶ τῶν προόδων αὐτῆς ἀφ' ὅτου διὰ τῆς γενναίας ἀρωγῆς του ἀνέκυψεν εἰς ἐλευθερίαν. Ἀνεζήτησα δὲ καὶ τοὺς ποτὲ πρέσβεις ἐν Ἀθήναις, κ. κ. Πισκατόρην καὶ Λαγρενέ, καὶ παρὰ τούτῳ, διαμένοντι οἰκογενειακῶς ἐν Παρισίοις, προσκληθεὶς καὶ ἐπρογευματίσα, καὶ ἄλλοτε ἐγευματίσα, ὅτε καὶ πολλὰ καὶ περίεργα μοὶ ἐπέδειξεν ἐκ τῶν ὅσα ἐκόμισεν ἐκ Κίνας, πρέσβυς διατελέσας ἐκεῖ ἀφ' ὅτου κατέλιπε τὴν Ἑλλάδα. Τὸ περιεργότατον δ' αὐτῶν μοὶ ἦν τὸ ἐπισκεπτήριον τοῦ Κινέζου πρωθυπουργοῦ, ἐκ χάρτου μεταξωτοῦ, ἔχον διαστάσεις μεγάλου παραπετάσματος, καὶ ἐπιγεγραμμένην ὁλόκληρον, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπισκεπτομένου! Εἰς τὸ γεῦμα δὲ καὶ τὴν ἐσπερίδα τοῦ Κου Λαγρενέ ἐγνωρίσθην καὶ μετὰ τοῦ Προσπέρ Μεριμαίου, τοῦ χαριεστάτου Γάλλου μυθιστοριογράφου, ὅστις ὁμῶς τότε ὑπὸ τῆς πολιτικῆς μᾶλλον ἀπησχολεῖτο κατέχων θέσιν ἰδιαιτέρου Γραμματέως παρὰ τῷ Προέδρῳ Ναπολέοντι, μεθ' οὗ, ὡς γνωστόν, καὶ μὴ ὁμολογούμεναι στεναὶ συγγενικαὶ τὸν συνέδεον σχέσεις.

Ἀπόντος δὲ τότε τοῦ Προέδρου ἐκ Παρισίων, ὁ κ. Τρικούπης μὲ ὠδήγησε μίαν ἐσπέραν τὴν 27 Ἰουνίου (9 Ἰουλ.) εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ μὲ παρουσίασεν εἰς τὸν ὑπουργὸν κ. Behitte, συστήσας με εἰς αὐτὸν ὡς πολὺγλωττον. Ἦσαν δ' ἐκεῖ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι μεθ' ὧν ἐγνωρίσθην, ἰδίως οἱ πρέσβεις Ἀμερικῆς, Δανίας, Πορτογαλλίας, ὁ τῆς Ἰσπανίας διάσημος Μαρκήσιος Σοττομαϊόρ, ὅστις εἶχε θαρρᾶλέως τὸν Βουλβερ ἐκδιώξει ἐξ Ἰσπανίας, καὶ πολλὰ μετ' αὐτοῦ διελέχθην περὶ τῶν ἀδικῶν ἐπεμβάσεων τοῦ Παλμερστῶνος ἐν Ἑλλάδι. Μεταξὺ δὲ τῶν Γάλλων συνωμίλησα ἰδίως μετὰ τοῦ Βουλευτοῦ κόμητος Μοντελαμβέρτου, τοῦ θερμοῦ ὑπερμάχου τοῦ καθολικισμοῦ, καὶ πολλὴν τῷ ἐνεποίησα εὐχαρίστησιν, ἀναπτύξας αὐτῷ ὅτι ἡ Ἑλλάς τὸ σέβας πρὸς τὴν θρησκείαν ἔθεσεν ὡς ἀσάλευτον βάσιν τοῦ νέου πολιτισμοῦ της.

Ἐκ τῶν ἐπιστημόνων δὲ τινὰς μὲν ἐγνώρισα κατὰ πρῶτον, τινὰς δ' ἐπεσκέφθην κατὰ προηγουμένην γνωριμίαν, οἷον τὸν κ. D. Lebas παρ' ᾧ καὶ εἰς γεῦμα προσεκλήθην, τὸν κ. Daveluy, διευθυντὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς μεθ' οὗ συνεγευμάτισα ἐν Λουξεμβούργῳ, παρὰ τῷ ἀδελφῷ του, θέσιν ἐφόρου ἐκεῖ κατέχοντι. Μετέβην δὲ καὶ παρὰ τῷ γνωστῷ ἡδῶ διὰ τὸ περὶ τῆς Ἀκροπόλεως σύγγραμμά του Λαβόρδ, παρὰ τῷ Καρόλῳ Λενορμάνδ, τῷ ἰδίως περὶ τὰ νομίσματα ἀσχολουμένῳ, Longperrier, τῷ Brunnet de Presle, τῷ Egger, τότε δειλῶς εἰσέτι ἀπτομένῳ τῆς ἀνωτέρας φιλολογίας, τῷ Παούλ Rochette μεθ' οὗ ἐφιλονεῖκουν διότι ἐπέμενεν εἰς ἣν ἐγὼ δὲν ἐδεχόμην θεωρίαν ὅτι πάντες οἱ ἀρχαῖοι πίνακες ἦσαν ἐπὶ ξύλου. Ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν δ' αὐτοῦ εἶδον τὰ πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μουσεῖα, καὶ πολλὰ ὠφελήθην ἐκ τῶν ἐξηγήσεών του, διότι αὗται προὐκάλουν ἰδίως τὴν προσοχὴν μου εἰς τ' ἀξιολογώτερα καὶ τὰ περιεργότερα. Εὐαρεστοτάτη δὲ καὶ χρησιμωτάτη ὑπῆρξε δι' ἐμὲ ἡ γνωριμία τοῦ ἀσιανολόγου, Γερμανοῦ τὴν καταγωγὴν, ἀκαδημαϊκοῦ κ. Mohl, ὅστις αὐτὸς μὲν ἦν ἐκ χαρακτῆρος σιωπηρὸς καὶ φλεγματικός, ἀλλὰ τόσῳ ζωηροτέρῳ ἢ σύζυγός του, Ἀγγλὶς

αὕτη, ἰδιόρρυθμος, παρῆλιξ, ἀλλὰ καίτοι μὴ φιλάρεσκος, οὐχ ἦτον ὅμως νεότητος ἔχουσα ἀξιώσεις, πολλοὺς καὶ πολλὰ γινώσκουσα καὶ πολλὰ λέγουσα, κατοικοῦσα δὲ ἀνέκαθεν ἐν τῷ δευτέρῳ ὁμῷ τῆς οἰκίας, ἧς τὸν πρῶτον κατεῖχεν ἄλλοτε ὁ Σατωβριάνδος, μεθ' οὗ συνεδέετο καὶ διὰ φιλίας. Παρ' αὐτῷ προσκληθεὶς ἐγευματίσα ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τῇ 26 Ἰουνίου (8 Ἰουλ.) πέμπτος ἐγὼ μετὰ τῆς Κας Ναχτιγάλλ, ἧτις εὐρωπαϊκὸν ἀπέκτησεν ὄνομα διὰ τῆς φιλανθρωποῦ ἀρωγῆς ἣν ἔφερεν εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ τραυματιζομένους, καὶ μετὰ ξανθῆς Ἀμερικανίδος, ἧς μὲ κατέπληξεν ἡ ἀγγελόμορφος ὠραιότης. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἦλθε καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Ἀμερικανίδος ταύτης, μελανόφθαλμος ἐκείνη, καὶ ἐτέρου τύπου, ἀλλ' οὐχὶ καλλονῆς κατωτέρας. Ἄς σπεύσω δ' ἐνταῦθα νὰ προσθέσω ὅτι μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἐν Παρισίοις διατρίβων, ἐγνωρίσθην πολὺ μετὰ τοῦ κ. Lauger, ἰδιαιτέρου γραμματέως τοῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης, καὶ μετὰ τῆς ὠραίας μελανοφθάλμου συζύγου αὐτοῦ, ἣν ἐλέγετο ὅτι ὁ Δουξ ἠγάπα ἔτι μᾶλλον ἢ τὸν γραμματέα του, καὶ μετ' ἀγαθῆς μὲν ἀλλ' ἀσχήμου γραίας ἀδελφῆς αὐτῆς. Τίς δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς μου ὅτε μίαν ἡμέραν, κατὰ τύχην, καὶ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν ἔχων, ἔμαθον ὅτι ἡ Κυρία Lauger ἦν οὐδεμία ἄλλη ἢ ἡ μετὰ τὸ γεῦμα ἐλθοῦσα πάγκαλος ἀδελφὴ τῆς ἀγγελομόρφου ἀμερικανίδος, ἡ δὲ γραία καὶ ἀσχημος αὐτῆς ἀδελφὴ ὅτι ἦν... αὐτὴ ἐκείνη ἡ ἀγγελόμορφος! Ματαιότης ματαιότητων!

Παρὰ τῷ Κφ Mohl τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ἐπῆλθε καὶ ὁ νέος Γεώργιος Bunsen, υἱὸς τοῦ σοφοῦ πρέσβεως τῆς Πρωσσίας ἐν Λονδίνῳ, καὶ ἡ Κα Mohl μᾶς ὠδήγησεν ἀμφοτέρους εἰς ἐσπερίδα τοῦ Augustin Thierry. Ἡ μεγάλη αἴθουσα ἦν πλήρης θαυμαστῶν τοῦ ἐξόχου ιστοριογράφου τῆς Γαλλίας· ὁ δὲ τυφλὸς γέρων προεκάθητο εἰς μέγα θρονίον, καὶ ἐδέχετο φαιδρὸς καὶ μετὰ χάριτος. Πρὸς ἐμὲ δὲ ὡς Ἑλληνα ἐδείχθη φιλοφρονέστατος, καὶ μοὶ ἀπήγγειλεν Ἑλληνιστὶ ἐν κλέφτικον τραγούδιον, δι' ὃ ἐξέφραζε πολὺν θαυμασμόν. Εἰς ταύτην τὴν συναναστροφὴν μ' ἐπλησίασε

κατὰ πρῶτον νέος ἀνὴρ ἄγνωστός μοι, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ὠνομάζετο Egger. Ἐξεύρων δέ τινα ἐγὼ τῶν ὄσων εἶχε γράψει ἕως τότε περὶ Ἑλληνικῆς φιλολογίας, συνέδεσα ταχέως σχέσεις μετ' αὐτοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ προσκληθεὶς παρ' αὐτῷ εἰς γεῦμα, ἐγνώρισα τὴν σύζυγον καὶ τὸν πενθερόν του κ. Dehéque, τὸν συντάξαντα τὸ νεοελληνικὸν καὶ Γαλλικὸν λεξικόν.

Ἄλλην δ' ἐσπέραν (τὴν $3/15$ Ἰουλίου) με' ὠδήγησεν ἡ Κα Mohl μετὰ τοῦ Βοῦνσεν καὶ πάλιν, εἰς τὴν Λαίδης Ἑλγιν, τῆς χήρας τοῦ γυμνώσαντος τὸν Παρθενῶνα, καὶ ἐκεῖ καὶ πρὸς αὐτὴν ὡς καὶ πρὸς τὰς θυγατέρας της, ὧν ἡ μία ἐπ' ἀνακλίντρον κατέκειτο, ἀπέφυγον ἐπιμελῶς νὰ προσφέρω καὶ τὸ ὄνομα Παρθενῶν.

Ἐν ἄλλοις δ' ἐγνωρίσθην καὶ μετὰ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Vincent, ὅστις ἰδιαιτάτως ἡσχολεῖτο περὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, καὶ με' προσεκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ ἰδῶ ὄργανον ὃ κατεσκεύασε ἵνα προσάδῃ, κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα, τὰς ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου. Ἦν δὲ τὸ ὄργανον κλειδοκύμβαλον, ἐκφέρον καὶ $1/4$ τόνου, καὶ ἔχον προσηρτημένον καὶ ἔμπνευστον μέρος. Εἰς δὲ βοηθός του ἔπαιζεν ἄδων τὸ Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὅστις οὐδόλως μ' ἐπειθε ν' ἀναγνωρίσω ἐν τῷ Κῷ Vincent τὸν ἀναγεννητὴν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς. Οὐχ ἤττον ὅτε ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας, ἀφορῶν εἰς τὴν πολυμαθείαν του, καὶ εἰς οὓς κατέβαλεν ἀγῶνας εἰς κλάδον σπουδαιότατον διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαιότητος, τῷ ἔπεμψα δίπλωμα μέλους ἐπιτίμου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας.

Ἐν ᾧ δὲ διέτριβον ἐν Παρισίοις ἔγραψα καὶ τῷ Δουκὶ De Luynes παρακαλῶν αὐτόν νὰ μοὶ ἐνδείξῃ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐδυνάμην νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ. Μετὰ τὴν ἀπάντησίν του δέ, ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν τὴν $8/20$ Ἰουλίου, καὶ πολλὰ ὠμιλήσαμεν περὶ ἀρχαιοτήτων, καὶ εἶδον τὰς συλλογὰς του, καὶ τὰ σχέδια καθ' ἃ εἶχε παραγγείλει νὰ τῷ κατασκευευσθῇ χρυσελεφαντίνη Ἀθηνᾶ, τῆς Φειδαϊκῆς, ἐννοεῖται, μικροτέρα, ἀλλὰ κατὰ τὰς εἰκασίας αὐτοῦ, καὶ κατὰ πηγὰς ἃς μοὶ ἀνέπτυξεν, ἀκριβὲς ἐκείνης ὁμοίωμα, ὡς ὅμως μετὰ

ταῦτα ἔμαθον μὴ ἐπιτυχὼν κατ' εὐχὴν. Ἐπεισα δὲ τότε τὸν εὐπορον καὶ φιλάρχαιον Δοῦκα νὰ πέμψῃ γενναίαν χρηματικὴν δωρεάν (4000 φράγκων) εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν τῆς Ἑλλάδος.

Καταστήματα δ' ἐπεσκέφθην ὑφ' ὁδηγίαν σοφῶν ἢ μόνος τὰ Μουσεῖα τοῦ Λούβρ, τὸ νομισματικόν, τὸ τῶν Κυρηναικῶν ἀρχαιοτήτων, τὸ φυσικοῖστορικόν, τὸ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, τὸ τοῦ πυροβολικοῦ, τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβόννης, τὴν ἀγορὰν τῶν Μόσχων (marché aux vaux), τὸν βοτανικὸν κῆπον (jardin des plantes), ἐνθα μοὶ ἐπεδείχθη ἡ τότε 130 ἐτῶν ἡλικίαν ἔχουσα κέδρος τοῦ Λιβάνου, μία τῶν 7 ἢ 8 ἐν Λιβάνῳ τότε ἐναπολειπομένων, τὸ Πάνθεον εἰς οὗ ὑπόγειον θήκην εἶδον τὸν τάφον τοῦ Βολταίρου, ἔχοντα ἐφιδρυμένον ἀνδριάντα ἄσχημον, δεικνύοντα τὸν Βολταῖρον κατεσκληρότα, καὶ σκελετὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, κακεντρεχῶς ἀπὸ τοῦ ἄδου τοὺς ἀνθρώπους κατειρωνευόμενον· προσέτι δὲ τοὺς τάφους τοῦ I. I. Ρουσώ, τοῦ Lagrange, καὶ ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν· εἰς δὲ τὸ ἀέτωμα εἶδον τὸ σύμπλεγμα τοῦ γλύπτου David d' Anger, καὶ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς εἰς ἣν ἀνέβην διὰ 444 βαθμίδων ἐπέβλεψα πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν Παρισίων ὡς ἐπὶ πίνακος ἐμπρὸς μου ἐκτεινομένην. Εἰς ἄλλους δ' ἐπισήμων ἀνδρῶν τάφους, εἶδον τὸν τοῦ Casimir Perrier, προσῆλθον ἐν τῷ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν τότε καταρτισθέντι κοιμητηρίῳ Père la Chaise, ἀξίῳ λόγου μόνον διὰ τὰ ὀνόματα ἃ ἐγκλείει.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Παρισίων ἐπεσκέφθην τὰς Βερσαλλίας, τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἀνάκτορον μετὰ τῶν ἱστορικῶν εἰκόνων, τῶν μεγαλοπρεπῶν παραδείσων, καὶ τοῦ πλήρους ἀναμνήσεων διαιτήματος τοῦ Trianon, τὸ S'-Cloud, τὸ ἀμίμητον πηλοπλαστεῖον τῆς Σέβρης, ὅπου εἶδον ἀντίγραφα ἐπὶ κεράμου διασῆμων εἰκόνων τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Κορρήγιου κτλ. ἀμιλλώμενα πρὸς τὰ πρωτότυπα, καὶ ὧν τινα ἦσαν ἀξίας 30 ἢ 40 χιλ. φράγκων. Εἰς τὸ πρᾶστειον δὲ τῶν Παρισίων ἐπεσκέφθην τὸ ταπητουργεῖον τῶν Gobelins, ὅπου ἡ ὑφαντικὴ παράγει οὐχὶ ἐλάσσονα οὐδ' ἥττον βαρύτιμα

θαύματα. Ἐκεῖ μοι ἐξηγήθη ὅτι ἡ κέντησις ἐνὸς τετραγωνικοῦ θακτύλου τάπητος ἀπαιτεῖ ἐργασίαν ὁλοκλήρου ἡμέρας.

Ἐν Λουξεμβούργῳ ὠδηγήθην ὑπὸ τοῦ κ. Δαβελουῆ εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ μουσείου τῶν συγχρόνων ζωγράφων, καὶ εἰς τὰς καταγράφους αἰθούσας τῶν συνεδριάσεων τῆς Γερουσίας. Ὡς δὲ μίαν ἡμέραν ἐπορευόμην πρὸς τὸ παλάτιον τοῦτο, διερχόμενος διὰ τῶν πρὸς αὐτὸ ἀγουσῶν στοῶν, εἰσῆλθον εἰς ἀρχαῖον βιβλιοπωλεῖον. Πόσον δ' ἐξεπλάγην, ὅτε, μετὰ τὴν ἐρώτησίν μου ἂν εἶχον βιβλίον τι ὃ ἐζήτουν, ἤκουσα τὸν βιβλιοπώλην κράζοντα εἰς καθαρὰν Ἑλληνικὴν «Κατερίνα, ἰδὲ ἂν ἔχωμεν τὸ βιβλίον ὑπὸ τὴν δεῖνα ἐπιγραφὴν». Καὶ ζητήσας τὴν ἐξήγησιν ἔμαθον ὅτι ὁ βιβλιοπώλης ἦν Ἑλλήν Μασγανᾶς τὸ ὄνομα, ἐλθὼν νὰ σπουδάσῃ εἰς Παρισίους, ἀλλ' ἀντὶ τούτου νυμφευθεὶς, καὶ ὡς bouquiniste ἀποκαταστάς· ἡ δ' Αἰκατερίνα ἦν ἡ θυγάτηρ του, ὁμιλοῦσα ὡς αὐτὸς τὴν Ἑλληνικὴν. Μετὰ πολλὰ δὲ ἔτη, ὅτε πάλιν ἐπεδήμησα εἰς Παρισίους μεταβὰς πρὸς τὸ Λουξεμβούργον ἀνεῦρον εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς θέσιν τὴν ἐπιγραφὴν Μασγανᾶ ἐπὶ τοῦ βιβλιοπωλείου· ἀλλ' ὁ Ἑλλήν βιβλιοπώλης εἶχεν ἀποθάνει, ἡ θυγάτηρ του Αἰκατερίνα εἶχε νυμφευθῇ Γάλλον, καὶ οὗτος μὲ ὑπεδέχθη ψυχρῶς, διότι οὐδεμία μᾶς συνέδεεν ἠθικὴ σχέσις, ὥστε ἐνόμισα περιττὸν πλέον νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ κατάστημά του.

Μικρὸν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τοῦ τότε πρῶτον ἰδρυθέντος περιοδικοῦ τῆς «Πανδώρας», εἶχον γράψῃ ἄρθρον περὶ ὑποτιθεμένης ἐφευρέσεως Γάλλου τινὸς Petin δι᾽ ἰσχυριζομένου ὅτι τὴν στροφὴν τῆς γῆς δὲν παρακολουθοῦν αἱ ὑψηλότεραι στιβάδες τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἐπομένως ὅτι ἀερόστατον αἰωρούμενον μέχρις ἐκείνων, αἵτινες μένουσιν ἀκίνητοι, δύναται ν' ἀφίνη τὸν πλανήτην ἡμῶν νὰ περιδινῇται περὶ ἑαυτὸν ὑποκάτω του καὶ διὰ πτερῶν αὐτὸ ὀδηγούμενον, νὰ καταβαίνει ἐντὸς τῆς ἡμέρας ὅπου θέλει, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀντίποδας. Τὰ περὶ τούτου εἶχον ἐκθέσει εὐτραπέλως μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ οὕτως ὥστε ὑπὸ πολλῶν ἐξελήφθησαν ὡς σπουδαῖα, καὶ εἶχον προσθέσει καὶ

τὸ διάγραμμα τοῦ νέου ἀεροστάτου. Πόσον λοιπὸν ἐξεπλάγην ὅτε, τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν ἄφιξίν μου εἰς Παρισίους, εἶδον εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν πανταχοῦ τοιχοκόλλητον ἀγγελίαν μετ' αὐτοῦ τοῦ διαγράμματος ὃ εἶχον δημοσιεύσει, προσκαλοῦσαν τὸ κοινὸν ν' ἀκούσῃ τὸν κ. Πετίνον, ἐξηγοῦντα τὴν ἐφεύρεσίν του εἰς ῥητὰς ὥρας ἐν τῷ Palais national (τὸ ἄλλοτε Palais Royal). Ἐννοεῖται ὅτι ἔσπευσα ἐκεῖ, ἀλλ' εὗρον τὴν αἴθουσαν πλήρη καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε δὲν κατώρθωσα νὰ εἰσέλθω· ὅσα ὁμως ἤκουσα ἐκ τῆς θύρας μοι ἤρκεσαν ἵνα κυρώσωσι τὴν πεποίθησίν μου ὅτι τὸ μόνον θετικὸν ἐν τῇ ἐφευρέσει ἦν ἡ ἀνάγκη τῆς προκαταβολῆς τινῶν χιλιάδων φράγκων, ἅς μὴ ἐπιτυχῶν, ὡς ἦν ἐπόμενον, παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἐζήτει ἤδη παρὰ τοῦ κοινοῦ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ἐφεύρεσίς του ἦτον σπουδαία.

Τὴν Μαρτινὴν βιβλιοθήκην ἐπισκεφθεὶς τῇ 30 Ἰουνίου (12 Ἰουλ.), συνηντήθην ἐκεῖ μετὰ τῶν K. K. Raoul Rochette καὶ Laborde οἵτινες, παραλαβόντες με, μ' ὠδήγησαν εἰς τὴν τότε συνεδριάζουσαν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς καλλιλογίας (des inscriptions et belles-lettres), καὶ μὲ παρουσίασαν εἰς τινὰς τῶν ἐκεῖ συνηγμένων ἐνδοξῶν συναδέλφων των, εἰς τὸν Hase, τὸν Boissonade, τὸν Villemain, τὸν Ch. Lenormant, τὸν Brunnet de Prèsle, τὸν Reignier, τὸν Vincent, μεθ' ὃ ἤρξατο ἡ ἀνάγνωσις τῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὑποβληθέντων ὑπομνημάτων, καὶ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν! τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐγγεγραμμένον ὑπόμνημα ἦν τὸ ἐμὸν περὶ τῆς ἐσχάτης μου ἐκδρομῆς εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ὡς φιλοφροσύνην μᾶλλον διὰ τὴν παρουσίαν μου ἢ ὡς ἀληθῆ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας του ἐθεώρησα τὸ ὅτι ἡ Ἀκαδημία διέταξε τὴν τύπωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν συλλογὴν des Savants Etrangers, ὅπερ οὐχὶ εὐκόλως, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν μόνον γίνεται.

Θέατρον δ' ἐπεσκέφθην τὸ Γαλλικόν, Théâtre Français, (τότε de la République!) ἰδὼν ἐκεῖ τὴν Ἀνδρομάχην τοῦ Ρακίνα, μετρίως, ὡς μοι ἐφάνη, παρασταθεῖσαν, καὶ δύω κωμωδίας, ὧν ἡ

μία τοῦ Mariveau· εἰς τὸ Ambigü comique εἶδον τὸν Roi de Rome, εἰς τὸ Vaudeville τρεῖς μικρὰς κωμωδίας (Compagnies secrètes, Capitaine de Gui, point de fumée sans feu), εἰς τὸ κωμικὸν μελόδραμα τὸν Fradiavolo τοῦ Ὠβέρ καὶ τὸν Maçon. Μὲ ὠδήγησαν δὲ μίαν ἐσπέραν καὶ εἰς τὸν κῆπον τὸν καλούμενον Chaumière, προκάτοχον τοῦ Jardin Mabille, ὅπου οὐδὲν εἶδον ἐνδιαφέρον καὶ ἄξιον τῆς σπουδῆς μεθ' ἧς πολλοὶ εἰς αὐτὸν ἐφοίτων.

Τὴν δὲ τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς μου Σάββατον (8/20 Ἰουλίου) μ' ἔφερεν ἡ νέα Κ^α Ἰωάννα Ριβαρόλα, ἀδελφὴ τῆς Κ^{ας} Ρώκ, εἰς τὴν χαρτομάντιν Κ^{αν} Combe, ἥτις πρὸ παντὸς μᾶς ἠρώτησεν, ἀντὶ πόσης ἀμοιβῆς, ἀπὸ 1 φράγκου μέχρι πεντήκοντα, νομίζω, ἢ καὶ περισσοτέρων, θέλομεν νὰ μᾶς προφητεύσῃ. Ἐγὼ δὲ περιωρίσθην εἰς 3 φρ. καὶ ἀντ' αὐτοῦ μοὶ προεῖπε μόνον ἀνυψίας, ὅτι θὰ ηὐδοκίμουν εἰς τὰς κερδοσκοπίας καὶ οἰκίας μου, κτλ. Τίς θὰ μοὶ ἔλεγε τότε ὅτι τὴν νέαν κυρίαν, τὴν τότε παρὰ τῇ μάντιδι ὁδηγήσασάν με θ' ἀπῆντων μετὰ τινα ἔτη ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπερβᾶσαν τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος, οὐδὲν διατηροῦσαν ἵχνος τῆς καλλονῆς της, καὶ τρεῖς τῆς ἡμέρας ἔχουσιν τὸν πνευματικὸν της εἰς τὸ εἰκονοστάσιον νὰ τῇ ἀναγινώσκῃ τὸ τριώδιον καὶ τὴν Πεντηκοστήν! Τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ ἐσπέρας ὠδηγήθην εἰς τὸν σιδηρόδρομον ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Κυρίας Ρώκ καὶ ἀνεχώρησα εἰς Ἀγγλίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπῆρχετο συγχρόνως εἰς Ἀθήνας ὁ φίλος Κ^{ος} Γούδας, τῷ ἔδωκα ἵνα κομίσῃ ἐκεῖ τριάκοντα ἄξια λόγου συγγράμματα, ἃ παρὰ λογίων καὶ συγγραφέων συγκομισάμενος, ἔπεμπον εἰς τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην.

Ἐφθασα δ' εἰς Καλαὶ τὴν νύκτα καὶ μαθὼν ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον ἀπέρχεται τὴν αὐγὴν τῆς ἐπαύριον μετὰ τὴν 9ην ὥραν, κατέλυσα εἰς ξενοδοχεῖον καὶ ἐκοιμήθην.

Ἄλλ' ἐγερθεὶς τὴν 9/21, ἡμέραν κυριακὴν, ἠσθάνθην ἐμαυτὸν ἰσχυρῶς πυρέσσοντα, καὶ τότε μόνον παρετήρησα ὅτι δι' ὅλης τῆς

νυκτός εἶχον κοιμηθῇ ἔχων δύο παράθυρα ἀνοικτά, καὶ ὅτι τοῦτο μ' εἶχε διαφύγει τὴν προτεραίαν, διότι ἦσαν καταβιβασμένα τὰ ἐλαφρὰ παραπετάσματα. Ἀντὶ λοιπὸν παντὸς προγεύματος ὀλίγον φυλλύρας ἐκβρασμα πιών, ἐπεβιβάσθην περὶ τὴν 10^{ην} καὶ ἐρρίφθην εἰς τὸ κατὰστρωμα θερμαινόμενος ὑπὸ τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν λαμπρῶς στίλβοντος τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡλίου. Εἵχομεν δ' εὐτυχῶς, καὶ ἐπίσης ἐξαιρετικῶς, ἡσυχον θάλασσαν, καὶ μεταξύ τῶν ἐπιβατῶν ἔτυχε καὶ ὁ νέος Γεώργ. Bunsen, ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρέσβεως τῆς Γερμανίας, ὅστις μοὶ ἐδαψίλευσε περιποιήσεις, καὶ μ' ἐκάλυψε διὰ τοῦ μανδύου του.

Οὕτως ἐφθάσαμεν εἰς Δούβρ, καὶ καταλύσας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Kings-head, ἐρρίφθην εἰς τὴν κλίνην μέχρι τῆς 5 μ. μ. ὅτε ὀλίγον τι ἀριστήσας, ἀπῆλθον διὰ τοῦ κατ' εὐθείαν σιδηροδρόμου, καὶ ἀφίχθην εἰς Λονδῖνον περὶ τὰς 10 τῆς νυκτός.

Διευθύνθην δ' ἀμέσως ὅπου ἤξευρον ὅτι, φθὰς πρὸ ὀλίγου ἐκ Στοκχόλμης, κατῴκει ὁ γαμβρός μου Ἀδόλφος Ρόζεν, ἐν Jer-ningstreet, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνον εὔρον, οὐδὲ κατάλυμα ἐν τῇ αὐτῇ κατοικίᾳ, δι' ὃ κατέλυσα εἰς τὸ παρακείμενον ξενοδοχεῖον British Hotel (ἀρ. 82), εἰς ὥραϊον δωμάτιον πρόσγαιον, διότι ἡ κατάστασις τῆς υἰγείας μου δὲν μοὶ ἐπέτρεπε ν' ἀναβαίνω βαθμίδας.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ συνελθὼν ἀπῆλθον εἰς τοῦ Ρόζεν, ὃν εὔρον λίαν ἀσχολούμενον εἰς σχέδια τῆς πρώτης χαράξεως σιδηροδρόμων ἐν Σβεκίᾳ, καὶ σχηματισμοῦ ἐταιρίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Περὶ τὰς 10 1/2 δ' ἐπεσκέφθην καὶ τὸν Λ. Ἀβερδὴν, καὶ ἡ συνδιάλεξις ἡμῶν περιεστράφη διὰ μακρῶν εἰς τὰ περὶ τοῦ δανείου ὃ ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάγκην νὰ συνομολογήσῃ. Μοὶ εἶπε δ' ὁ ἐμβριθεὶς καὶ πρὸς ἐμὲ προσηνέστατος δειχθεὶς Λόρδος, ὅτι τὰς περὶ τούτου ιδέας μου μὲ προέτρεπε νὰ ἐκθέσω μάλιστα τῷ Κ^ω Γλάδστωνι, ὅστις ἦν ἀνὴρ νοημονέστατος καὶ εἰδικὸς περὶ τὰ οἰκονομικά, πολλὴν δὲ ἤδη ἐξήσκει ἐπιρροὴν ἐν τῷ κόμματί των. Ἐπειδὴ δὲ τῷ εἶπον ὅτι δὲν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω τὸν Κ. Γλάδστωνα, εὐμενέστατα λαβὼν ἐν τῶν ἐπισκεπτηρίων του, ἔγραψεν ἐπ' αὐ-

τοῦ τινὰς λέξεις εἰσαγωγῆς, καὶ οὕτω ἀπῆλθον εἰς τοῦ Κ. Γλάδ-
στωνος (Cotton Gardens, 26), καὶ ἔτυχον παρὰ τῷ ἔκτοτε
τοσοῦτον ἐπισήμῳ γενομένῳ, καὶ τότε ἤδη πολλῆς ὑπολήψεως
ἀπολαύοντι τούτῳ ἀνδρὶ ἀρίστης ὑποδοχῆς, καὶ διὰ μακρῶν συν-
διελέχθην περὶ τῶν Ἑλληνικῶν.

Ἐκεῖθεν δὲ περὶ μεσημβρίαν μετέβην εἰς τὸ πλουσιώτατον
πολυτεχνεῖον, ὅπου πολλὰ ἰδὼν, ἐν ἄλλοις καὶ οὕτην ἐπὶ μακρὸν
ἀνενοχλήτως κατορθοῦντα νὰ ζῇ εἰς πυθμένα βαθείας δεξαμενῆς,
ἤκουσα καὶ παρ' εἰδικῶν καθηγητῶν περιέργους ἐκθέσεις περὶ τοῦ
ἐκεῖ ζῶντος τεραστίου γυμνήτου, περὶ ἡλεκτρισμοῦ καὶ περὶ θερ-
μότητος. Χωρὶς δὲ νὰ γευματίσω παντάπασιν, ἀπῆλθον τὸ ἐσπέ-
ρας εἰς τὸ S' James theater, καὶ εἶδον τὴν περίφημον Ra-
chelle εἰς τὸ δι' αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Scribe γράφεν ὄραμα : Adri-
enne Lecouvreur. Καὶ τοῦτο μὲν μοὶ ἐφάνη ἱκανῶς μέτριον,
ἡ δὲ Rachelle ἔξοχος μὲν ἡθοποιὸς ἀλλὰ καὶ οὐχὶ πάσης ἐπι-
τηδεύσεως ἀπηλλαγμένη, ὥς ὅτε ἀπήγγελλε τοὺς στίχους τῆς
«Φαίδρας» μεθ' ὑπερβολικῆς μᾶλλον ἢ φυσικῆς ἀφελείας, ἥτις κατ'
ἐμὲ τοὺς κατεβίβχζεν εἰς πεζολογίαν, ἐν γένει δὲ μοὶ ἐφάνη ἐφαρ-
μόζουσα εἰς τὴν ἡθοποιίαν τὴν πραγματιστικὴν τάσιν, τὴν τότε
ἤδη ἀρχομένην νὰ καταλαμβάνη τὴν τέχνην.

Τῇ δ' ἐπαύριον ἠγέρθην πάλιν πυρέσσων, καὶ ἀπῆλθον μὲν ἵνα
προγευματίσω εἰς τοῦ Ρόζεν, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶ οὐδὲ τοῦ
ἐλαχίστου ν' ἀπογευθῶ· ἔπειτα δ' ἐπανελθὼν οἶκαδε κατεκλίθην,
κακῶς ἔχων, καὶ περὶ τὴν 10ην ἐπέβην τοῦ σιδηροδρόμου νοσῶν
πάντοτε, καὶ ἔφθασα εἰς Λεμιγκτῶνα εἰς τὰς 5 μ. μ.

Ἐκεῖ δ' ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἔμεινα ἡσυχῶς οἰκουρῶν εἰς τοὺς
κόλπους τῆς οἰκογενείας, καὶ τὴν Κυριακὴν ¹⁶/₂₈ Ἰουλίου, ἀνεχω-
ρήσαμεν εἰς τὰς 9 π. μ. ἡ Καρολίνα μετὰ τοῦ Κλέωνος καὶ ἐγώ,
δι' Ἑδιμβούργην, εἰς ἐπίσκεψιν τῆς πρωτευούσης πόλεως τῆς
Σκωτίας, καὶ τοῦ γυναικαδέλφου μου Γουλιέλμου. Ἡ ὁδοιπορία
ἐχώρει βραδέως, διότι ἡ κατάστασις τῆς Καρολίνας δὲν τῇ ἐπέ-
τρεπε νὰ ἐκτίθεται εἰς κάματον· τοῦτο δὲ μᾶς ἐπέτρεπέ τόσῳ

πληρέστερον νὰ βλέπωμεν τὰς πόλεις δι' ὧν διηρχόμεθα. Οὕτως ἐν Rugby διεμείναμεν ἀπὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 1ης ὥρας, καὶ εἶδον τὸ ἐπίσημον ἐν Ἀγγλίᾳ Γυμνάσιον τῆς πόλεως ἐκείνης, φρούριον ἑξωθεν ὁμοιάζον. Κατελύσαμεν δὲ τὸ ἑσπέρας εἰς Ὑόρκην, καὶ τὴν ἐπαύριον ἐπεσκέφθημεν τὴν περίφημον μητρόπολιν αὐτῆς, ἐν ᾗ ὡραιοτάτων Γοτθικῶν τῆς Εὐρώπης οἰκοδομημάτων, πλεῖστα περικλείον ἱστορικὰ μνημεῖα. Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν δὲ μετέβημεν εἰς τὸ φυσικοῖστορικὸν μουσεῖον, ἰδρυμένον ἐν μέσῳ ἑρειπίων ἀρχαίου γοτθικοῦ μοναστηρίου. Καταλιπόντες δὲ τὴν λίαν εὐρύχωρον, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μικρῶν πλινθοκτίστων οἰκιῶν συγκειμένην πόλιν, περὶ τὰς 4 $\frac{1}{2}$, διήλθομεν διὰ Scheffield, τῆς πόλεως τῆς μαχαιοποιίας, Derby, τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας, διὰ New-Castel, ὅπου διήλθομεν παρὰ τὰ περίφημα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ἐθαυμάσαμεν τὴν μακροτάτην γέφυραν, τὴν ζευγνῦσαν εἰς μέγα ὕψος τὰς δύο ὄχθας τοῦ τὴν πόλιν διαρρέοντος ποταμοῦ· διαβάντες δὲ τὴν ἐπίσης περίεργον γέφυραν ὑπὲρ τὴν Tweed κατὰ τὴν πόλιν Berwick, ἥτις ἐστὶν ἡ μεθόριος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας, ἀφίχθημεν εἰς Ἑδιμβούργον κατὰ τὴν 11 μ. μ.

Ἐκεῖ διεμείναμεν ἐπὶ δέκα ἡμέρας, οἰκοῦντες ἐν προαστείῳ παρὰ τῷ γυναικαδέλφῳ μου Γουλιέλμῳ, ὅστις ἦν γνωστὸς καὶ διάσημος διὰ τὴν λαμπράν του ἐξεργασίαν καὶ ἑκδόσιν τῶν ἔργων τοῦ Ὁσσιάνου. Πολλοὺς ἐπεσκέφθημεν συγγενεῖς, ὡς τὸν Λόρδον Medwin, ἀδελφὸν τῆς πενθερᾶς μου, τὴν Λαίδην Mackenzy, τὸ γένος Jardin, ἀνεψιὰν τοῦ πενθεροῦ μου, τὴν ἀδελφὴν του Φάννην, τὴν Λ. Wood, τῆς πενθερᾶς μου ἀδελφὴν, τὸν ἀνεψιὸν τῆς καθηγητῆς Forbes. Τὸν πρῶτόν μου περίπατον ἤρχισα ἀπὸ τοῦ νεκροταφείου εἰς ὃ, οὐχὶ λίαν εὐλαβῶς, ἐπὶ τῶν ὑπνούντων νεκρῶν περιδιαβάζουσιν οἱ ζῶντες. Ἐκεῖθεν ἡ γραφικωτάτη ἐπὶ τῆς πόλεως ἄποψις μοὶ ἐφάνη δικαιολογοῦσα τὴν διδομένην αὐτῇ ἐπωνυμίαν «*Ἀθηνῶν τῆς Ἀρκτου*», διότι ἀπέχουσα περὶ τὴν ὥραν ἀπὸ τοῦ λιμένος Λεῖθ, ἐν πεδίῳ κειμένη, μεταξὺ τῶν ὑπερεχόντων λόφων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Cotton Hill, κοσμουμένου ὑπὸ

τῶν μνημείων τοῦ Οὐάλτερ Σκῶτ καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἀληθῶς τὸ Ἑδιμβούργον πολὺ κατὰ τὴν θέσιν ἀναπολεῖ τὰς Ἀθήνας. Ὑπὸ τὸν λόφον δὲ κεῖται τὸ ἀρχαῖον ἀνάκτορον Holyrood περὶ οὗ λέγεται ὅτι, κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα, Δαυὶδ ὁ Β' κυνηγῶν εἰς δάσος παρὰ τὸ Maiden castle, εἶδεν ἔλαφον ἔχουσαν λευκὸν σταυρὸν εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἐκεῖ ἱδρυσε παρεκκλήσιον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Holycross, ὃ σκωττιστὶ λέγεται Holyrood.

Εἰς τῶν κυριωτέρων λόγων δι' ὃν ἦλθον εἰς Ἑδιμβούργον ἦν ὅτι ἐν Λονδίῳ διατρίβων ἔλαβον, τῇ ἐνεργείᾳ δὲν ἀμφιβάλλω τοῦ γυναικαδέλφου μου Γουλιέλμου, πρόσκλησιν τῆς κατ' ἐκείνο τὸ ἔτος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σκωτίας συγκροτουμένης συνόδου τῶν φιλολόγων. Διὰ τοῦτο, εὐθὺς τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου, ἀπῆλθον εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Γυμνασίου (College), ὅπου ἔμελλον νὰ συγκροτηθῶσιν αἱ συνεδριάσεις, καὶ ἐνεγράφην ἐν τῷ γραφείῳ, ἀναγγεῖλας ὅτι προσφέρομαι καὶ νὰ ὁμιλήσω ἐν τῇ Συνόδῳ, ἂν μοὶ ἐπιτραπῇ. Ὁ παρὼν ἐκεῖ πρόεδρος διέταξε τότε νὰ ἐγγραφῶ πρῶτος πάντων, καὶ ὁ λόγος ἐμοῦ ν' ἀρχίσῃ τὴν συνεδρίασιν· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα τοῦτο ἐγώ, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ ἐγγράψῃ εἰς τινὰ τῶν ἐπομένων ἡμερῶν. Τὸ ἐσπέρας ὅμως, ὅτε μᾶς ἐπέμφθη τὸ πρόγραμμα ἔντυπον, εἶδον ὅτι πρῶτον μὲν, καὶ τῶν συνεδριάσεων ἐναρχόμενον ἀνέγραψαν ἄλλον τινά, δεύτερον δ' ἐμέ, μέλλοντα ἀμέσως τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ ὁμιλήσω.

Τῶν συνεδριάσεων ἐναρξίς ἐγένετο τὴν ἐσπέραν τῆς 19/31 Ἰουλίου, καθ' ἣν ὁ τέως πρόεδρος Ροβερτσὼν διὰ προσφωνήσεως παρέδωκε τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν διάδοχόν του, τὸν ἐπίσημον David Brewster, ὅστις διὰ μακρῶν ὠμίλησε περὶ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν, καὶ μάλιστα τῆς ἀστρονομίας. Αἱ δ' ἐπιστημονικαὶ ἀναγνώσεις ἔμελλον ν' ἀρχίσωσι τὴν ἐπαύριον. Ὁ λόγος ὃν ἐγὼ εἶχον συντάξει Γαλλιστὶ περιστρέφετο εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι γενομένας ἀρχαιολογικὰς ἀνακαλύψεις ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας· μετέφρασε δ' αὐτὸν ἡ σύζυγός μου εἰς τὸ Ἀγγλικόν. Ὅτε δὲ τὴν

πρωίαν τῆς 1ης Αὐγούστου (20 Ἰουλίου ἡμέρας πέμπτης) ἦλθον εἰς τὸ κατάστημα τῶν συνεδριάσεων, εὗρον τὴν εὐρύχωρον στρογγύλην αὐτοῦ αἴθουσαν, καὶ τὰ περίξ αὐτῆς θεωρεῖα βρίθοντα ἀκροατῶν, καί, κατὰ τὸ πρόγραμμα, πρῶτος ἀνέστη ὁ Ἀσσυριολόγος Κος Hiskins καὶ ἀνέγνω πραγματείαν περὶ τῆς Βαβυλωνικῆς γλώσσης ἣν διδάσκουσιν αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαί. Ἀλλ' αἱ σφαῖραι γραμματικαὶ αὐτοῦ ἀναπτύξεις εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατ' ὀλίγους ὑποχώρησιν τῶν πλείστων ἀκροατῶν, ὥστε εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀναγνώσματος οὐδεὶς σχεδὸν ἔμεινεν ἵνα ἀκούσῃ τὸ διαδεδόμενον αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ἐμὸν. Μόλις ὅμως διεδόθη ἐν τῷ καταστήματι ὅτι ἔπαυσεν ἀναγινώσκων ὁ Ἀσσυριολόγος, καὶ ἀμέσως συνέρρευσαν οἱ δὲν ἤξεύρω ποῦ καταφυγόντες ἀκροαταί, μετὰ μεγάλης ἐπικουρίας, ὥστε ὁ τόπος ἐπέλειπε· καὶ οὕτως ἤρξατο ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐμῆς πραγματείας, οὐχὶ ὑπ' ἐμοῦ αὐτοῦ, διότι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐκθέσω τὴν ἐμὴν ἀγγλικὴν προφορὰν ἐνώπιον ἀγγλικοῦ ἀκροατηρίου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ γυναικαδέλφου μου. Μετ' εὐχαριστήσεως δὲ εἶδον ὅτι ἐπ' αὐτῆς οὐδεὶς τῶν ἀκροατῶν ὑπεχώρησεν, ἐξ ἐναντίας ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠϋξανε. Καὶ τότε μὲν ἔδρεψα συγκομιδὴν χειροκροτημάτων, ἃ οὐδὲν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπεδείκνυν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ἀντικειμένου ὃ ἐπραγματεύθην, διότι γενικώτερον ἐνδιέφερεν. Εἰς τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν ἀποδίδω καὶ τὸ ὅτι τὸ Ἀγγλικὸν Ἀθηναῖον καὶ ἄλλο τι περιοδικὸν ἐδημοσίευσαν αὐτολεξεῖ τὸν λόγον μου. Ὅπως δὴποτε δὲ μ' ἐχαροποίησε τοῦτο, διότι διὰ τοῦ λόγου τούτου ἐπεδίωκον κυρίως ν' ἀποδείξω ὅτι καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν εὐτυχὲς συμβάν ἦν τῆς Ἑλλάδος ἡ ἀπελευθέρωσις.

Μετὰ δὲ τὴν συνεδρίαν, προγευθεὶς μετὰ τῆς Καρολίνας παρὰ τῇ γυναικὶ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ μουσείου, Κ^η Kittel, ἀρχαία θαλαμηπόλῳ τῆς Κ^{ης} Σκὴν, μετέβην ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της ὁδηγούμενος εἰς τὸ Μουσεῖον, ὅπου ἀπῆντησα τὸν Marquis de Northampton. Εἶτα δ' ἐγευματίσα περὶ τὰς 5, εἰς τοῦ κ. Provost, μετὰ 40 λογίων, καὶ ἐκεῖ ὁ κ. Brewster μᾶς ἐδειξε τὴν τότε ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἐφεύρεσιν τοῦ στερεοσκοπίου, ὡς καὶ τὸ

πρῶτον βῆμα τῆς φωτογραφίας ἦτοι τὴν ἀποτύπωσιν τῆς θαγε-
ροτυπίας εἰς χάρτην, ἣν ἐκάλει *Καλοτυπίαν*. Εἰς τὴν τράπεζαν
ἐκαθήμην μεταξὺ τοῦ Γερμανοῦ ὀρνιθολόγου Bermen καὶ τοῦ
καθηγητοῦ Kellen. Τὸ δ' ἐσπέρας ἐν τῇ Maria Hall ἤκουσα
ἐνὸς καθηγητοῦ ἐξηγοῦντος τὴν μετάβασιν τῶν τῆς τροφῆς μορίων
εἰς τὸ αἷμα.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ 2 Αὐγούστου ἀπῆλθον αὐθις εἰς τὰς συνεδριάσεις,
καὶ πολλῶν ἡχροάσθην λίαν ἐνδιαφερουσῶν πραγματειῶν, οἷον περὶ
συριακῶν γλωσσῶν, περὶ Νεοσεελανθῶν, περὶ ἀρχαίων Πίκτων, περὶ
σχέσεων τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων, καὶ τῆς πασῶν περι-
εργοτάτης, περὶ συμμετρίας ἐν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ
σώματι, ἣν ἐζήτει ν' ἀποδείξῃ ὁ ἀγορεύων, ὡς ἀντιστοιχούσης
πρὸς τὰς ἀναλογίας τῆς μουσικῆς ἁρμονίας!

Μετὰ δὲ τὸ πρόγευμα, μετὰ τῆς Καρολίνης καὶ τοῦ Κλέωνος,
διὰ τῶν ὡραίων παραδείσεων τῆς ὁδοῦ Princesstreet, ἀνέβην εἰς
τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ἐν ἄλλοις ἐπεσκεφθήμεν τὸν κοιτῶνα ἐν ᾧ
πρὸ εἰκοσαετίας εὐρέθησαν τὰ βασιλικὰ τῆς Σκωτίας παράσημα,
ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐκεῖ ὄντα ἐγκεκλεισμένα. Τὸ δ' ἐσπέ-
ρας, προσκεκλημένος εἰς τὸν δεῖπνον τῶν ἰατρῶν, ἐπορεύθην εἰς τοῦ
Dr Christison, ὅστις ἔμελλε νὰ μὲ παρουσιάσῃ· ἀλλ' ἀντ' αὐ-
τοῦ εὖρον περιμένοντά με τὸν Dr Ross τὸν πολλὰ ἔτη διατρί-
ψαντα ἐν Ἰνδία, καὶ ἐκεῖ φιλοξενήσαντα καὶ τὸν Jaquemont.
Οὗτος μὲ ὠδήγησε καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ συμπόσιον. Ἡμεθα δ' οἱ
συνδαιτυμόνες 103 τὸν ἀριθμόν, καὶ ἡ θέσις μου ἦν παρὰ τῷ ἀντι-
προέδρῳ Christison. Οὐ μακρὰν μου δ' ἐκάθητο, εἰς τὴν ἄλλην
πλευρὰν τῆς τραπέζης ὁ ἕτερος ἀντιπρόεδρος, ὁ ἐφευρέτης τοῦ
κρεωσώτου Simson. Ἐγένοντο δέ, ὡς συνήθως εἰς τὰς ἀγγλικὰς
ἐστιάσεις, πλεῖσται προπόσεις καὶ εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν ὑπὲρ
τῶν ξένων ἡμῶν, ἀπήντησεν εἰς γέρων Ὁλλανδὸς καθηγητῆς διὰ
μακροτάτου λόγου Λατινιστί, οὗ ὅμως πολλοί, ὡς ὁ Σίμσων τοῦ-
λάχιστον μοὶ ὡμολόγησεν, ἴσως ἔνεκα τῆς προφορᾶς, ὀλίγα ἐνόη-
σαν. Τὸ δ' ἐσπέρας ἀπῆλθομεν εἰς μεγάλην συναναστροφὴν ἐν τῇ

λεγομένη «Μουσικῇ Αἰθούσῃ» ὅπου εἰς πολλοὺς τῶν ἐπισημοτέρων παρόντων σοφῶν παρουσιάσθη.

Τὴν 3 δ' Αὐγούστου ἐπορεύθη ἀπὸ πρωΐας εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐκεῖ τότε διατρίβοντος Μάσωνος, ἀνδρὸς νομομαθοῦς, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατρίψαντος ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς Κας Ἴλλ νυμφευθέντος. Μὴ εὐρὼν δ' αὐτόν, ἐπέστρεφον οἴκαδε, ὅτε ὑπὲρ τὴν εἴσοδον οἰκίας τινὸς εἶδον τὴν ἐπιγραφὴν : Photographic Studios of Sotires Georgiades ! Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διστάσας, ἀνέβην εὐθύς, καὶ εὗρον τῷ ὄντι τεχνίτην Ἑλληνα, ὅστις ὁμως οὐδὲν ἕτερον εἶχε τὸ κινεῦν τὸ ἐνδιαφέρον, εἰ μὴ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἦτο Ἑλλην. Ἐπεσκέφθημεν δ' ἔπειτα, ἡ Καρολίνα καὶ ἐγώ, τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, πολλὰς ἔχον τὰς Σκωτικὰς καὶ Κελτικὰς ἀρχαιότητας, καὶ ἐκεῖθεν ὠραίαν ἀνθέων ἔκθεσιν, καὶ τέλος τὸν βοτανικὸν κήπον, περιέχοντα πλὴν ἄλλων ἐξωτικῶν δένδρων, Ἰνδικὰς φοίνικας, ζαχαροκαλάμους καὶ καφέν.

Τὸ δ' ἐσπέρας, μετὰ τοῦ γυναικαδέλφου μου Γουλιέλμου, καὶ τοῦ Κλέωνος, Ἑλληνιστί, δηλαδὴ φουστανέλλαν ἐνδεδυμένου, μετέβην εἰς συναναστροφὴν τοῦ Dr Gregory, τοῦ ἐφευρετοῦ τοῦ χλωροφόρμιου, καὶ ἐκεῖ ἀπήντησα τὸν κ. Trevelyan, ὃν ἐξ Ἀθηνῶν ἤδη ἐγνώριζον, ἐγγνωρίσθη μετὰ τοῦ Ἑλληνιστοῦ κ. Blackie, διασήμευ μεταφραστοῦ τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ὁ οἰκοδεσπότης μοὶ παρουσίασε τὸν Duc d'Argyle, νεώτατον τότε, ὥστε τὸν ἐξέλαβον ὡς μαθητὴν μὴ εἰσέτι περατώσαντα τὰς σπουδὰς του.

Ἡ 5 Αὐγούστου ἦν Κυριακή, καὶ ἐπομένως ἐν Ἐδιμβούργῳ ἡμέρα ἐντελοῦς ἀργίας· καὶ μόνον τὸ ἐσπέρας ἐπεσκέφθημεν τὴν Lady Haye, θείαν πρὸς μητρὸς τῆς Κας Σκὴν, συνοικοῦσαν μετὰ δύο ἀδελφῶν της, ὧν ὁ εἰς ἦν πρῶην MP. δηλαδὴ βουλευτῆς.

Τὴν Δευτέραν δ' ἐπεσκέφθη αὐθις τὴν συνεδρίασιν ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἤκουσα τοῦ πολλοῦ Ρολλινσῶνος, ἀναγνόντος περὶ τῶν παλαιτάτων φυλῶν καὶ γλωσσῶν τῆς Ἰνδικῆς, καὶ τοῦ ἐξαδέλφου τῆς Καρολίνας, καθηγητοῦ Forbes περὶ περιέργων ὀρυκτῶν εὐρεθέντων εἰς τὰ κτήματα τοῦ δουκὸς d'Argyle, ὅστις καὶ

πλησίον του εἰς τὴν καθέδραν ἐκάθητο, καὶ ἄλλων διαφόρων. Μετὰ δὲ τ' ἀναγνώσματα ταῦτα ἐπεσκέφθην τὴν Καν Dundas, θυγατέρα τῆς ἀδελφῆς τῆς Κας Σκὴν, καὶ ἀδελφὴν τοῦ βουλευτοῦ W. Mackensie, καὶ τὸ ἑσπέρας, μετὰ τοῦ βουλευτοῦ τούτου ἐγευματίσαμεν παρὰ τῷ καθηγητῇ Forbes, ὅπου συμπαραεκάθηντο καὶ ὁ Λόρδος Rathcart, ὁ ἐφευρετὴς τοῦ κρεωσώτου Γρέγορης, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου Πετροπόλεως, εἰς Ἰταλὸς καὶ εἰς Γάλλος, ἀμφότεροι ἐπίσημοι βοτανικοί, καὶ ἄλλοι ὧν ἐπιλανθάνομαι. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἐπεσκέφθημεν τὴν οἰκογένειαν Fullerton, παιδιόθεν οἰκείαν τῆς Καρολίνας, καὶ ἐγνώρισα ἐκεῖ τὴν Μαριάναν Tritten, περὶ ἧς πάντοτε μοὶ ὠμίλει ἡ σύζυγός μου ὡς περὶ ἐπιστηθίου της φίλης.

Τὴν μετὰ ταύτην ἡμέραν, ἡ ἐξαδέλφη τῆς Καρολίνας K. Anderson μᾶς ἔπεμψε τὴν ἁμαξάν αὐτῆς καὶ μετέβημεν εἰς Morden τὴν ὠραίαν της ἑπαυλιν, κειμένην νοτίως τῆς Ἑδιμβούργης, καὶ ποικιλίαν περιέχουσιν λόφων καὶ κοιλάδων ὁλοφυττων, ὑπὸ ῥυάκων διαρρέομένων. Ἐκεῖ διενυκτερεύσαμεν. Συνέκειτο δ' ἡ οἰκογένεια ἐκ τεσσάρων κυρίων, ὧν ὁ πρωτότοκος ἦν ὁ οἰκογενειάρχης καὶ ἐπομένως ἰδιοκτήτης, ὁ δεύτερος (David) ἐπίσημος δικηγόρος, οἱ δ' ἑτεροὶ δύο τὰ τραπεζιτικὰ μετερχόμενοι ἐν Λονδίνῳ, καὶ ἐκ τεσσάρων κυριῶν, τῆς μιᾶς ἐγγάμου, ὥστε ἡ δευτέρα ἦν ἡ κατ' ἐξοχὴν Miss Anderson, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων δύο, ἡ νεωτάτη ἦν ἡ Μοῦσα τῆς οἰκίας, ἐμπειρότατα ἀσκοῦσα τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν καὶ ἄριστα τὴν ἄρπην παίζουσα.

Κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἦν ἐδαπανήσαμεν εἰς ἐπισκέψεις συγγενικάς, ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ κ. Ἑδουάρδος Μάσσων καὶ ἐν ἄλλοις μοὶ εἶπεν ὅτι αἱ ἀγγλικαὶ ἐπιθεωρήσεις δημοσιεύουσι πᾶσαι ἄρθρα δι' ὧν ἐξαίρουσι τὴν διαγωγὴν τοῦ Παλμερστῶνος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Τὸν ἀντεπεσκέφθην δὲ καὶ ἐγὼ τὴν ἐπαύριον, ζητήσας νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ περισσότερα περὶ τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες ἐπανηγυρίζον τὴν πολιτείαν τοῦ Παλμερστῶνος. Μετέβην δὲ κατὰ τὴν μετὰ τῆς Καρολίνας εἰς χρυσοχόον καὶ ἐπωλήσαμεν αὐτῷ

δύω χρυσᾶ νομίσματα ἃ μοὶ εἶχον σταλῇ παρὰ δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον τίνος ἡγεμόνος, ὡς φιλόφρων δωρεᾶ εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας τῶν *Antiquités Helléniques*· καὶ ἦν αὕτη ἡ μόνη σχεδὸν ὑλικὴ ἀμοιβὴ ἣν εἶχον ἐκ τῆς ἐπιπόνου ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐργασίας. Κατόπιν δ' ἐπεσκέφθην τὸν διάσημον ἐκδότην Chambers, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ μοὶ δωρήσῃ εἰς ἀνάμνησιν τὸ Εὐρωπαϊκῆς φήμης ἀπολαμβάνον περιοδικόν του «*Chambers Magazine*». Εἰς δὲ τῶν ἀνωτέρων δικαστικῶν ὑπαλλήλων μὲ περιήγαγεν εἰς τὸ κατάστημα τῶν δικαστηρίων καὶ τὸ εὐρὺ ἀρχεῖον αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως, ὡς καὶ τὴν πλουσίαν δικαστικὴν βιβλιοθήκην περιέχουσιν 138,000 τόμων, καὶ μὲ παρουσίασεν εἰς τὸν λίαν πεπαιδευμένον βιβλιοφύλακα, ὅστις ἔμαθον ὅτι ἦν πρὶν ὑποθηματοποιός, ὡς καὶ ὁ σοφὸς ἀγγλῖνος ἰατρός Σίμψων ἦν πρὶν ἄρτοποιός.

Μετὰ μεσημβρίαν δέ, περὶ τὰς 2, ἀπήλθομεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, πρὸς δυσμὰς, τὸν ποταμὸν Clyde παρακολουθοῦντες, καὶ εἰς τὰς 4 ἐφθάσαμεν εἰς Γλασκόβην, καὶ κατωκῆσαμεν (*Woodside Crescent 17*) παρὰ Γεωργίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ἀδελφῶν τῆς Καρολίνας, δικαστῇ ἐπισήμῳ καὶ τιμωμένῳ καθηγητῇ τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Εἶχε δέ, πλὴν τῆς συζύγου του, υἱὸν 17^ετῇ καὶ τρεῖς θυγατέρας, ὧν ἡ πρεσβυτέρα ἦν 13^ετῆς. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἦν μεγίστη ἡ στενοχωρία μου ἐν μέσῳ τῆς ἄλλως χαριεστάτης ταύτης οἰκογενείας, διότι πλὴν τοῦ πατρός, τὰ ἄλλα μέλη αὐτῆς ὠμίλουν μόνον τὴν ἀγγλικήν.

Τὴν ἐπιούσαν ἡ δευτέρα 11^ετῆς θυγάτηρ ἔφερεν ἐμὲ καὶ τὸν Κλέωνα εἰς μέρος ὡραῖον περὶ τὴν οἰκίαν, ὅθεν εἶχομεν λαμπράν τὴν ἀποψιν πάσης τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Χρηματιστήριον (*Exchange*), ὡραῖον Κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ οἰκοδόμημα, θολωτὴν ἔχον τὴν μεγίστην του αἴθουσαν, καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ χαλκοῦν τὸν Οὐελιγκτῶνα. Ὁ δὲ Γεώργιος μᾶς ὠδήγησεν ἔπειτα εἰς τὰ δικαστήρια, μεγαλοπρεπὲς μέγαρον, τὸν ῥυθμὸν ἔχον Ἰωνικόν, καὶ μὲ παρουσίασεν εἰς τὸν ἀρχιδικαστὴν (*Chief Sherif*), ὅστις

οὐδεὶς ἄλλος ἦν ἢ ὁ περίφημος ἱστοριογράφος Alisson, ἀσχολούμενος τότε εἰς τὰς διορθώσεις τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματός του. Ἦν δ' ἄνθρωπος περίπου ἑξηκοντούτης, εὖσωμος καὶ σοβαρός, καὶ πολλὰ συνδιελέχθημεν περὶ τῶν γενομένων ἐν Ἑλλάδι προόδων, περὶ τῆς ἐλαττωθείσης ἐν αὐτῇ ξένης (Ῥωσικῆς) ἐπιρροῆς ἀφ' ὅτου ἀπήλαυσε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καὶ περὶ τῆς ἀστόχου πολιτείας τοῦ Παλμερστῶνος, ἀποξενούντος τὰς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν συμπαθείας τῶν Ἑλλήνων. Καθ' ὥς δὲ ζητήσας ἔλαβον πληροφορίας, ὁ Chief Sherif ἐστὶν ὁ πρῶτος πρωτοδίκης καὶ αὗτος ἐκλέγει δύο ἀναπληρωτάς (Sherif substitute), ὧν ἕκαστος δικάζει ἐκάστην τῶν ἐμπιπτουσῶν ὑποθέσεων, εἴτε πολιτικῶν εἴτε ποινικῶν, μόνος· εἰς τὰς πολιτικὰς δὲ οὐκ ἐπιτρέπεται τοῖς δικηγόροις νὰ λαμβάνωσι τὸν λόγον, πλὴν ἂν ὁ δικαστὴς τὸ ζητήσῃ· οὐνανταὶ δὲ οἱ διάδικοι νὰ ἐκκαλέσωσιν ἐκ τῶν ἀναπληρωτῶν εἰς τὸν ἀρχιδικαστήν, ὅστις κατὰ βούλησιν ἢ τὰ ἔγγραφα μόνον ἐξετάζει ἢ καὶ καλεῖ ἐνώπιόν του τοὺς διαδίκους, καὶ κυροῖ ἢ ἀκυροῖ τὴν ἀπόφασιν. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ δ' ὑπάρχει ἐκκλησις εἰς τὸ ἐν Ἐδιμβούργῳ Ἐφετεῖον, συγκείμενον ἐκ 3—5 δικαστῶν, δικαζόντων ἐν συνεδριάσει. Εἰς τῶν ἀναπληρωτῶν τούτων ἦν ὁ γυναικάδελφός μου Γεώργιος. Μετὰ τινὰ ἔτη ὅμως παρητήθη τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ περιωρίσθη εἰς τὴν καθηγεσίαν.

Ἀπὸ τῶν δικαστηρίων δὲ μετέβημεν ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ἀεριοφωτος, περίεργον τότε καθ' ὃ ἀνῆκον εἰς τὰς ὑπερτάτας κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης, ἐν ᾧ τὴν σήμερον καταριθμεῖται μετὰ τῶν μυριάδων θαυμάτων ὅσα ἔπαυσαν θαυμαζόμενα μόνον διότι ἐσυνειθίσθησαν. Ἐπομένως ἐκ τῶν πολλῶν μου περὶ αὐτοῦ σημειώσεων, περιορίζομαι μόνον ν' ἀπομνημονεύσω, ὅτι καθ' ὃ ἐκεῖ ἐπληροφορήθην, εἰς κυβικὸς ποῦς ἀεριοφωτος τρέφει ἐν στόμιον ἐπὶ 1 1/2 ὥραν, 1000 δὲ κυβικοὶ πόδες, καίοντες ἐπομένως 1500 ὥρας ἤτοι 133 ὁλοκλήρους νύκτας περίπου, πωλοῦνται, ἢ καὶν τότε ἐπωλοῦντο 5 σελινίων, ἢ 6,25 ὀραχμῶν. Καθάρωτερον φωταέριον παράγει τὸ ἔλαιον κήτους, ἔτι δὲ καλλίτερον

τὸ τῶν ἐλαιῶν, ἀλλὰ διὰ τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς ἐννοεῖται ὅτι τὸ πρὸ πάντων σπουδαῖον στοιχεῖον ἐστὶν ἡ δαπάνη αὐτῆς.

Εἶτα δὲ διαβάντες τὴν Green, τερπνὴν παραποτάμιον πεδιάδα, ἣν ζωογονοῦσι τὰ πλυντήρια τῶν γυναικῶν καὶ αἱ συναθροίσεις τοῦ ὄχλου, διεπλεύσαμεν ἐν πλοιαρίῳ τὸν Clyde, καὶ ἐπεσκέφθημεν τ' ἀξιόλογα τῆς Γλασκόβης σιδηρουργεῖα. Τούτων παραλείπω τὴν περιγραφὴν, στερούμενος τῶν εἰδικῶν γνώσεων. Κυρίως δ' εἴληκυσε τὴν προσοχήν μου, ὅτι ἡ σιδηρούχος γῆ ἐξορύττεται πέριξ τῆς Γλασκόβης, καὶ ἐκεῖ, εἰς τὰ στόμια τῶν ὀρυγμάτων ἀναπτομέ-νου τοῦ ἄνθρακος ὃν περιέχει, μονοῦται κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ σίδηρος, καὶ τότε εἰς τὰ σιδηρουργεῖα ἐπὶ φορείων μετακομιζόμενος, ἀναβιβάζεται διὰ μηχανῶν εἰς τὴν κορυφὴν τῶν καμίνων καὶ καταρρίπτεται ἐντὸς εἰς τὸ χαῖνον αὐτῶν στόμιον.

Αἱ τοιαῦται κάμινοι ὧν ἐννέα ἦσαν εἰς τὸ σιδηρουργεῖον ὃ ἐγὼ ἐπεσκέφθην, εἰσὶ πύργοι ὑψηλοὶ εἰς οὓς εἰσφυσᾶται ἀδιακόπως ὅλος στρόβιλος ἀνέμου διὰ μηχανῶν, καὶ σωλῆνες περιλαμβάνοντες τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν οὕτω θερμαίνονται, ὥστε εἰς τὸ στόμιον αὐτῶν ἀναλύεται ὁ ἐν τῇ σιδηρούχῃ γῇ περιλαμβανόμενος μόλυβδος· διαβρέχονται δὲ ἀδιακόπως διὰ ψυχροῦ ὕδατος οἱ σωλῆνες, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἀναλύωνται. Καίουσι δ' οἱ κάμινοι ἀδιακόπως δι' ἡμέρας καὶ διὰ νυκτός, καὶ παρατηρήθη ὅτι ὅταν πνέῃ ψυχρὸς ἄνεμος, ἐλαττοῖ αὐτῶν τὴν θερμότητα καὶ τὴν δύναμιν.

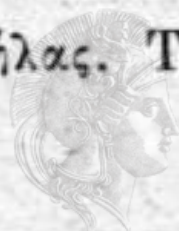
Ἀπὸ τῆς καμίνου δέ, ἥτις ἐστὶ πλήρης κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνθρώκων καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σιδηρούχου γῆς, ἐξάγονται τεμάχια σιδήρου σχεδὸν καθαροῦ, πυρούμενα εἰς ἄλλας καμίνους, ὧν ἡ καπνοδόχος αἴρεται εἰς μέγα ὕψος. Μία αὐτῶν ἦν 400 πόδας ὑψηλή, καὶ ἡ δαπάνη τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς 11,000 λιρῶν (275,000 δραχμῶν!) Πεπυρωμένος δ' ὁ σίδηρος ὑποβάλλεται εἰς σφύρας γιγαντιαίας, ὥς κινουμένας δι' ἀτμομηχανῆς 160 ἱππων δυνάμεως ἥθελε φθονήσῃ ὁ Ἥφαιστος· εἰς ἐπιμήκους δὲ σώματος μορφὴν οὕτω κατασφυρηλατούμενος, διαβιβάζεται διὰ κυλίνδρων ἢ διατρήτων κοχλιωδῶν, καὶ βαθμηδὸν λαμβάνει μορφὴν μακρῶν λωρίδων, ὥς

ἔπειτα εὐχερῶς, ὡς ἂν ᾗσαν ἐκ χάρτου ἢ ἐκ βουτύρου, κόπτεται εἰς τὸ ἀπαιτούμενον μῆκος τεραστία ἰδιόσχημος ψαλλίς, ᾗτις ἐστὶν ὀγκωδέστατος σιδηροῦς κύκλος χαλυβδίνην ἔχων καὶ ὡς μαχαίρας ὀξεῖαν τὴν περιφέρειαν, πρὸς θάτερα δὲ στρεφόμενος κατὰ τοῦ ἐκκρεμοῦς τὴν τακτικὴν καὶ μονότονον κίνησιν. Εἰς ἄλλας δὲ πάλιν καμίνους ὁ σίδηρος πυροῦται μέχρι ῥευστοῦ, χεῖται εἰς λέβητα ἔνδον ἡλειμμένον διὰ χώματος, καὶ τὸν λέβητα τοῦτον μηχανὴ φέρει μετὰ ταῦτα μέχρι τοῦ στομίου τοῦ τύπου, ἔνθα κενούμενον τὸ φλογερὸν ῥεῦμα, λαμβάνει τὸ θέον σχῆμα. Μηχαναὶ δ' ἄλλαι προσάγουσι τὰ μεγάλα καὶ ὀγκώδη τεμάχια, σωλῆνας, τροχοὺς κτλ. εἰς κοπίδας καταλλήλως διατεθειμένας, αἵτινες τὰς κατατέμνουσι εἰς τὰς ἀπαιτούμενας διαστάσεις.

Τὴν ἐπαύριον ἐπεσκέφθημεν βαμβακουργεῖον, ἔχον μηχανὴν 100 ἵππων, καὶ 700 ἀτράκτους, εἰς ὃ ἐργάζονται, πλὴν ἄλλων, καὶ 400 γυναῖκες, καὶ μετὰ τοῦ καταστηματάρχου διαλεγόμενος, ἔμαθον ὅτι ἐν Manchester τὰ ὑφαντουργεῖα ὠφελοῦνται ἐνίοτε $\frac{1}{8}$ τοῦ φάρδιγκος τὸ κομμάτιον (τόπι) ὑφάσματος, καὶ ὅμως ὠφελοῦνται, μία δ' οἰκία ὅτι λευκαίνει 1800 κομμάτια (τόπια) τὴν ἐβδομάδα.

Εἶτα τοῦ ἐπισκόπου ἡ ἁμαξία μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν μητρόπολιν, οἰκοδομὴν τοῦ 16^{ου} αἰῶνος (1129), ἔχουσαν δὲ καὶ πολλὰς νεωτέρας προσθήκας καὶ διορθώσεις. Αἱ κρύπται αὐτῆς εἰσὶν ὠραῖον γοτθικὸν πολύστυλον οἰκοδόμημα, περιέχον καὶ τὸν τάφον τοῦ Ἀγίου Mango, τοῦ μεταπείσαντος εἰς τὸν χριστιανισμόν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπαρχίας. Ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ ἵσταται τὸ ἄγαλμα τοῦ ἁγίου, ἐστερημένον τῆς κεφαλῆς, ἣν ἀπέκοψαν οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐπὶ τῆς μεταρρύθμισεως. Κατωτέρω δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐκτείνεται ἡ νεκρόπολις, λόφος χαρίεις, ἔχων ἐπὶ κορυφῆς τὸ ἄγαλμα τοῦ μεταρρυθμιστοῦ John Knox.

Ἐκεῖθεν δὲ μετέβημεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον (College), μέγα οἰκοδόμημα μέλαν καὶ ἀρχαϊκόν, τῆς ἐποχῆς Ἰακώβου Β' τῆς Σκωτίας (1450), ἔχον γοτθικῶς ὀξεῖας τὰς στήλας. Τὴν δ' ἐπι-

οὔσαν, Κυριακὴν, ἐπομένως ἡμέραν ἐντελοῦς ἀκίνησιος, ἐμείναμεν κατ' οἶκον, εἰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπιδιδόμενοι συζητήσεις. Ἐπ' αὐτῶν ὁ γυναικαδελφός μου Γεώργιος, οὗ ἡ γνώμη, καθ' ὃ καὶ εὐσεβοῦς διαμαρτυρομένου καὶ πεπαιδευμένου ἱστορικοῦ, πολλὴν εἶχε βαρύτητα δι' ἐμέ, μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία οὐδὲν εἶχε δικαίωμα νὰ προσθέσῃ τὸ «καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ» εἰς τὸ πιστεῦω, ὡς οὐδὲ ν' ἀπαιτῇ ὑπεροχὴν, καθ' ὅσον καὶ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἔχει οὐχ ἥττον ἢ ἐκείνη ἀποστολικὴν τὴν καταγωγὴν. Ἐληξε δ' ἡ ἡμέρα δι' ἐσπερινῶν προσευχῶν τῆς οἰκογενείας.

Τὴν δὲ δευτέραν, περὶ τὰς 9¹/₂, ἀπήλθομεν ἐκ Γλασκώβης εἰς Λεμιγκτῶνα, παρακολουθήσαντες τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ ὠκεανοῦ, ὅστις ἐκεῖθεν ἐκτείνεται μέχρι τῆς Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τῆς πόλεως δὲ Carlyle ἐστράφημεν πρὸς ἀνατολάς, καὶ διευθυνθέντες κατὰ τὴν μεθόριον γραμμὴν μεταξὺ Σκωτίας καὶ Ἀγγλίας, εἶδομεν τὴν Groetna Green, ὅπου ἄλλοτε, σιδηρουργὸς ὠφελοῦμενος ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ νόμου τοῦ διέποντος τὰς δύο ὁμόρους χώρας, ἐνύμφευε τοὺς πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντας Ἀγγλους, ὅταν ἤρνεϊτο αὐτοῖς τὴν τελετὴν ἡ ἐκκλησία των ἐν Ἀγγλίᾳ. Διήλθομεν δ' ἔπειτα διὰ τῆς βιομηχανικῆς Βιρμιγχάμης, καὶ τῆς οὐχ ἥττον ἐπισήμου Wolwerhampton ἔνθα εἶδον περίεργον θέαμα. Τὸ ἐπίχωμα ἐφ' οὗ ἐκάθητο ὁ σιδηρόδρομος, ἐφ' ὅσον μακρὰν ἐδυνάμεθα νὰ ἰδῶμεν, ἐπυρπολεῖτο, φλόγας καὶ καπνὸν ἀναπέμπον. Προήρχετο δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ἡ προσχωθεῖσα γῆ περιεῖχε πυρίτην καὶ θειοῦχον σίδηρον, ὀξειδούμενον καὶ ἀνάπτοντα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ὅπερ ὁμῶς συντελεῖ εἰς τὴν στερέωσιν τοῦ προσχώματος. Διαβάντες δὲ καὶ διὰ τῆς Kendal, κειμένης εἰς τερπνοτάτην πεδιάδα καὶ ὑπὸ λιμνῶν περιεστοιχισμένης, ἀφίχθημεν εἰς Λεμιγκτῶνα περὶ τὴν 10^{ην} τὸ ἑσπέρας.

Ἐκεῖ εὗρομεν ἀφίχθεισαν τὴν ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ κάλλος θαυμάζομένην γυναικαδέλφην μου Καίτην, ἥτις καὶ ἐκεῖ ἐνυμφεύθη τὸν Ἀγγλον Grierson. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὸν χαριέστατον 9ετῆ υἱὸν τῆς, ὅστις δυστυχῶς ἐν μετέπειτα χρόνις

εἰς μέθην ἐπιδοθεὶς ἀθλίως ἀπέθανεν ἢ ηὐτοκτόνησεν ἐπὶ ὑπερω-
κεανείου πλοίου εἰς ὃ τὸν εἶχον κατατάζει. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπι-
στροφὴν μου εἰς Λεμιγκτῶνα, ἐπεδόθη ἐν τῇ ἀνάγνωσιν τοῦ
ἀξιολόγου βιβλίου τοῦ Wisemann (ὅστις ἀπὸ διαμαρτυρομένου
ιερέως ἔγινε καθολικὸς καὶ Καρδινάλιος), τοῦ ἐπιγραφομένου «Σχέ-
σις μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀποκεκαλυμμένης θρησκείας»
(Connexion between science and revealed religion.
Rome. 1836).

Τὴν Τετάρτην δὲ ($3/15$ Αὐγ.) μετὰ τῆς Καρολίνας, τῆς ἀνε-
ψιᾶς μου Τζένης, τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ μικροῦ υἱοῦ τῆς Καίτης,
μετέβημεν εἰς τὸ 3 μίλια ἀπέχον, καὶ ὑπὸ τοῦ Walterscott
ὑμνηθὲν Warwickcastle, κείμενον παρὰ τὴν πόλιν Warwick
ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Αῦωνος (Avon), ὅστις ἐπικαλεῖται τοῦ Σαικε-
σπέιρου, διότι εἰς τὰς ὄχθας αὐτοῦ (εἰς Stratford on Avon)
ἐγεννήθη ὁ ποιητής. Ἐκ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει ἡ
ἀρίστη ἄποψις τοῦ πύργου (Castle), ὅστις λέγεται οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ
τινος ἀρχαίου Guy ἐπὶ τῶν σταυροφοριῶν, προγόνου ὡς ἐκλαμβά-
νεται τοῦ ἐπὶ Ἑρρίκου Ζ' Guy τοῦ βασιλοποιοῦ (Kingsmaker),
Earl of Warwick. Τῶν ἀπογόνων τούτου κατοικία ἐστὶν εἰσέτι
τὸ φρούριον. Εἶχον δ' οὗτοι πτωχεύσει, καὶ ἐπωλεῖτο καὶ αὐτό,
ὡς καὶ πᾶσα ἡ κτηματικὴ των περιουσία, ἀλλ' ἐν ἀφοσιώσει ὁ
θυρωρὸς των, ἐξαγοράσας αὐτό, τοῖς τὸ ἀπέδωκε. Περιεῖχε δὲ
ὠραίας εἰκόνας τῶν ἐπισημοτάτων ζωγράφων ὡς τοῦ Van Dycke,
καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Καρόλου Α' ἐφίππου, εἰς φυσικὸν μέγεθος· τοῦ
Ρουβενσίου, καὶ ἰδίως τὴν τῆς μητρὸς του· τοῦ Ρεμβράνδου, ἐπί-
σης τῆς μητρὸς καὶ τούτου. Ἄλλαι δὲ περίεργοι εἰσὶν ἡ τοῦ
Loyolla, ἡ τοῦ Λουθήρου, καὶ ἡ τοῦ Ἑρρίκου Η' σύγχρονος αὐ-
τοῦ, ἀρχαῖκή τὸν τύπον καὶ σχεδὸν βυζαντινὴ. Καὶ πολλὰς δὲ
ἀρχαιότητας περιέχει ὁ οἶκος, οἷον ἀγγεῖα τυρρηνικὰ καὶ Ἑλλη-
νικά, ὧν ἐν ὠραῖον παριστᾷ Ἀθηναίαν εἰς κρήνην χωροῦσαν μετὰ
δύω ἀμφορέων· προσέτι μαρμαρίνην κεφαλὴν Ἡρακλέους, ἣτις
φαίνεται οὕσα ὡς ἀντίγραφον τῆς τοῦ Λυσίππου. Ἐν δὲ τῷ ἀνθο-

κημείω τοῦ κήπου ἱδρύεται τὸ περίφημον Βαρβίκειον ἀγγεῖον, ἐκ
 λευκοῦ, 7' διάμετρον ἔχον, ἐκτυπα δὲ περίξ κλήματα καὶ
 μεγάλα θεατρικὰ προσωπεῖα, ὧν ὁμῶς τὸ ἓν, τὸ νεανικόν, ἐστὶ
 νωτέρα προσθήκη. Εὐρέθη δὲ τὸ ἀγγεῖον εἰς τὴν villam Tiber-
 tnam τοῦ Ἀδριανοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβεως Ἀμιλτωνος κομισθὲν
 εἰς Ἀγγλίαν, ἐχαρίσθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν Δούκα τοῦ
 Βαρβίκ.

Εἶτα δὲ μετέβημεν εἰς Guyschiff, ἀρχαῖον οἶκον ἀρχοντικόν,
 τῶν χρόνων τῆς Ἑλισάβετ, περὶ οὗ ἡ παράδοσις διηγεῖται ὅτι
 ἐνταῦθα ἐγκατεβίωσε περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς τοῦ ὁ ἀρχαῖος
 Guy, ἐντὸς ὑπογείου ἐρημικὸν διάγων τὸν βίον του, καὶ μετὰ τὸν
 θάνατον αὐτοῦ ἤγειρε τὸν οἶκον ἡ σύζυγός του. Κατοικεῖται δ' ἔτι
 ἡ οἰκία ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῆς οἰκογενείας, καὶ εἶδομεν αὐτὴν
 μακρόθεν, ἀφ' ἐνὸς μύλου, μνημονευομένου ἤδη ἐπὶ τῆς Ἑλισά-
 βετ. Κατόπιν ἐπεσκέφθημεν τὸ παρὰ τὴν πόλιν Kenilworth,
 καὶ ἀπὸ Λεμιγκτωνος 5 μίλια μακρὰν κείμενον Kenilworth
 castle, σκηνὴν τοῦ περιφήμου ὁμωνύμου μυθιστορήματος τοῦ
 Βαλτερσκώτου. Ἄλλοτε ἔπαυλις τοῦ Δουκὸς τοῦ Leicester,
 ἐραστοῦ τῆς Ἑλισάβετ, οὗ ἀπόγονοι εἰσὶν οἱ Δούκες Northum-
 berland, ἐστὶ σήμερον γραφικὸν κισσοσκεπὲς ἐρείπιον, ἐν ᾧ δεί-
 κνυται κεκοσμημένη μόνον ἀρχαία ἐστία. Ὑπῆρχον δὲ πρὸ αὐτοῦ
 ὠραῖαι καὶ τεχνηταὶ νῆσοι, ἀλλ' ἤδη εἰσὶ πᾶσαι συγκεχωσμέναι.

Τῇ δὲ 12ῃ Αὐγούστου, ἡμέρα Σαββάτου, ἐπορεύθημεν πεζὸς μετὰ
 τοῦ πενθεροῦ μου κ. Σκὴν εἰς τὴν πόλιν Warwick, ὅσω μίλια
 ἀπέχουσιν τῆς Λεμιγκτωνος, 19,000 κατοίκων περιέχουσιν, καὶ
 ὠραῖον οὖσαν δεῖγμα τῶν Ἀγγλικῶν μικροπόλεων. Περιέχει δὲ
 πολλὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα ὑπερτριακοσίων ἐτῶν, κοινὸν ἔχοντα
 χαρακτῆρα τὰς ὀρυίνους δοκοὺς, αἵτινες, ὡς εἰς τὰς Ἑλβετικάς
 οἰκίας, καταφανεῖς προέχουσιν ἐκτὸς τῆς στέγης. Εἰσελθόντες δ' εἰς
 μίαν τῶν οἰκιῶν τούτων, εὗρομεν ὅτι εἶχε μᾶλλον ταπεινοὺς τοὺς
 ὀρόφους. Ἦν δὲ περιτετειχισμένη ἡ πόλις, ἀλλ' εἰς τῶν προμα-
 χῶνων τοῦ φρουρίου εἶχε μεταβληθῇ εἰς μύλον. Ἡ δ' ἀρχαία ἀψι-

ὠτὴ πύλη αὐτοῦ ἔχει ἐπάλξεις, καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς σήμερον ἐκκλησίδιον. Δι' αὐτῆς εἰσελθόντες, διήλθομεν τὴν πόλιν μέχρι τῆς ἀντιπέρας πύλης καὶ τοῦ πτωχοκομείου (Almshouse) ὃ εἶχε κτισθῇ ἐπὶ τῆς Ἑλισάβετ, κατὰ τὰ 1571, ὑπὸ Dudley C. of Leicester, διατηρεῖται δὲ μετὰ πάσης μερίμνης ἐντελῶς ἄθικτον. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστὶ κατὰκοσμον ἰδίως διὰ παραστάσεων ῥοπαλοφόρων ἄρκτου καὶ ἀκανθοχοίρου, τῶν οἰκοσῆμων τῆς οἰκογενείας, ὡς καὶ δι' ἄλλων τῶν πλαγίων κλάδων, καὶ διὰ παντοίων ἐπιγραφῶν, οἷον Praise the Lord, κτλ. Τρέφονται δὲ κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ ἀρχαίου Leicester, εἰς τὸν οἶκον τοῦτον 12 γέροντες ἀπόμαχοι τῆς ξηραῆς ἢ τῆς θαλάσσης, ἔχοντες ἕκαστος ἀνὰ 200 λίρας κατ' ἔτος, εἰς δὲ τὸν διευθυντήν, ὅστις ἐστὶ κληρικός, δίδονται λίραι 1000. Εἶδον δ' ἔπειτα τὰ ἀγάλματα τοῦ Leicester καὶ τῆς γυναικὸς του ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἣτις πυρποληθεῖσα ἐν ἔτει 1498, ἀνωκοδομήθη καθ' ἣν φέρει ἐπιγραφὴν τὸ 1593.

Τὰς μετὰ ταύτας δ' ἡμέρας ἐν Λεμιγκτῶνι, περατωθείσης ὑπὸ Καρολίνας τῆς μεταφράσεως τῆς μακρᾶς πραγματείας μου περὶ τῆς ὑποθέσεως Πασιφίκου, ἔγραψα περὶ αὐτῆς τῷ Γλάδστονι, καὶ τῷ ἐζήτησα συστάσεις εἰς ἐκδότας τινὰς ἵνα τις ἐξ αὐτῶν ἀναλάβῃ τὴν δημοσίευσιν καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τοιαύτας πρὸς τὸ Morning Chronicle καὶ τὴν English Revue· ἐγὼ δ' ἐπέστειλα εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐφημερίδας, ἐπισυνάψας τὰς συστάσεις καὶ προτείνας τὸ ἄρθρον μου. Ἀλλὰ μέχρι τέλους ἀμφότεραι τὸ ἡρνήθησαν, ὡς παράκαιρον πλέον ᾔθθεν, διότι ἀληθῶς εἶχεν ἤδη παρέλθει ἡ ἀκμὴ τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἡ κοινὴ προσοχὴ εἶχε στραφῇ ἄλλαχού. Προσέτι δὲ καὶ ἡ φλογερὰ καὶ ἐμπαθὲς εὐγλωττία τοῦ Παλμερστῶνος εἶχε καταστήσει δημοτικὴν ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν ἀποψιν ὑφ' ἣν αὐτὸς παρίστα τὰ κατὰ τὸν Πασίφικον. Πλὴν δὲ τούτου καὶ τὸ ὄνομά μου, ἐντελῶς ἄγνωστον, οὐδεμίαν παρεῖχε τοῖς ἐκδόταις ὑλικῆς ἐπιτυχίας ἐγγύησιν, ὥστε νὰ τοὺς δελεάσῃ. Ὄφειλον λοιπόν, ἂν ᾔθελον τὴν ἐκδοσιν, νὰ καταβάλω ποσότητα ἣν

εἶχον, καὶ οὕτως ἡ ἐργασία μου, καὶ οἱ οὐ μικροὶ κόποι οὓς κατέβαλον δι' αὐτήν, ἔμειναν ἀλυσιτελεῖς.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐξ Ἑλλάδος εἶχον προ-
τίνειν, καὶ ἡ ἀρχαιολικὴ ἐταιρία εἶχε δεχθῇ καὶ λάβει τὴν ἄδειαν
νὰ ὀργανίσῃ λαχεῖον πρὸς αὐξήσιν τῶν σχεδὸν ἐκλειπομένων εἰσο-
δμάτων της, ἔγραψα εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Λουίνης, καὶ εἰς τὸν ἐν
Λονδίνῳ κ. Ῥάλλην καὶ εἰς ἄλλους ἵνα τοῖς συστήσω τὸ λαχεῖον
τοῦτο, καὶ παρὰ τοῦ κ. Ῥάλλη ἔλαβον ἀπάντησιν ὅτι λαμβάνει
10 λαχνοὺς, οὓς χαρίζει τῇ ἐταιρίᾳ.

Τὴν 15 τὸ ἐσπέρας ἐπορεύθην μετὰ τοῦ Κλέωνος εἰς τὸ θέατρον
τῆς Λεμιγκτῶνος, ὅπου πρὸ τινος ἐλθοῦσα ἔπαιζεν ἡ ἐκ Λονδίνου
ἐταιρία Haymarket company, καὶ εἶδομεν τὴν διασκεδαστικὴν
καὶ ἄριστα διδαχθεῖσαν κωμῳδίαν Toddy's secret (κοράσιον ὃ
ἀνετρέφετο ὡς νεανίας).

Τὴν δὲ 16^{ην} ἀφίχθη εἰς Ἀγγλίαν ἡ εἰδησις τῆς ἀποβιώσεως
τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, καὶ διεδόθη ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, ἰσχυρὰν
ἐντύπωσιν πανταχοῦ ἐμποιήσασα. Τὸ φιλελεύθερον ἰδίως κόμμα ἐν
Ἀγγλίᾳ καίτοι μὴ ὂν δημοκρατικὸν ἐν τῇ ἐγχωρίῳ πολιτικῇ,
ἠσπάσατο ὅμως αὐτήν ὡς κύρωσιν τῆς δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ.
Διέτρεφε δὲ ἤδη τότε τὸ κόμμα ἐκεῖνο ἐλπίδα ἐπανόδου εἰς τὰ
πράγματα ὑπὸ ἀρχηγίαν τοῦ Κάνιγγος.

Τὴν 20^{ην}, ἡμέραν Κυριακὴν, ἐπανελάβον τὴν εἰς Warwick
ἐκδρομὴν. Ἐνίοτε τὰς Κυριακὰς ἐπορευόμην εἰς ἐκκλησίας μόνος ἢ
μετὰ τινων μελῶν τῆς οἰκογενείας, καὶ ἐθαύμαζον πῶς διετηρεῖτο
τοῦ λαοῦ ἡ εὐλάβεια ἀπέναντι τῆς ἡκιστα κατανυκτικῆς, πεζῆς
καὶ παντὸς ἐνδιαφέροντος ἐστερημένης ἐκείνης λειτουργίας, μετὰ
τῶν συνήθως ὑπνωτικῶν ἀπ' αὐτῆς διδαγμάτων. Εἷς τινὰ ὅμως αὐ-
τῶν διεφαίνετο τόνος τις πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν·
ὡς ἤκουσα (τῇ 27 Αὐγούστου) ἱερέως τινὸς κηρύττοντος οὐχὶ μὲν
περὶ λατρείας, ἀλλὰ περὶ τιμῆς ἀποδοτέας εἰς τὴν Παναγίαν καὶ
εἰς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ἐν γένει δὲ τὴν τόσον ἀναγκαίαν
πρὸς ῥίζωσιν τῆς θρησκείας ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα δὲν ἔβλεπον

ἐκεῖ ὅπου ἕκαστος ἢ ἰδιώτης ἢ ἱερεὺς ἐδικαιούτο νὰ πιστεύῃ ὡς αὐτῷ ἐδόκει. Ἐκ τούτου καὶ πληθὺς δογμάτων προέκυπτεν, ὧν ἕκαστον ἰδίαν εἶχεν ἐκκλησίαν. Ὅτε ἠρώτησεν ἡ Καρολίνα τὴν ὑπηρέτριαν πῶς οὐδέποτε ἀπέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν « ἡ ἐκκλησία ἀπέχει μακράν », ἀπεκρίθη ἐκείνη — « Πῶς; κεῖται ἐδῶ, ἀπέναντι ἡμῶν » τῇ εἶπεν ἡ Καρολίνα. — « ὦ! ὄχι. Αὕτη δὲν εἶναι χριστιανικὴ » ἀπεκρίθη ἡ ὑπηρέτρια, διότι εἰ καὶ διαμαρτυρομένη δὲν ἦτον ἐκκλησία τοῦ δόγματός της.

Ὁ πυρετὸς ὃν εἶχομεν εἰσκομίσει ἐξ Ἑλλάδος προσέβαλεν αὐθις καὶ τὴν Καρολίαν καὶ ἐμὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας καὶ ἀπηλλάγημεν μόνον αὐτοῦ, διὰ πάντοτε μάλιστα, πιστῶς ἀκολουθήσαντες τὴν συνταγὴν τοῦ ἐκεῖ ἱατροῦ καθ' ἣν ἐπὶ 60 ὅλας ἡμέρας τακτικῶς καθ' ἑκάστην ἐλαμβάνομεν πρὸ τοῦ γεύματος ἀνὰ ἓν μόνον κοχλιάριον τῆς τραπέζης ἐκ θειούχου κινίνης ὑγρᾶς.

Τὴν 27 Αὐγούστου ἐπορεύθην μετὰ τοῦ Κλέωνος καὶ τῆς Ζωῆς Σκὴν, (τῆς θυγατρὸς τῆς ἀδελφῆς μου) εἰς Ofchurch τὴν ἀρχαίαν ἑδραν τοῦ Σάξωνος βασιλέως τῆς ἐπταρχίας Ofa, ἀνήκουσαν ἤδη εἰς τὸν Λόρδον Gernsey. Ἀνῆλιξ οὗτος, ἠράσθη τῆς θυγατρὸς τοῦ πλουσίου γείτονος τῶν λαμπρῶν του κτημάτων, ἀλλ' οἱ γονεῖς του δὲν συγκατένευον εἰς τὴν ἔνωσιν αὐτῶν.

Ἐσπέραν λοιπὸν τινά, εἰς συναναστροφὴν, ἐπλησίασε μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ νέος Δούξ τὴν κόρην τῶν γειτόνων του καὶ συνωμίλει μετ' αὐτῆς, τρυφερῶς μὲν, ἀλλὰ γενικότητος λέγων, καὶ συνεχῶς ἔβλεπε τὸ ὥρολόγιόν του, ὥστε ἡ νέα ἐπανειλημμένως τὸν ἠρώτησεν ἂν τοσοῦτον ἐβιάζετο καὶ εἶχεν ἀνάγκην ν' ἀναχωρήσῃ. Ἀλλ' ὁ Δούξ ἔμενε, καὶ οὐχ ἤττον διακόπτων τὴν περιπαθῆ ὁμιλίαν του, συνεβουλεύετο καὶ αὐθις καὶ ἐπανειλημμένως τὸ ὥρολόγιον. Τέλος ἀνέκραξεν : « Ἰδέτε, τ' ὥρολόγιον λέγει μεσονύκτιον. Τώρα εἰμὴ ἐνῆλιξ, καὶ σὰς ἐρωτῶ, κυρία, ἂν μὲ δέχεσθε σύζυγον ; » Οὕτως ἐνυμφεύθησαν, καὶ ἥνωσαν τὰ δύο τῶν πλούσια κτήματα εἰς τὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἀγροικίαν ἣν ἐπεσκεπτόμεθα.

Τῇ δὲ 1ῃ Σεπτεμβρίου ἐξέδραμον μετὰ τῆς Καρολίνας καὶ τοῦ

Κλέωνος καὶ τῶν δύο ἀνεψιῶν μου (Ζωῆς καὶ Τζένης) εἰς τὸ ἄλ-
σος τοῦ Λόρδου Lee, ἐν ᾧ φύονται οὐρανομήκεις ὄρυς, καὶ περιφέ-
ρονται ἀγέλαι ἐλάφων. Ὑπάρχει δ' ἡ παράδοσις ὅτι ὁ πρῶτος
Λόρδος Lee, ἵνα κληρονομήσῃ τὴν γῆν ταύτην, ἔσχισε καὶ ἀφῆ-
ρεσε φύλλα τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων, καὶ ἐφόνευσε κατ' ἀρχὰς
τέσσαρας, ἔπειτα δὲ τριάκοντα ἀνθρώπους πρὸς ἀπόκρυψιν τοῦ
κακουργήματος.

Τὴν δευτέραν 4 Σεπτεμβρίου μετὰ τῆς γυναικαδέλφης μου
Φελικίας ἀπῆλθον εἰς Ὁξωνίαν (Oxford), ἐφ' ἀμάξης, καὶ ἐκάθε-
σθημεν ἐπὶ τοῦ ὀρόφου αὐτῆς ἵνα βλέπωμεν τὰ πράσινα καὶ σύμφυτα
πεδία ἃ διηρχόμεθα. Οὕτως ἀφίχθημεν εἰς Bambery, γνωστὸν εἰς
ἐμὲ χωρίον ἐκ τοῦ παιδικοῦ ἄσματος ὃ ἔψαλλεν ἡ φιλτάτη μου
Καρολίνα εἰς ὅλα μας τὰ παιδιὰ ὅταν ἦσαν βρέφη, ἀπὸ τοῦ πρε-
σβυτάτου μέχρι τῶν τελευταίων, χρεεύουσα αὐτὰ εἰς τὰ γόνατά
της (Ride a cochorse to Bambery cross, to see an old
woman go on a white horse, with rings on her fingers
and bells on her toes; she shall have music wherever
she goes).

Ἐδῶ περὶ τὰς 12 ἐλάβομεν τὸν σιδηρόδρομον, καὶ διελθόντες
διὰ τῶν χωρίων Gibraltar καὶ Woodstock, ἐφθάσαμεν περὶ
τὴν 1 εἰς Ὁξωνίαν, κειμένην ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰσιδος (Isis). Μᾶς
ὑπεδέχθη δ' ὁ αἰδεσιμώτατος (Reverent) Θωμ. Chamberlain
οὗ ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος εἶχε βαθμηδὸν κατακτήσει μεγίστην ἐπιρ-
ροὴν ἐπὶ τοῦ ποιητικοῦ καὶ εὐφραντάστου πνεύματος τῆς γυναικα-
δέλφης μου. Οὕτως μᾶς κατόκησεν εἰς τὸ ἐπιστημότατον τῶν ἐν
Ὁξωνίᾳ Γυμνασίων (Colleges) τὸ τοῦ Christ Church εἰς ὃ
καὶ οὗτος ἀνῆκε, καὶ εἰς μὲν τὴν γυναικαδέλφην μου ἔδωκε τὸ
ἴδιον ἑαυτοῦ δωμάτιον, εἰς ἐμὲ δὲ τὸ συναδέλφου του τινὸς τοῦ
Rev. Rendolf ἀπουσιάζοντος τότε. Εἰς τὴν πόλιν, ἔχουσιν
καθ' ἃς ἔλαβον πληροφορίας παρὰ τοῦ κ. Chamberlain, μόνον
16 χιλιάδας κατοίκων, ὑπάρχουσι 18 γυμνάσια, ἐκ μεγάλων κληρο-
δοσιῶν ἰδρυθέντα, καὶ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένα, καὶ προσέτι 4 αἵθου-

σαι (Halls), οὖσαι ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευσεως καταστήματα, καὶ ἄλλα σχολεῖα, ἐν ὅλοις 40, ἐν οἷς διδάσκονται 3000 μαθηταί. Ἐν ταῖς γυμνασίαις οἰκοῦσι καὶ διατηροῦνται 350 ἐταῖροι (fellows), ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν μᾶλλον εὐδοκιμησάντων μαθητῶν ἢ ὑποτρόφων (scholars), καὶ δικαιούμενοι νὰ διαιτῶνται ἐν τοῖς καταστήμασι, μέχρις οὗ οἱ μὲν κληρικοὶ λάβωσι διορισμὸν ἐφημερίου, οἱ δὲ λοιποὶ νυμφευθῶσιν, ἅρα ἐφ' ὅρου ζωῆς οἱ μένοντες ἄγαμοι. Καὶ ἄλλοι μὲν αὐτῶν ἐπιδίδονται εἰς συγγραφάς, ἄλλοι δ' εἰς τὴν διδασκαλίαν, λαμβάνοντες ἕκαστος παρ' ἑαυτῷ, ὑπὸ τὸν τίτλον ἐπιμελητοῦ (tutor), ἀριθμὸν τινα παίδων, καὶ διδάσκοντες αὐτοῖς ἰδιωτικῶς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα (arts), ἐν οἷς περιέχονται καὶ τὰ φιλολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά. Ὁ τρία ἔτη οὕτω διδαχθεὶς γίνεται master of arts, καὶ μετ' ἄλλους τινὰς μῆνας τελειοδίδακτος (bachelor), καὶ τέλος διδάκτωρ (doctor). Ὑπάρχει δὲ ὑπὲρ τὰ Γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμιον ἐνταῦθα, εἰς ὃ ἐξετάζονται οἱ θέλοντες νὰ λάβωσι πανεπιστημιακοὺς βαθμοὺς, ὅπερ ὁμῶς δύνανται καὶ ἐν Καντερβουρίᾳ, ἐν Δουβλίνῳ, καὶ ἀπὸ τινος καὶ ἐν Ἐδιμβούργῳ, Γλασκόβῃ, Δυρχάμῃ κτλ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχε τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο μόνον 4 καθηγητάς· ἄλλὰ διὰ κληροδοτημάτων εἶχεν αὐξήσει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδρῶν εἰς 33 ὅτε τὸ ἐπεσκέφθην, ἔχον 4 σχολάς, ἥτοι 1^{ον} τὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν, 2^{ον} τὴν τῆς Θεολογίας, 3^{ον} τὴν τῆς Νομικῆς, 4^{ον} τὴν τῆς ἱατρικῆς. Ἡ πρώτη εἶχε 16 ἐδρας κατεχομένας ὑπὸ τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων (readers) καθηγητῶν, ἥτοι τῶν Ἑλληνικῶν, — τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας, — τῆς γεωμετρίας, — τῆς ἀστρονομίας, — τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, — τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, — τῆς μουσικῆς, — τῆς γεωπονικῆς οἰκονομίας, — τῆς ποιήσεως, — τῆς νέας ἱστορίας καὶ νέων γλωσσῶν, — τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς, — τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης, — τῆς ἀραβικῆς, — τῆς πειραματικῆς φιλοσοφίας, — τῆς γεωλογίας καὶ ὀρυκτολογίας, — τῆς λογικῆς. Ἡ Θεολογικὴ σχολὴ διδάσκει, ἢ καὶν ἐδίδασκε τότε Θεολογίαν, — ἐβραϊκὴν γλῶσσαν (καὶ καθηγητῆς αὐτῆς ἦν τότε ὁ περίφημος Dr Pusey), —

ποιμαντικήν. Ἡ δὲ νομική: πολιτικὴν οἰκονομίαν, — πολιτικὸν νόμον, — πολιτικὴν οἰκονομίαν. Ἡ ἱατρικὴ τέλος: Γενικὴν ἱατρικήν, — Ἀνατομίαν, — Βοτανικήν, — Κλινικήν, — Χημείαν, — ἱατρικὴν πράξιν. Ἀλλ' ὀλίγοι ἐπεσκέπτοντο τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπροτιμᾶτο, τότε καὶ, ἢ διὰ τῆς πείρας ἐκμάθησις τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν.

Τὸ γυμνάσιον Christ Church ἦν τὸ μέγιστον πάντων, περιλαμβάνον μόνον αὐτὸ 100 ἐταίρους. Μέγιστον τετράγωνον οἰκοδόμημα περικλείει εὐρύχωρον χλοερὰν αὐλὴν μετὰ δεξαμενῆς. Τὴν μίαν πλευρὰν κατέχει ἀπέραντος αἴθουσα (ἡ Aula, Halle) ἔχουσα ὀρυκτὴν τὴν ὀροφήν, καὶ εἰς τοὺς τοίχους ἡρτημένας τῶν διαπρεψάντων ποτὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων μαθητῶν τὰς εἰκόνας, ἐν αἷς εἶδομεν τὴν τοῦ Γ. Κάνιγγος. Χρησιμεύει δὲ ἡ αἴθουσα εἰς κοινὸν ἐστιατόριον τῶν ἐταίρων, τῶν μαθητῶν τοῦ διευθυντοῦ, καὶ ἐνὸς τῶν 8 ὑποδιευθυντῶν (canons), οἵτινες κατὰ 1 $\frac{1}{2}$ μῆνα διαδέχονται ἀλλήλους. Εἰς τὴν αὐτὴν πτέρυγα ἦν καὶ ἡ ἐμὴ κατοικία καὶ παρ' αὐτὴν ἡ τοῦ Dr Pusey. Εἰς τὰς ἄλλας δὲ πλευράς ἦσαν ἡ Ἐκκλησία, ἡ Βιβλιοθήκη καὶ αἱ κατοικίαι. Dean δὲ ἦ διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου ἦν τότε ὁ περίφημος Ἑλληνιστὴς Gaisford.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου ἐπεσκέφθην προσέτι καὶ τὴν Βιβλιοθήκην Redcliff, στρογγύλον οἰκοδόμημα, περιέχον ἰδίως βιβλία φυσιογραφικὰ καὶ δείγματα τῶν παντοίων λίθων τῆς Ἰταλίας, τὴν δ' ἐσπέραν παρευρέθην εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς ἐκκλησίας Sr Thomas, κατὰ τὴν ἐνορίαν τοῦ κ. Chamberlain, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸ δόγμα τὸ ἀποκλίνον πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, τὸ τοῦλάχιστον καὶ ἐξωτερικὴν λατρείαν παραδεχόμενον. Τοῦ δόγματος τούτου ἀπόστολος ἦν ὁ Pusey. Παρατήρησα δ' ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ἐκεῖ ἐγίνετο ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐκκλησίαις ἡ τῶν προφητειῶν, ἡ δὲ ψαλμωδία, καθ' ἣν τότε καὶ μοι ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, ὡς ἂν ἐφώναζον εἶα μάλα, προσέτι δὲ ὁσάκις ἐπροφέρετο ἡ λέξις Χριστός, πάντες ἐκλινον τὰς κεφαλὰς βαθείως, ὁσάκις ὁμῶς ἡ λέξις Θεός, οὐδεὶς.

Ἐξερχόμενοι δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀπηντήσαμεν τὰς ἀδελφὰς τοῦ ἐλέους, ὧν νεωστὶ τότε εἶχε συστηθῇ τὸ σωματεῖον, ἐδρεῦον ἐν Λεμιγκτῶνι εἰς μοναστήριον ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Chamberlain μετ' ἄλλου τινός. Ἀπετέλουν δὲ τότε τὴν ἀδελφότητα αὐτῶν ἡ θεία καὶ ἡ ἐξαδέλφη τοῦ Chamberlain, μία ἀδελφή ἡ ἐξαδέλφη τοῦ ἄλλου κυρίου, οὗ μοι εἶχε δοθῇ τὸ δωμάτιον, καὶ ἡ Κ^a Fraser, ἐξαδέλφη τῆς γυναικαδέλφης μου. Αἱ κυρίαι αὗται καθῆκον εἶχον νὰ προσεύχωνται ἐπτάκις τῆς ἡμέρας, νὰ προσέρχωνται οἷς τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ἐπίλοιπόν των καιρὸν νὰ διδάσκωσιν εἰς 5 οἰκότροφα κοράσια καὶ ἄλλα ἔξωθεν ἐρχόμενα. Ἡ εὐσέβεια αὐτῶν ἦν οὐχὶ ἐλάσσων, ἀλλὰ κοινωφελεστέρα τῆς τοῦ ἱερέως ἐκείνου, ὅστις, καθ' ἃ μοι διηγήθησαν, δύο ἔτη πρὶν τότε πιστεύων ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ χρόνοι καὶ ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς δευτέρας παρουσίας, ἐμίσθωσεν ἐν Λονδίῳ οἰκίαν διὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον.

Καὶ ἄλλαχοῦ δὲ τῆς Ἀγγλίας ιδρύθησαν ὅμοια καὶ μεγαλύντερα μοναστήρια.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπορεύθη καὶ εἰς τὸ λεγόμενον θέατρον, ἥτοι τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ὅπου κατ' Ἰούνιον δίδονται οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ βαθμοὶ εἰς τοὺς σπουδάζσαντας καὶ εἰς ἐπιστήμους ξένους. Κοσμεῖται δ' αὐτὴ διὰ τῶν εἰκόνων τοῦ Γεωργίου Δ' καὶ προσέτι τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἐπισκεφθέντων ἀμφοτέρων τὴν Ὀξωνίαν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ. Μετέβην δὲ καὶ παρὰ τῷ ὑποβιβλιοθηκαρίῳ τῆς Βοδλεϊανῆς βιβλιοθήκης κ. Raye, καὶ εἶτα ἦλθε παρ' ἡμῖν ὁ τὰς Ἀθήνας ἄλλοτε ἐπισκεφθεὶς κ. Barker, ἀνεψιὸς τοῦ Pusey.

Τὴν δὲ τρίτην (5 τοῦ μηνός) εἰς τὰς 8 τὸ πρωὶ ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ κ. Barker εἰς τὴν μητρόπολιν, ὅπου τὴν συνῆλθον τῶν πιστῶν δὲν εὗρον μεγάλην, διότι συνέκειτο ἐξ ἐνὸς σπουδαστοῦ, δύο ἱερέων (canons), ὧν ὁ εἷς ἦν ὁ Pusey, καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ καὶ δύο ἄλλων γυναικῶν. Ὁ αἵρεσιάρχης ἦν μέσης ἡλικίας, ξανθὸς καὶ οὐχὶ γλυκὺς τὴν φυσιογνωμίαν. Κατήρτισε δὲ τὴν αἵρεσιν

μετ' ἄλλων οὖω, τῶν ἀδελφῶν Newman, Ὁξωνίων, ὡς ἦν καὶ αὐτός, ἀλλ' ἔμεινε μόνος κεφαλὴ αὐτῆς, διότι ὁ μὲν εἰς Newman προέβη μέχρι τοῦ καθολικισμοῦ, ἐνθουσιώδης αὐτοῦ ὑπέρμαχος γινόμενος, ὁ δ' ἄλλος ἰδίαν ἐπρέσβευσεν αἵρεσιν, ἀποσπασθεὶς τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐν Μαγχεστρίᾳ οἰκῶν.

Μὲ ὠδήγησε δὲ ἔπειτα ὁ κ. Barker εἰς τὴν Βοδλεϊανὴν βιβλιοθήκην, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ μᾶς συνοδεύσῃ καὶ ἡ νέα Κυρία Pusey, ἀλλ' ἐκωλήθη νὰ ἔλθῃ. Μεγάλως δ' εἴλκυσαν ἐν αὐτῇ τὴν περιέργειάν μου τὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν πεντήκοντα ἦσαν ἐκ τῶν κλαπέντων ἢ ἀρπαγέντων ὑπὸ τοῦ Clarke ἀπὸ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐν ἄλλοις τὸ λαμπρὸν τοῦ Πλάτωνος, διὰ κεφαλαίων γραφὲν κατὰ τὴν 9ην ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ Λέοντος, καὶ τὸ τοῦ Εὐκλείδου, τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Κατέβην δὲ καὶ εἰς τὸ ἄσθημον καὶ πενιχρὸν ὑπόγειον, ὅπου διατηροῦνται τ' Ἀρουνδέλια μάρμαρα, ἀλλ' ἐπεφυλάχθην νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτὸ τὴν ἐπαύριον μᾶλλον ἐμπεριστατωμένως.

Τὸ γυμνάσιον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου (St John), ὃ περιῆλθον ἔπειτα, ἔχει 50 ἐταίρους, οἵτινες ἐκ τῶν εὐδοκιμωτέρων μαθητῶν ἐνὸς τῶν κατωτέρων σχολείων τοῦ Λονδίνου λαμβανόμενοι, εἰσέρχονται τὸ πρῶτον ὡς μαθητευόμενοι· ὅτε δὲ προβιβασθῶσιν εἰς ἐταίρους, δέκα μόνον εἰσὶν ἔνοικοι, καὶ ἐξ αὐτῶν τρεῖς μόνον εἰσὶ διδάσκαλοι. Τὸ εἰσόδημα ἐκάστου ἐστὶν 70-75 λιρῶν ἑτησίως, διότι, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς γυμνασίοις, ἐστὶν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐκ κληροδοτημάτων προερχομένην περιουσίαν τοῦ καταστήματος, καὶ τὴν κατὰ τὴν εὐφορίαν καὶ τὰς τιμὰς τοῦ ἔτους αὐξομείωσιν αὐτῆς. Οὕτως ἕκαστος ἐταῖρος τοῦ γυμνασίου τῆς Μαγδαληνῆς ἔχει περίπου ἀνὰ 200 λίρας ἑτησίως, ἕκαστος δὲ τοῦ Christ Church ἀνὰ 60. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ γυμνασίου τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου περιέχει ἰδίως περίεργα λατινικὰ χειρόγραφα, καὶ εἰς αὐτὴν διατηροῦνται ἱστορικά τινα κειμήλια, οἷον εἰκὼν Καρόλου τοῦ Α' ἧς ἐκάστη γραμμὴ τοῦ προσώπου ἦν στίχος τοῦ Ψαλτηρίου ἢ εὐχή τις, ἀλλ' ἤδη ἐστὶ σχεδὸν ἐξειλημμένη· προσέτι τὸ κάλυμμα

τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντερβουργίας, τοῦ φονευθέντος ὑπὸ Κρομβέλου. Ὑπῆρχε δὲ καὶ τις πρόληψις ἀρχαία παρομαρτοῦσα εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην, ὅτι εἰς ἐταῖρος εἶδε ποτὲ τὴν νύκτα τὰ φύλλα ἐνὸς βιβλίου αὐτομάτως στρεφόμενα, καὶ τὸ αὐτὸ διίσχυρίζετο ὅτι εἶδε καὶ τις τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ διατριβόντων ἐταίρων ὅτε τὸ ἐπεσκέφθην ἐγώ. Δὲν ἤξεύρω ἂν εἰς ὁμοίαν εὐπιστίαν πρέπει ν' ἀποδώσω ἄλλην τινὰ διήγησιν ἣν ἐνταῦθα μοὶ ἀφηγήθησαν ὡς ἐξιστοροῦσαν ἀληθὲς συμβάν· ὅτι νέα τις ἐπισκεφθεῖσα φίλην οἰκογένειαν εἰς τὴν ἐπαυλὶν τῆς, ἠρώτησεν ἐπὶ τοῦ γεύματος τίς ἦν ὁ τυμπανισμὸς ὃν ἤκουσε διερχομένη τὸ δάσος. Τοῦτο δ' ἐπέφερε κατήφειαν εἰς τοὺς οἰκοδεσπότας, διότι πρὸ αἰώνων εἶχε δολοφονηθῇ τυμπανιστῆς τις ἐν τῷ δάσει ἐκείνῳ, καὶ ἐπιστεύετο ὅτι αὐτὸς ἠκούετο ἔκτοτε τυμπανίζων ὡςάκις ἔμελλεν ν' ἀποθάνῃ μέλος τι τῆς οἰκογενείας. Τῷ ὄντι δὲ μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ἀπεδίωσεν ἡ οἰκοδέσποινα.

Τὸ γυμνάσιον τῆς Μαγδαληνῆς ἔχει ὠραίαν γοτθικὴν ἐκκλησίαν, μετὰ πολυχρόων παραθύρων, καταγλύφων στασιδίων, καὶ μεγίστου κήπου καὶ παραδείσου.

Τὴν δ' ἐσπέραν, προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Κας Bradhow, εἰς τὸ τέϊον εὖρον μόνην τὴν οἰκογένειαν, ἥτοι αὐτὴν μετὰ τῆς μητρὸς τῆς, Lady Hereford, ἀπογόνων τοῦ Δουκὸς Sussex, καὶ μετὰ τοῦ συζύγου τῆς, ὅστις ἐν τούτοις ἐσπούδαζεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἵνα λάβῃ δίπλωμα νομικοῦ, καὶ μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ. Αἱ κυρίαι ἦσαν ἐξόχου ἀνατροφῆς, ὠμίλουν ἄριστα γαλλικὰ, καὶ μετὰ προσεκάλεσαν διὰ τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ πρόγευμα.

Τὴν τετάρτην λοιπὸν μετὰ μακρὸν περίπατον εἰς τὴν μεγάλην καὶ ὑπὸ δενδροστοιχιῶν ὠραίων ὀριζομένην πεδιάδα τοῦ γυμνασίου (Christ Church meadow), ἐπρογευματίσα παρὰ τῇ Κυρίᾳ Bradhow, καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἐκεῖ παρευρεθεὶς Κος Church μετὰ συνώδευσεν εἰς τὴν Βοδλεϊανήν, ὃ δὲ Διευθυντῆς αὐτῆς μοὶ ἔδωκε τὰς κλεῖδας τοῦ ὑπογείου μουσείου, ὅπου μόνος ἐγὼ κατακλεισθεὶς ἐπὶ ὥρας ἐξήτασα καὶ ἐμελέτησα τὰ ἐν αὐτῷ Ὁξώνια ἢ Ἀρουν-

λίαν μάρμαρα, περὶ ὧν ἰδοὺ τί ἔγραψα τότε εἰς τὰς σημειώσεις μου.

1) Τὸ Πάριον. 46 γραμμαὶ μένουν, λίαν ἐξηλειμμένοι. Περί-
του τετράγωνον.

2) Σμυρναίων ἐπὶ Σελεύκου. Chandler 26. Γραμμαὶ 103.
Επιγρ. δίστηλος.

3) Ἱερόπτυνα. 82 Γραμμαί. Chandl. 27.

4) Ἐπιγραφή δίστηλος, πλατεῖα, λίαν ἐξηλειμμένη καὶ δυσανά-
γνωστος. Ἐπὶ Πτολεμαίου.

5) Τρίστηλος, πλατεῖα, κύρια ὀνόματα.

6) Γυμναστική (ἐπίγραφος).

7) Τιμαὶ εἰς Στράτωνα, Βασιλέα Σιδωνίων. Ὅλ. περίπου 100.

8) Τετράγωνος, μελανή. Μικρὰ γράμματα, 12 γραμμαί. Ὑπο-
πτεύω Μεγαρική.

9) 22 Ἑλληνοῤῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

10) Ψήφισμα καλῶς διατετηρημένον, ἀλλ' ἐπιμελανωμένον,
καὶ ἐῤῥιμμένον εἰς γωνίαν ὅπου δυσχερὴς ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ.

11) Πεντελήσιος λίθος ἐκατέρωθεν γεγραμμένος μικροῖς γράμ-
μασιν (Ἱεροποιοί).

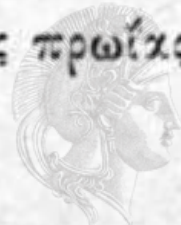
12) Τινὰ μικρὰ ἐπιτύμβια.

13) Τινὲς (περὶ τὰς 90) Λατινικαί.

14) Ἀσσημά τινα γλυπτικὰ τεμάχια ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Τοῦ βιβλίου μου, (Α' τόμου τῶν Antiquités Helléniques)
ἐπρόσφερα μετὰ ταῦτα ἐν ἀντίτυπον εἰς τὴν Βοδλεϊανὴν βιβλιο-
θήκην, γράψας τῷ κ. Ray καὶ ἄλλο εἰς τὸν κ. Gaisford, γρά-
ψας καὶ πρὸς αὐτόν.

Ἐπεσκέφθην δὲ τέλος καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Christ Church,
περιέχουσιν ἀξιολόγους εἰκόνας Ἰσπανῶν ζωγράφων καὶ Ἰταλῶν,
ιδίως τῶν ἀρχαιοτέρων, ὡς τοῦ Giotto, πολλὴν ἔχουσιν ὁμοιό-
τητα μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ μετὰ τοῦτο ἀπῆλ-
θον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἐπέστρεψα εἰς Λεμιγκτῶνα ὅπου
τὴν 10/22 Σεπτεμβρίου ἡμέραν Κυριακὴν 7ην ὥραν τῆς πρωίας ἡ
Καρολίνα ἔτεκεν υἱόν.

Τὴν δὲ πέμπτην $14/26$ Σεπτεμβρίου, συστάσεις λαβὼν παρὰ τοῦ ποτὲ ἐν Ἑλλάδι βιώσαντος Κου Parish, ἀπῆλθον μετὰ τῆς ἀνεψιάς μου Ζωῆς εἰς Birmingham, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς πόλεως καὶ τῶν βιομηχανικῶν αὐτῆς καταστημάτων. Ὁ ὀρειχαλκουργὸς Martineau, εἰς ὃν κατ' ἀρχὰς ἀπευθύνθην, μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν ὀύναμαι νὰ ἰδῶ τὰ καθέκαστα τῆς κατεργασίας, διότι ταῦτα εἰσὶν ἀπόρρητα· ἀλλ' ὅτε τὸν διεβεβαίωσα ὅτι ἐγὼ βιομήχανος καὶ ἐπομένως ἀντίζηλος αὐτοῦ δὲν ἤμην, τότε, πεισθεὶς, μοὶ ἔδωκε σύστασιν πρὸς διαφόρους ἐργοστασιάρχας, καὶ οὕτω περιήλθομεν τὸ ὑελουργεῖον τοῦ Rice Harris, ὅπου εἶδομεν τὴν ἐξεργασίαν τῆς πρώτης ὕλης. Ἀμμος ἐκ τῆς νήσου White πλύνεται, καὶ ὀπτουμένη ἐφ' ὑποκαύστου, λαμβάνει χρῶμα ὑποκίτρινον. Εἶτα δὲ ἐνουμένη μετὰ κάλλιος (κόνεως λευκῆς) καὶ silex (κόνεως ἐρυθρᾶς), ῥίπτεται εἰς ὑπερμεγέθη κάμινον, ὅπου μεταβάλλεται εἰς φλογερὸν ὑγρόν, τῆς συστάσεως μέλιτος. Ἐξ αὐτοῦ ὁ ἐργάτης λαμβάνων εἰς τὸ ἄκρον μακροῦ σιδηροῦ σωλῆνος, τὸ φυσᾷ στρέφων τὸν σωλῆνα οὕτως ἐπιδεξίως, ὥστε ἡ φουαλὶς γίνεται ἰσοπαχὺς πανταχοῦ. Εἶτα δέ, διὰ τῆς προσαρμογῆς σιδηροῦ κανόνος ἢ ἄλλου τινὸς ἐργαλείου, δίδεται αὐτῇ κοπτομένη διὰ ψαλλίδος, καὶ προσκολλημένων τῶν ἀναγκαίων μερῶν, τὸ κατάλληλον σχῆμα, μεθ' ὃ ψυχραίνεται μεταβιβαζομένου βαθμηδὸν εἰς ἀτμοσφαίρας κατωτέρας θερμότητος, διότι, ἂν διὰ μιᾶς ψυχρανθῇ, θραύεται. Τούτου ἔλαβον ἀστείαν πεῖραν ἐκεῖ, ὅτε ὁ διευθυντὴς μετὰ προσποιητῆς φιλοφροσύνης μοὶ προσέφερεν εἰς ἐνθύμημα ὠραῖον ποτῆριον ἅμα κατασκευασθέν, ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἔβλεπον χαίρων πλησίον μου ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐνθα ἔμενεν ἵνα ψυχρανθῇ, αἴφνης ἐρράγῃ εἰς θρύμματα, προκαλέσαν ἐμοῦ μὲν τὴν θλίψιν, ἀλλὰ τοῦ διευθυντοῦ τὴν ἰλαρότητα, διότι ἐπίτηδες μοὶ τὸ εἶχε δώσει ἅμα τὸ εἶχε κατ' εὐθεΐαν ἐξαγάγει ἐκ τοῦ κλιβάνου. Ἐκαστον δὲ κατ' ἀστάσημα ἔχει καὶ τὴν αἴθουσαν τῆς ἐκθέσεώς του (showroom), ἐνθα διατηροῦνται δείγματα τῶν ἀρίστων αὐτοῦ προϊόντων καὶ ἐν τῇ τοῦ καταστήματος πολλὰ εἶδομεν σκεύη πολύχρσα καὶ ἄλλα δι-

ανθῇ· ἀλλὰ μοὶ ἐρρέθη ὅτι τοιαῦτα πλέον δὲν κατεσκευάζοντο, τοῦλάχιστον εἰς τοῦτο τὸ ἐργαστάσιον.

Εἰς ἄλλο δὲ ὑελουργεῖον, τὸ τοῦ κ. Oster εἶδον τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ ὕελος, πρὸς στίλπνωσιν, τροχίζεται εἰς τροχοὺς σιδηροῦς πρῶτον, εἶτα λιθίνους, μετὰ ταῦτα μολυβδίνους καὶ τέλος ξυλίνους. Τὰ δὲ διάφορα κοσμήματα ἐνεργάζονται ἄλλοι τροχοί, ὁξεῖαν ἔχοντες τὴν περιφέρειαν, καὶ εἰς διάφορα βάθη χωροῦντες. Θαμβὸς δὲ ἵνα γείνη ὁ ὕελος, τροχίζεται ἐντὸς ἄμμου. Ἄλλα δ' ἔργα, οἷον ἀγαλμάτια, χύνονται πρῶτον εἰς τύπον, καὶ ἔπειτα περατοῦνται διὰ τῆς χειρός. Εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐκθέσεως εἶδον ἐν τούτῳ τῷ καταστήματι δύο πολυτελεστάτας καὶ μεγίστας λυχνίας, δένδρα παριστώσας καὶ παραγγελθείσας ὑπὸ τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἄλλας ὠρισμένας διὰ τὸν πρέσβυν τῆς Ἰνδικῆς Ναπωλίας.

Μετέβημεν ἔπειτα εἰς τοῦ κ. Elkington τὸ γαλβανοπλαστεῖον (electroplate) ὅπου εἰς μεγάλους λέβητας, περιέχοντας νιτρικὸν ὀξύ, καὶ ἐμβαπτομένην μίαν πλάκα ζίγκου, μεταξὺ δύο πλακῶν χαλκῶν, κρεμάται λεπτοτάτη λεπίς χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, καὶ τότε πᾶν μετάλλινον ἀντικείμενον βαπτιζόμενον εἰς τὸ μίγμα τοῦτο ἐπιχρυσοῦται ἢ ἐπαργυροῦται ἐν ἀκαρεῖ, ὡς συνέβη εἰς τὴν ἀργυρᾶν ἄλυσον τοῦ ὠρολογίου μου, ἣν φιλοφρόνως, καὶ ἵνα εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειάν μου, ἐθύθισεν ὁ διευθυντῆς εἰς τὸ ὑγρὸν, καὶ μοὶ τὴν ἀπέδωκε χρυσήν. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ κατάστημα καὶ τορρεύονται μετάλλινα ἀγγεῖα, ἰδίως δὲ κρούσεως.

Τέλος ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸ ναστοχαρτουργεῖον τοῦ Gennings and Bellidge δυστυχῶς σχολάζον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ εἶδομεν μόνον τὴν ἐκθεσιν τῶν ὠραίων τοῦ προϊόντων.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁδηγήσας εἰς τὸν σιδηρόδρομον τὴν Ζωήν, ἀπερχομένην πρὸς συγγενεῖς εἰς Leechfield, ἐπέστρεψα ἐγὼ εἰς Λεμιγκτῶνα· καὶ τὴν ἐπαύριον, ἀφ' οὗ παρευρέθην εἰς τὴν πανηγυρικὴν γεφύρωσιν εὐρείας ὁδοῦ τῆς πόλεως, ὑπὲρ ἣν, εἰς ἱκανὸν ὕψος, ἔμελλε νὰ διέρχηται ὁ σιδηρόδρο-

μος, ἐπεσκέφθην αὖθις, ἵνα τὸν εὐχαριστήσω διὰ τὴν σύστασίν του, τὸν κ. Parish, ὅστις μοὶ ὑπεσχέθη βιβλίον ὃ συνέγραψε περὶ τῆς Ἑλληνικῆς διπλωματίας, εἰπὼν μοι ὅτι ἀγωνίζεται πρὸ τριάκοντα ἐτῶν πῶς νὰ ἐνώσῃ τὸν Μωαμεθανισμόν μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου θὰ μοὶ δώσῃ ὁδηγίαν περὶ τῆς διαγωγῆς ἣν πρέπει νὰ τηρήσῃ ὁ βασιλεὺς Ὁθων.

Ἐπὶ μακροῦ δὲ περιπάτου μετὰ τοῦ κ. Σκὴν εἰς τὸ 3 μίλια ἀπέχον ὠραῖον χωρίδιον Tetchbrook, μοὶ διηγήθη ὁ πενθερός μου τὰ κατὰ τὸν γαμβρόν του, ἄνδρα τῆς ἀδελφῆς του, Λόρδον Glangery, ὅστις διάδοχος τῶν ποτὲ *Κυρίων τῶν νήσων* (Lords of the Isles), ἀφ' ὧν ἀφήρесе τὴν κυριαρχίαν Ἰάκωβος ὁ Δ' τῆς Σκωτίας, ἀνὴρ δὲ τὸν χαρακτῆρα ὀρμητικὸς καὶ ὀξύθυμος, ὅτε ποτέ τις, τὴν κληρονομίαν ἐκείνην ἀντιποιοῦμενος καὶ αὐτός, ἐξέδωκε περὶ τούτου διατριβήν, τότε ὁ Glangery, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνήσας, ἔγραψεν ἀπάντησιν βίαιοτάτην καὶ λίαν προσβλητικὴν, ἣν τὸ πρῶτ' ἀνέγνω τῷ κ. Σκὴν, ἐρωτήσας τὴν γνώμην του.

Ἡ κρίσις ὅμως τοῦ νοήμονος πενθεροῦ μου ἦν νὰ τὴν ῥίψῃ εἰς τὸ πῦρ, καὶ ὁ κ. Glangery ἀμέσως τὴν ἔρριψε, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔγραψεν ὁ κ. Σκὴν μετριοπαθεστέραν, δι' ἧς ἡ ἔρις ἔληξεν. Ἦν δὲ τραγικὸν τὸ τέλος τοῦ Λ. Γλαγγέρη. Θελήσας νὰ ἐπισκεφθῇ ποτὲ δι' ἀτμοπλοίου μετὰ τῶν δύο του θυγατέρων τὸν κ. Σκὴν εἰς τὴν ἐξοχὴν του, προσώκειλεν εἰς προβλήτα βράχον καὶ ὀρεσίβιος Σκῶτος, λαβὼν εἰς τὴν ῥάχιν του, ἔσωσε τὴν μίαν τῶν θυγατέρων, τὴν δ' ἄλλην φέρων ὁ κ. Glangery ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ αὐτός, ἐκτύπησε τὴν κεφαλὴν εἰς λίθον, καὶ ἀφ' οὗ ἀπέθεσε τὸ ἀγαπητόν του φορτίον εἰς τὴν ὄχθην, μετὰ μίαν ὥραν ἐξέπνευσε. Τὸν ἐνεταφίασαν δὲ μεγαλοπρεπῶς διὰ νυκτὸς κατὰ τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν ἔθιμα οἱ ὀρεινοί, ὡς ἓνα τῶν ἡγεμόνων των, καὶ ὡς μοὶ ἔλεγεν ὁ κ. Σκὴν, ἀπαράμιλλον ἦν τὴν νύκτα ἐκείνην τὸ θέαμα τῆς λαμπρᾶς εἰς τὸ φῶς τῶν λαμπάδων διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ.

Ἀδελφὸς δὲ τοῦ κ. Glangery ἦν ὁ στρατηγὸς Macdonald,

ὅστις διώκει ὀχύρωμα ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Βατερλώ, καὶ εἰς ὃν ὁ Λόρδος Βέλλιγκτον ἔπεμψε τὸ ἀφιέρωμα 500 λιρῶν, τὸ ὑπό τινος προσδιορισθὲν δι' ὃν ἤθελε κριθῇ ὡς ὁ ἀνδρειότερον πολεμήσας εἰς αὐτὴν τὴν μάχην, ὁ δὲ κ. Macdonald ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ὁ διανεμηθῇ μεθ' ἐνὸς λοχίου, ὅστις ἐπολέμει πλησίον του.

Τῇ 21 Σεπτεμβρίου μετέβην μετὰ τῆς γυναικαδέλφης μου Βασιλίσσης καὶ τοῦ Κλέωνος εἰς Guyscliff, ὅπου καθ' ὁδὸν μᾶς προῦπήντησεν ἡ Miss Persy, νέα χαριεστάτη τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν ὁμοιάζουσα, καὶ πολυμαθής, ἐκδοῦσα ἤδη μετάφρασιν γερμανικοῦ μυθιστορήματος, καὶ ἀσχολουμένη εἰς ἄλλην μετάφρασιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Σικελικοῦ Ἑσπερινοῦ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ. Αὕτῃ μᾶς ὠδήγησεν εἰς ὑπόγειον εἰς βράχου πλευρὰν ἀνοιγόμενον, ἐνθα ἐκ οὐω ὀπῶν μεγάλου ὀριζοντίου λίθου ἀναβλύζει καθαρὸν καὶ ψυχρότατον ὕδωρ. Μᾶς διηγήθη ὁ ὅτι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, Guy, ὁ κύριος τοῦ Warwick, ἀφ' οὗ, φονεύσας δράκοντας καὶ ἄλλα μεγαλουργήσας, ἀπῆλθεν εἰς Παλαιστίνην, καὶ μετὰ ἔτη πολλὰ ἐπέστρεψε ἐρημίτης, κατεκλείσθη εἰς τὸ ὑπόγειον σπήλαιον, οὐ μακρὰν τοῦ οἴκου του, καὶ ἔζη ἄγνωστος ἐξ ἐλεῶν τῆς ἀγνοῦσης αὐτὸν συζύγου του, καὶ ἤτις τὸν ἀνεγνώρισε μόνον ἐπὶ τοῦ θανάτου του, καὶ ἔκτισε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς οἴκους ἐπὶ τοῦ ἔτι σωζομένου σπηλαίου. Τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ ἐστὶ μικρόν, περιέχει δὲ ἀρχαιοτάτην ἐπιγραφὴν, ἣν οὐδεὶς ἐξήγησεν, ἤτις ὁ ἀνεγνώρισθη ὡς Σαξωνικὴ. Γνωστὸν δ' ἐστὶν ὅτι ἡ ἐκκλησία, ὡς νῦν ἔχει, ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Ε'.

Διὰ λαμπρῶν δενδροστοιχιῶν παρὰ τὸν Avon προσήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἣτις μετέχει ἀρχιτεκτονικῆς πάντων τῶν αἰώνων, καὶ κοσμεῖται πολυτελέστατα. Ἐκεῖ δὲ παρουσιάσθη εἰς τὸν Κον καὶ τὴν Καν Persy, τὸν μὲν ἑγγονον τοῦ Δουκὸς τῆς Νορθουμβερλάνδης, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ, περίεργον ἔχουσιν τὴν καταγωγὴν. Ὁ πάππος αὐτῆς, κ. Greathead, εἶχεν υἱὸν μονογενῆ, ὅστις ἐλευθεριωτάτην λαβὼν ἀνατροφὴν, ἐξεῖχε καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν, καὶ ἅπαξ μόνον ἐμακρύνθη τῆς πατρικῆς οἰκίας, ἵνα ἐπισκεφθῇ

τάς Βρυξέλλας καὶ τὰς ἐκεῖ πινακοθήκας. Παρέτεινεν ὅμως τὴν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ διαμονὴν του, καὶ πολλάκις μετακαλούμενος δὲν ἐπέστρεφε, μέχρις οὗ οἱ γονεῖς του, μαθόντες ὅτι ἡσθένει βαρέως, ἔσπευσαν πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπρόφθασαν, εἶχεν ἀποβιώσει. Ἀπηλπισμένοι ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιστρέψωσιν ὅτε εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Βρυξελλῶν ἀπῆντησαν κατὰ τύχην νέαν γυναῖκα φέρουσιν εἰς τὰς ἀγκάλας κοράσιον, καὶ εἰς τοῦτο ἐνόμισαν ὅτι εἶδον αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ υἱοῦ των. Ἐρευνήσαντες δ' ἀνεκάλυψαν ὅτι τῷ ὄντι σύζυγός του ἦν ἡ νέα γυνή, καὶ τὸ κοράσιον ἐκείνου θυγάτριον, δι' ὃ παρέλαβον αὐτὸ μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸ ἀνέθρεψαν. Αὕτη ἐστὶν ἡ *Ka Persy*. Πᾶσα δ' ἡ οἰκία ἐστὶν ἀνάπλεως ἔργων τοῦ δυστυχοῦς νεανίου, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀντίγραφον μεγάλης εἰκόνης τοῦ Κορρήγιου, ὃ εἰργάζετο ἐν Βρυξέλλαις, καὶ ἄλλη μεγίστη πρωτότυπος σύνθεσις, φρικτῶς ὡραία, παριστῶσα αὐτοχειριασθέντα, παρ' αὐτῷ καθημένην τὴν ἀπελπισίαν, καὶ στρατιώτας καὶ ἱππώτας εἰσορμῶντας καὶ τὸ θέαμα βλέποντας μετὰ φρίκης. Ἡ εἰκὼν αὕτη, δι' ἣν προξενεῖ ἐντύπωσιν, μένει πάντοτε κλειστὴ ὑπὸ ξύλινον παραπέτασμα, καὶ ἀνοίγεται μόλις ὅτε πρόκειται νὰ δειχθῇ. Ἀφ' οὗ δ' ἐνταῦθα ἐπρογεύθημεν, ἐπεστρέψαμεν εἰς Λεμιγκτῶνα, ὅπου τὸ ἐσπέρας ἔφερον τὸν Κλέωνα καὶ τὸν ἐξάδελφόν του *Grier-son* νὰ ἰδοῦν ἀστρονομικάς ἐκθέσεις καὶ *dissolving views*.

Τὴν 23 Σεπτεμβρίου (5 Ὀκτ.) ἀπῆλθον αὖθις εἰς μακρὸν περίπατον μετὰ τοῦ κ. Σκὴν εἰς *Asleton*, εἰς οὗ τὴν ἐκκλησίαν εἶδομεν ἐν τῇ περιοχῇ μεγίστην κέδρον, καὶ ὁ κ. Σκὴν μοι εἶπεν ὅτι 2 μίλια ἔξω τῆς Ὁξωνίας, παρ' ἐκκλησίαν τοῦ 16' αἰῶνος, ὑπάρχει κέδρος ὁμῆλιξ τῆς ἐκκλησίας καὶ διάμετρον ἔχουσα 30 ποδῶν! καὶ μοι διηγήθη ὅτι ὑπῆρχε τὸ πάλαι διάταξις νὰ φυτεύωνται τὰ δένδρα ταῦτα εἰς ὅλα τὰ νεκροταφεῖα, διότι ἐκ τῶν κλάδων αὐτῶν κατεσκευάζοντο τόξα.

Ἀνεξάντλητος δὲ πάντοτε εἰς διηγήσεις, ἐπὶ τῶν περιπάτων τούτων ὁ κ. Σκὴν πολλὰ μοι ἔλεγε καὶ περὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ πιστοῦ του φίλου, τοῦ Βαλτερσκώτου, ὅστις καὶ τὸ Β' ἄσμα τῆς *Λευ-*

κῆς Κυρίας (White Lady) ἀφιέρωσεν αὐτῷ τῷ κ. Σκὴν, καὶ ὀνομαστὶ μνημονεύει αὐτοῦ ἐν ἐνὶ τῶν πρώτων στίχων τοῦ ᾠσματος τούτου. Μοὶ διηγεῖτο ὅτι συνυπηρέτει εἰς τὸ αὐτὸ ἵππικὸν τάγμα τῆς ἐθνοφυλακῆς, ὁ μὲν Βαλτερσκῶτ ὡς καταλυματίας, ὁ δὲ κ. Σκὴν ὡς ἀξιωματικός. Καί ποτε, ὅτε ἐπὶ πορείας οἱ στρατιῶται εἶχον πεζεύσει, ὁ μυθιστοριογράφος, ἐφευρετικὸς πάντοτε, ἤρχισε νὰ τοῖς διηγεῖται ὅλως πλαστὴν ἱστορίαν, ὅτι ποτὲ ἐπὶ ἄλλης πορείας, ἐπελθούσης βροχῆς, ὁ κ. Σκὴν κατέβη τοῦ ἵππου του καὶ ἐχώθη δῆθεν πρὸς προφύλαξιν εἰς τὴν σκευφόρον ἄμαξαν, καὶ οὕτω πρὸς κοινὴν ἐκπληξιν μετεκομίσθη εἰς τὴν πόλιν. Ἡ δ' ἐπινόησις αὕτη τοσοῦτον θορυβώδη γέλωτα διήγειρε μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, ὥστε οἱ ἵπποι τρομάξαντες ἀφηνίασαν καὶ ὤρμησαν πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἐχρειάσθη, κατὰ διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ, ὁ σαλπιγκτῆς νὰ σαλπίσῃ τὸ ἀνακλητήριον ἵνα ἐπιστρέψωσιν. Ἄλλο παράδειγμα τῆς εὐχερείας μεθ' ἧς διεσκεύαζε διηγήματα μοὶ ἀνέφερεν ὅτι ἀπήντησάν ποτε ναύτην, γνώριμον τοῦ κ. Σκὴν, ὅστις τοῖς εἶπεν ὅτι εἰς πλοῦν εἰς τὸν πόλον τὸ πλοῖόν του εἶχε συντριβῆ μεταξὺ δύο πάγων, αὐτὸς δ' ὅτι ἐσώθη πλέων ἐπὶ πάγου ἔχοντας μόλις ἐπιφάνειαν τραπέζης μικρᾶς· τὴν δ' ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Βαλτερσκῶτ ἐν συναναστροφῇ διηγήθη περιεργότατον διήγημα καὶ λίαν ἐνδιαφέρον, ἐπὶ ταύτης τῆς βάσεως ὀλόκληρον στηριζόμενον. Τοσοῦτο δ' ἦν τὸ μνημονικόν του, ὥστε ἀκούσας ποτὲ ἀπαγγελλομένην τὴν « Ἐλεονώραν » τοῦ Βύργερ, κατώρθωσε νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ ἐκ στήθους ὀλόκληρον.

Τὴν Τρίτην 26 Σεπτεμβρίου (8 Ὀκτ.) ἐπεχείρησα εἰς τὰς 7 τὸ πρωὶ τελευταίαν ἐκδρομὴν ἐκ Λεμιγκτῶνος, τὴν εἰς Nunanton. Ἄλλ' ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ σιδηροδρομικοῦ φύλακος, μετὰ μίαν ὥραν ἔφθασα ἀλλαχοῦ, εἰς Rugby, ἐνθα 1 1/2 ὥραν ἠναγκάσθην νὰ περιμείνω. Μεθ' ἐτέραν δ' ὥραν διῆλθον δι' Atherstone, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ γραφικοῦ λόφου εἶδον μεγάλην ὡραίαν οἰκίαν, τὴν τοῦ ἐν Ἑλλάδι μακρὸν διατρίψαντος πλουσίου Bracebridge, καὶ ἐν τέταρτον περαιτέρω διῆλθον διὰ τῆς ἀρχαιοφανοῦς πόλεως Tam-

worth, ἣν ποικίλη φύσις περικοσμεῖ καὶ εἰς ἣν ὥκει ὁ Sir R. Peel. Περὶ τὰς 11 ἔφθασα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Lichfield, καὶ διὰ λεωφορείου ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν, μετέβην ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸ ἐν μίλιον μακρὰν κείμενον ἀγροκήπιον Abnolls τῆς Κας Griesley, ἥς ἡ ἐπίσκεψις ἦν ἐντὸς τοῦ ὁρομολογίου μου τῆς ἡμέρας. Δι' ἄλσων καὶ δενδρστοιχιῶν προσῆλθον εἰς τὴν εὐπρεπῆ οἰκίαν, κειμένην ἐπὶ κορυφῆς λόφου, καὶ ἐκεῖ μὲ ὑπεδέχθησαν ἡ οἰκοδέσποινα μετὰ τῆς θυγατρὸς της, καὶ τινος φίλης αὐτῆς μετὰ παιδαγωγοῦ. Εἶτα ὁ ἐπῆλθε καὶ ὁ οἰκοδεσπότης, ἱερεὺς, περίπου πεντηκοντούτης, εὖρωστος καὶ φαλακρός, συγγραφεὺς διαφόρων θρησκευτικῶν διηγημάτων, καί, ἐν ἄλλοις, τῆς «Πολιορκίας τοῦ Lichfield ὑπὸ Κρομουέλλου». Οὗτος, μετὰ τῶν κυριῶν, μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν παρὰ τῷ ποταμῷ κειμένην μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις θεωρεῖται ὡς μία τῶν ὠραιότατων τῆς Ἀγγλίας, ἔχει δὲ τὸν ῥυθμὸν γοτθικόν, μετὰ παραθύρων ποικιλοβαφῶν, καὶ πολλῶν κοσμημάτων μεταγενεστέρων, περιγεγλυμμένους δ' ἐπὶ τοῦ ἔξω τοίχου τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας.

Ἐκ Lich field δὲ μ' ἔφερεν ἡ οἰκογένεια διὰ σιδηροδρόμου εἰς τὸ μὴ εὐρεθὲν τὸ πρῶτ' Nuncanton, ὅπου περιελθόντες τὴν πόλιν ἐπρογεύθημεν, καὶ ἐκεῖθεν μεταβάντες εἰς Coventry ἐπεσκέφθημεν ἐν μέγα ταπητουργεῖον, καὶ εἶδον ἐν αὐτῷ ὅτι τὰς τῶν ἀρίστων χρωμάτων μετὰξας, ὡς καὶ τοὺς σχεδιαστάς τὸ κατὰστημα φέρει ἐκ Γαλλίας, ἀναγνωρίζον τῆς Γαλλικῆς φιλοκαλίας τὴν ὑπεροχήν. Περιελθόντες δὲ τὴν πόλιν, ἀρχαίαν καὶ ἱκανῶς μεγάλην, ἐπεσκέφθημεν καὶ τὴν εὐρεῖαν καὶ περικαλλῆ ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, S' Mary, τοῦ 17ου αἰῶνος, ἔχουσιν κωδωνοστάσιον ἐπίσημον διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν εὐρυθμίαν αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἀγοράν, εἰς τὴν στρογγύλην γωνίαν μιᾶς οἰκίας, εἶδομεν εἰς τὸν δεῦτερον ὄροφον τετράγωνον κοίλωμα μέλαν, ὡς παράθυρον ἀνοικτόν, καὶ ἐξ αὐτοῦ προεῖχεν ὁμοίωμα κεφαλῆς μελαίνης καὶ δυσειδοῦς. Ἐρωτήσας δ' ἔμαθον ὅτι ἡ κεφαλὴ ἐστὶν ἡ τοῦ Pipping Tom (κατασκοπεύοντος Θωμᾶ), περὶ οὗ ὑπάρχει ἡ παράδοσις, ὅτι ἠθέλησέ

ποτε τυραννικὸς δεσπότης τοῦ Κεβεντρῆ νὰ ἐπιβάλη ἑκτακτόν τινα φόρον εἰς τὴν πόλιν, κηρύξας ὅτι θὰ τὸν ἐχάριζε μόνον, ἂν ἡ πόλις ἔδιδε δέκα τῶν κατοίκων αὐτῆς νὰ κρεμασθῶσιν. Ἡ φιλάνθρωπος σύζυγός του Godeiva τὸν παρεκάλει ν' ἀποστῇ τῆς ὠμῆς ταύτης ἀποφάσεως, ἀλλ' ἀνένδοτος ἐκεῖνος ἀπεκρίθη ὅτι θὰ ἐνέδιδε μόνον ἂν ἡ Godeiva ἀπεφάσιζε νὰ περιέλθῃ πᾶσαν τὴν πόλιν γυμνή. Αὕτη δὲ μεθ' ἡρωϊκῆς αὐταπαρνήσεως συγκατετέθη εἰς τοῦτο, καὶ οἱ πολῖται, τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῆς μετὰ θαυμασμοῦ εὐλαβούμενοι, συνεννοήθησαν ἵνα πάντες κλείσωσι τὰ παράθυρά των, καὶ οὐδεὶς φανῇ εἰς αὐτά, ὃ καὶ θρησκευτικῶς ἐξετέλεσαν· μόνος δὲ ὁ Tom, ὑπὸ ποταπῆς περιεργείας νυσσόμενος παρέβη τὴν συμφωνίαν καὶ ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ὁδόν· ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἐτυφλώθη, καὶ οὐδεὶς ἔκτοτε τῷ προσωμίλησε. Τούτου λοιπὸν ἐστὶν ἡ μέλαινα κεφαλὴ.

Κατὰ τὴν 7ην δὲ ὥραν τὸ ἐσπέρας ἐπανήλθομεν εἰς Lichfield, καὶ ἐγὼ ἐκεῖθεν εἰς Λεμιγκτῶνα, ὅπου διέμεινα ἔτι ὅλον τὸν μῆνα, εἰς ἀναγνώσεις ἰδίως ἐπιδιδόμενος, καὶ ἐν ἄλλοις εἰς τὴν τῆς ἀξιολόγου συλλογῆς τῶν περὶ συμφωνίας τῶν ἐπιστημῶν μετὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὁμιλιῶν τοῦ ὄν προανέφερα Wisemann.

Εἰς τὸν ἐν Λονδίνῳ ἡμέτερον πρόξενον κ. Ἀλ. Ἰωνίδην εἶχον γράψῃ, ζητήσας παρ' αὐτοῦ ν' ἀναδεχθῇ ἐκ τῆς κολυμβήθρας τὸν ἀρτιγέννητόν μου υἱόν. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔλαβον ἐπιστολήν του, προθύμως συγκατατιθεμένου, τῇ $2/14$ Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ἀποχαιρετήσας τοὺς ἐν Λεμιγκτῶνι συγγενεῖς, ἀπῆλθον περὶ τὰς 10 $1/2$ μετὰ τῆς Καρολίνας καὶ τοῦ βρέφους, καὶ εἰς τὰς 3 $1/2$ ἀφίχθέντες εἰς Λονδίνον, κατελύσαμεν εἰς τὸ γνωστόν μας ξενοδοχεῖον τοῦ Terminstreet.

Εἰς πρώτην ἐπίσκεψιν μετέβην παρὰ τῷ Dr Wondsworth, prebent of Westminster, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ὁμωνύμου ἐπιφανοῦς ποιητοῦ, ἐλληνιστὴν αὐτὸν καὶ ἀρχαιολόγον, μεθ' οὗ εἶχον ἄλλοτε ἀλληλογραφήσει, διότι μοὶ εἶχε πέμψει τὸ ὠραῖόν του σύγγραμμα περὶ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ μοὶ ἐδόθη παρ' αὐτῷ ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ συνήθης, τοῖς ξένοις ὅμως πάντοτέ πως ψυχρὰ φαινομένη ἀπάντησις, ὅτι

«δὲν εὐκαιρεῖ νὰ δεχθῇ» (he is engaged). Συνεδειπνήσαμεν δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετὰ τοῦ γαμβροῦ μου Rosen, ἐπιδιδομένου τότε εἰς κατεργασίαν τοῦ πολὺ μετὰ ταῦτα ἐπιτυχόντος σχεδίου του, τοῦ νὰ προικίσῃ διὰ σιδηροδρόμου τὴν εἰσέτι στερουμένην αὐτῶν Σουηδίαν. Ἐπὶ τοῦ γεύματος δ' ἐκείνου ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐνόησα τὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Γραμμόντης εἰπόντος ὅτι δὲν ἀγαπᾷ τὴν Ἀγγλίαν, διότι ἔχει τριάκοντα θρησκευματα καὶ ἐν μόνον καρύκευμα !

Τὴν δ' ἐπαύριον εἰς τὰς 9 ¹/₂, ἐπανελάβον τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τοῦ κ. Wondsworth, ὅστις τότε φιλοφρονέστατα μὲ ἐδέχθη. Ἀφ' οὗ δὲ πολλὰ ὠμιλήσαμεν περὶ Ἑλλάδος, καὶ τῷ ἐξέφρασα πόσον ἐξετίμησα τὸ περὶ Ἀθηνῶν βιβλίον του, μεταβαίνων εἰς ἄλλην ὑπόθεσιν :

— Διετρίψατε, μοὶ εἶπεν, ἱκανὸν χρόνον ἐν Ἀγγλίᾳ. Δὲν μοὶ λέγετε πῶς κρίνετε περὶ τῆς ἐκκλησίας μας ;

— Τίνος ἐκκλησίας σας ; τὸν ἠρώτησα.

Τότε μὲ ἠτένισε τὸ πρῶτον μᾶλλον ἐκπληττόμενος. Εἶτα δὲ ὡς ἐννοήσας τί ἤθελον νὰ εἰπῶ,

— Ἐχετε δίκαιον, μοὶ ἀπήντησε γελῶν. «Ναί, ἀληθῶς, τοῦτο ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ ἀληθὴς συμφορὰ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, ἡ ἑλλειψὶς ἐνότητος καὶ συνεννοήσεως».

— Ἦτις, τῷ ἀπεκρίθην, κατ' ἐμὴν κρίσιν, ἂν ἐτερόδοξος πρόληψις δὲν τὴν ἀπατᾷ, προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πρώτη βᾶσις αὐτῆς ἔχει τι τὸ ἐπισφαλές. Ὅτε εἶδατε τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν πᾶν ὅριον ὑπερβαίνουσαν, μέχρι καὶ τοῦ ν' ἀναγνωρίσῃ ἄπταιστον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς, δυνάμενον ἐπομένως ὅ,τι καὶ ὅπως θέλει νὰ μεταβάλλῃ καὶ νεωτερίζῃ, τότε ἐννοῶ ὅτι ὑμεῖς οἱ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ὑπὲρ τῆς θρησκείας κηδόμενοι, ἐφροβήθητε τὸν κίνδυνον ὃν αὕτη ἐκ τούτου διέτρεχε, καὶ διεμαρτυρήθητε. Ἀλλὰ τότε νομίζω ὅτι ἀντὶ εἰς τὴν ἣν ἐφροβεῖσθε αὐθαριεσίαν τοῦ Πάππα ν' ἀντικαταστήσητε τὴν αὐθαριεσίαν ἐκάστου ἀτόμου, καὶ εἰς τὸ ἄπταιστον ἐκείνου, τὸ ὑφ' ἐκάστου ἐκλαμβάνόμενον ἄπταιστον τῶν ἰδίων αὐτοῦ φιλοσοφικῶν δοξασιῶν,

ὠφείλετε θαρρόντως νὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν ὁδὸν εἰς ἣν ἡμεῖς ἐνε-
 μείναμεν, θεωροῦντες ὅτι διὰ πάντα Χριστιανὸν ὑποχρεωτικὸν ἐστὶ
 πᾶν ὅ,τι παρεδέχθη καὶ ἀνεκήρυξε τὸ σύνολον τοῦ χριστιανισμοῦ,
 ἥτοι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, καὶ ὅτι μόνη πάλιν οἰκουμενικὴ σύνο-
 δος, δηλαδή οἱ πάντα ὁμοῦ τὸν χριστιανισμὸν ἀντιπροσωπεύοντες,
 δικαιούται ν' ἀλλοιώσῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον ὃ ἐκεῖναι ἐθέσπισαν. Μέ-
 χρι τούτου τοῦ σημείου, νομίζω, ἔπρεπε νὰ ὀπισθοδρομήσητε, ὅτε
 ἐβλέπατε τοὺς καθολικοὺς εἰς ὁδὸν χωροῦντας, ἥτις σᾶς ἐφαίνετο
 κινδυνώδης, καὶ οὐχὶ περαιτέρω. Ἐδικαιοῦσθε, ὡς φρονῶ, νὰ ἐπα-
 νέλθητε εἰς τὰ δεδογμένα, ὧν ἐφοβεῖσθε τὴν ἀνατροπὴν, οὐχὶ ὁμῶς
 καὶ περαιτέρω, οὐδὲ ἐλέγχοντες τοὺς καθολικοὺς δι' ἀνατροπὴν αὐ-
 τῶν ν' ἀνατρέψῃτε αὐτὰ καὶ ὑμεῖς. Ζητοῦντες νὰ ἐπανέλθητε εἰς
 τὴν ἀρχικὴν ἐκκλησίαν παρὰ τὰ νενομοθετημένα ὑπὸ τῶν συνό-
 δων, ὀπισθοδρομήσατε ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, καὶ τινὰ ὑμέτερα
 δόγματα ἐζήτησαν νὰ προσαναβῶσιν εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλη-
 σίαν, ἥτις ὁμῶς δὲν ὑπῆρχε, διότι οἱ ἀπόστολοι ἐστάλησαν ἵνα θέ-
 σωσι τὰ πρῶτα θεμέλια ἐφ' ὧν μετὰ ταῦτα αἱ σύνοδοι ὠκοδόμη-
 σαν τὴν ἐκκλησίαν. Τῆς βάσεως τῶν συνόδων ἐκλιπούσης, ἐστή-
 ριξεν ἕκαστος τὴν ἐξήγησιν τῶν θείων λόγων καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ
 εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν καὶ φιλοσοφίαν, καὶ οὕτως, ἀντὶ μιᾶς
 ἐκκλησίας, προέκυψαν παρ' ὑμῖν τόσαι, ὅσοι οἱ περὶ τὰ ἐκκλησια-
 στικὰ ζητήματα θέλοντες ν' ἀσχολῶνται.

✕ Ὁ Κ. Οὐορτσὸρθ ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς σιγῶν καὶ ὡς εἰς
 σκέψεις βεθυθισμένος. Εἶτα δὲ μοὶ εἶπεν·

— Ἀναγνωρίζω ὅτι ἔχετε δίκαιον ἐν πολλοῖς. Ὁ Καλβῖνος τῷ
 ὄντι ἀπετάθη τότε εἰς τὸν ὑμέτερον Πατριάρχην ὅτε ἀπеспάσθη
 ἀπὸ τῶν καθολικῶν· ἀλλ' ὁ Πατριάρχης, διατελῶν ἤδη ὑπὸ τοὺς
 Τούρκους, ἐφοβήθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐπιστολὴν του.

Εἶτα δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς συνδιαλέξεως μὲ προσεκάλεσεν ἄν
 ἤθελον τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν νὰ ἔλθω νὰ γευματίσω παρ'
 αὐτῷ, καὶ ὅτε ἀνεχώρουν μοὶ προσέφερεν ἓν νερέκδοτον φυλλάδιόν
 του περὶ ἐπιγραφῶν τῆς Πομπηίας.

Ἀπελθὼν δ' ἐκ τοῦ Οὐεστμίνστερ, ἀφ' οὗ περιέτρεξα βιβλιοπωλεῖά τινα, καὶ ἐπεσκέφθην τὸν πρόξενον ἡμῶν κ. Ἰωνίδην, ὃν ὅμως δὲν εὗρον, ἀλλὰ μόνον τὸν Ἀγγλον σύντροφόν του ὁμιλοῦντα ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν, μετέβην μετὰ τῆς Καρολίνης εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον, οὗ περιετρέξαμεν ἰδίως τὰς Αἰγυπτιακάς, Ἀσσυριακάς, Λυκιακάς καὶ Ἑλληνικάς αἰθούσας, τὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν κοσμημάτων καὶ κεράμων καὶ τὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἀγγείων. Μεταξὺ τούτων τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἴλκυσε πρὸ πάντων τὸ ὑελουργὲς τῆς Πορτλάνδης, ὥραϊα ἔχον, ὡς γνωστόν, λευκὰ ἀνάγλυφα ἐπὶ κυανῆς βάσεως. Τούτου μετ' ἐκπλήξεως ἐμάθομεν τότε τὰς τελευταίας ἀπιστεῦτους περιπετείας. Εἰς τὸ μουσεῖον εἶχε δοθῇ εἰς παρακαταθήκην ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου του. Ἡμέραν δέ τινα εἰς τῶν ἀπειραρίθμων συρρέόντων εἰς ἐπίσκεψιν καὶ θαυμασμόν αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὸ ἐθεώρει, ἔλαβε λίθον ὃν ἔκρυπτεν ὑπὸ τὸν μανδύαν του, τὸν ἐσφενδόνησεν ἐπ' αὐτό, καὶ τὸ κατέρριψεν εἰς θρύμματα. Ὁ ἄνθρωπος πιθανῶς ἦτο παράφρων· ἄλλη ἐξήγησις δὲν εἶδύνατο νὰ δοθῇ εἰς τὸ ἐγκλήμα του. Καὶ τὸ μὲν θαυμαστόν, ὅτι δι' ἀκατανοήτου δεξιότητος τὰ τρίμματα συνεκολλήθησαν πάλιν καὶ ἀπετέλεσαν ἄρτιον τὸ ἀγγεῖον, ὥστε εἰς ἡμᾶς καὶ ὑπῆρξεν ἀδύνατον ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἦτο συντετριμμένον· μόνη δ' ἡ βάσις αὐτοῦ δὲν προσετέθη εἰς τὴν ἀνακαίνισιν, διότι εἶχεν ἀναγνωρισθῇ ὡς μὴ οὖσα ἀρχαία. Τὸ δ' ἄλλο περίεργον ὃ ἐμάθομεν ἦν ὅτι ὁ δράστης τοῦ ἐγκλήματος κατεδικάσθη μόνον εἰς τὸ νὰ πληρώσῃ τὸ ὑάλινον κάλυμμα ὑφ' ὃ ἐφυλάττετο τὸ ἀγγεῖον, διότι ὁ νόμος οὐδὲν ὥριζε ποινικὸν μέτρον διὰ θραῦσιν ἀρχαίου ἀντικειμένου!

Εἰς τὸ νομισματικὸν μουσεῖον μᾶς ἐδέχθη ὁ ἐκ Σμύρνης κ. Bangew's, ὅστις πλουτίσας αὐτὸ διὰ προσφορᾶς ἰδίας συλλογῆς εἶχε προσληφθῇ ὡς εἰς τῶν ἐφόρων. Ὁμιλῶν δὲ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, μᾶς ἔδειξε διάφορα τῶν περιέργων, ἐν ἄλλοις καὶ ἕκτας καὶ ἡμίεκτα τῶν στατήρων. Ἐκεῖ δ' ἐγνωρίσθην καὶ μετὰ τοῦ διακεκριμένου νομισματολόγου κ. Howkins. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην δὲ τοῦ μουσείου ἐγνώρισα τὸν Pazzini, διευθυντὴν αὐτῆς. Τοῦ Ἑλ-

ληνικοῦ δὲ τμήματος ὁ ἔφορος κ. Watts περιήγαγεν ἡμᾶς, καὶ διάφορα μὲν ἔδειξε λίαν ἐνδιαφέροντα χειρόγραφα, ἐν ἄλλοις ἔγγραφον τῆς Jane Grey, φέρον τὴν ὑπογραφὴν Jane Queen, καὶ ἀποδεικνύον ὅτι αὕτη ἀντεποιεῖτο τίτλον Βασιλίσσης. Ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτοῦ καὶ κατεδικάσθη. Ἐξερχόμενοι δὲ τοῦ μουσείου, εἶδομεν πρὸ τῆς εἰσόδου τοὺς μεγάλους Ἀσσυριακοὺς κολοσσούς, οὓς ὁ Λαυῶρδος εἶχε πέμψει ἀρτίως.

Καθ' ὁδόν, ὅτε ἐπανηρχόμεθα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἀπηντήσαμεν ἐν παράδειγμα τοῦ περιέργου τρόπου τῶν ἀγγελιῶν, τοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν ἀπέραντον μεγαλόπολιν, ὅπως ἐλκύη τὴν παντοίως περισπωμένην προσοχὴν. Μεγάλῃ ἁμαξᾷ ἦν σταυροειδῶς εἰς 4 διηρημένη, καὶ ἐκάστη τῶν 8 ἐπιφανειῶν τῆς διαίρέσεως εἶχεν ἐπικεκολλημένην κολοσσιαίαν τὴν προκήρυξιν ἐνὸς ἐμποροῦράπτου!

Τὸ δ' ἐσπέρας ἀπῆλθον εἰς τὸ γεῦμα τοῦ Κ. Οὐορδσουορθ εἰς δὲ παρῆσαν πλὴν τῆς κυρίας του, καλῆς, ξανθῆς, ἐχούσης 6 τέκνα, καὶ τινες τῶν ἐπισημοτέρων ἱερέων τοῦ Οὐεστμίνστερ. Ἐπὶ τοῦ ἀρίστου δὲ γεύματος ὁ κ. Οὐορδσουορθ μὲ προῦκάλεσε νὰ ἐπαναλάβω πολλὰ τῶν ὅσα τῷ εἶχον εἰπεῖ τὸ πρῶτ' περὶ τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἔπραξα, οὐκ ὀλίγον τεταραγμένος διότι ἀνελάμβανον τρόπον τινὰ τὴν ἐργασίαν κατηχητοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀνωτέρου ἀγγλικοῦ κλήρου. Ἀλλὰ πάντες οἱ συνδαιτυμόνες ὡμολόγησαν ὅτι τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν προθύμως ἀνεγνώριζον ὡς τὴν μεθ' ἧς μάλλον ὀφείλει νὰ συνδεθῇ καὶ συμπράξῃ ἡ ἀγγλική. Ὅτε δ' ἀπηρχόμην μοὶ προσέφερεν ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος ἀμφιτρύων ἡμῶν καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα Θεόκριτον καὶ μοὶ ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ τῷ Δρ' Πάλμερ τὴν πραγματείαν μου περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων τῶν κατὰ τὸν Πασίφικον.

Τὴν δὲ 4/16 Ὀκτωβρίου ἐπορεύθην καὶ μετὰ τῆς συζύγου μου εἰς Οὐεστμίνστερ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξηκολούθει ἡ ἱεουργία, μετέβημεν μέχρις οὗ τελειώσῃ εἰς τὸ ἀπέναντι κατὰστημα τῶν βουλῶν, ὅπερ ἦν τὸ ἀρχαῖον, διότι τὸ νέον τότε μόνον ὠκοδομεῖτο. Εἰσῆλθομεν δ' ἐν πρώτοις εἰς τὴν λεγομένην Αἶθουσαν τοῦ Οὐεστμίνστερ

(Westminster Hall) ἀπέραντον, ἔχουσιν 270' μῆκος $\times$ 80' πλ. $\times$ 92' ὕψος. Ἡ ὠραιότατη ξυλίνη αὐτῆς ὀροφὴ ἐπεσκευάζετο τότε, ὑφισταμένη ἀπὸ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ κατακτητοῦ. Εἰς τὴν αἴθρυσαν δὲ ταύτην ἀνέκαθεν ἐδίδετο, καὶ μέχρι τοῦ προτελευταίου Βασιλέως ἐδόθη, ὁ δεῖπνος τῆς στέψεως, καθ' ὃν ὁ ὑπέρομαχος (Champion) τῆς Ἀγγλίας εἰσῆρχετο ἔφιππος εἰς τὴν αἴθρυσαν, καὶ περὶ τὴν τράπεζαν ἱππεύων, προὔκλειε μεγαλοφώνως εἰς μονομαχίαν πάντα τὸν μὴ θέλοντα ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς νόμιμον τὸν νεόστεπτον Βασιλέα. Τῶν βουλευτικῶν δὲ συνεδριάσεων ἡ αἴθουσα μᾶς ἐφάνη ἀφελεστάτη, πρασίνῳ δέρματι ἔχουσα ἐπεστρωμένα τὰ ἐδῶλια καὶ αὐτὸ τὸ ἀπλούστατον θρανίον τοῦ Προέδρου. Ἦν δὲ καὶ μικρὰ ὥστε πολλοὶ τῶν βουλευτῶν, οἱ ἦττον εἰς τὰς συζητήσεις ἀναμιγνύμενοι ἐκάθηντο καὶ εἰς τῆς ἄνω θεούσης στοᾶς τὰς δύο πλευράς. Τὸ δὲ βάθος κατεῖχε τὸ διπλωματικὸν σῶμα καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ὁ λαός, καὶ ὑπὲρ τὸν πρόεδρον οἱ στενογράφοι καὶ ἐφημεριδογράφοι. Κατὰ τὸ μέσον δὲ ἡ αἴθουσα διηρεῖτο διὰ δύο ἰσχυρῶν σιδηρῶν κιγκλίδων, αἵτινες ὅμως δὲν ἐχώριζον, ὡς ὄφειλον, τοὺς βουλευτὰς ἀπὸ τῶν ἀκροατῶν, ἀλλὰ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀπὸ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν. Ἐν γένει τῆς βουλῆς ταύτης, τῆς πρώτης καὶ ἀρχαιοτάτης τῶν ἐν Εὐρώπῃ, εὐρυχωρότερον ἦν τὸ τότε παράπηγμα τῆς ἐν Ἀθήναις Βουλῆς. Τὸ δὲ τότε οἰκοδομούμενον νέον Βουλευτήριον ἔμαθον ὅτι τῆς μὲν γερουσίας τὴν αἴθρυσαν εἶχε λαμπράν, ἀλλὰ τὴν τῆς βουλῆς οὐχ ἦττον ἀφελῇ καὶ στενόχωρον τῆς προκατόχου.

Ἐπὶ τῆς ἐπισκέψεώς ἡμῶν ταύτης μοὶ ἔδειξαν διερχόμενον ἄνδρα μεσήλικα, καὶ μοὶ εἶπον ὅτι ἦν ὁ Hume ὁ μέγιστος ρίζοσπάστης οἰκονομολόγος τῆς Ἀγγλίας, καὶ περὶ αὐτοῦ μοὶ διηγήθησαν ὅτι ἡ μήτηρ του ἐπώλει πινάκια εἰς μίαν τῶν ὁδῶν τῆς Ἐδιμβούργης, ὅτε διερχόμενος ἔφιππος ὁ νέος Λόρδος Penmure, «τί λέγεις, εἶπεν εἰς τὸν συνοδεύοντα αὐτόν, ἂν θραύσω ὅλα τὰ πινάκια τῆς γυναικὸς ταύτης», καὶ κούφως, ὡς τὸ εἶπε, τὸ ἐπραξεν.

Ἡ πτωχὴ διεμαρτύρετο κρᾶζουσα, ἀλλ' ἐκεῖνος τῇ ἔρριψε μίαν

λίραν, περισσότερον τοῦ ὅ,τι τὰ πινάκια ἤξιζον. Αὐτὴ ὅμως τὸν Λόρδον ἀναγνώρισασα, «Τοῦτο, τῷ ἔκραξε, Λόρδε, δὲν ἀρκεῖ. Θέλεις νὰ μὲ ἀποζημιώσης καὶ νὰ μ' εὐεργετήσης. Ἐχω παιδίον νοῆμον, νὰ μοὶ τὸ βάλῃς εἰς τὸ σχολεῖον». Ὁ Λόρδος Πενμουρ ἐδέχθη, τὸ παιδίον ἐπρόκοψε, καὶ σταλὲν εἰς Ἰνδίας ὡς γραφεὺς τινος ὑπηρεσίας, ἐπλούτησε καὶ ἐγένετο ἑνδοξόν.

Ἡ δ' ἐκκλησία τοῦ Westminster εἰς ἣν μετέβημεν ἔπειτα, γοτθικοῦ ῥυθμοῦ, καὶ ἀρχαιοτάτη, τῶν χρόνων Ἐδουάρδου τοῦ Ἐξομολογητοῦ, ἔχει σχῆμα σταυροῦ, οὗ τὸ ὀπίσθιον σκέλος ἐστὶ κατάκρονον ἔξωθεν. Ἐντὸς δὲ θαυμαστὸς ἐστὶν ὁ σηκὸς Ἐρρίκου τοῦ Ζ' διὰ τὴν λαμπρὰν μαρμαρίνην τοῦ ὀροφῆν, καὶ μάλιστα διὰ τὸ πλῆθος μνημείων ποιητῶν καὶ ἄλλων ἐνδοξῶν ἀνδρῶν ἃ ἐγκλείει, τινὰ ἐξαισίου καλλονῆς, ὡς θαυμάσια εἰσὶ καὶ τὰ ποικιλόχροα αὐτῶν παράθυρα.

Ἐπεσκέφθημεν δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς ἐξαργύρωσιν συναλλάγματος τὴν ἐπὶ τοῦ Strand Εὐρωπαϊκῆς ἀπολαύουσαν φήμης τράπεζαν τοῦ Cutts, καὶ ἐκεῖ εἶδομεν νὰ μετρῶσι τὰ χρυσᾶ νομίσματα, κενοῦντες αὐτὰ διὰ πτύων εἰς στάθμην (ζυγαριάν).

Ἐγὼ δὲ μόνος μετέβην ἔπειτα νὰ ἰδῶ τὸν πρέσβυν τῆς Πρωσίας Bunsen, διότι μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γεωργίου εἶχον γνωρισθῇ ἐν Παρισίοις. Εὖρον δὲ μόνον τοῦτον, καὶ αὐτὸς μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι εἶχεν ἐντολὴν τοῦ πατρός του νὰ μᾶς προσκαλέσῃ διὰ τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ τέϊον. Παρ' αὐτοῦ δ' ἔμαθον ὅτι πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὸ Λονδῖνον ὁ Θείριος καὶ μοὶ προσέθηκεν ὅτι ἰδὼν τὰ ἄρτι κομισθέντα μάρμαρα τοῦ Ἀλικαρνασσοῦ (τὸν Μαύσωλον), δὲν ἐφάνη πολὺ θαυμάσας αὐτά. Ἀπελθὼν δ' ἔπειτα εἰς τοῦ Λείκ, δὲν εὖρον αὐτόν.

Εἰς τὰς 4 δέ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ μου Ρόζεν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔχοντες τὸ νεογνὸν ἡμῶν τέκνον, διηυθύνθημεν διὰ Westminster, Abington, τῆς ποινικῆς φυλακῆς Milbank, ὅπου διατηροῦνται 500 καθειργμένοι, διὰ τοῦ Varnbullbridge κτλ. εἰς τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Tulshill, Brixton κατοικίαν τοῦ

κ. Ἰωνίδου, πᾶσαν κατάκωσμον ὁ ἀντιγράφων τῶν ἀρίστων ζωγραφικῶν καλλιτεχνημάτων, δι' ὧν τὴν ἐξεργασίαν ὁ κ. Ἰωνίδης ἐμίσθου ἓνα τῶν καλῶν τοῦ Λονδίνου ζωγράφων. Ἐκεῖ ἐτελέσθη ἡ βάπτισις τοῦ υἱοῦ ἡμῶν εἰς ὃν, καθ' ἡμετέραν βούλησιν, ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ κ. Ἰωνίδης ἔδωκε τὸ ὄνομα *Εὐγένιος*, κατὰ τὸ τῆς μητρὸς τῆς Καρολίνης. Εἶτα δὲ μᾶς παρετέθη γεῦμα πολυτελές, εἰς ὃ παρεκάθησε καὶ ὁ ἱερεὺς κ. Μορρίνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισημοτέρων ὁμογενῶν. Τότε μοὶ ἔδωκεν ὁ κ. Ἰωνίδης καὶ δῶρον πολὺ χαροποιῆσάν με, τὸ πρὸ πολλοῦ διὰ τοῦ Ἀργυροπούλου ἀπολεσθὲν δέμα τῶν φύλλων τοῦ βιβλίου μου (*Ant. Hell.*), δῶρον καὶ ὑλικῶς οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, διότι ἔσωζεν 100 ἐκ τοῦ εἰς μόνον 500 ἀντίτυπα τυπωθέντος ἐκείνου συγγράμματος. Ὅτε δ' ἐπὶ τοῦ δείπνου εἰς γενομένην μοι πρόποσιν διῆσχυρίσθην ὅτι ἐγὼ ἐκ γενετῆς οὐδέποτε δι' ὅλου τοῦ βίου μου ἔπιον οἶνον, διηγήθη ὁ κ. Ἰωνίδης γελῶν ὅτι ἡ ἀπάντησίς μου ἀναλογεῖ πρὸς τὴν τοῦ Καρδινάλιου τῆς Ὑόρκης, ὅστις κομπάζων ἐπὶ τῇ βασιλικῇ του καταγωγῇ, ὅτε εἰς Ἰταλικὴν τράπεζαν τῷ προστηνέχθῃ δὲν ἤξεύρω τι ἔδεσμα κατὰ τρόπον μᾶλλον οἰκεῖον, εἶπε: *Non ne voglio, perche il re, mio padre, non ne ha mangiato mai, la regina mia madre, maissimo!* Ὅτε δὲ περὶ τὴν 11^{ην} ἐπανήλθομεν οἰκαδε, εὔρομεν γραπτὴν πρόσκλησιν εἰς τοῦ Bunsen δι' ἀμφοτέρους.

Τὴν Πέμπτην δὲ (5/17 Ὀκτωβρίου) ἀπὸ πρωΐας, ἀφ' οὗ ἐπεσκέφθην τὸ *Erechtheum club*, μᾶς ἡσχόλησεν ἡ σπουδαία φροντίς ἐνδύματος διὰ τὴν Καρολίαν, διότι μετὰ τῶν ὁδοιπορικῶν ἃ μόνον ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς δὲν ἐδύνατο νὰ πορευθῇ εἰς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας τὴν συναναστροφὴν. Ἐπορεύθημεν λοιπὸν εἰς Γαλλίδα τινὰ ῥάπτριαν εἰς *Grosvenor street*, καὶ γενομένης τῆς ἐκλογῆς ἐδόθη ἡ παραγγελία. Ἀλλ' ἀφ' οὗ κατέβημεν ἀνελογίσθημεν ὅτι ἐν τῇ ἀπειρίᾳ ἡμῶν ἢ μᾶλλον ἐν τῇ ὑπερβολικῇ πίστει εἰς τοὺς ἐν Λονδίῳ βιομηχάνους, εἴχομεν ἀμελήσει σπουδαῖόν τι, νὰ ἐρωτήσωμεν τὰ περὶ τῆς τιμῆς τοῦ παραγγελθέντος. Μετὰ πλείστους δισταγμοὺς λοιπὸν ἐτολμήσαμεν ν' ἀναβῶμεν πάλιν καὶ

νὰ θίξωμεν τὸ ζήτημα. Ἦκούσαμεν δὲ ἄκουσμα φοβερόν, τιμὴν ἥτις θ' ἀπερρόφα πᾶσαν ἡμῶν τὴν ὁδοιπορικὴν προμήθειαν· ἀλλ' ἡ Καρολίνα οὐδὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιπαρατηρήσῃ, καὶ μόνον ὅτε κατέβημεν ἀντηλλάξαμεν παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀμηχανίας ἡμῶν. Ὅτε δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν ἀνεθαρρήσαμεν νὰ γράψωμεν προφασιζόμενοι, οὐχὶ ἀληθῶς πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω, εἰς τὴν ῥάπτριαν ὅτι, ἀναγκαζόμενοι ἐξ αἰφνιδίας περιστάσεως ν' ἀναχωρήσωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τὸ παραγγεληθὲν φόρεμα. Καὶ ἀπήντησε μὲν αὕτη, οὐχ ἥττον ψευδομένη ὅτι τὸ εἶχεν ἤδη κόψει, ἀλλὰ δὲν ἐπέμεινε περισσότερον, καὶ ἡ ἀμφίπολος τῆς Καρολίνης τῇ ἐπιδιώρθωσεν ἐν τῶν ἐτοιμῶν τῆς φορεμάτων, ὃ ἄριστα τῇ ἐχρησίμευσε διὰ τὴν ἐσπέραν.

Ἀφ' οὗ δ' ὑπέβηλον εἰς τὸ Γαλλικὸν προξενεῖον τὸ διαβατήριόν μου πρὸς ἐπιθεώρησιν, μετέβην εἰς τὸ Γενικὸν ταχυδρομεῖον κατὰ τὴν ὁδὸν S' Martins Legrand καὶ ἐζήτησα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ κατάστημα, ἀλλ' ὁ Γραμματεὺς τῆς Διευθύνσεως, εἰς συνταγματάρχης, μοὶ ἐμήνυσεν ὅτι ἔπρεπε πρὸς τοῦτο νὰ ἔχω σύστασιν τινα, καὶ τότε πάλιν νὰ ζητηθῇ ἡ ἄδεια τῆς Διευθύνσεως, ὅπερ δὲν γίνεται ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Κατ' εὐθεΐαν λοιπὸν οὐχί, ἀλλ' ἀλλαχόθεν ζητήσας ἐπορίσθην τὰς ἐπομένους πληροφορίας περὶ τῆς τότε καταστάσεως τοῦ Ἀγγλικοῦ ταχυδρομείου, ἀξίας μνείας κατὰ τοῦτο ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ εἶχε σπουδαίαν ὑποστῇ μεταρρύθμισιν. Τὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἀλληλογραφίας τμήμα διένεμε τότε καθ' ἑβδομάδα περὶ τὰ 2,280,000 ἐπιστολάς καὶ 900,000 ἐφημερίδας, ἡ δ' Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία δι' ἐκάστου ταχυδρομείου ἔπεμπε 6—7 χιλιάδας ἐπιστολῶν καὶ 8—9 χιλιάδας ἐφημερίδων. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὸ 1838 αἱ καθ' ὅλον τὸ ἔτος σταλεῖσαι ἐπιστολαὶ συνεποσώθησαν εἰς 76,000,000, κατὰ τὸ 1850 ὁ περὶ γραμματοσήμου, ἥτοι περὶ καταβιβασμοῦ τοῦ ταχυδρομικοῦ τέλους νόμος τοῦ Rolland Hill, εἶχεν ἀναβιβάσει τὸν ἐτήσιον ἀριθμὸν τῶν ἐπιστολῶν εἰς 337,000,000! Ἠλαττώθη δὲ κατ' ἀρχάς, ὡς ἐκ τοῦ νόμου τούτου, τὸ μετὰ ταῦτα ἐπὶ πλεῖστον αὐ-

ξηθὲν δημόσιον εἰσόδημα τοῦ ταχυδρομείου, διότι ἐν ἔτει 1849 ἦτον 2,165.394 L., ἐν ᾧ ἐν ἔτει 1838 ἦτον 2,339.737 L. Πρὸς ἐκτίμησιν δὲ τῶν ἀριθμῶν τούτων ἀρκέσει ἡ παρατήρησις ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐκθρονισμοῦ Γουλιέλμου τοῦ I' ἐν ἔτει 1649 ὁλόκληρον τὸ δημόσιον εἰσόδημα τῆς Ἀγγλίας ἦν 2,000,000 L.

Ὑπῆρχον δ' ὅτε ἐπορίσθην τὰς πληροφορίας ταύτας ἐν τῷ κεντρικῷ γραφείῳ ὑπάλληλοι μόνον ἔργον ἔχοντες νὰ στρέψωσι τὰς ἐπιστολάς εἰς τὸ μέρος τὸ ἐπιγεγραμμένον, καὶ νὰ χωρίζωσι τὰς ἀπληρώτους καὶ τὰ μεγάλα δέματα, ἅτινα πάντα ἦσαν δεκτὰ καθ' ὅσον δὲν ὑπερέβαινον τὸ βάρος τῶν 16 οὐγγιῶν, καὶ πολλάκις περιεῖχον χρήματα, καρπούς, πτηνά, καὶ ὡς καὶ ζῶντες ὄφεις ἐπέμφθησαν δι' αὐτῶν. Ἐμπειρότατός τις δὲ ὑπάλληλος, εὐτραπέλως ἐλέγετο ὁ τυφλὸς ἀνὴρ (the blind man), καὶ εἰς αὐτὸν παρεπέμποντο πᾶσαι αἱ ἀκατάληπτοι καὶ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν των μὴ δυνάμεναι νὰ ἐπιδεθῶσιν ἐπιστολαί, οἷαι ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι εἴτε ἐξ ἀμαθείας, εἴτε ἐξ ἀμελείας τῶν ἐπιστελλόντων παρουσιάζονται, ἢ καὶ ἐν τῷ τότε παρουσιάζοντο. Ἦσαν δ' οὐχὶ ὀλίγαι. Οὕτως ὑπελογίσθη ὅτι, ὡς καὶ τότε εἶχον τὰ πράγματα, τὸ δέκατον τῶν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον παραδιδεσμένων ἐπιστολῶν δὲν ἔφερον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἰς ἣν ἀπευθύνοντο, καὶ ἐμετρήθη ὅτι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 3559 ἐπιστολαὶ ἔφερον, πλὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ παραδέκτου, ὡς μόνην διεύθυνσιν «Λονδῖνον». Οὐχ ἦττον ὁμως πᾶσαι ἐδόθησαν. Νεκραὶ δ' ἐπιστολαὶ (dead letters) λέγονται αἱ οὐδαμῶς δυνάμεναι νὰ δοθῶσιν. Ἐν ἔτει 1848—9 ἦσαν τοιαῦται 1,476,456 ἀξίας ταχυδρομικῶν τελῶν 10,681 Λ. καὶ ἐξ αὐτῶν πολλὰ περιεῖχον χρήματα συμποσούμενα ἐν ὅλοις εἰς σχεδὸν $1\frac{1}{2}$ ἑκατομμύριον λιρῶν. Ἐπιστολαὶ δὲ περιέχουσαι ἀξίαν ὁμοῦ 10,000 Λ. ἐδόθησαν ἄνευ ἐπιγραφῆς. Αἱ τοιαῦται ἀνσείγονται, ἂν ἐκ τῆς σφραγίδος, ἢ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος, δὲν δύναται νὰ γνωσθῇ ὁ ἀποστολεὺς, καὶ ἐπιστρέφονται. Εἰς τὴν ἐργασίαν δὲ ταύτην ἡσχολοῦντο τότε 32 γραφεῖς, ἐργαζόμενοι ἀνὰ ἑξ ὥρας καθ' ἑκάστην. Ὅσαι δὲ δὲν δύνανται νὰ ἐπιστραφῶσι, σχίζονται

καὶ πωλοῦνται εἰς χαρτοποιεῖα. Παρετηρήθη δὲ προσέτι ὅτι, πρὸ πάντων πρὸ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν, ἐγένετο χρήσις τοῦ ἐπομένου κρυπτογραφικοῦ τεχνάσματος, ὅτι ἐπὶ ἐφημερίδος ἐσημειοῦντο διὰ χρωστῆρος ἢ διὰ κεντήματος καρφίδος τὰ γράμματα τ' ἀποτελοῦντα τὴν ἐπιστολήν.

Καὶ ἄλλα ἐπενόουν οἱ τὰ ταχυδρομικὰ τέλη καταδολιευόμενοι, οἷον ἐπὶ τῆς διευθύνσεως ἐφημερίδος ἦν ἔπεμπον, προσέθετον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτου μίαν λέξιν, ἣτις ἐφαίνετο συμπλήρωσις τοῦ ὀνόματος, ἦν ὅμως αὐτὴ ἡ ἐπιστολή, οἷον W. Johnson *Sendsoon* (πέμψον ταχέως) ἢ *Docome* (ἐλθὲ) ἢ John Allwell N. Esq? (Τῷ κ. Ἰωάννῃ Ν. Τὰ πάντα καλῶς ἔχουσι)!

Περὶ τὴν ἀποστολὴν δὲ χρημάτων ἦσαν τότε κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀγγλίαν 14487 ταχυδρόμοι ἀσχολούμενοι, καὶ κατὰ μὲν μίαν τριμηνίαν τοῦ ἔτους 1839 ἐπέμφθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ 49,496 Λ., κατὰ δὲ τὴν ἀντίστοιχον τοῦ ἔτους 1850, μετὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν τελῶν, 1,830,907 Λ. Εἰς τὸ ταχυδρομικὸν δὲ κεντρικὸν κατὰστημα τοῦ Λονδίνου ἐπληρώθησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, τὴν 21 Ἰανουαρίου 1850, ταχυδρομικῶς ἀποστελλόμενα χρήματα 4,809 Λ. ἐν μέσῳ δὲ ὄρω καθ' ἐκάστην τοῦ ὅλου ἔτους ἐπληρώνοντο ἀνὰ 3,000 Λ. Ἐδέχετο δὲ ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν ἡ ἐν Λονδίῳ διεύθυνσις περίπου 12,000 εἰδοποιήσεις καὶ ἐπιστολάς περὶ χρημάτων. Ἐκ τοῦ ὅτι δ' ἠλάττωσε τὸ σχῆμα τῶν εἰδοποιήσεων τούτων ἀπὸ ἡμιφύλλου εἰς τέταρτον ἐπετεύχθη ἐτησίᾳ οἰκονομία 1,100 Λιρῶν. Ὑπῆρχον δὲ τότε 259 ταχυδρομικοὶ σταθμοὶ ἐν Λονδίῳ καὶ 8,000 ταχυδρομεῖα εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὑπελογίσθη προσέτι ὅτι, ἐκ τοῦ ἑκατομμυρίου ἐπιστολῶν τῶν καθ' ἐκάστην διερχομένων διὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ταχυδρομείου 650,000 ἔφερον γραμματόσημα, τότε, ὅτε ἡ χρήσις τούτων ἦν ἔτι νεοφανής, 300,000 ἐδίδοντο ἐπὶ πληρωμῇ χρημάτων καὶ 50,000 ἀπλήρωτοι, ὧν αἱ 30,000 ξέναι, δι' ἃς προπληρωμὴ δὲν εἶδύνατο ν' ἀπαιτηθῇ. Ἀλλὰ παρετηρήθη ἐπίσης ὅτι αἱ προπληρωνόμεναι πολλάκις διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ μὴ

ἐπιδίδονται. Οὕτως ἄπαξ ἀπωλέσθη ἐπιστολή, περιέχουσα, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ ἀποστολέως, 28,750 Λ. Ἄλλος δ' ἀποστολεύς, φυσιοδίφης ἀναμφιβόλως, διίσχυρίσθη ὅτι ἐν τῇ ἀπολεσθείσῃ ἐπιστολῇ του περιεκλείοντο ἐξ ζεύγη ὀφθαλμῶν πτηνῶν.

Ἐντὸς δ' ἐνὸς ἔτους συνήχθησαν εἰς τὴν ταχυδρομικὴν διεύθυνσιν τοῦ Λονδίνου 62 Λ. 8^s 6^d ἐκ νομισμάτων ἐκπεσόντων ἐξ ἐπιστολῶν εἰς ἃς ἐνεκλείοντο.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, μετὰ τοῦ γαμβροῦ μου Ῥόζεν, ἐπὶ safety-cab διὰ δυσωδεστάτων ὁδῶν τῆς πόλεως διελθόντες, ἐπορεύθημεν εἰς τὸ βορειοδυτικὸν πέρας αὐτῆς πρὸς τὴν φυλακὴν Ré-tonville, εἰκοδόμημα ἡμικυκλικόν, ἔχον τὸ γραφεῖον τῆς διευθύνσεως εἰς τὸ κέντρον, ἀφ' οὗ διακλαδεύονται τέσσαρες διάδρομοι στοαί, ὡς ἀκτῖνες, περιλαμβάνουσai ἐν ὅλῳ 125 δωμάτια, ἀνοιγόμενα ἐπὶ σιδηρῶν διόδων, εἰς ἃς φέρουσι σιδηραῖ ἀναβάθραι κοχλιωταί. Εἶδον δὲ καθαρώτατα τὰ δωμάτια ταῦτα, περιέχοντα ἕκαστον κλίνην κρεμαστήν, ἀνελκομένην διὰ τῆς ἡμέρας, προσέτι λεκάνην εἰς ἣν διὰ στρόφιγγος προρρέει τὸ ὕδωρ, τράπεζαν μετὰ βιβλίων, καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης ἣν ὀφείλει ν' ἀσκῇ ὁ καθαιργμένος, ὅστις ἐνταῦθα μένει 1 — 1 1/2 ἔτος πρὶν ἢ σταλῇ ὑπερόριος.

Ἡ δὲ δίαιτα ἐστὶ τοιαύτη. Ἐξυπνουσιν οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς εἰς τὰς 6· εἰς πρόγευμα λαμβάνει ἕκαστος κακάο καὶ ἓνα μικρὸν ἄρτον, γεύονται τὴν μεσημβρίαν ζωμόν, κρέας, γεώμηλα καὶ δύο ἄρτους, καὶ δειπνοῦσι τὸ ἑσπέρας ἐξ ἐνὸς ἄρτου, τὰς δὲ λοιπὰς ὥρας ἐργάζονται, καὶ τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐνίοτε οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, ὡς τὸ τῶν οὖς εἶδον ὠραίων ταπήτων, πωλεῖται ὑπὲρ τοῦ καταστήματος. Ἀπὸ τῆς ἐβδόμης δὲ ὥρας μέχρι τῆς ἐννάτης ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ἡ ἀνάγνωσις, μεθ' ἣν, σβεσθέντος τοῦ φωταερίου, κατακλίνονται. Εἴ τις δ' ἔχει ἀνάγκην τινός, πατεῖ κομβίον εἰς τὸν κοιτῶνά του, καὶ ἡχεῖ κωδωνίσκος, ὧν ἀνὰ εἰς ὑπάρχει εἰς ἕκαστον δόμον, καὶ ἐνταυτῷ ἐγείρεται ὁ εἰς τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος προσηλωμένος ἀριθμός. Ὑπάρχει δ' εἰς τὴν θύραν προσέτι καὶ στρογγύλη ὀπὴ κεκαλυμμένη ἐξωθεν διὰ λεπτοῦ ὑφάσματος, δι' οὗ

δύναται νὰ βλέπη ὁ ἐπιστάτης εἰς τὸν κοιτῶνα, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ κατὰ-
δικος ἔσωθεν, καὶ προσέτι καὶ ἐντομὴ ἔξωθεν κλειομένη, δι' ἧς
ὁ ἐπιστάτης δύναται νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν κατὰδικον. Μόνωσις δέ,
σιωπὴ ἀπόλυτος καὶ διδασκαλία ἐστὶν ὁ αὐστηρὸς τοῦ καταστή-
ματος κανὼν, καὶ μετ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπιτρέπεται τῷ πεφυλακι-
σμένῳ νὰ συνδιαλεχθῇ ἢ μετὰ μόνου τοῦ ἐπιστάτου. Περίπατος
δ' ἐπιτρέπεται ἐπὶ μίαν ὥραν καθ' ἡμέραν, ἐντὸς κυκλικοῦ περι-
βόλου, διὰ τοίχων εἰς πολλὰ διαιρουμένου τμήματα ἔχοντα ἐν
τῷ μέσῳ φυλακεῖον, ἐξ οὗ πάντα συγχρόνως ἐπιτηροῦνται. Ἄλλοι
δὲ περίπατοί εἰσι παράλληλοι, ἐπιτηρούμενοι ὑπὸ ὁδοῦ ἥτις τέμνει
αὐτοὺς κατ' ἀμβλείας γωνίας. Ὅσάκις δ' ἐξέρχονται οἱ κατὰδι-
κοι, κατὰ λόχους, εἴτε διὰ τοὺς περιπάτους τούτους, εἴτε διὰ τὴν
ἐκκλησίαν, περιπατοῦσιν εἰς 6 βημάτων ἀπόστασιν ὁ εἰς τοῦ ἄλλου,
καὶ φέροντες προσωπίδα ῥουχίνην κρεμαμένην ἐκ τοῦ σκιαδίου των.
Εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲ φέρουσι δύο ὁδοὶ χωριζόμεναι διὰ μεσοτοίχου,
ὥστε δύο λόχοι, συγχρόνως ἐρχόμενοι νὰ μὴ συναντῶνται. Διαι-
ρεῖται δ' αὐτὴ εἰς θεωρεῖα, ἕκαστον δι' ἓνα ἄνδρα, καὶ ἀνοικτὰ
μόνον πρὸς τὸ κέντρον ἐνθα τελεῖται ἡ ἱερουργία, καὶ χρησιμεύει
συγχρόνως καὶ εἰς σχολεῖον, εἰς ὃ οἱ μὴ ἡξεύροντες ν' ἀναγινώσκω-
σιν ἔρχονται δις, οἱ δ' ἡξεύροντες ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος. Ἐκ τοῦ
ὑπὸ γῆν μαγειρείου τὸ γεῦμα ἀνέλκεται διὰ σχοινίου μεταξὺ δύο
σιδηρῶν στηλῶν, καὶ εἰς ἕκαστον ὅμον ἀποτίθεται ἀμάξιον περιέ-
χον πάσας τὰς δι' αὐτὸ παροψίδας, καὶ τρέχον, ὡς ἐπὶ σιδηροδρό-
μου, ἐπὶ τῆς ὑπὲρ τὰς κιγκλίδας σιδηρᾶς ῥάβδου, ἀποθέτει ἐκά-
στην παροψίδα εἰς τὴν θύραν ἐκάστου τῶν ὀωματίων. Αἱ δ' ἀπο-
θῆκαι εἰσι πλήρεις πρώτων ὑλῶν, οἷον τῶν πρὸς ὕφανσιν κτλ.

Ἐκ τῆς φυλακῆς δ' ἀπελθὼν, διῆλθον πάλιν διὰ τῶν πτωχῶν
ὁδῶν τοῦ Λονδίνου, καὶ συστελλομένην ἡσθάνθην τὴν καρδίαν μου
εἰς τὴν ὄψιν τῆς οἰκτρᾶς πενίας, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα
τῆς πολυχρύσου πόλεως, διότι ἐλεεινὰ αὐτῆς παραδείγματα ἀπῆν-
των εἰς πᾶν βῆμα, ὅτε μὲν μητέρα ἐκτετραχηλισμένην εἰς ὁδοῦ
γωνίαν ὀκλάζουσαν, καὶ ἔχουσαν ἡμίγυμνον κοράσιον κοιμώμενον

ἐπὶ τῶν γονάτων της, ὅτε δὲ νῆστιν γέροντα, πωλοῦντα βλαστά-
ρια, ἃ οὐδεὶς ἀγοράζει, καὶ ψάλλοντα βραχνῶς δι' ἐν λεπτὸν δ
οὐδεὶς τῷ δίδει. Ἐρευνήσας δ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ περὶ τῆς
φορολογίας εἰς ἣν ὑπόκειται ὁ ἀγγλικὸς λαός, ἔμαθον περιέργους
τινὰς λεπτομερίας, ὡς τὰς ἐπομένας.

Φόρος τις ἀποτίεται διὰ τὰ παράθυρα, ὅταν ὑπερβαίνωσι τὸν
ἀριθμὸν 3, δι' ἑκάστον δ' ὑπὲρ τὰ 7 καὶ μικρότατα ἂν ὦσιν ἀνὰ
 $3 \frac{1}{2}$ σελίνια. Τὰ ὀχήματα φορολογοῦνται κατὰ τὸ ὕψος τῶν
τροχῶν. Δι' ἑκάστον ἄνδρα ὑπηρέτην δίδει ὁ κύριος αὐτοῦ 25 σε-
λίνια ἐτησίως. Περισσότερον ἂν φέρῃ κόνιν (πούδραν) εἰς τὴν κό-
μην. Ἐκαστος ἵππος, πλὴν τῶν τῆς ἀγρονομίας, φορολογεῖται.
Ἐκαστος κύων πρὸς $10 \frac{1}{2}$ σελίνια. Ἡ ὀπλοφορία φορολογεῖται.
Ἐνίοτε αὐξάνονται αἱ ποσότητες αὗται κατὰ $3 \frac{0}{10}$ διὰ ψήφου τῆς
Βουλῆς. Φόρος ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ οἴκου κατ' ἐκτίμησιν, καὶ κατ'
αὐτόν, φόρος ἀστυνομικός, φόρος φωτισμοῦ καὶ λιθοστρώσεως, φό-
ρος βοηθείας πτωχῶν. Οἰκία πωληθεῖσα 1400 Λ. ἐν Λεμιγκτῶνι
πληρόνει ἐτησίως $19 \frac{1}{2}$ Λ. Ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀγρῶν κατ' ἐκ-
τίμησιν· ἐκ τοῦ ἀκαθάρτου τῶν προϊόντων δεκάτῃ διὰ τὴν ἐκκλη-
σίαν· ἐπὶ τῶν προϊόντων, κατ' ἐκτίμησιν διὰ τὰς ἐπαρχιακὰς ὁδοὺς·
διόδια εἰς τὰς μεγάλας ὁδοὺς διὰ τοὺς τόκους τῆς κατασκευῆς καὶ
τὴν διατήρησιν αὐτῶν. Ἐκκλησίαι, σχολεῖα, δικαστήρια, φυλα-
καὶ οἰκοδομηθεῖσαι δαπάνη τῶν ἰδιοκτητῶν, ἀναλόγως τῆς ἀξίας
τῶν γαιῶν. Ἀποφασίζονται δὲ αἱ δαπάναι αὗται ἐν ἐξαμηνιαίαις
τῶν ἰδιοκτητῶν συνελεύσεσι. Ξένα εἰσαγόμενα ἀργυρώματα πλη-
ρώνουσι τέλος βαρὺ. Ὅτε ὁ πενθερός μου ἐπέστρεψεν ἐξ Ἑλλάδος,
τὰ ἀργυρώματά του, καίτοι ἐξαχθέντα ἐπὶ καταλόγῳ, ἐπειδὴ ἔμει-
ναν ἐξ ἑτῆ ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας, ἤθελον νὰ τὰ μεταχύσωσι.

Ἀπῆλθον δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ
Morning Chronicle, ἀλλὰ δὲν τὸν εὔρον, διότι δυσκόλως εὐρί-
σκονται οἱ μεγάλοι ἐφημεριδογράφοι, ἂν δὲν τοῖς ζητηθῇ προηγου-
μένως συνέντευξις.

Τὸ δ' ἐσπέρας, ἀφ' οὗ ἐδέχθην ἐπίσκεψιν τοῦ Magnus Rosen,

ἀδελφοῦ τοῦ γαμβροῦ μου, πρῶτην δ' ὑπασπιστοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἀλλὰ τότε ἀποσυρθέντος καὶ ζῶντος ἐν Λονδίῳ, περὶ τὰς 9 ἀπήλθομεν εἰς τοῦ πρέσβεως Bunsen, ὅπου εὔρομεν πολυ-ἀριθμὸν συναναστροφῆν, καὶ μουσικὴν ἀρίστην. Ἡ δὲ Κ^α Bunsen ἦν εὐγενεστάτη πρὸς τὴν Καρολίαν. Ἀπήντησα δ' ἐκεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Brandis, εἰς τὴν Βοτανικὴν ἐπιδοθέντα, καὶ ἐγνωρίσθη καὶ μετ' ἄλλων ἐπιστήμων Γερμανῶν.

Τῇ δ' ἐπαύριον Παρασκευῇ 6/18 Ὀκτωβρίου, γράψας πρὸς τὸν Bunsen τῷ ἔπεμψα διὰ τοῦ βιβλιοπώλου Bossange τὸ βιβλίον μου (Ant. Hell. I), ἔγραψα δὲ καὶ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Βασιλ. Ἑταιρίας τῆς Φιλολογίας, εὐχαριστῶν αὐτὸν διότι μὲ παρεδέχθη ἡ ἑταιρία ὡς μέλος αὐτῆς, καὶ περὶ τὰς 10 χωρισθεὶς ἀπὸ τῆς συζύγου μου, ἀνεχώρησα ἵνα ἐπιστρέψω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸν σταθμὸν ὅμως ἔφθασα 3 λεπτὰ μετὰ τὴν κεκανονισμένην ὥραν, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ περιμείνω μέχρι τῆς 11 1/2, ἀπελθὼν διὰ τῆς προσεχοῦς ἀμαξοστοιχίας. Οὕτως ἐγκατέλιπον τὴν Ἀγγλίαν, χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ περιμείνω τὸ μέγα τότε παρσχευαζόμενον θέαμα, οἱ δ' μυριάδες ἔμελλον νὰ συρρέουσιν εἰς Λονδίνον, τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς δημιουργίας τελευμένην παγκόσμιον ἑκθεσιν.

Ἄλλ' ἀποχαιρετῶν νῦν τοὺς ἀγγλικούς σιδηροδρόμους, τὸ εὐεργέτημα τοῦτο τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἐξαλείψαν τὰς ἀποστάσεις, σμικρύναν τὴν γῆν, ἢ μᾶλλον μεγαλῶσαν τὸν ἄνθρωπον, σημειῶ ἐνταῦθα τινὰ ἃ περὶ αὐτῶν ἐκ παρατηρήσεων, συνδιαλέξεων ἢ ἀναγνώσεων ἠρύσθη, διότι ἤλπιζον ὅτι θὰ ἤρχετο ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡ πολῦτιμος πεῖρα τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εἶπον ἀλλαχοῦ (σελ. 87) ὅτι κατὰ τὰ 1825, ὅτε ἔφθασα εἰς Μόναχον, ἐν τῷ κήπῳ τῆς Νυμφενβούργης εἶδον ἀπόπειραν ὀργυιῶν τινῶν σιδηροδρόμου, ἣν οἱ περίεργοι ὡς ἐν τῶν τότε θαυμάτων ἐπεσκέπτοντο, ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πρακτικῆς αὐτοῦ ἐφαρμογῆς. Ἐντὸς δὲ 25 ἐτῶν αἱ σιδηραὶ τῆς νέας ἐφευρέσεως ζῶναι περιείλισσον πᾶσαν τὴν γῆν. Κατ' ἀρχὰς ὅμως καὶ αὕτη ἡ

ἐξάριστος ἐφεύρεσις πρὸς πολλὰς πολλαχοῦ εἶχε νὰ πηλαίῃ προλήψεις. Οὕτως ὁ γαμβρός μου, κόμης Ἀδόλφος Ρόζεν, πρὸ ἐτῶν ἔμενεν ἐν Λονδίνῳ ἀγωνιζόμενος μετ' ἀνεγκότου ἐπιμονῆς εἰς προπαρασκευαστικὰ ἔργα, δι' ὧν ἠγωνίζετο καὶ ἠλπιζε νὰ νικήσῃ, ὡς καὶ μέχρι τέλους μετὰ ταῦτα ἐνίκησε, τὴν πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν συμπολιτῶν τοῦ Σουηδῶν, μὴ δεχομένων κατασκευὴν σιδηροδρόμων ἐν τῇ χώρᾳ των. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ δέ, ὅτε κατὰ πρῶτον ἤρξατο αὕτη, πολλὰ πόλεις ἐξανίσταντο καὶ ἠθέλον ν' ἀποτρέπωσι μακρὰν αὐτῶν τὰς ἀσυνήθεις ὁδοὺς, ὡς ἡ Νόρθαμπτων, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν βουλευτῶν της, κατώρθωσε ν' ἀπομακρύνῃ τοῦ περιθόλου της ἐπὶ 5 μίλλια τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου, ὥστε μετὰ τινα ἔτη, ὅτε ἡ πεῖρα παρήγαγε τὴν φρόνησιν, ἐβιάσθη νὰ κατασκευάσῃ ἰδίᾳ δαπάνῃ διακλάδωσιν ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τῆς γραμμῆς ἣν εἶχεν ἀποκρούσει. Οἱ γαιοκτῆμονες καὶ οἱ κτηνοτρόφοι δι᾽ ἐσχυρίζοντο ὅτι ὁ σιδηρόδρομος ἠλάττου τὰς εἰσπράξεις τῶν ἀμαξαγωγῶν, ὅτι ὁ καπνὸς ἐφθειρε τὰ προϊόντα τῆς γῆς, ἐμελάνου τὸ ἔριον τῶν προβάτων, ὅτι ὁ κρότος ἐτρόμαζε τὰ κτήνη καὶ πολλάκις χωρικοὶ διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπέπεσαν κατὰ τῶν μηχανικῶν!

Τούτου ἔνεκα καὶ ἀτελεύτητοι βουλευτικαὶ συζητήσεις προηγούντο τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμου, καὶ ὑπελογίσθη ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1840-7 ἐδαπανήθησαν εἰς τοιαύτας ὑπὲρ τὰ δέκα ἑκατομμύρια λιρῶν, ὅσαι, τῆς δαπάνης πρὸς κατασκευὴν εἰς 20 χιλιάδας λίρας τὸ μίλιον ὑπολογιζομένης, θὰ ἐπῆρκουν εἰς κατασκευὴν 500 μιλίων, ἥτοι σιδηροδρόμου ἐνοῦντος τὸ Λονδίνον μετὰ τοῦ Ἀβερδείνου τῆς Σκωτίας.

Ἄλλης γνώμης ἦν ὁ Σὶρ Ροβέρτος Πήλ, ὅστις ἐν Taneworth κατοικῶν, ἐπέμενεν ὑπὲρ τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμου κατ' ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν, καὶ ὅτε ἀπεφασίσθη παρέστη ἔχων δίκελλαν ἀργυρᾶν καὶ ἤρχισε πρῶτος τὴν ἐργασίαν. Δι' ὃ καὶ ὅτε, ἀχρηματίας ἐπικρατούσης ἐν Ἀγγλίᾳ, ἦν οἱ ἀντίπαλοί του ἀπέδιδον εἰς τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ μέτρα, αὐτὸς δὲ εἰς τὴν ἐπικρατήσασαν

λύσσαν ὑπὲρ τῶν σιδηροδρόμων, τότε εἰς τὰς βουλὰς τῷ ἐνθούμιζον πάντοτε τὴν ἀργυρᾶν δέκελλαν.

Εἰς τῶν συνήθων ὁδῶν τὴν κατασκευὴν προΐστατο κατὰ τοὺς τότε χρόνους εἰς ἀρχιμηχανικός, διορίζων ἀνὰ ἓνα μηχανικὸν κατὰ 40-50 μίλια μήκους, ἔχοντα καὶ τοῦτον ἀνὰ ἓνα βοηθὸν κατὰ 10-15 μίλια, καὶ τοὺς ἀναγκαίους ἐπιστάτας τῆς ξυλικῆς, τοιχοδομίας, ἀνασκαφῆς κτλ.

Αἱ σύριγγες ὁμῶς παρεῖχον, ὥς ἦν ἐπόμενον, τὰς μεγίστας δυσκολίας. Ἡ τοῦ Kimby φέρ' εἰπεῖν, 2399 Yards μῆκος ἔχουσα, ὠκοδομήθη διπλῇ, ἐκάστης διαιρέσεως ἐχούσης πλάτος 60 ποδῶν· καὶ ἐξωρύχθη εἰς βάθος ποδῶν 160 ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν. Καὶ ἐξεμισθώθη μὲν διὰ 99 χιλιάδας λιρῶν· ἀλλ' ὑπὸ γῆν εὐρέθη, ἀντὶ λίθου, ἄμμος καὶ ὕδωρ, ὅπερ μεγάλως ηὔξησε τὰς δυσχερείας. Εἰργάζοντο δ' εἰς αὐτὴν 1250 ἄνδρες, 200 ἵπποι καὶ 13 ἀτμομηχαναί, καὶ ἤντλοῦντο 1800 χόες (gallons) ὕδατος τὸ λεπτόν. Ἡ ἐργασία διήρκεσε δύο καὶ ἡμισυ ἔτη, καὶ εἰς τὴν τοιχοδομίαν κατηναλώθησαν 36 κεράμων ἑκατομμύρια, καὶ ὑπὲρ τὴν σύριγγα ὠκοδομήθη χωρίον διὰ τοὺς ἐργάτας, ὃ μετὰ ταῦτα ἐξέλιπεν.

Τὸ ὕψωμα ὁμῶς τέμνεται καὶ δὲν συριγγοῦται, ἂν τὸ βάθος εἰς ὃ πρόκειται νὰ διέλθῃ ἡ ὁδὸς δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 60', πλὴν ἂν, τοῦ ἐδάφους ὄντος ἐκ χώματος, τὸ ἐκ τῆς σύριγγος λαμβανόμενον χῶμα χρησιμεύει εἰς ἔγερσιν προχωμάτων. Ἐπὶ δὲ τῶν τομῶν τὸ βραχὺδες ἔδαφος οὐδὲ δυσχερέστερον ἐστὶν οὐδὲν δαπανηρότερον τοῦ γαιώδους, καὶ μάλιστα τοῦ ἀμμώδους, διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν τὰ πλευρὰ εἰσὶ κᾶθετα, καὶ ἐπομένως τὸ ἄνω πλάτος ἴσον τῷ κάτω, εἰς δὲ τὴν δευτέραν λαμβάνουσι πολλάκις μέχρι 45⁰ κλίσιν, ὥστε τὸ ἄνω πλάτος ὑπερέχει τοῦ κάτω κατὰ τὸ διπλάσιον τοῦ ὕψους. Ἡ τοῦ Hurbury τεραστία τομὴ κατέρχεται εἰς βάθος 170', ἡ τῶν πλευρῶν δὲ κλίσις ἔχει ὑπὲρ τὰς 45⁰, εἰς δὲ τὴν τοῦ Tring ἀνεσκάφησαν 1' 297.963 κυβικαὶ ὀργυιαὶ (yards) τιτάνου, οὗ 15 κυβικοὶ πόδες ἐζύγιζον ἓνα τόνον.

Μιᾶς τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν τῆς Ἀγγλίας (τῆς ἐκ Λονδίνου

βορειοδυτικῶς) ἐκτεινομένης εἰς $112 \frac{1}{2}$ μίλια ἡ λιθοδομία ἰσοῦτο εἰς 25,000' 000,000 πόδας λίθου ὕψους ποδιαίου καὶ ἐτελειώθη εἰς 5 ἔτη ὑπὸ εἴκοσι χιλιάδων ἐργατῶν, ἐν ᾧ εἰς τὴν μεγάλην πυραμίδα τῆς Αἰγύπτου, συγκειμένην ἐκ λιθοτομίας ἀντιστοιχούσης εἰς μῆκος 15,733' 000,000 πόδας λίθων ποδιαίων τὸ ὕψος εἰργάσθησαν ἐπὶ 20 ἔτη κατὰ μὲν Ἡρόδοτον ἑκατόν, κατὰ δὲ Διόδωρον τριακόσiai χιλιάδες ἀνδρῶν. Τὸ χῶμα τὸ ἀνασκαφέν κατὰ τὴν ἑκτασιν τοῦ σιδηροδρόμου ἐκείνου ἤρκει ἵνα στρώσῃ περὶ πᾶσαν τὴν γῆν ζώνην τριποδιαίαν, ποδὸς ὕψος ἔχουσιν, ἡ δὲ διὰ τὴν κατασκευὴν γενομένη δαπάνη ὑπελογίσθη ὅτι ἂν κατεβάλλετο εἰς λεπτά (pens), ἤρκει ὅπως ἀποτελέσῃ τὴν ὄαν, ἡ παρυφὴν πάσης ταύτης τῆς ζώνης. Κατὰ τὰ 1848 ἐψήφισεν ἡ βουλὴ κατασκευὴν σιδηροδρόμων 7150 μιλίων. Ἄν ὑπετίθετο ὅτι ἐπὶ πάντων αὐτῶν θὰ ἀνεσκάπτετο ἀνάλογος ποσότης χώματος, θὰ ἐδύνατο αὐτὸ νὰ καλύψῃ πᾶσαν τὴν γῆν ἐντὸς 15 ἐτῶν διὰ ζώνης πάχους ποδιαίου καὶ πλάτους 191 ποδῶν.

† Ἐν τῶν σιδηροδρομικῶν μεγαλουργημάτων τῆς Ἀγγλίας ἦν τότε ἡ λεγομένη Βρετανίας γέφυρα, ἡ ὑπὲρ τὸν πορθμὸν Menai ἐνοῦσα νῆσον μετὰ τῆς στερεᾶς, ἥτις κατεσκευάσθη χωρὶς δι' ἱκρίων καὶ ἄλλων ἔργων νὰ κλεισθῇ ὁ πορθμὸς καὶ κωλυθῇ ἡ θαλασσοπλοΐα. Τὸ ὕψος αὐτῆς ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐστὶν 104', καὶ τὸ μῆκος 1834' ἡ δὲ τοιχοδομία κυβικῶν ποδῶν 1' 365,000. Σὺγκειται δ' ἐκ τεσσάρων διπλῶν ἐναλλήλως τεθειμένων τετραγωνικῶν σιδηρῶν σωλήνων 32' ὑψηλῶν καὶ ὧν ἕκαστος βαρύνει 1800 τόννους, καὶ ἐπληρώθη 54,000 Λ. Εἰσὶ δ' οὔτοι σφυρήλατοι, παχύτεροι ἄνω ἢ κάτω, διότι εὐρέθη ὅτι οὕτως ἔχουσι δύναμιν ὡς 21 ἐν ᾧ οἱ στρογγύλοι ὡς 13 καὶ οἱ ἐλλειψοειδεῖς ὡς 15. Ἐχουσι δὲ δύναμιν ἀντιστάσεως 4000 τόνων, ἐν ᾧ 460 θὰ ἤρκει καὶ ἐὰν ὑπετίθετο ὅτι πᾶσα ἡ γέφυρα κατείχετο ὑπὸ ἀμαξοστοιχίας.

Ὅτε διέβην διὰ Northampton, ἐρωτήσας, ἐπληροφορήθην ὅτι τὴν προτεραίαν, ἡμέραν οὖσαν ἀγορᾶς εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην,

φθασαν ἐκεῖ τὸ πρῶτ' 11,000 ἀνθρώπων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἀπῆλθον τὸ ἐσπέρας 13,000, χωρὶς τῆς ἐλαχίστης ἀταξίας, καὶ χωρὶς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔνδυμα ἢ ἄλλο τι ν' ἀπολεσθῇ. Καὶ ἂν ἐ συμβῇ ποτέ τι νὰ λησμονηθῇ εἰς ἀμάξας, ὑπάρχει πρὸς τοῦτο οὐδία ἀποθήκη εἰς ἕκαστον σταθμόν, καὶ ἂν τὸ ἀπολεσθὲν δὲν εὐ-
 εθῇ εἰς μίαν, εἰδοποιποῦνται πᾶσαι αἱ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τη-
 λεγραφικῶς.

Διὰ τοῦ Βορειοδυτικοῦ σιδηροδρόμου ἐστάλησαν ἐν ἔτει 1847 δέματα (paquets) 787,969· καὶ ἐν ἔτει 1848 δέματα 774,464. Αἱ δ' ἐπιστολαὶ καὶ ἐφημερίδες ἅς μετακομίζει καθ' ἐκάστην ὁ σιδηρόδρομος οὗτος συνεποσοῦντο εἰς 17 τόνων βάρος. Εἰς ἓνα δὲ τῶν σταθμῶν τοῦ Λονδίνου, τὸν Camden, εἰσῆλθον καὶ ἐξῆλθον ἀτμάμαξαι ἐμπορευμάτων 73,732, τῶν ἀμαξοστοιχιῶν συγκειμέ-
 νων συνήθως ἐκ 35, πολλάκις ὅμως καὶ ἐξ 70—90 ἀμαξῶν. Ἐκέ-
 κτητο δ' ἡ Ἑταιρία τοῦ σιδηροδρόμου τούτου 6236 ἀτμαμάξας. Τοῦ αὐτοῦ δὲ σταθμοῦ ἡ διεύθυνσις ἐλάβανε καθ' ἐκάστην περὶ τὰς 300 ἐπιστολάς ὑπηρεσίας εἰς μέσον ὅρον· ἡ δὲ γενικὴ διεύθυνσις τῶν σιδηροδρόμων ἐλάβανε καὶ ἔπεμπε καθ' ἐκάστην περὶ τὰς 4500 ἐπιστολάς, καὶ τὰ κατ' ἔτος ὑπ' αὐτῆς καταχωριζόμενα ἔγγραφα ἢ αἱ ἐξεταζόμεναι ὑποθέσεις ἀνήρχοντο εἰς 50,000,000! Πόλις ὁλόκληρος ἔχουσα τότε 242 οἴκους, κατοίκους δὲ 1405 εἶχε συστηθῇ μόνον διὰ τὸν σιδηρόδρομον, καὶ περιεῖχε κυρίως κατα-
 στήματα καὶ ἐργοστάσια δι' αὐτόν. Ἰδίως δ' ἐν τῇ πόλει Crew ὑπῆρχον τὰ μᾶλλον μεγαλουργὰ σιδηροδρομικὰ ἐργοστάσια, ἅτινα ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1848, ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν, παρῆγον ἀνὰ μίαν ἀτμομηχανὴν μετὰ τοῦ παραρτήματος αὐτῆς (tender). Σὺγκει-
 ται δὲ μία τοιαύτη μηχανὴ ἐκ 5416 τμημάτων. Εἰς τὸν σταθ-
 μὸν τοῦτον ἴσταντο 670 ἀμαξαι, ὧν 100 ὑπὸ διόρθωσιν. Πᾶν δὲ τὸ προσωπικὸν τῶν λειτουργῶν καὶ ἐργατῶν τοῦ Βορειοδυτικοῦ σιδηροδρόμου συνεποσοῦτο εἰς 10,266 ἄνδρας.

Εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην τὰ γραμμάτια ἐκάστου σταθμοῦ καὶ ἐκά-
 στης τάξεως καθ' ἡμέραν ἀριθμοῦντο ἀπὸ 1-10,000 καὶ συνήθως

ἐδίδοντο περὶ τὰ 9,000. Τὸ διὰ τοὺς σιδηροδρόμους μέχρις ἐκείνου δαπανηθὲν κεφάλαιον 148,400,000 Λ. ἔφερεν ἐν ἔτει 1849 τόκον 3.62 $\frac{0}{0}$. Περίεργος δὲ παρατήρησις ἐγένετο, ὅτι μέχρις ἐκείνου, οἱ σιδηρόδρομοι οὐδόλως εἶχον βλάβει τὴν διὰ διωρύγων συγκοινωνίαν, ὧν τινες ἔφερον ἔτι εἰσόδημα 25–30 $\frac{0}{0}$ κατ' ἔτος.

Εἰς ἓνα τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν μοι ἐπετράπη νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν τηλεγραφεῖον, καὶ ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ὁ ἠλεκτρισμὸς διαβιβάζει τὰς λέξεις ἐστὶ 200.000 μιλίων κατὰ δευτερόλεπτον· δι' ἀποστολὴν συνήθους λέξεως ἀπαιτοῦνται 3 δευτερόλεπτα, ὥστε ἐντὸς λεπτοῦ ἀποστέλλονται 20 λέξεις. Ἐντὸς δὲ 5 λεπτῶν ἐπέμφθη ἐπιστολὴ ἐκ Λονδίνου εἰς Ἐδιμβούργον καὶ ἦλθεν ἡ ἀπάντησις. Τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος τὰ ὑπόγεια περιεῖχον πρὸς ἐνέργειαν τοῦ τηλεγράφου 34 γαλβανοστοιχίας, ὧν αἱ μείζονες εἶχον ἀνὰ 24, αἱ δ' ἐλάσσονες 12 ζεύγη πλακῶν χαλκοῦ καὶ ζιγκου, ἐκάστης 5' πλάτειας καὶ 32' μακρᾶς, βάρος δ' ἐχούσης 60 λότια. Διαιρεῖ δέ, ὡς γνωστόν, τὰς πλάκας ὀλίγη ἄμμος ὑγραينوμένη ὑπὸ ὕδατος (12) καὶ θειικοῦ ὀξέος (1). Πρὸς μεταβίβασιν εἰδήσεως εἰς 4–5 μίλια ἀρκεῖ μία τῶν μικρῶν γαλβανοστοιχιῶν. Ἀπὸ δὲ Λονδίνου εἰς Ἐδιμβούργον ἀπαιτοῦνται 4–6 τῶν μειζόνων ὁμοῦ. Τότε ἔτι τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα ἤγοντο ὑπὸ γῆν πρὸς προφύλαξιν. Καὶ τὸ ὥρολόγιον δὲ τοῦ καταστήματος ἐκινεῖτο δι' ἠλεκτρισμοῦ καὶ γαλβανισμοῦ, καὶ δὲν ἀπῆτει ἀνάτασιν.

Τὴν 2^{αν} ὥραν μ. μ. ἔφθασα εἰς Douvre, συνοδοιπορήσας μετὰ δύο Ἀγγλων οἰνοπωλῶν, καὶ ἀμέσως ἐπιβιθασθεὶς ἢ μᾶλλον καταβάς εἰς τὸ πλοῖον, διότι ἦν τότε ὥρα ἀμπώτιδος, εἶχον 40 λεπτὰ μέχρι τοῦ ἀπόπλου ὅπως ἀπὸ τοῦ καταστρώματος περιεργασθῶ τὴν πόλιν, ἐκτεινομένην εἰς τὴν παραλίαν μεταξὺ δύο λόφων, ὧν ὁ δυτικώτερος, εἰς ὃν ἀπολήγων, καλεῖται Schakespearecliff, ὁ δ' ἀνατολικὸς στεφανοῦται ὑπ' ἰσχυροῦ φρουρίου. Ἐστὶ δ' ἡ πέριξ ἀκτὴ λευκή, ἐξ ἀποτόμων, οὐχὶ δ' ὑψηλῶν κρημνῶν κιωλίας ἢ κρητίδος γῆς συγκειμένη. Αἱ παράκτιοι δ' οἰκοδομαί, εὐ-

ρεπεῖς, μάλιστα τριώροφοι, ἔχουσι συνήθως τὰς γωνίας πυργοει-
ῶς προεχούσας, καὶ χρῶμα λευκοκίτρινον μετὰ θυριδοφύλλων
πρασίνων.

Τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἐπλέομεν ἦν Γαλλικόν, ἔχον ἀρχιμήδειον
πλοῖον, ὅπερ τότε ἦν σπάνιον ἔτι καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς πρόοδος ἐν ἄλ-
λοις καὶ διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς ἀκοῆς τῶν ἐπιβατῶν. Ἡ θάλασσα
ἦν γαληνιαία· εἰς Καλαὶ δ' ἐφθάσαμεν περὶ τὰς 5, ἰδόντες ὀλίγον
μόνον πρὸ τῆς ἀφίξεως τὴν ταπεινὴν, γυμνὴν καὶ ὑγρὰν ἀκτὴν,
ἐφ' ἧς ἠλίευσον σκώληκας. Ἡ ἄμπωτις ἐξηκολούθει εἰσέτι, καὶ
ἠναγκάσθημεν ν' ἀναβῶμεν εἰς τὴν μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν
προέχουσαν ξυλίνην προκυμαίαν δι' ἀναβαθρῶν ἐφ' ὧν δυσκόλως
ἀνερρίχώμεθα, διὰ τῶν χειρῶν βοηθούμενοι. Ὅτε δ' ἤλθομεν εἰς
τὸ τελωνεῖον, καὶ μοὶ ἐζητήθη ν' ἀνοίξω τὸ κιβώτιόν μου, συμ-
φορά! ἀνεκάλυψα ὅτι ἐπὶ τῆς γυμναστικῆς ἐκείνης ἀναβάσεως,
τὰ κλειδιά μου εἶχον πέσει καὶ βυθισθῇ εἰς τὸν ὠκεανόν, ἐνθα
πιθανῶς θὰ μένωσι κείμενα ἐν ὧσιν ὑφίσταται ἡ ὑδρόγειος. Ἀφεί-
λοιπὸν τὸ κιβώτιον εἰς τὸ τελωνεῖον, παρήγγειλα ἄλλα κλειδιά,
ἃ κατεσκευάσθησαν ἐν ᾧ ἐδειπνοῦμεν ἐν τῷ «Ξενοδοχείῳ τῶν Πα-
ρισίων». Ἀπήλθομεν δ' εἰς τὰς 6 1/2 διὰ Βρυξέλλας, διελθόντες
πλησίον μεγάλων ἐργοστάσιων de tulle. Συνοδοιπόρους εἶχον δύο,
ὧν ὁ εἰς ἐκοιμήτο, ὁ δ' ἕτερος, λίαν ὁμιλητικός, κατηρᾶτο τῶν
πλοίων, ὑπέσχετο εἰς τὴν Ἀγγλίαν μεγάλα χρηματικὰ ὠφελή-
ματα ἐκ τῆς βιομηχανικῆς ἐκθέσεως, καὶ μοὶ ἐκήρυττεν ὅτι μόνην
θρησκείαν ἔχει τὴν τῆς τιμιότητος. Μετὰ δύο δὲ σταθμοὺς εἰσῆλ-
θεν ἔτι εἰς τὴν ἡμετέραν ἁμαξάν εἰς Ἀγγλος ἐκ Δυγκέρκης προ-
ερχόμενος, μετὰ τῆς γυναικός, δύο ὠραίων θυγατέρων του, καὶ
Γάλλου, ἐραστοῦ τῆς μιᾶς, καὶ δύο βάνανσοι χωρικοί. Ἀπὸ Δο-
καὶ δ' ἔμεινα μόνος μέχρι τοῦ Βελγικοῦ ὁρίου, ὅπου ἐφθάσαμεν εἰς
τὰς 11, καὶ ἐμείναμεν μέχρι 12 1/2 ὑπὸ τελωνιακὴν ἐξέτασιν.

Τὴν δὲ πρωΐαν τοῦ Σαββάτου (7/19) ἀφίχθημεν εἰς Βρυξέλ-
λας, καὶ ἀφ' οὗ ἐπὶ μίαν ὥραν ἐκοιμήθημεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς
Ῥωσσίας, καὶ ἐπρογευματίσα, καὶ ἔγραψα εἰς τὴν Καρολίναν καὶ

εἰς τὸν ἡμέτερον πρέσβυν Σχινᾶν ἐν Μονάχῳ, ὃν ἔμελλον νὰ ἐπισκεφθῶ, ἐξῆλθον μετὰ ξεναγοῦ, περιαγαγόντος με εἰς διαφόρους ἐκκλησίας, ὧν ὅμως ἡ πρωτίστη, ἡ μητρόπολις, ἦν κλειστή, διότι ἐν αὐτῇ ἔμελλε νὰ τελεσθῇ ὁ ἐνταφιασμός τῆς Βασιλίσσης (θυγατὶς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου). Εἰς τὰς ἐκκλησίας ταύτας ἰδίως ἐθαύμασα τὰ ὠραῖα τορνεύματα τῶν ξυλίνων ἀμβώνων των. Ἐκεῖθεν δὲ μοι ἔδειξεν ὁ ὁδηγός μου τὴν χαριεστάτην δενδρόφυτον πλατεῖαν, ἔχουσαν κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν τ' Ἀνάκτορα καὶ κατὰ τὴν ἀπέναντι τὸ Βουλευτήριον, ὅμοια μεγάλα κανονικὰ λευκὰ οἰκοδομήματα, ὧν ὁ ἄνω δόμος κοσμεῖται διὰ δωρίων κιόνων καὶ ἀετώματος. Εἶτα δὲ μετέβημεν εἰς ἐν τῶν πρωτίστων ἐργοστασιῶν τῶν τριχάπτων (dentelles) ἀσχολοῦν 1300 κοράσια, ἀπὸ 6 μέχρι 16 ἢ 17 ἐτῶν, ὅτε γίνονται ἐντελεῖς ἐργάτιδες. Λαμβάνουσι δὲ καθ' ἐκάστην μισθὸν 1 $\frac{1}{2}$ —2 φράγκα ἀναλόγως τῆς ἐργασίας, ἥτις ἐστὶ δύο εἰδῶν· α' κατασκευάζει τὸ κοράσιον κατὰ σχέδιον ὃ τῷ δίδεται γεγραμμένον ἐπὶ κυανοῦ χάρτου ἄνθος διὰ τῆς βελόνης (ἐν ἄνθος 1' μήκους περίπου εἰς 14 ὥρας), καὶ τοῦτο προσηλοῖ εἰς τὸ τρίχαπτον, κόμβον δένον εἰς ἐκάστην τρύπαν αὐτοῦ· ἢ β' εἰς τὸ σχέδιον κεντῶνται πυκνόταται καρφίδες, καὶ δι' αὐτῶν ἡ τεχνίτις, μετὰ πλείστης ταχύτητος καὶ ἐπιδεξιότητος ῥίπτει διαφόρους, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον παχείας κλωστής, κρεμαμένας εἰς κουβάρια, οὐχὶ ὀλιγωτέρας τῶν 100, καὶ οὕτως ἀπαρτίζονται τὰ ποικίλματα, εἰς τὰ λεπτότερα τῶν τριχάπτων. Αἱ Malines λεγόμεναι ἀπλούστεραι καὶ μόνον ἐκ λευκῆς κλωστῆς κατασκευαζόμεναι ἀπαιτοῦσι δι' ἓνα πῆχυν (aune) ἡμέρας 16, αἱ δὲ πολυπλοκώτεραι καὶ μεταξωταί, αἱ Valenciennes ἡμέρας 32. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἡγόρασά τινα τεμάχια εἰς ἐνδύματα διὰ τὴν Καρολίαν.

Ἀφ' οὗ δὲ εἶδον τὸ ἀρχαῖον δημαρχεῖον, ἔχον ὑψηλὸν πύργον, τὰς μεγαλοπρεπεῖς στοάς (arcades du Roi, de la Reine et des Princes), καὶ τὰς ὠραίας ἀγοράς τῶν μαγειρικῶν ὠνίων, καὶ προσέτι τὴν τῶν ἀνθέων (ἣν ὁ ἀνεψιός μου Γεώργιος Ρόζεν

μετὰ ἔτη κατέστησε γνωστοτάτην δι' ὠραίας εἰκόνας του) ἀπῆλθον εἰς τὰς 11 $\frac{1}{4}$ διὰ Κολωνίαν, καὶ εἰς τὰς 3 ἔφθασα εἰς Liège ἐπὶ τῆς Meuse, πόλιν ὠραίως κειμένην παρὰ ποικίλους συμφύτους λόφους, καὶ περίφημον ἐπὶ ὀπλοποιίᾳ. Ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ἡ σιδηρᾶ ὁδὸς ἔχει κλίσιν 138 μ. ἐπὶ 3500, ἡ ἀμαξοστοιχία ἀνείλκετο διὰ σχοινίου σιδηροῦ ἐπικεκαλυμμένου διὰ καννάβεως κατὰ τῆς ὀξειδώσεως. Ἐχον δ' αὐτὸ 7000 μέτρων μῆκος, ἐπληρώθη 48000 φράγκων. Διελθόντες δὲ τὴν γραφικωτάτην κοιλάδα τῆς Meuse, ὅλην κατὰτρητον διὰ συρίγγων, ἐφθάσαμεν εἰς Κολωνίαν κατὰ τὰς 8 $\frac{1}{2}$, καὶ κατέλυσα παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ Ἀννοβέρου, πέραν τοῦ Ῥήνου, οὗ ἡ θεὰ τὴν νύκτα ἀπὸ τῆς γεφύρας μὲ κατεγοήτευσε.

Τὴν δ' ἐπιούσαν, Κυριακὴν ($\frac{8}{20}$ Ὀκτωβρίου), ἀπῆλθον ἐκ Κολωνίας εἰς θέσιν δευτέραν, ἀντιστοιχοῦσαν κατὰ τὴν ποιότητα πρὸς τὰς πρώτας τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου, καὶ διὰ χώρας πεδινῆς καὶ γυμνῆς ἀφίχθην εἰς τὴν ἰδίως διὰ τὴν ζωγραφικὴν αὐτῆς σχολὴν ἐπίσημον πολίχνην τῆς Δυσσελδόρφης, ἔχουσιν διωρόφους καὶ τριωρόφους τὰς οἰκίας, λευκὰς μετὰ στεγῶν μελανῶν. Ἀλλὰ κυρίως αὐτῆς εἶδον μόνον τὸν σταθμὸν, ὄντα καὶ αὐτὸν σχετικῶς ὠραῖον. Ἐνταῦθα δέ, εἰς τὴν ἐγγώριον ἡμερίδα (Düsseldorfer Zeitung), ἀνέγνω τὴν ἐπομένην θαυμάσιον ἀγγελίαν: «*Der Königlich Griechische Hofkünstler ect. Wilgelba Frickel wird in nächster Zeit hier eintreffen, und eine Production der Geschwindigkeit ohne Apparat geben. Näheres die Programme!* Τί δὲν τολμᾷ ἡ αἰσχροκέρδεια!

Εἰς δὲ τὰς 11 $\frac{1}{4}$ ἐφθάσαμεν εἰς Dorthmund, ὅπου διακλαδοῦνται οἱ σιδηρόδρομοι, καὶ τόσον κακῶς κεκανονισμένη ἦν ἔτι τότε ἡ ὑπηρεσία, ὥστε πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως, ἠναγκάσθημεν νὰ μείνωμεν ἡμίσειαν ὥραν περιμένοντες ἀμαξοστοιχίαν καθυστεροῦσαν. Ἐντεῦθεν δέ, καὶ μάλιστα περὶ Bielfield, ἡ χώρα εἶχε γραφικώτατον χαρακτῆρα. Εἰς ἓνα δὲ τῶν προσεχῶν σταθμῶν εἶδομεν ἐν τῶν πολλαχοῦ τῆς Γερμανίας ὑπαρχόντων ἀλατοπηγείων. Ἀποτελοῦσι δ' αὐτὰ ὑψηλοὶ καὶ μακροὶ τοῖχοι ἐκ φρυ-

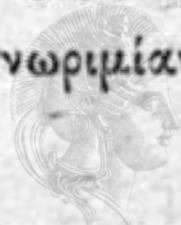
γάνων συγκείμενοι, εἰς ὧν τὴν κορυφὴν ἀναβιβάζεται διὰ μηχανῶν τὸ ἀντλούμενον ἄλμυρόν ὕδωρ, καὶ δι' αὐτῶν διηθούμενον, ἐναποτίθῃσι τὸ ἄλας εἰς τοὺς κλάδους των.

Μετὰ μεσημβρίαν δ' ἀφίχθημεν εἰς τὴν Portam Westphalicam, ὅπου ὠραῖοι λόφοι, τὸν Weser ποταμὸν ἐκατέρωθεν στεφανοῦντες, καὶ παραλλήλως θέοντες, ἀποτελοῦσι τὸ πέρας, καί, ὡς λέγονται, τὴν Πύλιν τῆς Βεστφαλίας. Ἐκεῖθεν δ' ἀφίχθημεν εἰς Minden, ὅπου τότε ἔληγεν ἡ Πρωσσία καὶ ἤρχετο τὸ Ἀννόβερων, καὶ ἀφ' οὗ ἐμείναμεν ἐκεῖ μίαν ὥραν, ἐξηκολούθησα μετὰ τοῦ Ἀγγλου, τοῦ ἀνέκαθεν συνοδοιπόρου μου, μεθ' ἐνὸς Γερμανοῦ καὶ τῆς ἀνεψιάς του ἀγάμου, εὐσώμου ἄριστα τὴν γαλλικὴν ὁμιλούσης, καὶ προσέτι μετ' εὐφροσύνης Βελγίδος, ἥτις εἶχε περιέλθει τὴν ὑφήλιον, καὶ περὶ τὰς 8 τὸ ἑσπέρας, ἐν Ἀννοβέρῳ, κατέλυσα, παρ' αὐτὸν τὸν σταθμὸν, εἰς τὸ λαμπρὸν Βασιλικὸν ξενοδοχεῖον (Hôtel Royal), οὗ τὸν χρυσοστόλιστον θυρωρὸν εἶχον ἐκλάβει ὡς ἀνώτερόν τινα ἀξιωματικόν, καὶ ἐξεπλάγην ὅτε μοὶ ἔδειξε τὸν κοιτῶνά μου καὶ τὸ ἐστιατόριον, καὶ μοὶ ἔφερε τὰ κηρία. Ἐνταῦθα δ' ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ κ. Lützow, οὗ ἡ θυγάτηρ ἦν Κ^α Plüscow, νυμφευθεῖσα τὸν ἀδελφὸν τοῦ συζύγου τῆς Μεγάλης Κυρίας τῆς ἡμετέρας Βασιλίσσης.

Τὴν δευτέραν δὲ ($\frac{9}{21}$), εἰς τὰς 3 $\frac{1}{2}$ ἐγερθεῖς, καὶ προγευματίσας, ἀπῆλθον εἰς τὰς 7 μετὰ τῶν δύο συνοδοιπόρων μου κυριῶν, καὶ μετ' ἄλλης γραίας, ἐχούσης θυγατέρα μικράν. Ἀηδεστέραν δὲ καὶ μονοτονωτέραν ὁδὸν τῆς μεταξὺ Ἀννοβέρου καὶ Λειψίας δὲν ὑποθέτω οὐδὲ τὰς τῆς ἐρήμου τῆς Σαχάρας. Ὁ σιδηρόδρομος, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ποικιλίας, διέτρεχε τὸ ἀπέραντον ἀμμῶδες πεδίον τῆς Βορείου Γερμανίας, ὃ ποτε βεβαίως ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ, ὡς καὶ ἀπόδειξιν ὑλικὴν τούτου μεταγενεστέρως ἀπέκτησα ἐν Βερολίνῳ, τεμάχιον λίθου εὐρών, μετὰ οἰκοδομικῆς ὕλης, περιέχον θαλάσσιον ὄστρακον, ὃ καὶ ἠγόρασα ἀντὶ μιᾶς μάρκας παρ' ἐνὸς τῶν κτιστῶν. Ἡ χιὼν εἶχεν ἀρχίσει πίπτουσα ἀπὸ τῆς ἀπελεύσεως ἡμῶν ἐξ Ἀννοβέρου καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ 5 ὥρας,

τὸ δὲ ψῦχος διήρκεσε δι' ὅλης τῆς ὁδοιπορίας. Τὰς ἀμάξας ἡλλάξαμεν εἰς Βρυνσβίκην, καὶ ἐκεῖθεν συνωδοιπόρησα μετὰ νέας, ξανθῆς καὶ γλυκείας Ἀγγλίδος, ἄριστα τὴν γαλλικὴν ὁμιλούσης, ἥτις πρὸ ἑξ μηνῶν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἐλθοῦσα μετὰ χονδροῦ καὶ κρεατοπωλοειδοῦς συζύγου, ἐπέστρεφε πάλιν ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς Τεργέστης. Εἰς τὸν τότε ἄθλιον σταθμὸν τῆς Μαγδεμβούργης, ᾧ εἶποντο ἔτι ἀθλιώτεροι, ἡλλάξαμεν αὖθις ἀμάξας, καὶ εἰς τὰς 3 μ. μ. ἐφθάσαμεν εἰς Λειψίαν. Ἐνταῦθα δὲ κατέλυσα μὲν εἰς τὴν «Πόλιν τῆς Ρώμης» (Stadt Rom), καὶ διηυθύνθην ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡμετέρου προξένου, Κωνσταντίνου Πασᾶ Ναοῦμ, ὃν εὗρον εἰς τὴν ἀποθήκην τῶν γουναρικῶν, ὧν ἥσκει τὸ ἐμπόριον. Μὲ περιήγαγε δὲ εἰς τὴν πόλιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ (ἥ, νομίζω, μάλλον ἀδελφοῦ), Παναγιώτης, δείξας μοι τὰς περιεργότερας ἐκκλησίας, τὸ νέον πανεπιστήμιον, τὴν ὁδὸν Ἀθηναίου (Athenäumstrasse), πλὴν τοῦ ὀνόματος ἄλλως ὅλως γερμανικὴν, τὰ ἐπισημότερα τῶν δημοσίων καταστημάτων, τὸ Γαλλικὸν καφφενεῖον (Caffé Français), καὶ μὲ συνώδευσεν εἰς τοῦ τὴν πώλησιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μου βιβλίου ἀναλαβόντος Wigand, ὅπου ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀνατομίας Weber. Τὸ δ' ἐσπέρας ἐφιλοξενήθην εἰς τοῦ Κ. Ναοῦμ, ὅπου ὁ Κ. Παναγιώτης ἐκτὸς τοῦ ὅτι μοὶ ἀνέγνω 500 στίχους, μοὶ παρέθηκε καὶ ἄριστον δεῖπνον.

Διαρκούντος αὐτοῦ, ἠρώτησα πῶς δὲν βλέπω παρακαθήμενον εἰς τὴν τράπεζαν καὶ τὸν οἰκοδιδάσκαλον Κ. Γ. Παπασλιώτην, περὶ οὗ ἐγνώριζον τὰ ἐπόμενα προηγούμενα. Πρὸ τινος χρόνου, πρὸ δύο ἴσως ἐτῶν, εἰς φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ὃν δὲν ἐγνώριζον, ἐλθὼν πρὸς με μίαν ἐσπέραν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἤκουσε πᾶσαν τὴν σειρὰν τῶν παραδόσεών μου, καὶ περατώσας παρ' ἡμῖν τὸ Πανεπιστήμιον, διεφλέγετο ὑπὸ πόθου νὰ μεταβῇ εἰς Γερμανίαν πρὸς τελειοποίησιν, ὅτι δ' ἔχει τινὰ βιβλία ἃ πωλήσας θὰ δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ τὸν ναῦλόν του μέχρι Τεργέστης, καὶ ἐκεῖθεν ἐλπίζει νὰ βοηθηθῇ ὑπὸ ὁμογενῶν διὰ τὰ ὁδοιπορικὰ του μέχρι Λειψίας, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖ ἀφίχθεις, οὐδεμίαν ἔχει περαιτέρω ἐλπίδα, οὐδεμίαν γνωριμίαν, καὶ

μὲ παρεκάλει νὰ τὸν συνδράμω διὰ τῶν σχέσεών μου. Σχέσιν ἐν Λειψία οὐδεμίαν εἶχον ἐγώ, πλὴν τῆς γνωριμίας τοῦ κ. Παναγιώτου Ναούμ, ὃν εἶχον ἰδεῖ ὅτε ἐπεδήμει εἰς Ἀθήνας, ὅπου νομίζω ὅτι καὶ οἰκίαν προὔτίθετο ν' ἀγοράσῃ, ἥ καὶ ἡγόρασε καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἐξεποίησε. Πρὸς ἐκεῖνον λοιπὸν ἔγραψα, ἐξαίρων τὴν φιλομάθειαν τοῦ νέου Παπασλιώτου καὶ παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τὸν συνδράμῃ ὡς οἶδε τρόπῳ, καὶ νὰ πράξῃ δι' αὐτὸν ὅτι θὰ ἔπραττε δι' ἐμὲ ἂν μ' ἔβλεπεν ἄνευ οὐδενὸς πόρου ἀφικνούμενον εἰς τὴν πόλιν των, ἵνα ἐκπαιδευθῶ καὶ καταστῶ ἀξιώτερος νὰ χρησιμεύσω εἰς τὴν πατρίδα.

Μετά τινα δὲ χρόνον ἔλαβον ἐπιστολὴν λίαν ἐκτενῆ τοῦ Παπασλιώτου, πλήρη ἐκφράσεων εὐγνωμοσύνης, καὶ ἀφηγουμένην τὰ ἐπόμενα· ὅτι ἀφιχθεὶς εἰς Τεργέστην, ἐβοηθήθη ἐκεῖθεν καὶ κατώρθωσε νὰ μεταβῇ εἰς Λειψίαν· ἐνταῦθα ὅμως καὶ τοῦ ὀβολοῦ στερούμενος καὶ τὴν γερμανικὴν ἀγνοῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἣν εὐρὼν κεκλεισμένην, ἐκαθέσθη μετὰ τοῦ μικροῦ ὁδοιπορικοῦ σάκκου του, εἰς τὰς βαθμίδας τῆς θύρας, μέχρις οὗ ἐλθὼν ὁ θυρωρός, Ἕλλην τὸ γένος, καὶ πληροφορηθεὶς παρ' αὐτοῦ τίς ἦν καὶ τί ἤθελε, τὸν ὠδήγησεν εἰς τοῦ Κου Ναούμ· οὗτος δέ, ἀναγνούς τὴν θερμὴν σύστασίν μου, τὸν παρέλαβεν ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν του, τὸν κατέστησεν ὁμοτράπεζόν του καὶ διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς τῶν παιδίων του, καὶ ἵνα τῷ περιποιήσῃ ἐπαρκέστερόν τινα πόρον, τὸν ἀνέδειξε συγχρόνως ἀναγνώστην καὶ ψάλτην τῆς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα λοιπὸν γινώσκων, ἐξεπλάγην μὴ ἰδὼν τὸν παρ' ἐμοῦ συστηθέντα μεταξὺ τῶν συνδαιτημόνων τὴν ἐσπέραν ἐκείνην. Ἀλλ' ὁ Κ. Ναούμ, ἀφ' οὗ κατ' ἀρχὰς ἔδειξεν ἀποστροφὴν νὰ ἐξηγηθῇ, μοὶ εἶπε τέλος ὅτι ὁ Κ. Παπασλιώτης δὲν ἦν πλέον σύνοικός του· ὅτι πολλαχῶς εὐεργετηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔργον κύριον εἶχε νὰ τὸν διαβάλλῃ σταθερῶς παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησι τῆς Λειψίας, ὅπερ ὁ Κ. Ναούμ, παρ' αὐτῶν πληροφορούμενος, ἀφ' οὗ τὸν ἠνέχθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον, τὸν παρεκάλεσε τέλος νὰ ἐγκαταλείψῃ

τὴν οἰκίαν του, καὶ ἔκτοτε δὲν τὸν βλέπει πλέον. Ἡ ἀφήγησις αὕτη βαθέως μ' ἐλύπησε.

Τὴν δὲ $10/22$ Ὀκτωβρίου ἀπῆλθον εἰς τὰς 10 π. μ. συνοδοι-
πόρον ἔχων νέον Γερμανόν, ὅστις μ' ἡρώτα ἂν ὑπάρχωσιν ἔτι
ἀρχαῖοι Ἕλληνες (Altgriechen) ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἂν ἡ Γερμα-
νικὴ δὲν ᾖ θυγάτηρ τῆς Λατινικῆς! Αἱ περὶ τὴν Λειψίαν ἀπέ-
ραντοι, μονότονοι καὶ πάσης χάριτος ἐστερημένοι πεδιᾶδες, ἦσαν
κεκαλυμμένοι ὑπὸ χιόνος, ἣτις ἐπιπτεν ὑγρὰ διὰ σκοτεινῆς ἀτμο-
σφαίρας, καὶ ὑπὲρ ἦν προεῖχον ἰσχναὶ καὶ σπάνιαι, φύλλων δὲ
γυμναὶ δενδροστοιχίαι, ὡς δεῖκται τῶν ὁδῶν ἐν ἐρήμῳ. Εἰς τὰς
 $7 \frac{1}{2}$ δὲ ἀφίχθην εἰς Ἀλτεμβούργην, τὴν μικρὰν ἡγεμονίαν τοῦ
θείου τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως, καὶ ἐνταῦθα μοὶ διηγεῖτο ὁ ἥκιστα
ἀξιόπιστος συνοδοιπόρος μου, ὅτι κατὰ τὸν μεσαιῶνα λησταὶ (Raub-
ritter) ἤρπασαν τοὺς ἡγεμονόπαιδας τῆς χώρας διὰ τῶν παρα-
θύρων τοῦ παλατίου. Διακλαδευομένου δὲ μετὰ 2 ὥρας ἐν Rei-
chenbach τοῦ σιδηροδρόμου, μετετέθημεν εἰς βραδυπορωτάτας
ἀμάξας, ἐν αἷς ἐτυμπανίσθημεν ἔτι ἐπὶ ἰκανὰς ὥρας. Παρὰ Rei-
chenbach εἶδομεν κτιζομένην τριώροφον γέφυραν ἐκ ταπεινῶν
ἀψίδων, ὧν 12 ἀποτελοῦσι τὴν ἀνωτάτην σειράν, καὶ τὸ ἔργον
τοῦτο ἐθεωρεῖτο τότε, ὡς ἐν τῶν θαυμάτων τῆς σιδηροδρομίας·
ἀλλ' οὐδὲ μακρόθεν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν γέφυραν ἣν εἶχον
ἰδεῖ ἐν Νεοκαστέλλῃ τῇ Ἀγγλικῇ, καὶ τέλος ἐν Plunien ὑπερέ-
βημεν τὰ Βαυαρικὰ ὅρια καὶ ἐφθάσαμεν περὶ τὴν $1 \frac{1}{2}$ εἰς τὴν μι-
κρὰν πόλιν Hoff, δι' ἧς διῆλθον μαθὼν ὅτι διέτριβεν ἐκεῖ ὁ Βασι-
λεὺς Ὁθων ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν τῆς μητρὸς του, δι' ἧς καὶ πολλὰ
μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ συγγενεῖς αὐτῆς εἶχον συρρέυ-
σει ἐκεῖ. Περὶ τὰς 6 παρουσιάσθην εἰς τὸν Βασιλέα καὶ πολλὰ
ἐρῶρέθησαν περὶ τῆς τότε καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τύχης τῆς Ἑλλά-
δος· μετὰ πολλῆς δ' ὑπὲρ ἐμοῦ προνοίας μὲ προέτρεψεν ὁ Βασιλεὺς
νὰ μὴ ἀναχωρήσω πρὸ αὐτοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι θὰ ἠπειλού-
μην ὑπὸ ὑποτροπῆς εἰς τὴν θέρμην, ἀφ' ἧς μόλις εἶχον ἀπαλλαγῇ
ἐν Ἀγγλίᾳ.

Τὴν ἀγαθὴν ὅμως ταύτην συμβουλὴν τοῦ δὲν ἐδυνάμην ν' ἀκολουθήσω, διότι καὶ ἡ ἄδεια καὶ οἱ πόροι μου ἐξηντλοῦντο. Παρουσιάσθην δὲ καὶ εἰς τὸν πατέρα τῆς Βασιλίσσης ἡμῶν, τὸν Μέγαν Δούκα τοῦ Ὁλδεμβούργου, εὖσωμον καὶ ἀγαθὸν γέροντα, ὅστις μοὶ εἶπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν πρέπει νὰ βιάζωνται εἰς τῶν εὐχῶν αὐτῶν τὴν ἐπίτευξιν· ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα ἀνθίσταται πρὸς χαλινόν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τῆς φρονήσεως. Τὴν δ' ἐσπέραν διήλθον λίαν εὐχαρίστως παρὰ τῇ K^e Mendel, Κυρίᾳ τῆς Αὐλῆς τῆς Βασιλίσσης τῆς Βαυαρίας, ὅπου ἦσαν καὶ αἱ Κυρίαι τῆς Μεγ. Δουκίσσης τῆς Ἑσσης, τῆς ἡγεμονίδος τοῦ Ὁλδεμβούργου καὶ τῆς τοῦ Ἀλτεμβούργου. Πρὶν δ' ἢ κατακλιθῶ, ἔγραψα εἰς Ἀγγλίαν, τὰ τῆς ὁδοιπορίας μου ἀφηγοῦμενος.

Τὴν δὲ **Τετάρτην** ($11/23$), εἰς τὰς 5 $1/2$ ἀπῆλθον εἰς Hoff διὰ τῆς ἀμαξοστοιχίας ἐν ἣ ὁδοιπόρουν καὶ οἱ Βασιλεῖς, καὶ πανταχοῦ κατὰ τοὺς σταθμοὺς ὑπεδέχοντο αὐτὴν ὑπαλλήλων καὶ λαοῦ συρροή, καὶ παρατάξεις, ὧν ἐγὼ ἤμην μακρόθεν θεατής, οὐχὶ λίαν εὐχαριστημένος, διότι ἤλάττουν ἀναλόγως τῶν ἀπλῶν ὁδοιπόρων τὴν ἄνεσιν, ὃ δὲ καιρὸς ἦν ἀηδής, χιονώδης καὶ ψυχρός. Οὕτω διήλθομεν διὰ Βαμβέργης, ἥτις ἔμελλέ ποτε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τελευταῖον ἡσυχαστήριον τοῦ ἀγαθοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, διὰ Νυρεμβέργης, τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανοῦ, διὰ τῆς περιφήμου Αὐγούστης, καὶ εἰς τὰς 9 τὴν ἐσπέραν ἐφθάσαμεν εἰς Μόναχον, τὴν πόλιν τῶν πρώτων σπουδῶν μου, ὅπου ὁ Κ. Σχινᾶς μὲ παρέλαβεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Μίαν ἐβδομάδα διαμείνας ἐν Μονάχῳ, παρὰ τῷ Κ. Σχινᾶ, πολλὰ μετ' αὐτοῦ ἐπεσκέφθην, ὡς τὴν τότε ἐν τῷ Βασιλικῷ χυτηρίῳ συμπληρουμένην, ἥδη δ' ἐν χώρῳ ὀρθὴν στηθεῖσαν κολοσσιαίαν Bavariam. Εἰς αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ἀνέβην διὰ κλίμακος ἐσωτερικῆς καὶ ἐκάθισα εἰς χαλκοῦν ἀνάκλιντρον, διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, οἵτινες ἦσαν παράθυρα, τὴν ἄλλοτε γνωστὴν μοι Theresienwiese ἐπισκοπῶν. Μοὶ ἐπέδειξε δὲ ὁ φίλος Κ. Σχινᾶς καὶ τὸ ὑελοργεῖον τῆς Νυμφενβούργης· τὸ θησαυροφυλακεῖον, τὸ

παρεκκλήσιον τῶν Ἀνακτόρων, τὸ ἐργαστάσιον τοῦ περιφήμου ζωγράφου Kaulbach, ὅπου εἶδον τὴν εἷτα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου μετακομισθεῖσαν μεγαλογραφίαν, τὴν παριστῶσαν τὴν «ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ», καὶ ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ καλλιτέχνου, γράψαντος καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Κυρίας Σχινᾶ. Παρουσιάσθην δὲ καὶ εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας (Μαξιμιλιανόν), ὅστις μοὶ ὠμίλησε περὶ ἀρχαιοτήτων, περὶ στιχουργίας καὶ περὶ ἀγγλικῆς ἐφημεριδογραφίας.

Ἐν ἄλλοις ἠθέλησα νὰ ἐπανίδω τὴν οἰκογένειαν παρ' ἧ ὥκουν ἐπὶ τῆς τελευταίας διαμονῆς μου ἐν Μονάχῳ, καὶ μετέβην εἰς τὴν ἐν Frühlingstrasse οἰκίαν των. Ἀλλ' ἐκεῖ οὐδένα εὔρον καὶ ἔμαθον ὅτι ὁ μὲν οἰκοδεσπότης ἀπέθανε κακῶς ἔχων καὶ καταγγεληθεὶς ἐπὶ ἀνηθικῇ πράξει, ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ ἐπὶ κάλλει καὶ ἀγωγῇ διαπρέπουσα θυγάτηρ τῆς συζύγου του ἐκ πρώτου γάμου Σοφία, ἡ δ' ἀξιόλογος σύζυγός του, τῶν κτημάτων της πωληθέντων ὑπὸ τοῦ οἰνόφλυγος ἀνδρός της, καὶ μείνασα ἄνευ ὀβολοῦ, ἐμισθώθη ὡς ὑπηρέτρια εἰς ξενοδοχεῖον, εἰς τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ υἱὸς της ὡς παραμάγειρος. Τῆς γυναικὸς ταύτης ὁ πρῶτος σύζυγος ἦτο δημοτικὸς σύμβουλος τοῦ Μονάχου.

Ἀπὸ τῆς πρώτης δ' ἡμέρας ἔσπευσα καὶ πρὸς τὸν Θείρσιον, ὃν ἐπανεἶδον μετὰ πλείστης χαρᾶς, καὶ ὅστις μοὶ ἔδωκε τὸ περὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἔργον του. Παρ' αὐτῷ δὲ ἀπήντησα καὶ τὸν (ἀρχαιολόγον) καθηγητὴν Braun, ὅστις ὅμως δὲν μοὶ ἐνεποίησε μεγάλου ἀνθρώπου ἐντύπωσιν· προσέτι δὲ καὶ τὸν καλὸν σπουδαστὴν Νεροῦτσον, ὅστις ἔπειτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀποκαταστάς, κατέστη ἐπίσημος αἰγυπτιολόγος. Προσέτι ἐπεσκέφθην τὴν Καν Gasser χήραν τοῦ ποτὲ ἐν Ἑλλάδι πρέσβεως τῆς Βαυαρίας, τὸν ὑπουργὸν von den Pfaden, ὅστις μὲ προσεκάλεσεν εἰς συναναστροφὴν, τὸν σύμβουλον K. Rapp, τὸν Wendland, ἀδελφὸν τοῦ ἰδιαιτέρου Γραμματέως τοῦ Βασιλέως καὶ πρέσβυν εἰς Παρισίους, καὶ προσέτι τοὺς Perceval, Maurer καὶ Perglas, ἀπόντας, καὶ ἀπήντησα ἀπροσδοκῆτως τὸν Σινολόγον K. Neumann πρὸς ὃν,

ὅτε ἐπὶ τῆς πρώτης μου ἐπιδημίας ἐν Μονάχῳ τὸν εἶχον γνωρίσει παρὰ τῷ Θειρσίῳ, ὀλίγον συνεπάθουν, ἄνευ λόγου βεβαίως, διότι ἦδη, προτραπείς ὑπ' ἐμοῦ, μοι ἔπεμψε κινεζικά τινα βιβλία διὰ τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην. Τὸ θέατρον ἐπεσκέφθην τὸ πρῶτον ἐσπέρας, μετὰ τοῦ Κ. Ἀντωνοπούλου, Γραμματέως τοῦ Κ. Σχινᾶ καὶ εἶδον τοὺς Puritani.

Μετὰ πολιτικῶν δ' ἀνδρῶν κατὰ τὴν βραχεῖαν ἐν Μονάχῳ διαμονήν μου ἐλθὼν εἰς συνάφειαν, ἠθέλησα νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς περιστάσεως ἵνα ἐρευνήσω περὶ τῶν σχέσεων τῶν Δανογερμανικῶν Δουκάτων, ἅτινα ἦδη τότε ἠπείλουν περιπλοκάς. Οὕτως ἔμαθον ὅτι κατὰ τὴν γερμανικὴν ἔποψιν τὸ Ὀλστέϊν, ὃν πάντοτε Γερμανικόν, καὶ τὸ Schleswig ὃν ἀνεξάρτητον, εἶχον ἀπὸ τινος τεθῆ διὰ προσωπικῆς ἐνώσεως ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας· ὁ προκάτοχος ὅμως τοῦ βασιλεύσαντος ἐφ' ἧς ἐποχῆς ἐγὼ ταῦτα ἐσημείουν, ἠθέλησε διὰ τῆς λεγομένης ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς (offener Brief) νὰ συγχωνεύσῃ ἀμφοτέρω μετὰ τῆς Δανίας. Τοῦτο ἐξῆψε στάσιν, ὑποκινηθεῖσαν κυρίως ὑπὸ τῶν Αὐγουστεμβούργων, οἵτινες εἶχον τὰ πρῶτα ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Δουκάτων δικαιώματα. Ἄν ὅμως οὗτοι ἀπεκληροῦντο, ὥς τινες Δυνάμεις τότε ἠθελόν, ἡ διαδοχὴ θὰ περιήρχετο εἰς τὸ Ὀλδεμβούργον, πρὸς δ' ἀπηρέσκοντο τὰ ὑπὸ Γερμανικῶν ἰδεῶν ἐμφορούμενα κράτη καὶ ἐπροτίμων αὐτῶν τὴν προσωπικὴν ἐνωσιν μετὰ τῆς Δανίας, διότι τὸν Δούκα τοῦ Ὀλδεμβούργου ἐθεώρουν ὡς οὐχὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας ἀσπαζόμενον, μὴ πρόθυμον νὰ ταχθῇ μετ' αὐτῆς, καὶ ἐπιδιώκοντα τῶν πορθμῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἦν δ' οὐ μικρὰ ἔκτοτε ἡ ῥοπὴ τῶν πνευμάτων καὶ ὑπόκωφος ὑπῆρχεν ἦδη βρασμός καὶ πολλὴ ἐνέργεια ὑπὲρ τῆς Γερμανικῆς ἐνότητος. Οὕτως, ἐπειδὴ ὁ Ἐκλέκτωρ τοῦ Hess Cassel, υἱὸς ἀδελφῆς τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, διεφώνει πρὸς τὴν Δίαιταν, φοβούμενος μὴ συγχωνευθῇ, διὰ τοῦτο αἱ βουλαὶ του, αὐτὴν ταύτην τὴν συγχώνευσιν ἐπιδιώκουσαι, τῷ ἡρνοῦντο τοὺς φόρους· καὶ ὅτε ἐκεῖνος τὰς διέλυεν, αἱ νέαι ἐρχόμεναι ἡρνοῦντο αὐτοὺς καὶ πάλιν, καὶ ὅτε ἠθέλησε νὰ

τούς εἰσπράξει ἄνευ προϋπολογισμοῦ, οἱ δημόσιοι ὑπηρεταὶ δὲν τῷ ὑπήκουον καὶ οἱ στρατιωτικοὶ παρητοῦντο. Ὑπὲρ αὐτοῦ δ' ἐκηρύττοντο μόνοι οἱ Βαυαροὶ καὶ οἱ Αὐστριακοί.

Ἡ Κυρία Σχινᾶ (τὸ γένος Χαντζερῆ καὶ πρώτην Κυρία Βάλσα) ἦν κλινήρης, καθ' ὃ ἐπίτοκος, καὶ ἐγέννησεν υἱὸν ἐν ᾧ διέμενον ἐκεῖ, δι' ὃ ὀλίγας ὥρας μόνον πρὸ τῆς ἀπελεύσεώς μου εἰσῆλθον παρ' αὐτῇ νὰ τὴν ἀποχαιρετήσω. Κατὰ παράκλησιν τοῦ φίλου μου Σχινᾶ, ἐπεσκέφθην καὶ τὴν πενθεράν του, παρ' ἣ ἐπρόσπαθησα νὰ ἐξαλείψω ἀδίκους τινὰς δυσαρесκείας ἃς ἐφαίνετο ἔχουσα κατὰ τοῦ γαμβροῦ της, καὶ εὐτυχῶς μετὰ τινὰς ἀντιρρήσεις ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρατηρήσεις μου. Ὁ ὑπασπιστὴς τῆς Α. Μ. Ν. Μιαούλης μὲ παρεκάλεσε νὰ μεσιτεύσω παρὰ τῷ Κῷ Πρέσβει ὅπως μὴ ἀρνηθῇ Ἑλληνικὸν διαβατήριον εἰς νέαν τινὰ Βαυαρίδα, ἥτις ἐν Ἑλλάδι γεννηθεῖσα ἤθελε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπιτυχῶς κατώρθωσα.

Τέλος δ' ἀπῆλθον ἐκ Μονάχου τὴν 22 Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) ἡμέραν Κυριακὴν, περὶ τὰς 10 ¹/₂ τὴν νύκτα, καὶ ἐξημερώθημεν εἰς Wassenburg. Ἡ ἡμέρα ἦν ὡραία, καὶ ἡ ὁδὸς γραφικωτάτη μέχρι τῆς ὡραίας Σαλσβούργης, ὅπου ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 2. Ἀπῆλθον δὲ μόνος μεθ' ἐνὸς χωρικοῦ συνοδοιπόρου περὶ τὰς 7. καὶ ἔκτοτε εἶχον καιρὸν ἄθλιον δι' ὅλης τῆς νυκτός. Τὴν δ' ἐπαύριον ἐγευμάτισα εἰς Ischel. Ἐκεῖ εἰς τὴν τράπεζαν ἐγνωρίσθην μετ' ἀξιωματικοῦ, ὅστις μοὶ διηγήθη ὅτι ἐν τῷ περιχώρῳ ἀνασκάπτονται κελτικοὶ τάφοι, ἐν οἷς εὐρίσκονται σκελετοὶ ὀλόκληροι, ἀγγεῖα ἄτεχνα, κοσμήματα μετάλλινα ἔχοντα συγκαθηλωμένον τὸν χαλκὸν καὶ οὐχὶ συγκεκολλημένον, ἀγνοουμένης ἔτι ἐπὶ τῆς κατασκευῆς των τῆς τέχνης τῆς συγκολλήσεως. Μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ δὲ τούτου, καὶ τινος κυρίας ἦν συνώδευε, ἐξηκολουθήσαμεν διὰ τῆς νυκτός ὅλης, διερχόμενοι ὡραίας κοιλάδας, καὶ τὸ πρωὶ τῆς Τετάρτης ἤμεθα εἰς Brunk, ὅθεν ἀνεχωρήσαμεν περὶ τὰς 5, καὶ διὰ χαριέντων λόφων ἀφίχθημεν περὶ τὰς 8 εἰς τὴν ὡραίαν πόλιν Γράτζ καὶ τὴν παρ' αὐτῇ πεδιάδα Βαγράμ. Εἰς τὰς 10 ¹/₂

δ' ἤλθομεν εἰς Μαρβούργ ὅπου ἦν γέφυρα 65 ἀψίδων, καὶ σύριγξ φωταγωγομένη, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἤμεθα ὑπὸ τὰς ἀποτόμους ὄχθας τοῦ Σάβα (Saw), ὅπου εἰσῆλθον εἰς τὴν ἄμαξαν ἡμῶν τέσσαρες ἄνθρωποι ἐκ Σέμλίνου, οἵτινες, ἵνα μὴ ἐννοῶνται ὑπὸ τῶν παρακαθημένων, ἤρχισαν νὰ ὁμιλῶσιν Ἑλληνιστί!

Περὶ τὰς 6 ἐφθάσαμεν εἰς Λαϊδαχ, τὴν ἱστορικὴν πόλιν διὰ τὸ ἐνταῦθα ἄλλοτε συνελθόν καὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος τύχην ἐν ἄλλοις ἐνδιαφέρον τῶν ἡγεμόνων συνέδριον. Ἐνταῦθα ὁ σιδηρόδρομος ἔληγε, καὶ εἰς ταχυδρομικῆς ἀμάξης (Eilwagen) ὁδηγὸς καταλαβὼν με μ' ἐπεισεν αὐτὸν νὰ προτιμήσω τῶν ἄλλων, οἵτινες παρέστησαν, διότι θὰ μ' ἔφερεν ἀναπαυτικώτερον καὶ ταχύτερον εἰς Τεργέστην.

Ἄλλ' ἐν τούτοις, ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι ἄμαξαι ἀνεχώρουν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, περιεμένομεν ἡμεῖς, διότι ὡς ἐξώρας ἐμάθομεν, εἰς τῶν συνοδοιπόρων ἐν τῇ ἀμάξῃ ἐκείνῃ ἦν κηπουρός, στελλόμενος ἐκ Μεκλεμβούργης εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ ἐν τῶν κιβωτίων αὐτοῦ εἶχε θραυσθῇ καὶ τῷ κατεσκευάζετο νέον! Τρεῖς ὥρας ἐπεριμείναμεν οὕτω, μεθ' ἧς κατέλαβον τὴν θέσιν μου εἰς τὰ ἐμπρὸς τῆς ἀμάξης παρὰ τὸν ἡνίοχον, ἵνα ἦμαι μόνος καὶ ἡσυχος. Ἄλλ' ἐντὸς ὀλίγου, ἤλθεν ὁ ὁδηγὸς καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ θέσις μου ἦν ἄλλη, ἐντὸς καὶ εἰς τὸ ὀπίσθιον τμήμα τῆς ἀμάξης, καὶ μὲ ὠδήγησε, χωρὶς νὰ ἐννοήσω τὸν λόγον τῆς μεταθέσεως. Ἐγκατεκλείσθημεν δέ, τέσσαρες, ὧν οἱ τρεῖς λίαν σωματώδεις, εἰς στενόχωρον κλωβόν, μόλις ἱκανῶς εὐρύν δι' ἓνα, καὶ οὕτω διενυκτερεύσαμεν συνθλιβόμενοι καὶ ἄγρυπνοι, ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι. Τὸ δὲ σῶμα τῆς ἀμάξης περιεῖχε λοχαγὸν αὐστριακὸν νεόνυμφον, ὡς ἐμάθον, μετὰ τῆς συζύγου του, τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ ἐνὸς στρατιωτικοῦ ἱατροῦ. Εἰς δὲ τὸ ἐμπρὸς ἔλαβον τὴν θέσιν ἣν ἐγὼ εἶχον πρώτην ἐκλέξει νέα τις ὠραιότατη καὶ εἰς βάναντος συνοδοιπόρος, νομίζω ὁ κηπουρός, ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς μετ' αὐτῆς συναντηθεὶς καὶ ὅστις ἦν ὁ ἀπαιτήσας τὴν ἐκεῖθεν μετάθεσίν μου.

Τὴν Πέμπτην δὲ 26 Ὀκτωβρίου (7 Νοεμβρίου) ἀφίχθημεν εἰς τὰς 2 εἰς Τεργέστην, ὅπου ἡ νέα συνοδοιπόρος μοὶ εἶπεν ὅτι θὰ ἦν

ρόθυμος νὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρις Ἑλλάδος, ἂν εὔρισκεν εὐκαιρίαν· ἀλλὰ δὲν τὴν εὔρε.

Βοηθεία δὲ τοῦ προξένου ἡμῶν Κ. Μαντσουράνη, ἐπεβιβάσθη περὶ τὰς 5 εἰς τὸ ἀτμόπλοιον *Ἀφρικήν*, πλοιαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Persy, αὐτοῦ ἐκείνου ὅστις μὲ εἶχε πρό τινων μηνῶν φέρειν ἀνταῦθα ἐκ Σῦρου, καὶ ἀπήλθομεν ἔχοντες αἶθριον οὐρανὸν καὶ καιρὸν λαμπρόν.

Εἰς τὴν πρώτην θέσιν εἶχον συνοδοιπόρους τὸν Κον καὶ τὴν Καν Watson, πλουσίαν γραίαν ἐκ Σκωτίας παρὰ Abotsford, ὁδοιποροῦσαν διὰ τὴν υἱεὶαν τῆς, καὶ ἤδη ἀπερχομένην ἐκ δευτέρου εἰς τοῦ Νείλου τοὺς καταρράκτας. Ἄλλος δὲ νέος Ἀγγλος, μετὰ τῆς γυναικὸς του, πρεσβυτέρας αὐτοῦ, ἀπήρχοντο εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ νέος ἔμπορος Γερμανός, ὅστις ἦν πολλάκις ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐγνώριζε τὸν Λεβιδὴν, ἔλεγε τὸν Βασιλέα ζῶν, ἐψέλλιζε ἀγγλικά, καὶ ἔπαιζεν ἁρμόνιον. Ἡ Καν Watson ἦν γυνὴ πολυπείρος, πολλὰ ἰδοῦσα καὶ πολλὰ διηγούμενη. Οὕτω μ.α.ς ἔλεγεν ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς Μελίτης, βαρυνόμενος τὴν πολλὴν τῶν καθολικῶν ἐνοριακὴν κωδωνοκρουσίαν, διέταξε τοὺς τυμπανιστάς του νὰ γυμνάζωνται κατὰ τὴν ὥραν αὐτῆς ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ ἐπισκόπου, μέχρις οὗ οὗτος ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τῶν κωδῶνων. Ὁμοίως μ.α.ς διηγεῖτο ὅτι ὅτε Ἀγγλοι στρατιῶται περιύβρισαν αὐτόθι πομπὴν θρησκευτικὴν (procession), ὁ ἐπίσκοπος ἐμήνυσεν ὅτι λυπεῖται, διότι ἂν ἐπαναληφθῇ τοιαύτη σκηνή, θὰ χυθῇ αἷμα· ὁ δὲ διοικητὴς ἀντεμήνυσεν ὅτι λυπεῖται, ἀλλ' ἂν χυθῇ αἷμα, θὰ στήσῃ τὰ κανόνιά του εἰς τὰ ἄκρα ὅλων τῶν ὁδῶν, καὶ θὰ πετάξῃ τὴν Μελίτην εἰς τὸν ἀέρα. Εὐγενὴς καὶ πατρικὸς τῷ ὄντι διοικητής!

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν θέσιν ἔπλεεν ὁ ἐκ Μεκλεμβέργης κηπουρός, καὶ μετ' αὐτοῦ νέα ἀπερχομένη εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὴν θείαν τῆς, καλουμένην, ὡς ἔλεγε, Σεβαστοπούλου· καὶ δύο Φραγκισκανοί, ἐκ τοῦ ἐν Βιέννῃ παραρτήματος τῆς Προπαγάνδας τῆς Ῥώμης, ἀπερχόμενοι εἰς Ἰόπην καὶ Ἱεροσόλυμα διὰ τοὺς ἐνεῖσε κατα-

φυγόντας Ούγγρους, καὶ ἵνα τοὺς κακοπίστους προσηλυτίσωσι. Τούτων ἐπρόσπαθῃσα νὰ μεταπείσω τὸν ἕνα, ὅτι ἄσκοπον καὶ ἡκιστα χριστιανικὸν μοὶ φαίνεται νὰ προσπαθῶσι νὰ κλονίσωσι τὴν πίστιν τῶν ἑτεροδόξων χριστιανῶν, ὅτι δὲ καὶ τοὺς βαρβάρους καὶ ἄλλοθρήσκους μᾶλλον πρέπει διὰ παραδείγματος, καὶ φιλικῶς αὐτοὺς οἰκειούμενοι νὰ κατορθῶσι νὰ μεταπείθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν. Τοῦτο ἀναγνωρίζων αὐτὸς καὶ συνομολογῶν, μοὶ διηγήθη περί τινος Kusblocher καλουμένου, καθολικοῦ ἱερέως, ὅστις ἀγοράσας ἐν Ἀφρικῇ παῖδάς τινας Νουμιδοὺς, ἐξέμαθε τὴν γλῶσσάν των, καὶ εἶτα, προχωρήσας εἰς Νουμιδίαν, ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν ἀγρίων, ὁ δὲ Βασιλεὺς τῆς χώρας τῷ εἶπεν ὅτι καθ' ἃ ἐννοεῖ, ὁ Θεὸς ἐστὶ πατὴρ τῶν λευκῶν, ἀλλ' ἀποκρούει τοὺς μαύρους· ἐκεῖνος ὅμως τὸν ἐνεθάρρυνε, καὶ ἐδίδαξε τὸν χριστιανισμόν πρὸ πάντων εἰς τὰ παιδία. Ἐσπέραν δέ τινα, τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας τῆς βαπτίσεως των, ἀφ' οὗ συμπροσηυχήθη μετ' αὐτῶν, τὰ ἔπειψε νὰ κοιμηθῶσιν· ἀλλὰ πρὸς τὸ πρωὶ εὗρεν ὅτι ἦσαν ἐτι ἐξυπνα. — «Τί ἐκάμετε ὅλην τὴν νύκτα; τὰ ἠρώτησε. — «Παρεκαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μὴ ἀποθάνωμεν ὡς αὔριον», ἀπεκρίθησαν.

Τὸ Σάββατον 28 Ὀκτωβρίου (9 N.) τὸ πρωί, ἐν πλήρει γαλήνῃ ἐπλέομεν ἀπέναντι τῆς Αὐλῶνος ἐν Ἀλβανίᾳ, καὶ εἶχομεν ἀπέναντι ἡμῶν ὄρος πετρῶδες, μετὰ σπανίων ἐλαιοφύτων κοιλάδων, τὸ πλεῖστον, ὡς μοὶ εἶπον, ὑπὸ ληστῶν κατοικούμενον.

Εἰς τὰς 4 δὲ μ. μ. προσωρμίσθημεν εἰς Κέρκυραν, ὅθεν ἀντικρυ ἐβλέπομεν τὸ Βουθρωτόν, μικρὰν πολίχνην, ἣ μᾶλλον ἐπίνειον, ὑπὲρ αὐτὸ δὲ τὴν Ῥάχιν, κατακεκαλυμμένην ὑπὸ μικρῶν χωρίων διεσπαρμένων. Περαιτέρω δ' ἐφαίνετο τὸ Δέλβινον. Ἐπὶ τῆς νήσου δ' ἔθελγον τὴν ὄψιν ἡμῶν τὸ ὠραῖον χωρίον οἱ Ποταμοί, ἡ Νέα Πάργα, καὶ ἐπέκεινα ἡ πόλις, καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὁ βράχος ὁ λεγόμενος τὸ Καράβι τοῦ Ὀδυσσέως.

Ἐμείναμεν δὲ πρὸ τῆς Κερκύρας ἡγκυρεβολημένοι μέχρι τῆς Κυριακῆς, 3 1/2 μ. μ. καὶ τότε ἀνήχθημεν, σφοδροῦ πνέοντος τοῦ

ἀνέμου, καὶ κοίλης οὐσῆς τῆς θαλάσσης μέχρι μεσονυκτίου, ὅτε εἰσῆλθομεν εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Κεφαλληνίας, κατὰ δὲ τὴν 3 τῆς πρωΐας ἠγκυροβολήσαμεν εἰς Ζάκυνθον.

Περὶ τὴν 7ην δὲ τῆς ἐπαύριον (Δευτέρας), ἐκ Ζακύνθου ἀναθέντες ἐφθάσαμεν τὴν μεσημβρίαν ἀπέναντι τοῦ Ναβαρίνου, καὶ περὶ τὴν 1 μετὰξὺ Μεθώνης καὶ Σαπιέντσας. Περὶ δὲ τὰς 2, ἀριστερῶς ἡμῶν, μακρὰν ἐντὸς τοῦ κόλπου ἐβλέπομεν τὸ στεφάνης σχῆμα ἔχον φρούριον τῆς Κορώνης, καὶ περὶ τὸ ἐσπέρας παρεπλεύσαμεν τὸ ἀπότομον ἀκρωτήριον τοῦ Μαλέα, σχηματιζόμενον εἰς μέγα εἰσέχον ἡμικύκλιον. Περὶ τὰς 7 δὲ διήλθομεν μετὰξὺ τῶν πετρωδῶν ἀκτῶν τῶν Κυθήρων καὶ τοῦ Ταινάρου, εἰς οὗ τὴν δυτικὴν ῥάχιν, ἐπὶ τοῦ ἐρυθροφαίου βράχου, ἐβλέπομεν διεσπαρμένα λευκά τινα πολίχνια μετὰ πύργων, χωρὶς οὐδενὸς δένδρου ἢ πρασί-νου φυτοῦ. Εἶχε κοπάσει δ' ὁ ἄνεμος καὶ ἦν χαριεστὰτη ἡ νύξ.

Τὴν Τρίτην δέ, 31 Ὀκτωβρίου (12 N.), διαπλεύσαντες κατὰ τὰ χαράγματα τὰς Κυκλάδας, ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 7 εἰς Σῦρον, ὅπου ἀπεβιβάσθην εἰς ἔρημον καὶ πετρώδη ἀκτὴν ἵνα ὑποστῶ πενήμερον κάθαρσιν, εἰ καὶ ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχεν ἀπαιτήσῃ τοιαύτην παρ' ἐμοῦ ὅτε ἐξ Ἑλλάδος εἰς αὐτὴν προηρχόμεν. Ἀλλ' ἐν τούτοις εἶχον ἀναφανῇ πολλαχοῦ χολέρας συμπτώματα.

Εἰς τὸ μονῆρες δωμάτιον τοῦ σχεδὸν ἀκατοικήτου λοιμοκαθαρτηρίου διέτριψα λοιπὸν πέντε ἡμέρας μέχρι τῆς 4 Νοεμβρίου, περιλαμβανομένης, μετ' οὐδενὸς συναναστρεφόμενος καὶ μόλις ἔχων ποῦ νὰ κινῶμαι· ἀλλ' ἵνα μὴ παρέλθῃ ματαίως ὁ χρόνος, φρονῶν ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἦν καὶ αὕτῃ ἀναγκασία εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πολιτισμόν, ἡσχολήθην εἰς τὸ διάστημα τοῦτο συντάττων τινὰ ᾠσματα κατὰ γνωστὰς μελωδίας, ὧν τὴν μουσικὴν εἶχον λάβει παρ' ἐνὸς τῶν κατὰ τὸν πλοῦν συνοδοιπόρων μου. Οὕτως ὁ χρόνος δὲν μοὶ ἐφάνη μακρός, οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς σχεδὸν οὐδέποτε καὶ πρὶν· διότι πλὴν ἐν τοῖς πλοίοις ὅτε κατειχόμεν ὑπὸ ναυτίας, ἢ πλὴν ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ ἐπισήμοις συναναστροφαῖς, πανταχοῦ καὶ πάντοτε,

ἂν μοι ἔλειπεν ὑλικὴ ἐνασχόλησις, ἐπροσπάθουν νὰ καταφύγω εἰς διανοητικὴν. Τούτου ἔνεκα, πλὴν τῶν ἄλλων λόγων, οὐδέποτε ἐπεδόθην εἰς χαρτοπαιξίαν, οὐδ' εὔρον τινὰ εὐχαρίστησιν εἰς τὰ τοιαύτης φύσεως παίγνια, ὡς οὐδ' ἀνεγνώρισα ἢ ἡσθάνθην ποτὲ τὴν ἀνάγκην νὰ φονεύσω τὸν καιρὸν, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, εὐρίσκων ἐξ ἐναντίας ὅτι ἀναλόγως τῶν ὅσα ἔχει τις νὰ πράξῃ ἢ νὰ μάθῃ ὁ καιρὸς ἄνευ ἡμετέρας βοηθείας αὐτοκτονεῖ, καὶ μετὰ λυπηρᾶς ταχύτητος μάλιστα· καὶ παράδοξον ἀνακολουθίαν προσάπτω τοῖς παραπονουμένοις ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ βίου ἐστὶ βραχύς, καὶ ὅμως παντοῖα τεχναζομένοις ἵνα τὸν βοηθῶσι εἰς τὸ ν' ἀποβαίνειν βραχύτερος.

Εἰς Σῦρον ἐξελθὼν ἔμεινα μέχρι τῆς 8ης Νοεμβρίου, συνεχῶς ἐπισκεπτόμενος τὸν ἀρχαῖον οἰκοδιδάσκαλόν μου κ. Χρηστίδην, νομάρχην τότε τῶν Κυκλάδων. Ἐσπέραν δ' ἀπεβιβασθεὶς εἰς αὐστρίακὸν ἀτμόπλοιο, ἀπέβην τὴν πρωίαν τῆς Πέμπτης (9/21 Νοεμβρίου) εἰς Πειραιᾶ.

6.

Ἐν Ἑλλάδι ἐκ νέου.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, καὶ οἰκῶν μόνος μετὰ τῶν γονέων μου, ἐπανελάβον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἤρχισα τὴν σύνταξιν τοῦ Δευτέρου τόμου τῶν *Antiquités Helléniques*, καὶ ἐπεδόθην πάλιν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας.

Ἀλλὰ διατρέξας τὰ γενόμενα ἐπὶ τῆς ἀπουσίας μου, εὔρον ὅτι ὁ Σύλλογος ἐξελέξατο ὡς μέλος ἀντεπιστέλλον . . . ἓνα ἄγνωστον Γερμανὸν φαρμακοπώλην ἐν Πειραιεῖ. Τοῦτο ὑπῆρξε δι' ἐμέ δευτέρα καὶ ἐπαρκὴς ἀπόδειξις ὅτι τὸ σχέδιόν μου περὶ μεταρρύθμισεως τῆς ἐταιρίας εἰς πυρῆνα Ἀκαδημίας οὐδόλως ἐνοήθη παρὰ τῶν εἰσφρησάντων εἰς αὐτήν, καὶ ἐναυάγει ἐντελῶς εἰς χεῖράς των.

εἰς τὴν πρώτην λοιπὸν συνεδρίασιν παρέστησα ὅτι κατὰ τὸν κα-
 νονισμόν ἀντεπιστέλλοντα μέλη ὤφειλον νὰ ἐκλέγωνται μόνοι οἱ
 εὐχρώτατοι τῶν ἀπανταχοῦ πεπαιδευμένων, εἰς ἀριθμὸν ὠρισμένον
 καὶ μικρὸν ἀποκλείοντα πλείστους, ὥστε ἡ ἐκλογή ἔπρεπε νὰ δια-
 κρίνη τοὺς πάντων προέχοντας, ἐν οἷς δὲν εἶδύνατο βεβαίως νὰ
 καταριθμηθῇ ὁ ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐκλεχθεὶς, οὐδὲ τις τῶν ἐπισήμων
 αρχαιολόγων ὡς μεγάλην τιμὴν θὰ ἐθεώρει ἂν ἐξελέγετο συνάδελ-
 φος τοῦ ἐν Πειραιεῖ φαρμακοποιοῦ.

Ἄλλ' οἱ λόγοι μου εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ δυσφορῶν διὰ τὴν
 ματαίωσιν τῶν περὶ μεταρρύθμισεως τῆς ἐταιρίας προθέσεών μου,
 ἔγραψα πρὸς τὸν πρῶτον πρόεδρον αὐτῆς, τότε δ' ἐν Κωνσταντι-
 νουπόλει πρεσβεύοντα Κ. Ρίζον, ὅστις τὰς προθέσεις μου ἐγνώριζε
 καὶ ἐνέκρινε, καὶ τῷ ἐξέφραζον μετὰ πολλῆς ἀδημονίας τὴν λύπην
 μου διότι ἄνθρωποι μὴ κατανοοῦντες τὴν σπουδαιότητα τοῦ σχεδίου
 ἡμῶν, ἐματαίωσαν αὐτό, καὶ προσέθηκα ὅτι σκοπὸν εἶχον, ὑπὸ
 τοιούτους οἰωνούς, νὰ παραιτηθῶ τῆς ἐταιρίας. Ὁ κ. Ρίζος μοὶ
 ἀπήντησε προτρέπων με νὰ μείνω εἰς τὴν θέσιν μου, ἀδιαφορῶν
 διὰ τοὺς κακῶς διέποντας τὰ τῆς ἐταιρίας, οἵτινες, ἐπέλεγεν, εἰσὶ
 «*μαμούδια, καὶ οὐχὶ Μαμμουῦθ μεγαλόθηρες*».

Πεισθεὶς ἐπομένως ἐνέμεινα εἰς τὴν θέσιν μου μέχρι τῆς ἐποχῆς
 καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ψηφοφορία πρὸς μερικὴν συμπλήρωσιν τοῦ συλ-
 λόγου, ὅτε δηλαδὴ, κατὰ τὸν νέον κανονισμόν, τὰ πρὸ ἐνὸς ἔτους
 ἐκλεγόμενα μέλη, ὤφειλον νὰ προσεκλέξωσιν ἕτερά τινα συγκατα-
 ταχθησόμενα μετ' αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἔδει νὰ ἐξακολουθῇ ἀπὸ ἔτους
 εἰς ἔτος, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ὅλου κεκανονισμένου ἀριθ-
 μοῦ τῶν βουλευομένων λεγομένων μελῶν. Ἡ ἐκλογή αὕτη ἐγέ-
 νετο, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, κατὰ Μάϊον τοῦ 1851. Ἀλλὰ τότε νέον
 μοὶ ἐδόθη δεῖγμα ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἤδη τὸν σύλλογον ἀποτε-
 λούντων μελῶν ἢ δὲν κατενόησαν τὸν σκοπὸν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ,
 ἢ ἠδιαφόρουν δι' αὐτόν, ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως ὅτι κατέστρεφον
 αὐτὸν ἀνεπανορθώτως. Πρὸ τῆς ἐκλογῆς, λαβὼν τὸν λόγον, ἀνέ-
 πτυξα ὅτι ὁ Σύλλογος πρέπει νὰ λάβῃ χαρακτῆρα Ἀκαδημίας, ἢ

τοῦλάχιστον τμήματος Ἀκαδημίας, ἀρχαιολογικῆς, καὶ ἐπομένως νὰ συμπληρωθῇ δι' ἐκλογῆς τῶν ἐπιστημοτέρων ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν δι' ἀρχαιολογικῶν ἢ ἱστορικῶν γνώσεων διακρινομένων λογίων. Προέβημεν δὲ ἔπειτα εἰς τὴν ἐκλογὴν. Ἀλλ' αὕτη εὐθὺς μοὶ ἀπέδειξεν ὅτι μάταιοι ἦσαν οἱ λόγοι μου. Οἱ ἐκλεχθέντες ἦσαν πᾶν ἄλλο ἢ ἐξοχοὶ λόγοι, ἀρχαιολόγοι ἢ ἱστορικοί, ἦσαν ἀπλῶς φίλοι τοῦ προέδρου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ παρὰ τὸ πνεῦμα τοῦ κανονισμοῦ εἰς τὸν Σύλλογον εἰσελθόντων.

Τότε ἐπανῆλθον ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην ἀπόφασίν μου. Ἀφ' οὗ ἐνήργησα εἰς τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην ὡς γραμματεὺς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετέλεσα τὰ ἐν αὐτῷ ἀποφασισθέντα, ἔπεμψα εἰς τὸν πρόεδρον ἑγγράφον τὴν παραίτησίν μου, ἣν ἐδικαιολόγησα ὅμως οὐχὶ ἐπὶ τῶν γενομένων, ἀλλ', ἵνα μὴ προσβάλω οὐδένα, διὰ τῆς προφάσεως ὅτι αἱ ἄλλαι μου ἀσχολίαι δὲν μοὶ ἄφινον τὸν καιρὸν νὰ ἐκτελῶ χρέη καὶ ἐν τῇ ἐταιρίᾳ.

Γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς παραιτήσεως, μὲ διεδέχθη ὡς γραμματεὺς τοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἐταιρίας ὁ κ. Εὐστρατιάδης, νέος εὐδοκίμως μὲν σπουδᾶσας ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' ὅστις δὲν εἶχεν εἰσέτι τὰ ἐπιστημονικὰ προσόντα τὰ κατὰ τὸν κανονισμὸν ἀπαιτούμενα, ἵνα καταλάβῃ θέσιν ἐν τῷ συλλόγῳ, ὅτε ὁ Ἀσώπιος, ὁ Κ. Παπαρρήγόπουλος ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι.

Οὐχ ἥττον μοὶ ἐπεφυλάττετο ἡ εὐχαρίστησις τοῦ νὰ ἴδω ὅτι διὰ τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἀπὸ τῆς Ἑταιρίας ὠφέλησα τῇ ἐπιστήμῃ ἴσως περισσότερον ἢ ὅ,τι ἐδυνάμην διὰ τῆς ὑπηρεσίας μου. Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἦν τότε ὁ Κυριακὸς Πιτάκης, ἀνὴρ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ὀλίγα τινὰ καὶ ἄτακτα σπουδᾶσας, ἐπομένως ἀτελῆς τὰς γνώσεις καὶ προσέτι στερούμενος ὀξυνοίας καὶ εὐθυκρισίας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὑπὸ διακαοῦς ζήλου πρὸς τὰς πατρίους ἀρχαιοτάτας ἐμπνεόμενος. Καὶ ταύτην ὅμως τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ ιδιότητα, δι' ἧς οὐκ ὀλίγον ὠφέλησε, μάλιστα ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὅτε αἱ ἀρχαιοτάτες τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἀπροστάτευτοι καὶ εἰς καταστροφὴν ἐκτεθειμένοι, ἤλάττου καὶ συνεσκίαζεν ἡ πρὸς μικρολόγον ἀρχαιο-

λογικὴν ζηλοτυπίαν ῥέπουσα διάθεσις αὐτοῦ. Πρὸς τ' ἀρχαῖα μνημεῖα ἔτρεφε φιλοστοργίαν ἐγωῖστικῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἀποκλειστικὴν, καὶ ἤθελε μόνος νὰ ἄρχῃ ἐπ' αὐτῶν, νὰ γνωρίζῃ αὐτῶν τὰ μυστήρια, νὰ διαθέτῃ αὐτά, καί, τὸ δεινότερον, νὰ τὰ δημοσιεύῃ. Ὁ περιώνυμος Boeck, εἰς ὃν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἔπεμπεν ἐπ' ἀντιμισθίᾳ ἀντίγραφα ἐπιγραφῶν, πολλῶν τῶν ἐκδοθεισῶν ἐν τῷ «Σώματι τῶν ἐπιγραφῶν» (Corpus inscriptionum), ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ δολιότητα ἐκ φιλοκερδίας, ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ εἰπὼν ὅτι ὁ «mendax Pittaces» πολλάκις τῷ ἐκοινοποίησεν ἐπιγραφὴν εἰς δύο ἢ πλείονα τμήματα διαιρῶν αὐτήν, καὶ εἰς ἕκαστον τμήμα ἄλλον τόπον εὐρέσεως ἀποδίδων, ἢ τῷ ἐπέστελλε κατὰ διαφόρους χρόνους τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ὀλίγον ἡλλοιωμένην, δι᾽ ἰσχυρίζομενος ὅτι ἄλλαχοῦ εὐρέθη ἑκάτερον τῶν πρωτοτύπων, ἵνα οἷς καὶ πολλάκις πληρόνεται διὰ τὴν αὐτήν. Ἐγὼ ὅμως ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ πρώτου τόμου τῶν ἐπιγραφῶν μου ἀπέκρουσα τὸν τοιοῦτον ψόγον τοῦ Βοικίου, καὶ ὑπερήσπισα τὴν τιμιότητα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Πιττάκη, διότι ἐγνώριζον ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀκριθείας περὶ τὰς ἀντιγραφάς, καὶ περὶ τὰς σημειώσεις τοῦ χώρου τῆς εὐρέσεως καὶ περὶ τὰ λοιπὰ ἔπρεπε δικαιότερον εἰς ἔλλειψιν τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς παρὰ εἰς ἀνῆθικὸν προαίρεσιν ν' ἀποδοθῶσι. Καὶ τὴν θέσιν ὃ' αὐτοῦ ὡς γενικοῦ ἐφόρου κυρίως τὴν ὥφειλεν εἰς ἐμέ, διότι, καίτοι γνωρίζων τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴν ὑπεροχὴν τοῦ κ. Ῥόσς, τοῦ ἐπιμόνως καὶ δικαίως καὶ ὑπὸ τῆς Αὐλῆς ὑποστηριζομένου, οὐχ ἤττον ὅτε τὸν εἶδον ἀξιοῦντα νὰ ἐνεργῇ ἀνεξαρτήτως τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἧς ἦν ὑπάλληλος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀντιγράφων τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ νεωρίου, περὶ οὗ προανέφερα, ἀντεστρατεύθην κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπρότεινα τὴν παραδοχὴν τῆς παραιτήσεώς του, καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ κ. Πιττάκη, ἕνεκα τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ ζήλου. Ταύτην δ' ὁ τότε ὑπουργὸς κ. Ρίζος παρεδέχθη καὶ ἐκθύμως παρὰ τῷ ἀνθισταμένῳ Βασιλεῖ ὑπεστήριξε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κ. Ῥόσς καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἔγραψαν πολλάκις κατ' ἐμοῦ ἀποδίδοντές μοι τῆς παύσεως αὐτοῦ τὴν πρωτοβουλίαν.

Καὶ ἐπὶ τινὰ μὲν χρόνον ἀνεγνώριζε τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργείας μου ὁ κ. Πιττάκης καὶ πολλάκις συνειργαζόμεθα περὶ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Ὅτε φέρ' εἰπεῖν παρετηρήθη ὅτι εἰς τῶν ἐσωτερικῶν κιόνων τῶν Προπυλαίων εἶχε λάβει ἰσχυρὰν ἐκκεντρικὴν κλίσιν, καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἦν φόβος μὴ καταπέσῃ, συμπαρασύρων καὶ ἐπιστύλια καὶ δοκοὺς, σκέψις εἶχε γίνεσθαι ἂν δὲν πρέπη νὰ καταβιβασθῶσι πάντα τὰ ἀνώτερα μέρη τῆς οἰκοδομῆς, καὶ νὰ ἐπιτεθῶσιν αὐθις καθέτως καὶ στερεῶς εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν. Ἀλλὰ τοῦτο ἦν ἐργασία δαπανηροτάτη, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν ἀναικόδομησιν μιᾶς πτέρυγος τῶν Προπυλαίων, καὶ προσέτι ἀκροσφαλεστάτη, ἀπειλοῦσα τὴν καταστροφὴν καὶ τῶν ἐναπολειπομένων, ἂν δὲν ἐγίνετο μετὰ πλείστης προσοχῆς καὶ δεξιότητος. Τότε ἐπιμελῶς ἐρευνήσας τὸν κιόνα, παρετήρησα ὅτι τὰ τύμπανα ὀλίγον μόνον εἶχον παρεξέλθει τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι ἐν τῶν μεσαιτάτων ἐκλινεν ἰσχυρῶς πρὸς μίαν τῶν πλευρῶν, καὶ μετ' αὐτοῦ συγχρόνως πᾶσα ἡ ὀροφή· ὑπ' αὐτὸ δ' ὅτι εἶχον παρεισφρήσει χώματα καὶ λιθάρια κωλύοντα αὐτὸ ν' ἀναλάβῃ τὴν πρώτην κάθετον θέσιν του. Τότε συνεννοήθη μετὰ τοῦ Κ. Πιττάκη, καὶ παρήγγειλεν εἰς σιδηρουργὸν εὐρὺν καὶ μέγαν πρίονα μακρότερον τῆς διαμέτρου τοῦ κιόνος, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, εἰς ὥραν καθ' ἣν ἡ ἀκρόπολις ἦν ἀνθρώπων κενή, θέντες δὺο κλίμακας τοῦ κιόνος ἐκατέρωθεν, ἀνερριχήθημεν ἐκεῖνος καὶ ἐγὼ εἰς ἐκατέραν, καὶ λαβόντες τὰ δὺο ἄκρα τοῦ πρίονος, ἤρχισαμεν μετὰ πολλῆς εὐλαθείας καὶ προσοχῆς νὰ πρίωμεν τὰς ἐν τῷ μεταίχμῳ τῶν τυμπάνων ξένας ὕλας, καὶ νὰ μακρύνωμεν αὐτάς διὰ ῥιπιδίου, μέχρις οὗ τριγμὸν ἠκούσαμεν ἰσχυρόν, ὁ κιών καὶ ὅλον τοῦτο τὸ μέρος τοῦ γιγαντιαίου οἰκοδομήματος ἐσαλεύθη ὡς ὑπὸ σεισμοῦ ἰσχυροῦ, καὶ ἐπὶ στιγμὴν ἐφάνη ὅτι ἔμελλε νὰ καταρρέῃ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐγένετο εὐτυχῶς καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὰ Προπύλαια· ἀλλ' ὁ κιών ἀφαιρεθέντων τῶν ὑπ' αὐτὸν κωλυμάτων, κατέπεσε κάθετος εἰς τὴν θέσιν του, καὶ εἰς τὴν θέσιν των ἐπίσης ἐπανῆλθον, ἵνα μένωσιν εἰς αὐτὴν ἐσχαί, οἱ λίθοι πάντες,

αί δοκοὶ καὶ τὰ ἐπιστύλια τῆς τεραστίας ὀροφῆς. Τὸ δὲ μέγα τοῦτο ἔργον τῆς ἐπιδιορθώσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ μεγαλουργήματος τοῦ Μνησικλέους δὲν ἐπέφερε δαπάνην χιλιάδων ἢ ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν, οἷαν θὰ ἀπῆτει ἡ καταβίβασις καὶ ἀνοικοδομὴ αὐτοῦ, ἀλλὰ πέντε ἢ ἑξ ὀραχμῶν μόνον τῆς τιμῆς τοῦ πρίονος, ὅστις καὶ πλακωθείς ἔμεινεν ὑπὸ τὸ τὴν ἀρχαίαν θέσιν του καταλαβὸν τύμπανον καὶ τὰ ἄκρα αὐτοῦ προέχοντα φαίνονται, ὡς αἰώνιον μνημεῖον τῆς αὐτοσχεδίου καὶ ὑπὲρ ἐλπίδα ἐπιτυχούσης ἐπισκευῆς.

Ἐν τούτοις ὅμως ὁ πρῶτος τόμος τῶν Ἑλληνικῶν μου ἀρχαιοτήτων βαθμηδὸν γνωστὸς γενόμενος ἐν Εὐρώπῃ, ἤρχισεν ἐλκύων μέχρι τινὸς τὴν προσοχήν, καὶ ἐνίοτε ἐμνημονεύετο ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων εἰς τὰς συγγραφάς των, καὶ τοσοῦτον ἐπιεικῶς ἐκρίνετο, ὥστε πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἐταιρίαι καὶ Ἀκαδημίαι ἤρχισαν νὰ μ' ἐγγράφωσι μετὰ τῶν μελῶν των καὶ νὰ μοὶ πέμπωσι διπλώματα, συμποσωθέντα μέχρι τέλους εἰς ἐπέκεινα τῶν τεσσαράκοντα.

Τὰς διακρίσεις ταύτας ὄφειλον ἀναμφιβόλως εἰς τὸ ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἐφαίνετο εἰλικρινὴς πρόθεσις ἀκριβείας, καὶ ὑπῆρχέ τις μέθοδος περὶ τὴν κατάταξιν καὶ προσπάθεια σπουδαία πρὸς διαφώτισιν, καὶ μετὰ τούτων ἐπιμέλειά τις περὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν τὸ βιβλίον ἐγγράφη, ὥστε τοῦλάχιστον νὰ ᾖ συντακτικῶς καθαρὰ καὶ εὐκατάληπτος, ἰδιότητες αἵτινες δυστυχῶς ἔλειπον ἀπὸ τῶν μέχρις ἐκείνου ἐν Ἑλλάδι ἐκδοθέντων ἀρχαιολογικῶν συγγραμμάτων.

Τὰ σχετικὰ ταῦτα προτερήματα τοῦ ἔργου μου ἐφαίνοντο ὡς ἀσύγγνωστα ἐλαττώματα δυσαρεστοῦντα τὸν Κ. Πιπτάκην, ὅστις ἐκτοτε ἀκήρυκτον καὶ ὑπόκωφον ἤρχισε πόλεμον κατ' ἐμοῦ. Οὕτως, εἰξεύρων ὅτι εἶχον ἐπιδοθῇ ἤδη εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ δευτέρου τόμου τῶν ἐπιγραφῶν, οὗ ὅμως ἡ τύπωσις ἤρχισε μόνον κατὰ τὸ 1853 καὶ ἐπερατώθη κατὰ τὰ 1855, ἔπραττε πᾶν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ὅπως μοὶ δυσχεραίνῃ τὰς δι' αὐτὴν ἀπαιτούμενας ἐρεῦνας μου καὶ καταστήσῃ αὐτὴν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ἀτελῆ. Πρὸς τοῦτο, ὡς ὑπηgniζάμην

ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ δευτέρου ἐκείνου τόμου, ὠφελούμενος τῆς θέσεώς του ὡς ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐπροσπάθει νὰ μοὶ ἀποκρύπτῃ ἃς ἐζήτουν ἐπιγραφάς, ἔλεγεν ὅτι ἀγνοεῖ ποῦ εὐρίσκονται, ὅτι ἐκλάπησαν ἴσως ἢ κατεστράφησαν, ὅπερ ἐνίοτε δυστυχῶς καὶ ἀληθές ἦν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς παρέχωνεν ἢ τὰς ἀνέτρεπε μεταξὺ σωροῦ ἀμόρφων πετρῶν ἐπίτηδες ἵνα μὴ τὰς εὐρίσκω· μετὰ δὲ τὴν παραιτήσιν μου διαταγὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀπομάχους νὰ μὴ μοὶ ἐπitréπωσιν ἐλευθέρας ἐρεῦνας ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τόσα ἐμπόδια ἀντέταξεν εἰς τὴν ἐργασίαν μου, ὥστε ἀπειπὼν μετὰ τὸν δεῦτερον, παρητήθην τοῦ νὰ προβῶ εἰς σύνταξιν τρίτου τόμου. Ἐπίσης δὲ μετὰ τὴν παραιτήσιν μου, τὰς συγγραφάς του εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα, ἣν ἐκεῖνος τότε σχεδὸν μόνος καὶ ἀποκλειστικῶς συνέταττεν, ἔστρεφεν ἰδίως ὡς ἐξέλεγξιν ἀνακριβειῶν ἃς ἀπέδιδεν εἰς τὸ ἔργον μου. Ἀλλὰ, νομίζων ὅτι διὰ τοῦτου καιρίαν, μοὶ καταφέρει πληγὴν, εὐτυχῶς διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐκήρυξεν εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν τοῦ Συλλόγου, ὅτι εἶχε τρόπον νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀπομάκρυνσίν μου κατ' οὐδὲν βλάβασαν τὴν ἐταιρίαν ἐξ ἐναντίας μάλιστα· διότι γνωρίζει πρὸ τεσσάρων ἤδη ἐτῶν θέσιν περιέχουσιν μέγα πλῆθος περιέργων ἐπιγραφῶν, ἣν δὲν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ μέχρι τοῦδε, ἵνα μὴ ὠφελῇθω ἐγὼ ἐξ αὐτῆς! ἤδη δὲ ὅτι ἡ ἐταιρία δύναται ν' ἀνασκάψῃ αὐτήν, χορηγουμένης τῆς δαπάνης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου.

Καὶ τοῦτο μὲν ἦν ἐντελῶς τὸ ἀντίστροφον τοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐταιρίας, ἥτις συνέστη ὅπως διὰ τῶν χορηγιῶν τῶν μελῶν αὐτῆς παρέχῃ προσθέτους τινὰς πόρους βοηθοῦντας τὴν κυβέρνησιν εἰς ἐκτέλεσιν ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ τότε οὐδεὶς ἦν ἐν τῷ Συλλόγῳ νὰ λεπτολογήσῃ περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἔκτοτε ἡ περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐταιρίας σύγκυσις ἰδεῶν ἐκορυφώθη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον.

Ἡ πρότασις ἐπομένως ἐγένετο μετὰ χαρᾶς δεκτὴ, καὶ εἶχε διπλοῦν τὸ αἶσιον ἀποτέλεσμα, ἐν μὲν ὅτι, δαπάνη τοῦ δημοσίου, ἀνεσκάφη τὸ ἀρχαῖον Βουλευτήριον καὶ ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν ἀφθο-

ύτατα ἐπιγραφικὰ κειμήλια, πολύτιμα ὑπὸ παντοίας ἐπόψεις καὶ ὑπὸ τὴν τοπογραφικὴν, ἕτερον δέ, ὅτι ἡ εἰς τὴν ἰδιοκτῆτην τοῦ ἡπέδου χορηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ποσότης πρὸς ἀγορὰν αὐτοῦ, ἐδόθη πάλιν ὑπ' αὐτῆς ὡς προῖξ εἰς τὴν θυγατέρα της, καὶ μετὰ τῆς προικὸς ἡ θυγάτηρ ἐδόθη εἰς γάμον εἰς τὸν ἀντικα-
 στήσαντά με ὡς γραμματέα τοῦ συλλόγου κ. Εὐστρατιάδην, ὅς-
 ις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πιττάκη καὶ ἐκεῖνον ἀντικατέστησεν ὡς
 γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ δ' ἠρξάμην πάλιν μετὰ νέου ζήλου δι-
 δάσκων, καὶ ἐξελέγην ἄν' ἡ μνήμη δὲν μ' ἀπατᾷ ὡς πρὸς τὴν ἐπο-
 χήν, κατὰ τὸ ἔτος 1851, Σχολάρχης τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς.
 Κατὰ τὸν Μάϊον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρουσιάσθη εἰς τὴν Σχολὴν
 ὁ κ. Ἰωάννης Περβάνογλους ὁ εἶτα διάσημος ἐκδότης τοῦ «Ἐσπέ-
 ρου», καὶ περὶ Δάντου ἐξετασθεὶς, ἀνεκηρύχθη ὑφηγητὴς τῆς νεω-
 τέρας φιλολογίας, μετ' αὐτὸν δ' ὁ Κ. Λογιωτατίδης τῆς ἀρχαιο-
 λογίας.

Πλὴν δὲ τῶν ἀρχαιολογικῶν μου ἐργασιῶν, ἡσχολήθην κατὰ τὴν
 ἐποχὴν ταύτην καὶ εἰς τὴν μετὰφρασιν τοῦ Ροβινσῶνος τοῦ Κάμ-
 πε, ἐξακολουθῶν νὰ συνεργάζωμαι καὶ εἰς τὴν «Πανδώραν».

Ἐξηκολούθουν δ' ἀλληλογραφῶν καὶ μετὰ τῆς Ἀγγλικῆς ἐφη-
 μερίδος, τῶν «Ἑωθινῶν Χρονικῶν», καὶ πρὸς τοῦτο ἀνέγραφον μὲν
 ἐν βιβλίῳ ἦν τινα εἵδησιν ἐμάνθανον καθ' ἐκάστην, καθ' ὠρισμέ-
 νας δ' ἡμέρας συνεδύαζον ἄρθρον, ἀφορῶν κυρίως εἰς ὑπεράσπισιν
 καὶ δικαίωσιν τῆς Ἑλλάδος. Παρήχθη δέ ποτε καὶ τις δυσάρεστος
 ὑπόθεσις ὡς ἐκ ταύτης τῆς σχέσεως. Ὁ σύγγραμβρός μου Κ. Ἐϊ-
 δενστάμ, πρέσβυς τῆς Σουηδίας ἐν Ἀθήναις, μοὶ διηγήθη, μαθὼν
 τοῦτο παρὰ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραμματέως, ὅστις εἶχε σχέσεις
 μετὰ τοῦ περιβοήτου Πασιφίκου, περιστάσεις τινὰς ἀποδεικνυούσας
 ὅτι ὄχι λίαν αὐστηραὶ ἦσαν τῆς οἰκογενείας τούτου αἱ ἠθικαὶ ἀρ-
 χαί. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Εὐρωπαϊκὴ δημοσιογραφία, καὶ μάλιστα ἡ φίλη
 τῷ τότε ἀγγλικῷ ὑπουργείῳ τοῦ Παλμερστῶνος, ἐξηκολούθει δει-
 νῶς καθαπτομένη τῆς Ἑλλάδος, τὸν δὲ Πασίφικον παριστῶσα ὡς

ἄγιόν τινα ἀδίκως καὶ βαρβάρως ὑπ' αὐτῆς σταυρωθέντα, ἔδωκα ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν μου νύξιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἐφημερίδα περὶ τῶν ἀκουσμάτων ἐκείνων. Ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον ἐπιστολὴ τῆς Διευθύνσεως τῶν « Ἑωθινῶν Χρονικῶν » μοι ἔλεγεν ὅτι ὁ Πασίφικος, πεποιθὼς βεβαίως εἰς τὰς μέχρι τότε ἐπιτυχίας τῶν ἀπαιτήσεών του κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἠπείλησε τὴν ἐφημερίδα νὰ τὴν καταγγεῖλῃ, καὶ ν' ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῆς ἀποζημιώσεις, ὧν ἡ ἐφημερίς μὲ καθίστα ὑπεύθυνον. Κατὰ τοιούτου κινδύνου ἐν μοι ὑπελείπετο νὰ πράξω, ὃ καὶ ἔπραξα. Λαβὼν ὁδηλαδὴ παρὰ τῶν ἀστυνομικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν ἐπισήμους ἀποδείξεις ὅτι τὰ γραφέντα εἶχοντο πληρέστατα ἀληθείας, ἔπεμψα αὐτάς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, ἣτις γνωστοποιήσασα τῷ Κ^ω Πασίφικῳ ὅποιον ὄπλον εἶχεν εἰς χεῖράς της οὐδὲν πλέον ἤκουσε παρ' αὐτοῦ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1851 ἐπανῆλθεν ἡ οἰκογένειά μου ἐξ Ἀγγλίας, καὶ μετ' ἀκαθέκτου χαρᾶς ἐν Πειραιεῖ ἔσφιξα εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὴν ἀγαπητὴν μου σύζυγον, τὸν Κλέωνα, τὸν Ἀριστείδην, τὸν Ἀλέξην, μικρὸν παιδίον οὐ τότε πρῶτον ἐβλεπον μορφωθεῖσαν τὴν εὐειδῆ φυσιογνωμίαν, καὶ τὸν Εὐγένιον μηνῶν τινῶν μόνον ἔχοντα ἡλικίαν.

Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ἀφίξίν των, ἡ μήτηρ μου, ἣτις πρὸ πολλοῦ ἠνωχλεῖτο ὑπὸ οἰδήματος παρὰ τὸν δεξιὸν μαστόν, ἀπεφάσισε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τομήν, κατ' ἐπίμονον πρότροπὴν τῶν ἰατρῶν, οἵτινες ἀνεγνώρισαν δυστυχῶς ἐν αὐτῷ καρκινῶδες σῶμα. Ἡ ἐγχείρισις δὲ γενομένη ὑπὸ τεσσάρων ἰατρῶν, ὑπῆρξε βάσανος φοβερά. Καὶ τὸ χλωροφόρμιον μὲν ὃ τῇ ἔδωκαν ἠλάττωσε πιθανῶς, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσεν ἐντελῶς τὴν αἰσθητικότητά της, διότι αἱ κραυγαὶ της ἦσαν σπαραξικάρδιοι καθ' ὅλην τὴν ἐφ' ὀλόκληρον ὥραν διάρκειαν τῆς τομῆς, καθ' ἣν ἔτεμον τὰς σάρκας, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέσπασαν βιαίως ὄγκον καρκινώδη, συμφυέντα μετὰ τῶν μυόνων. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὅλον ἐγὼ διέμενα ἐντὸς τοῦ ὀωματίου καὶ ἀπέστρεφον μὲν τὴν ὄρασιν ἀπὸ τῆς ἀπαισίου σκηνῆς φοβερᾶς βασάνου τῆς φιλτάτης μητρός μου, ἀλλ' ἠσθανόμην ὡς ἂν εἰς τὰς ἐμὰς σάρ-

κας ἡ μάχαιρα ἐβυθίζετο, καὶ ἤμην ἐκτὸς ἐμαυτοῦ. Ἐν τέλει ἔφερον οἱ ἰατροὶ τὴν ἀσθενῆ ἡμιθανῆ σχεδὸν εἰς τὴν κλίνην της, καὶ ἔκτοτε ἤρχισεν ἡ θεραπεία τῆς ἐπουλώσεως, ὀδυνηρὰ καὶ αὐτὴ καὶ μακρά· ἡ μήτηρ μου δὲ τὴν ὑπέφερε μεθ' ὑπομονῆς ἀγγέλου. Ἡ Καρολίνα ἦν ἀδιακόπως πλησίον της καὶ τὴν ἐπεριποιεῖτο. Τέλος δὲ μετὰ τινὰ χρόνον εἶχομεν τὴν χαρὰν νὰ τὴν ἰδῶμεν ἐντελῶς ἀναλαβοῦσαν.

Ἐκ τοῦ ἔτους δὲ τούτου ἄλλην περίστασιν δὲν ἐνθυμοῦμαι, εἰμὴ ὅτι, ἐν ᾧ ἐσπέραν τινὰ ἐκαθήμεθα, ὡς συνήθως, μόνοι ἡ Καρολίνα καὶ ἐγώ, καὶ συνανεγινώσκομεν, αἴφνης περὶ τὰς ἑνδεκα πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἠκούσαμεν μεγάλας μεμακρυσμένας κραυγὰς, ὧν δὲν ἐδυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὴν αἰτίαν, καὶ μετ' ὀλίγον ἠκούσαμεν θόρυβον ὡς ἀνθρώπων πολλῶν τρεχόντων ἢ φευγόντων διὰ τῆς ὁδοῦ, ἣτις εἰς ἀπόστασιν τινῶν βημάτων ἀπὸ τῆς οἰκίας ἡμῶν διηθύνετο πρὸς τὸ Ὀλυμπιεῖον καὶ τὰ πέριξ πεδία. Ἐν ᾧ δ' ἐξεπληττόμεθα διὰ ταῦτα, εἰσῆλθεν ἡ μήτηρ μου ἐπιστρέφουσα ἐξ ἐσπερινῆς ἐπισκέψεως, καὶ μετὰ τῆς συνήθους της ζωηρότητος, ἣτις δὲν ἤλαττώθη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου της, μᾶς διηγήθη ὅτι, ὅτε διήρχετο δι' ὁδοῦ ἣτις ἔθεε παράλληλος πρὸς τὴν ἡμετέραν, εὔρεν αὐτὴν πλήρη λαοῦ, καὶ ἐρωτήσασα ἔμαθε τὸ ἐπόμενον φοβερὸν συμβάν, οὗ τὴν ἐπαύριον ἐπληροφορήθημεν ἀκριδέστερον τὰς λεπτομερείας. Ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ εἶχε κτίσει εὐπρεπεστάτην οἰκίαν, καὶ κατῴκει μετὰ τῆς οἰκογενείας του ὁ εὐπορος καὶ πεπαιδευμένος Κ. Κωνστ. Νέγρης, ὅστις ἐπὶ πολὺ ἐχρημάτισε καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, μετὰ ταῦτα δὲ παραιτηθεὶς, περιωρίσθη εἰς ἐπιμέλειαν καὶ αὐξήσιν τῆς οὐκ εὐκαταφρονήτου περιουσίας του.

Ἐν ᾧ λοιπὸν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐκάθητο μετὰ τῆς Κυρίας Νέγρης καὶ τῶν τέκνων του, εἰσελθὼν ὁ ἀμαξηλάτης του, τῷ εἶπεν ὅτι εἰς τῶν ἵππων φαίνεται ἀσθενῶν ἐπικινδύνως, καὶ τὸν παρέκάλεσε νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ εἰς τὸν σταῦλον. Ὁ Κ. Νέγρης, ἀνήσυχος, ἐπῆγεν. Ἀλλ' εἰς τὸν σταῦλον ὁ κακοῦργος ἀμαξη-

λάτης εἶχε κρύψει ληστές τινες ἐλθόντας ἐκ Τουρκίας, οἵτινες ἀμέσως συνέλαβον τὸν πλούσιον οἰκοδεσπότην. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐπέστρεψεν ὁ ἀμαξηλάτης, καὶ εἶπε τῇ Κυρίᾳ Νέγρῃ ὅτι ὁ Κύριος τὴν παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ ἐπὶ μίαν στιγμὴν πρὸς αὐτόν, καὶ ὅτε αὕτη τὸν ἠκολούθησε, συλλαβόντες κατέκλεισαν καὶ αὐτήν. Ἐλθὼν δὲ καὶ ἐκ τρίτου, παρέλαβε καὶ τὰ παιδιὰ, ἐπὶ προφάσει ὅτι δῆθεν τὰ θέλουν οἱ γονεῖς των, καὶ οὕτω συνέλαβον ὅλην τὴν οἰκογένειαν, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ κατέκλεισαν πάντας ἐντὸς τοῦ ὑπογείου. Ἀφ' οὗ δ' ἀφῆκαν ὥρα ὁλόκληρος νὰ παρέλθῃ ἵνα προχωρήσῃ ἡ νύξ, ἔλαβον τὸν κ. Νέγρην, καὶ ἀπήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ τοῖς δώσῃ τὰ κλειδιά τοῦ χρηματοκιβωτίου. Τοῖς εἶπε δ' ἐκεῖνος ὅτι θέλει τὸ πράξει, ἀλλ' ὅτι ἔχει αὐτὰ εἰς τὸν ἄνω δόμον τῆς οἰκίας του. Περιστοιχίσαντες λοιπὸν αὐτὸν ξιφῆρεις, τὸν ἔφεραν ἐπὶ τῆς κλίμακος, εἰς δὲ τῷ κατέφερε καὶ πληγὴν ἐπὶ τοῦ τραχήλου, ἐξ ἧς διετήρησεν ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς του οἶδημα κατ' ὀλίγον μεγάλως ὀγκωθέν, καὶ καταπνίξαν αὐτὸν εἰς θάνατον μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν.

Τότε δέ, εἰς τὴν βίαν ἐνδίδων, ἀνέβη· ἀλλὰ, θαυμασίως τὴν ἀταραξίαν του διατηρήσας, καὶ ἀπατήσας τοὺς ληστές οἵτινες ἠγνόουν τὴν διαίρεσιν τοῦ ἄνω δόμου τῆς οἰκίας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ἔχουσαν ἐξώστην πρὸς τὴν ὁδόν, καὶ ἐξελθὼν, ἐκλείσεν ὀπίσω του τὴν θύραν, καὶ ἤρχιζε νὰ φωνάζῃ, βοήθειαν ἐπικαλούμενος. Εἰς τὰς κραυγὰς ταύτας ὑπὸ φόβου καταληφθέντες οἱ λησταί, ἐξώρμησαν τῆς οἰκίας καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Τούτων δραπετευόντων εἶχομεν πρὸ ὀλίγου ἀκούσει τὸν κρότον τῶν βημάτων. Διέφυγον δὲ τότε, καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν συνελήφθησαν οἱ πλεῖστοι, καὶ ἐνεκα διαφόρων κακουργημάτων κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον.

Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1852 ἦλθον καὶ αἱ δύο ἀδελφαί μου μετὰ τῶν τέκνων των εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν, ὡς ἐκ προνοίας πεμφθεῖσαι· διότι τότε αὖθις ἠσθένησεν ἡ μήτηρ ἡμῶν. Μετὰ τὴν ἐγχείρισιν, ἣν εἶχεν ὑποστῇ, ἐπουλώθη μὲν ἡ πληγὴ ἐντελῶς,

Ἀλλὰ τὸ καρκινῶδες οἶδημα ἤρχισε δυστυχῶς ἐκ νέου ἀναφαινόμε-
 νον, ὥστε ἀναμφισβήτητον ἦν ὅτι σωτηρία ἀπ' αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχεν.
 Ἀλλὰ πάντοτε ἐκ χαρακτῆρος καὶ ἀγγελικῆς ἀγαθότητος ὑπὲρ
 ὧν ἄλλων μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτῆς μεριμνῶσα, καὶ ὑπὸ ἰσχυρῶν
 θρησκευτικῶν πεποιθήσεων στηριζομένη, εἰ καὶ πεπεισμένη περὶ
 τοῦ θανατηφόρου χαρακτῆρος τοῦ πάθους της, διετήρει ὁμως διαρ-
 ρῶς ἀμείωτον τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν εὐθυμίαν της, καὶ ἀκαμά-
 τως ἐπεμελεῖτο τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῆς οἰκογενείας. Μίαν
 δὲ δείλην ἐν ᾗ πάλιν μόνος ἦμην μετὰ τῆς Καρολίνας, ἐπέστρε-
 ψεν ἐξ ἐπισκέψεως ἢ ἐκ περιπάτου, καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ ἀνάκλιν-
 τρον, εἰποῦσα ὅτι ἦν λίαν ἀπηυδημένη. Μετ' ὀλίγον δὲ παρετη-
 ρήσαμεν ὅτι ἐφαίνετο πάσχουσα, καὶ τὴν παρεκινήσαμεν νὰ
 κατακλιθῇ. Ὁ δ' ἰατρὸς προσαχθεὶς τὴν εὔρε προσβεβλημένην
 ὑπὸ περιπνευμονίας. Ἡμέρας τινὰς ἔμεινεν ἐν ἐναλλαγῇ ἐλπίδων
 καὶ φόβων, περιεστοιχισμένη ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ ὑπὸ τῶν
 τέκνων της, συνεχῶς ζητήσασα καὶ λαβοῦσα τὴν παρηγορίαν τῶν
 θρησκευτικῶν τελετῶν, ὧν ἡ ἰδία μετεῖχε, συμψάλλουσα ἐκ τῆς
 κλίνης της μετὰ τῶν ἱερέων ἢ συναπαγγέλλουσα τὰς εὐχάς. Τέλος
 δὲ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας ἡμῶν, καὶ ἡ
 ψυχὴ της ἀπέπτη εἰς οὐρανοὺς ἐπὶ πτερύγων τῆς προσευχῆς, διότι
 τὰ χεῖλη της ἐκλείσθησαν προσευχὰς ψιθυρίζοντα! Ἦν πρότυ-
 πον ἀρετῆς, εὐσεβείας, φιλοστοργίας καὶ αὐταπαρνήσεως, περὶ μό-
 νης τῆς εὐημερίας τῶν τέκνων της κηδομένη. Ἐν δὲ τῇ νεότητί
 της, ὡς ἔχω τὴν μνήμην της ἀνεξάλειπτον ἀφ' ὅτου ἦμην βρέφος,
 καὶ ὡς ἤκουσα παρὰ πολλῶν, ἦν ἐξαιρέτου καλλονῆς καὶ χάριτος,
 ἥς τὸν τύπον μέχρι τοῦ τέλους της διετήρησεν, εἶχε δὲ καὶ φιλοδο-
 ξίαν, ἀλλὰ δι' ἐμὲ μόνον, ἣν δυστυχῶς εἶδεν ἠκιστα ἱκανοποιηθεῖ-
 σαν ἐπὶ τῆς ζωῆς της.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 1852, ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα, φυγὰς ἀπὸ
 Γαλλίας, ὁ περίφημος γλύπτης David d'Anger μετὰ τῆς θυγα-
 τρός του. Ἄκρος δημοκράτης, κατεφέρετο σφοδρῶς κατὰ τοῦ Να-
 πολέοντος, δι' ὃ κατεδιώχθη καὶ ἐξωρίσθη. Ἦδη γέρων, ἦτο βρα-

χὺς τὸ σῶμα, ζωηροῦ, ἀλλ' ὡς ταχέως ἐγνωρίσαμεν, ἀστάτου χα-
ρακτῆρος. Ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ δεκαπενταετῆς, ἦν οὐχὶ μὲν ὠραία
ἀλλ' ἐνάρετος τὴν μορφήν. Γνωρισθεὶς μεθ' ἡμῶν, κατέστη μετ' οὐ
πολύ ἀνεξάλειπτος ἐκ τῆς οἰκίας μας, καὶ εἰς περιπάτους, εἰς ἐκ-
δρομὰς πανταχοῦ μᾶς συνώδευε. Κατ' ἀρχὰς ἅμα ἐλθὼν, καὶ ὑπὸ
τὴν ἐντύπωσιν τῶν ὄσων τῷ ἔλεγον καὶ ὄσων τῷ ἐδείκνυον, ἦν
πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐγέλα ἡ Καρολίνα
ὅταν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὄνους εὔρισκε πολλὴν χάριν καὶ κομψό-
τητα. Ἐν ἄλλοις συμπεριήλθομεν τὸν Μαραθῶνα καὶ ἄλλα μέρη
τῆς Ἀττικῆς, ὅτε καὶ ἐζωγράφησα διὰ τοῦ χρωστῆρος τὴν κόρην
τοῦ ὅτε μίαν ἡμέραν εἰς καλύβην τινὰ κατὰ τὰς θερμὰς ὥρας τῆς
μεσημβρίας ἐκοιμᾶτο ἠπλωμένη μεταξὺ τοῦ πατρὸς της καὶ ἐμοῦ.

Δὲν συνεμερίζετο ὁμῶς αὕτη τοῦ πατρὸς της τὸν καλλιτεχνικὸν
ἐνθουσιασμόν, καὶ ὅτε ποτὲ τοὺς ἐξενάγησα εἰς τὴν Πεντέλην, καὶ
κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, παρεκβὰς τῆς ὁδοῦ τοὺς ἔφερα νὰ ἰδοῦν τὴν
μικρὰν περίεργον λίμνην, ἥτις ὡς ποτήριον περικλείεται εἰς τοὺς
βράχους τοῦ ὄρους, ἡ νεᾶνις ὠργίζετο ὅτι τῇ ἔδωκα τὸν κόπον νὰ
ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ *cette grenouille de lac*!

Κατὰ δὲ τὸ ἔαρ τοῦ 1853 ἤθελεν ὁ κ. David d' Anger νὰ
διαμείνῃ εἰς Κηφισίαν, καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τῷ ἐκλέξω τινὰ
κατοικίαν. Ἀδιάφορον, ἔλεγε, τῷ ἦτο καὶ καλύβη ἂν εἶναι, ἀρκεῖ
νὰ ἔχῃ ἐν ὀωμάτιον διὰ νὰ κοιμᾶται καὶ ἄλλο διὰ νὰ ἐργάζεται
ἐνίοτε· ἐν δὲ μόνον ἀπῆτει ὡς ὄρον ἀναπόφευκτον, νὰ κῆται πλη-
σίον ἡμῶν. Ἐπῆγα λοιπὸν διὰ νὰ γίνω χρήσιμος, καὶ τῷ ὄντι
ἀπέναντι τῆς οἰκίας Κούρτη ἦν ἡμεῖς ἐνοικιάσαμεν τῷ εὖρον οἰ-
κημα, οὐχὶ βεβαίως ὡς τὰ ἐν Meudon ἢ ἐν S' Germain, ἀλλὰ
ἐν τῶν ἀρίστων τότε τῆς Κηφισίας, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἀπέλθῃ
νὰ τὸ ἰδῇ πρὶν τὸ ἐνοικιάσῃ· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν, εἰπὼν μοι ὅτι
ἀξιῶσεις δὲν ἔχει, ὅτι ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ μου τὸ λαμβάνει οἷον δῆποτε
καὶ ἂν ἦν, ἀφ' οὗ ἔχει τὸ μόνον ἀπαιτούμενον πλεονέκτημα ποῦ
νὰ μᾶς ἔχῃ πλησίον. Καὶ ὁμῶς ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς καὶ μετέβη
εἰς Κηφισίαν, ἐφάνη οὐχὶ λίαν εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς οἰκίας του.

ὅτε δὲ ἤδη εἶχον ψυχρανθῆ ὑπώσοῦν καὶ τὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα
 ἐπιστήματά του, καὶ βαρβάρους ἐκακολόγει τοὺς Ἕλληνας, διότι
 παιδία, ὡς φαίνεται, εἶχον βλάβει τὸ μνημεῖον ὃ αὐτὸς εἶχεν ἄλ-
 λοτε γλύψει καὶ πέμψει εἰς Μεσολόγγιον διὰ τὸν Βύρωνα. Ἐξη-
 λοῦθαι ὁμῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχων ἔτι πολλὴν οἰκειότητα, καὶ ἐζήτησε
 ἄλιστα νὰ πλάσῃ τὴν προτομὴν μου ἐπὶ πῖνακος (médaillon),
 ὅπερ καὶ ἔπραξε καὶ χαλκοῦν ἔκτυπον τοῦ πῖνακος τούτου ὑπάρχει
 ἐν τῷ εἰς τὴν πατρίδα του Ἀγγερίαν φερωνύμῳ τοῦ καλλιτέχνου
 μουσεῖῳ.

Μᾶς ἐπρότεινε δὲ καὶ μίαν ἡμέραν ἐκδρομὴν εἰς Πεντέλην ἐκ
 συμβολῆς (picnic), ὅπερ μετὰ χαρᾶς ἐδέχθημεν καὶ ἐξετελέσα-
 μεν. Ἀλλ' ἔκτοτε ἤρχισε δεικνύων δυστροπίαν καὶ προφανῇ δυσμέ-
 νειαν, ἧς μάτην ἐζητοῦμεν ν' ἀποκαλύψωμεν ἢ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν
 ἀφορμὴν. Προήρχετο ἡ δυσαρέσκεια ἐκ τῆς ἐκλογῆς τῆς οἰκίας του;
 ἢ ἐκ τοῦ ὅτι ἐπροσδόκᾳ ἀντὶ τῆς συμβολῆς, ἣν ἐπρότεινε, νὰ τὸν
 προσκαλέσωμεν εἰς τὴν Πεντέλην ἡμεῖς; ἢ ἡξίου ἄράγε νὰ τὸν
 πληρώσω δι' ἣν ἀπήτησε νὰ πλάσῃ προτομὴν μου, ὅπερ ἐγὼ καὶ
 κατὰ διάνοιαν μόνον ἂν εἶχον θὰ ἐνόμιζον ὅτι τὸν ὑβρίζω; Δὲν
 ἡξεύρω· ἀλλ' ἔκτοτε ἀπέφευγε νὰ μεταβαίνῃ μετ' ἐμοῦ εἰς Ἀθή-
 νας, κατ' ὀλίγον ἔπαυσε τὰς εἰς ἡμᾶς ἐπισκέψεις του, καὶ τέλος
 ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν χωρὶς νὰ μᾶς ἀποχαιρετήσῃ. Ὅτε δὲ μετὰ
 ἔτη ἀπῆλθον ἐγὼ εἰς Παρισίους ὡς πρέσβυς, καὶ ὁ κ. David
 d' Anger εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀποβιώσει, πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ θυγά-
 τηρ του εἶχε νυμφευθῆ ἱατρὸν τινα, ἀπῆλθον τρεῖς ἵνα τὴν ἰδῶ,
 ἀλλ' οὔτε μὲ ἐδέχθησαν, οὔτε ὁ σύζυγός της μοὶ ἐπέστρεψε τὴν
 ἐπίσκεψιν.

1853.

Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς περίπου οἰωνοὺς διεβίωσα καὶ κατὰ πᾶν τὸ
 ἔτος 1853, ἐφ' οὗ ἡρξάμην τῆς ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου τόμου τῶν
 ἐλληνικῶν μου ἀρχαιοτήτων, περιλαμβάνοντος τὰς ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ

τῆς ἐλευθερώσεως αὐτῆς εὐρεθείσας ἐπιγραφάς, τὰς ἀπὸ Εὐκλείδου, ἢ τῆς Ὀλ. 94 β' μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἐχώρει δ' ἡ τύπωσις βραδύτατα οὐχὶ ἔνεκεν ἐμοῦ, διότι πλὴν τῶν δυσκολιῶν, αἵτινες ὡς ἀνωτέρω εἶπον, μοὶ παρενεβάλλοντο, ἐγὼ εἶχον πᾶσαν τὴν ὕλην ἑτοιμον, καὶ εἰς τὰς διορθώσεις ἡμην ταχύτατος πάντοτε, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ τυπογραφείου, ὅπερ, ὃν τὸ Βασιλικόν, καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ, κατὰ διαταγὴν ἢ μᾶλλον κατὰ συγκατάβασιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τὴν τύπωσιν ταύτην ἀναλαβόν, ἐξετέλει αὐτὴν ἐν παρέργου μέρει καὶ ὅποτε ἡν-καίρει, ὥστε τὸ βιβλίον ἐκ 1092 σελίδων, 137 φύλλων τυπογραφικῶν εἰς τέταρτον συγκεείμενον, ἐπερατώθη μόνον ἐν ἔτει 1855. Μὲ συνέδραμε δὲ τότε, εἰς τὴν Βασιλικὴν ἔγκρισιν προτείνας τὴν ἔκδοσιν τοῦ τόμου τούτου, ὡς ἐξακολουθήσεως τοῦ προεκδοθέντος ὁ κ. Τισαμενός, διευθυντῆς τῶν Οἰκονομικῶν, ἢ μᾶλλον πρόεδρος τῆς τότε τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἀντικαθιστώσης ἐπιτροπῆς.

Διευμείναμεν δὲ κατὰ τὸ θέρος ἐν Κηφισίᾳ, ὅπου κατώκει, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Οἰκονομίδου, καὶ ὁ τότε πρέσβυς τῆς Πρωσσίας Βαρῶνος de Thiele, ἀνὴρ λόγιος καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων καὶ μάλιστα τοῦ Δημοσθένους, τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ ἀσχολῶν, καὶ τὸν ἐπεσκεπτόμεν συνεχῶς, καὶ ἐγευόμεν πολλὰκις παρ' αὐτῷ, καὶ τὸ ἐσπέρας συνανεστρεφόμεθα· ἡ δὲ σύζυγός του, τὸ γένος Gräfe, πλήρης προτερημάτων, καὶ ἰδίως διαπρέπουσα εἰς τὴν ἀνθογραφίαν, μεγάλην συνέλαβεν ἀγάπην πρὸς τὴν Καρολίαν, καὶ ἐξετέλεσεν ἐν ὑδατοχρωμίᾳ (aquarelle) τὴν εἰκόνα της, ἣν μοὶ ἐδώρησεν. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἄγαμον ἀδελφὴν της, ἥτις μετὰ ταῦτα νυμφευθεῖσα, ἦν γνωστὴ εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Βερολίνου ὡς κυρία de Dalowitz, εἰς δὲ τὴν κοινωνίαν τῶν συγγραφουσῶν κυριῶν διεκρίθη ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Walter Schwartz, ἐκδοῦσα μετὰ πολλῆς εὐφυΐας καὶ χάριτος πολυτομον σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον *Ersonnen und erlebt*, ἐν ᾧ οὐ σπανίως εὖνουν ποιεῖται τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος μνείαν.

Πνευματισμός.

Ἐνταῦθα κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶχεν ἐλκύσει τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ μᾶς διεσκέδαζε κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀνέσεως τὸ φαινόμενον τῶν κινουμένων τραπεζῶν. Ἦδη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχον ἀναγνώσει ἐπιφυλλίδα τῆς Γαλλικῆς Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων, περὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἀνακαλύψεως ταύτης πραγματευμένην, καὶ διηγήθην περὶ αὐτῆς εἰς τοὺς περὶ ἐμέ, κινήσας τὴν ἐκπληξίν των. Ἦν δὲ τοῦτο ὅτε ἔζη ἔτι ἡ μήτηρ μου, καὶ ὅτε ἐπεδῆμουν παρ' ἡμῖν αἱ ἀδελφαί μου. Ἐσπέραν λοιπόν τινα, ὅτε ἀξιωματικὸς τοῦ ἐν Πειραιεὶ σταθμεύοντος τότε Σουηδικοῦ πλοίου ἦν εἰς ἐπίσκεψιν παρὰ τῇ ἀδελφῇ μου, ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ περιέργου φαινομένου, καὶ ἡ συναναστροφή, συγκειμένη ἐκ τῆς μητρός μου, τῶν δύο ἀδελφῶν μου, τῆς Καρολίνας, τῆς γείτονος καὶ οἰκιακῆς φίλης Κυρίας Μιμῆς καὶ τοῦ Σουηδοῦ ἀξιωματικοῦ, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ αὐτό, καὶ, παρακαθήσασα εἰς τράπεζαν, μετὰ τῶν χειρῶν ἐπ' αὐτῆς τεταμένων, προεκάλει καὶ ἐμέ νὰ συμπαρακαθήσω. Ἀλλ' ἐγώ, δυσπιστῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ πειράματος, ἠρνήθην ἀπολύτως, καὶ εὐχηθεὶς ὑπομονὴν εἰς τὴν συναναστροφήν, καὶ καταβὰς εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου, ἐπεδόθην εἰς τὰς ἐργασίας μου. Ἀφ' οὗ δὲ παρῆλθεν ὥρα ὁλόκληρος, ἀνέβην καὶ πάλιν, καὶ εὔρον, ὅτι οὐδεὶς εἶχε μετακινηθῇ, ἀλλ' οὐδ' αὐτὴ ἡ τράπεζα, ὥστε καὶ μετ' εἰρωνίας ἐξέφραζον τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὴν εὐστάθειάν των. Τότε ὅμως πρῶτος ἀπηύδησεν ὁ Σουηδὸς ἀξιωματικὸς, καὶ ἐγερθεὶς εἶπεν ὅτι ἀναγκάζεται ν' ἀναχωρήσῃ, διότι πρέπει εἰς ὥραν ὠρισμένην νὰ εἶναι ἐπὶ τοῦ πλοίου του. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως μετέβαλε τὴν πρόθεσιν τῶν κυριῶν, αἵτινες ἐξ ἐναντίας ἐπέμενον ὅτι ἵνα μὴ ματαιωθῇ τὸ πείραμα ἔπρεπεν ἐγὼ νὰ καταλάβω τὴν θέσιν τοῦ ἀποχωρήσαντος. Εἰς τοῦτο δὲ μετὰ τινα ἀντίστασιν ἐβιάσθην νὰ συγκατανεύσω, ἵνα μὴ τὰς δυσареστήσω πολὺ, ἀλλ' ἔθηκα ὅρον ὅτι ἡ σύμπραξις μου δὲν θὰ παραταθῇ ὑπὲρ μίαν ὥραν.

Ἐν τούτοις, μόλις δέκα παρῆλθον λεπτά, καὶ ἠκούσθη τρυγμὸς εἰς τὴν τράπεζαν καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἐπανελήφθη οἱ καὶ τρεῖς, καὶ ἡ τράπεζα ἤρχισε βραδέως νὰ στρέφηται, καὶ μετὰ ταῦτα ταχύ-τερον, καὶ τέλος τόσον ταχέως, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ ἐγερθῶμεν, καὶ νὰ τρέχωμεν ἵνα τὴν παρακολουθοῦμεν, καὶ ἄφ' οὗ διαφόρους ἔλαβε διευθύνσεις, ἰδίως κατὰ τὴν θέλησιν ἣν ὁμοθυμαδὸν ἐξεφράζομεν, ἐξῆλθε τέλος τῆς θύρας τοῦ δωματίου εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ἣν διέτρεχε στρεφομένη, καὶ κλίνουσα ἐπὶ θάτερα, καὶ τέλος ἀνετράπη παντάπασι, καὶ ἐπὶ τῶν νώτων κειμένη οὐχ ἦττον ἐστρέφετο, διότι ὁκλάζοντες εἶχομεν καὶ τότε θέσει τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτήν.

Εἶτα δ' ἀφέντες τὴν τράπεζαν, ἐτράπημεν εἰς καθέδρας καὶ ἄλλα ἐπιπλα, καὶ ὅλα, μόλις τὰ ἠγγίζομεν, ἤρχιζον μετ' ὀλίγον νὰ στρέφωνται, ὡς ἂν ἀπέρρεεν ἄφ' ἡμῶν κινητικὴ τις δύναμις, ἥτις τότε εἶχεν ἀναπτυχθῆ. Ἐγὼ δὲ μετὰ τῆς Κας Μιμῆς, ἐστρέφομεν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐν σκαμνίον, ὅπερ, κατὰ τὴν θέλησιν ἡμῶν, οὐ μόνον ἐπλησίασεν εἰς ἐν τῶν ἀνακλίντρων, ἀλλὰ καὶ ἀνέβη εἰς αὐτὸ διὰ τῶν δύο ποδῶν, καὶ ἔπειτα καὶ διὰ τῶν ἄλλων δύο, στραφέν περὶ ἑαυτό. Τέλος δὲ καὶ τὴν πεῖραν ἐλάβομεν ὅτι ὅταν δύο ἐξ ἡμῶν ἔθετον τὰς χεῖρας εἰς τὸ στῆθος καὶ τὴν πλάτην τρίτου, οὗτος μετ' ὀλίγον ἤρχιζεν ἀκατασχέτως στρεφόμενος, χωρὶς νὰ δύναται διὰ πάσης τοῦ τῆς θελήσεως ν' ἀντιστῇ.

Τὰ πειράματα ταῦτα ἐπανελάβομεν πολλάκις, ὡς ἦτον ἐπόμενον· ἐν ἐσπέρα τινὶ δ' εἰς Κηφισίαν, ὅτε ἦσαν παρ' ἡμῖν ἡ τε οἰκογένεια τοῦ πρέσβεως τῆς Πρωσσίας καὶ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Heidenstam, ἐγένετο λόγος περὶ τούτων, καὶ ἡ κυρία Thiele ἐπεθύμησε νὰ τὰ ἰδῇ. Αἱ τέσσαρες λοιπὸν κυρίαι ἐκάθησαν περὶ τὴν τράπεζαν, ὁ δὲ K. de Thiele, ὁ K. Heidenstam καὶ ἐγὼ ἀπέσχομεν· δὲν παρῆλθε δὲ πολὺς καιρὸς, καὶ ἡ τράπεζα, πρὸς μέγαν θαυμασμόν τῆς Κας Thiele, ἤρχισε τὰς κινήσεις καὶ τὰς στροφάς της.

— Θαυμαστὸν βεβαίως τοῦτο, εἶπον ἐγώ· ἀλλ' ἰδέτε πῶς οἱ ἄνθρωποι ρέπουσιν εἰς τὰς ὑπερβολάς. Ἡξεύρετε τί ἀνέγνων σή-

μερον εἰς νέον ἄρθρον τῆς Ἑφημερίδος τῶν Συζητήσεων ; Ὅτι ἡ τράπεζα ἀναλαμβάνει τὴν δύναμιν καὶ τοῦ νὰ μετρήσῃ καὶ τοῦ νὰ ὑμῖλῃ, κρούουσα διὰ τοῦ ποδὸς τὸν ἀριθμὸν ὃν ἀναλογισθῶσιν οἱ περικαθήμενοι, ἢ δι' ἀριθμοῦ τῶν κρότων ἐμφαίνουσα καὶ συλλαβίζουσα τοῦ ἀλφαβήτου τὰ γράμματα.

Αἱ κυρίαὶ ἀνεκάγχασαν. — Τοῦτο πλέον, εἶπε μία ἐξ αὐτῶν, θὰ ᾔητον ἔργον τοῦ διαδόλου. Ἐγράφη βεβαίως ὡς εἰρωνεία ἢ παραδοξολογία αὕτη. Ἀλλ' ἄς δοκιμάσωμεν. Ἡ τράπεζα νὰ μετρήσῃ τρία.

Ἡ τράπεζα, σχεδὸν ἀμέσως ἔπαυσε κινουμένη, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ λεπτά τινα ἐντελῶς ἀδρανής. Ἐπειτα δ' ὕψωσε τὸν ἕνα πόδα, καὶ δι' αὐτοῦ ἐκτύπησεν εἰς τὸ ἔδαφος ἓν ! δύο ! τρία ! καὶ οὐδὲν πλέον !

Αἱ κυρίαὶ ἐξέπεμψαν κραυγὴν ὡς ἂν ὑπὸ φόβου ἐκυριεύοντο. Ἐπειτα δ' ἐνθαρρυνθεῖσαι ἐπανέλαβον καὶ πάλιν καὶ πάλιν τὸ πείραγμα, πάντοτε ἐπίσης ἐπιτυχῶς. Ὁ δὲ K. Thiele, ὡς ἀποδίδων τῇ τραπέζῃ μαγικὴν καὶ προφητικὴν δύναμιν, ἐξήγαγε τὸ βαλάντιόν του καὶ εἶπε, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν χεῖρά του ἐπ' αὐτῆς.

— Νὰ εἰπῇ ἡ τράπεζα πόσα νομίσματα ἔχω ἐντὸς τοῦ βαλαντίου μου.

Ἡ Τράπεζα ἐγείρασα αὐθις τὸν πόδα, ἐκτύπησεν ἐπτάκις, καὶ ὁ K. Thiele, κενώσας ἐμπρὸς ἡμῶν τὸ βαλάντιόν του, εὗρεν ὅτι αὐτὸ τῷ ὄντι ἐπτὰ περιεῖχε νομίσματα.

Καὶ τοῦτο μὲν ἦν σύμπτωσις ἴσως μόνη, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον ὃ μετὰ τινὰς ἡμέρας μᾶς συνέβη : Εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου εἶχον τὴν μουσικὴν τοῦ χοροῦ τῆς Ἀντιγόνης ὑπὸ Μενδελσῶνος, ἣν, ὡς ἄλλαχοῦ εἶπον, μοὶ εἶχε φέρει ἐκ Γερμανίας ἡ K^a Thiele, ὅτε μετέφραζον τὴν τραγωδίαν τοῦ Σοφοκλέους. Μίαν ἡμέραν, χρειασθεὶς αὐτήν, ἀπῆλθον εἰς Ἀθήνας νὰ τὴν ζητήσω· ἀλλὰ ματαίως περιέτρεξα πάσας τὰς θήκας τῶν βιβλίων μου, καὶ ἐπανέλαβον τὴν ζήτησιν δις καὶ τρίς· ἡ μουσικὴ συγκειμένη ἐκ δύο μεγάλων τευχῶν εἶχεν ἀπολεσθῇ, ὅπερ μεγάλως μὲ ἐλύπησε, καὶ διότι εἶχον ἀνάγκην αὐτῆς, καὶ διότι ἐν Ἑλλάδι οὐκ εὗρίσκετο, αὕτη δὲ καὶ μοὶ ἦν πολὺτιμον φιλικὸν δῶρον.

Ἐσπέραν λοιπόν τινα, ὅτε ἐν Κηφισσίᾳ διασκεδάζοντες ἐπεδι-
δόμεθα εἰς τὴν στροφὴν τῆς τραπέζης, ἡ Καρολίνα, γνωρίζουσα τὴν
δυσθυμίαν ἣν μοι ἐπέφερε τῆς μουσικῆς ἡ ἀπώλεια, εἶπε γελῶσα·
« Ἄς ἐρωτήσωμεν περὶ αὐτῆς καὶ τὴν τράπεζαν ». « — Νὰ τὴν ἐρω-
τήσωμεν » εἶπομεν ὅλοι εὐθύμως, καὶ τῷ ὄντι τῇ ἀπετείναμεν τὴν
ἐρώτησιν : « Ἄν ἡ μουσικὴ μοι ἐκλάπη ». « — Ὁχι, » ἀπεκρίθη ἡ
τράπεζα. — « Ἄν εἶνε εἰς τὴν οἰκίαν μας ἐν Ἀθήναις ». — « Ναί. »
« Ἄν εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου ». — « Ναί. » — « Ἄν εἰς μίαν τῶν
βιβλιοθηκῶν μου ». — « Ναί. » — « Ἄν δεξιῶς ἢ ἀριστερῶς τῆς θύ-
ρας τῷ εἰσιόντι. » — « Ἀριστερῶς. » — « Εἰς ποίαν θέσιν ἢ βαθμίδα ; »
— « Εἰς τὴν δευτέραν. » — « Ἀνωθεν ἢ κάτωθεν ; » — « Κάτω-
θεν ». « Φλυαρεῖ ἡ τράπεζα, εἶπον γελῶν ». Ὅλας τὰς θέσεις τὰς
ἠρεύνησα, καὶ ἡ μουσικὴ δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅλην τὴν ἑσπέραν ἐχλευ-
άζομεν τὴν εὐπιστίαν τῶν παραδεχομένων ὡς νέον προφήτην τὴν
τράπεζαν. Τοῦτο ὅμως δὲν μ' ἐκώλυσε τὴν ἐπαύριον, νὰ ἐνθυμηθῶ
ὅτι εἶχον τινά, εἰ καὶ ὅλως ἄσημον ἐργασίαν, καὶ νὰ μεταβῶ αὐ-
θις εἰς Ἀθήνας. Ἡ πρώτη φροντίς μου ὁ ὑπῆρξε νὰ εἰσέλθω εἰς
τὸ σπουδαστήριόν μου, νὰ πορευθῶ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην μου τὴν
ἀριστερῶς τῆς θύρας τῷ εἰσιόντι, καὶ νὰ ἐρευνήσω ἐκ νέου τὴν
κάτωθεν δευτέραν θέσιν αὐτῆς· ἀλλὰ τὴν μουσικὴν εἰς αὐτὴν δὲν
εὔρον. Ἐπειτα ὁ ἠρεύνησα τὴν δευτέραν ἄνωθεν, ἐπίσης ἄνευ
ἀποτελέσματος, καὶ ἔπειτα ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ
τὴν ἄλλην βιβλιοθήκην, τὴν δεξιῶς τῷ εἰσιόντι· τὰ πάντα ἐπὶ μα-
ταίῳ ! Ἡ μουσικὴ εἶχεν ἀπολεσθῇ, καὶ ἡ τράπεζα ἠλέγχετο τε-
τράπους προφήτης μετὰ Χριστόν.

Μετὰ τὰς διακοπὰς καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐπεστρέψαμεν εἰς
Ἀθήνας. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἐδέησε νὰ γίνῃ γενικὸς τῶν ὠμα-
τίων καθαρισμός, ἐν ἄλλοις καὶ τοῦ σπουδαστηρίου μου. Εἰς αὐτὸν
παρευρέθη ὁ ἴδιος, ἵνα μὴ οἱ καταβιβάζοντες τὰ βιβλία μου τὰ
συγχύσωσιν. Ἀλλ' ἐκεῖ, ὅτε τὰ κατεβίβαζον, ἰδοὺ . . . ἡ μουσικὴ
τῆς Ἀντιγόνης, ἀμφότερα τὰ τεύχη . . . εἰς τὴν κάτωθεν δευτέ-
ραν θέσιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἀριστερῶς τῷ εἰσιόντι, ὅπου εἶχεν

εἰπεῖ ἡ τράπεζα, ἀλλὰ πεσόντα ὀπίσω τῶν ἄλλων βιβλίων καὶ διὰ τοῦτο μὴ εὐρισκόμενα !

Ἡ σύμπτωσις αὕτη ηὔξησε τὴν πίστιν, ἢ τοῦλάχιστον τὴν εὐνοϊαν ἡμῶν καὶ τὴν περιέργειαν πρὸς τὴν τράπεζαν.

Spectateur d'Orient.

Ἐντὸς ὀλίγου συμβάντα ὑψίστης σπουδαιότητος ἤρχισαν ἀσχολοῦντα πᾶν τὸ ἐλληνικόν. Ὁ Μεντσικῶφ εἶχε λάβει ἀπειλητικὴν θέσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπέκειτο Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος. Τότε μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐφρόνουν ὅτι, ὅτε τὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐπρόκειτο ν' ἀνατραπῶσιν ὑπὸ τοὺς ἐκ βορρᾶ κεραυνούς, οἱ Ἕλληνες ὤφειλον νὰ διεκδικήσωσι καὶ αὐτοὶ τὰ εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἴδια συμφέροντα, καὶ νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῶσιν ἐξ ἀσυγνώστου ἀμελείας· πρὸς δ' ὅμως πρὸ παντὸς ἦν ἀνάγκη νὰ παρασκευασθῇ καὶ φωτισθῇ ἡ ἰδίως ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀδίκους προλήψεις παραχθεῖσα κοινὴ τῆς Εὐρώπης γνώμη. Δι' ὃ συνελθόντες τινὲς φίλοι, ἀπεφασίσαμεν τὴν σύστασιν Γαλλικοῦ περιοδικοῦ, ὃ ἀπεκαλέσαμεν Ἀνατολικὸν Θεατὴν (*Spectateur d'Orient*). Ἡμεθα δέ, ὁ Μάρκος Ρενιέρης, ὁ Νικ. Δραγούμης, ὁ Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος, ὁ Ι. Σοῦτσος, ὁ Γεώργιος Βασιλείου καὶ ἐγώ, εἰς ὃν ἀνετέθη ἰδίως τὸ σπουδαῖον μέρος τοῦ Bulletin, ἦτοι τῶν συγχρόνων εἰδήσεων, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἔγραψα καὶ ἄλλα μακρὰ ἄρθρα οἷον περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ὑπογράφων τὰ ἔργα μου διὰ τοῦ γράμματος Α. Καὶ αἱ ἐπικρίσεις δὲ βιβλίων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἀφορώντων μὲ ἡσχόλουν πολλάκις, οἷα ἦν ἡ ἐπίτομος περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Τουρκίας ὑπὸ Λαμαρτίνου.

Ἡ ἐκδόσις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἀποτελέσασα τόμους ὀκτώ, καὶ δὲν ἔμεινεν ἀπαρατήρητος ἐν Εὐρώπῃ, ἐνθα πολ-

λαὶ τῶν ἐφημερίδων οὐ σπανίως αὐτῆς ἐμνημόνευον. Ὅτε δὲ ὁ ποτὲ ἐν Ἑλλάδι ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας κ. Θουβενέλ διῆλθε διὰ Παιριῶς πορευόμενος ὡς πρεσβευτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸν ἐπεσκέφθη ὡς ἀρχαῖον γνῶριμον, ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς εἰς Ἀθήνας ἀναβάντα, ἐν πλήθοντι τῷ δωματίῳ του, «Καὶ ὑμεῖς, μοὶ εἶπεν ἐπιπλήττων, καὶ ὑμεῖς συντάκτης τοῦ «Θεατοῦ»! Δὲν περιέμενον τοῦτο παρ' ὑμῶν! . . — "Ἄν ἦσθε Ἕλληνας, τῷ ἀπεκρίθη, θὰ εἴσθε πιθανῶς καὶ ὑμεῖς εἰς ἐκ τῶν ἡμετέρων.» Ὁ κ. Θουβενέλ ἐθεώρει ὡς ἔγκλημα καὶ ὡς πολιτικὴν ἀφροσύνην νὰ ἐξεγειρώμεθα ἐξάπτοντες τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας κατὰ τῆς Τουρκίας. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονηθῇ ὅτι ἀπήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς πρεσβευτῆς, καὶ μάλιστα δυνάμεως δυσμενοῦς τότε πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Προσέτι δὲ τὸ καὶ τοῦ «Θεατοῦ» τὴν πορείαν, καὶ τὴν ταχέως ἐπελθοῦσαν ἐπανάστασιν τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας δικαιολογοῦν, ἐστὶν ὅτι, ὅτε ἠπειλεῖτο καὶ ὅτε ἐκηρύχθη ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας συμμαχία τῶν δυτικῶν δυνάμεων δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ προεβλέπετο, ἢ καὶ ἂν ὑπετίθετο ὡς ἐνδεχομένη, ἐνομίζομεν ὅτι ὠφείλομεν νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα ἀποδείξωμεν αὐτὴν ὡς ἀντιπολιτικὴν, καὶ περιπλοκάς μόνον, καὶ ἄνευ ἀνάγκης πράγματα παρασκευάζουσιν τῇ Εὐρώπῃ εἰς τὸ μέλλον. Αὕτη ἦν ἡ τάσις καὶ τοιοῦτο τὸ πρόβλημα τοῦ «Θεατοῦ».

"Ἄν ἡ Κριμαϊκὴ ἐκστρατεία εἶχε προηγηθῇ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Θεατοῦ», οὐδ' ἐκείνη θὰ συνέβαινεν, οὐδ' αὐτὴν θὰ ἐπεχειροῦμεν, διότι ἄφρον θὰ ἦτο νὰ ἐξαναστῶμεν κατὰ τῶν τετελεσμένων, ἢ νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι διὰ τῶν ἡμετέρων ἄρθρων καὶ πραγματειῶν θ' ἀντεταττόμεθα ἐπιτυχῶς εἰς ἔνοπλον τὴν Εὐρώπην. Ἀλλ' ἄφ' οὗ ἤρχισαμεν ἅπαξ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγκην ἣτις ἐπεβλήθη τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει νὰ μετακαλέσῃ τοὺς ἀπελθόντας ἐπικούρους τοῖς Θεσσαλοῖς, καὶ ἐπομένως νὰ βιάσῃ τούτους εἰς ὑποταγὴν, ἀπεφασίσσαμεν ἡμεῖς οὐχ ἥττον νὰ μὴ παραιτηθῶμεν τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἡμῶν ἔργου, ἀλλὰ

νὰ ἐξακολουθήσωμεν συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῶν ἐγκαταλειφθέντων καὶ προσπαθοῦντες νὰ φωτίσωμεν περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὴν πεπλανημένην ἢ ἐκουσίως τυφλώττουσαν τῆς Εὐρώπης γνώμην, καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ὡς σπουδαιότατον στοιχεῖον τῆς μονίμου τάξεως ἐν Ἀνατολῇ διὰ τὸ μέλλον καταδεικνύοντες.

Τὸ μέσον οἱ οὐ τότε ἡ ἐμπόλεμος δυτικὴ Εὐρώπη ἐβίασε τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Θεσσαλικὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ταύτης τῆς ἀνησυχίας τὴν Τουρκίαν μεθ' ἧς συνεμάχει κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἣν, ὡς γνωστόν, ἡ διὰ Γαλλικῶν καὶ Ἀγγλικῶν στρατευμάτων καὶ πλοίων κατοχὴ τοῦ Πειραιῶς, διαρκέσασα οἱ ὅλου τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, καὶ μετ' αὐτόν.

1854.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1854 ἐμισθώσαμεν οἰκίαν ἐν Πειραιεῖ, πρὸς εὐχερεστέραν χρῆσιν τῶν θαλασσίων λουτρῶν, καὶ αὐτόπται μάρτυρες ἡμεθεὶς τῆς ἀκριβοῦς πειθαρχίας καὶ τάξεως ἣν ἐτήρει ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἤδη μετὰ τινος ἐκπλήξεως παρετήρησα ὅτι πολλὴ ἦν ἐν αὐτῷ ἡ θνησιμότης, διότι συνεχέστατα ἀπῆντων Γάλλους στρατιώτας εἰς ἐνταφιασμόν προπεμπομένους.

Κατὰ δὲ τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν κατάβασιν ἡμῶν εἰς τὴν παραθαλασσίαν πόλιν, συνέπεσε νὰ ἔχωμεν εἰς τὸ γεῦμα τινὰς ἐξ Ἀθηνῶν, μέλη καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι τῆς συντάξεως τοῦ «Θεατοῦ», τὸν Γεώργ. Βασιλείου, τὸν Κ. Παπαρρηγόπουλον, ὡς καὶ τὸν ἐπίσης ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν Πειραιεῖ μετοικήσαντα καὶ γείτονα ἡμῶν Ν. Δραγούμην μετὰ τῆς συζύγου του.

Ἡ κατοικία ἡμῶν ἦτο προσγείως. Εἰς τὴν τράπεζαν δὲ ἤδη ἐκαθήμεθα, ὅτε εἰς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον ἐφάνη ὁ ἰατρὸς καὶ φίλος κ. Ἀφεντούλης, καὶ μᾶς ἐχαιρέτησεν. Ἐγερθεὶς δ' ἐγώ, ἐπλησίασα καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἔλθῃ νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὸ γεῦμα.

ἀλλ' ἠρνήθη εὐχαριστῶν καὶ μυστικῶς μοι εἶπεν ὅτι ἀπήρχετο νὰ ἐπισκεφθῇ γραίαν τινὰ παρ' ἧ ἐκλήθη, καὶ ἦτις, ὡς τῷ εἶπον, ἐφαίνετο ἔχουσα χολέρας τινὰ συμπτώματα· ἀλλ' αὐτὸς ἤλπιζεν ὅτι τοῦτο ἦν ἐσφαλμένον, καὶ μὲ παρεκίνησε νὰ μὴ εἰπῶ τίποτε εἰς τοὺς συνδαιτυμόνας ἵνα μὴ τοὺς τρομάξω εἰς μάτην, ὑποσχεθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ καὶ μὲ πληροφορήσῃ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν.

Μία ὥρα εἶχε παρέλθει, καὶ ἡτοιμαζόμεθα νὰ ἐγερθῶμεν τῆς τραπέζης, ὅτε ὁ κ. Ἀφεντούλης διῆλθεν αὖθις, καὶ στάς πρὸ τοῦ παραθύρου μου, μοι ἐνεπιστεύθη ὅτι τῷ ὄντι χολέρα ἦν ἡ ἀσθένεια τῆς γυναικός, ἥτις καὶ ἤδη ἀπέθανεν, ὅτι, ὡς ἀνεκαλύφθη, τὴν ἐπιδημίαν ἔφερον καὶ ἔχουσι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, καὶ μὲ προέτρεψεν οὐδ' ὥρας, εἰ δυνατόν, νὰ παραμείνωμεν πλέον ἐν Πειραιεῖ.

Ἐπιστρέψας ἐπομένως πρὸς τοὺς προσκεκλημένους, τοῖς ἀνήγγειλα τὴν κακὴν εἶδησιν, καὶ ἀμέσως ἡγέρθησαν, καὶ οἱ μὲν ἐξ Ἀθηνῶν τὸ πρῶτ' κατελθόντες ἀπῆλθον ὀπίσω διὰ τῆς πρώτης ἀμάξης ἢ ἐνέτυχον, ὁ δὲ κ. Δραγούμης μετὰ τῆς οἰκογενείας του μετώκησε καὶ αὐτὸς πρὸ τῆς ἐσπέρας, ἡμεῖς δ' ἐμείναμεν ἔτι τὴν νύκτα ἐκείνην, διότι δὲν κατωρθώσαμεν πρὶν τὰ τῆς μετακομίσεως· ἀπῆλθομεν δὲ τὴν ἐπαύριον, ἅμα ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ εὐτυχῶς τοῦτο, διότι ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας διαταγὴ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπεμόνου τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἀπηγόρευε τὴν ἀπ' αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας ἀνάβασιν, ἢ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος διὰ θαλάσσης ἐξοδόν. Τινὰ δὲ τῶν σκευῶν ἡμῶν, ἃ εἶχομεν ἀναγκασθῇ ν' ἀφήσωμεν ὀπίσω, ἀνελάβομεν μετὰ μῆνας πολλούς, καὶ ἀφροῦ ἔπαυσεν ἡ ἐπιδημία.

8.

Ἡραῖον.

Ἐντὸς δὲ τοῦ αὐτοῦ θέρους ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Λουδ. Ρόσς. Ὁ σοφὸς ἀρχαιολόγος, ἀπὸ τινος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Ἀλλῃ, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐκότει κατ' ἐμοῦ, θεωρῶν με, ἀδίκως,

ὡς χαριζόμενον τῷ Πιπτάκη, καὶ πρωταίτιον γενόμενον τῆς ἐξ Ἑλλάδος μακρύνσεώς του. Ἀλλὰ βαθμηδὸν συνοῖδε τὸ ἀβάσιμον τῶν ὑπονοιῶν του, καὶ μεταξὺ τῶν τότε ἀρχαιολογούντων ἐν Ἑλλάδι ἐμὲ μᾶλλον τιμῶν διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του, μοὶ ἐπέστειλεν ὅτι προὔκάλεσεν ἐν Γερμανίᾳ συνεισφοράν πρὸς ἀνασκαφὴν τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλὰ συλλεγείσης ἀνεπαρκoῦς ὅλως ποσότητος 262 ταλλήρων (1068 ὀρ.), μοὶ ἔπεμπεν αὐτὴν ἵνα ἐπιχειρήσω ὅπου ὅποτε ἀνασκαφὴν τινα κατ' ἐμὴν ἐκλογὴν.

Τότε ἀνεπόλησα ὅτι, ὅτε πρὸ 22 ἐτῶν εἶχον ἐπισκεφθῇ τὴν Ἀργολίδα μετὰ τοῦ Θειρσίου, ἰδὼν οὗτος μεταξὺ Ναυπλίας καὶ Μυκηνῶν ἀρχαῖά τινα λείψανα τοίχου ἐπὶ λόφου, μοὶ ἐξέφρασε τὴν εἰκασίαν ὅτι ἐκεῖ πιθανώτερον ἔκειτο τὸ ἀργολικὸν Ἡραῖον, καὶ οὐχὶ δυτικῶς τοῦ Ἄργους, ὡς τὸ ἔθετον συνήθως οἱ περιηγηταί, παρεξηγοῦντες τὸ χωρίον τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους, καθ' ὃ ὁ ἐκ Φωκίδος ἐρχόμενος ἀφίησι τὸν ναὸν πρὸς τ' ἀριστερά. Ἐκεῖ λοιπὸν ἀπεφάσισα ν' ἀνασκάψω πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἱστορικοῦ ἱεροῦ ὃ ἐν ἄλλοις ἢ περὶ Κλεόβιδος καὶ Βίτωνος διήγησις τοῦ Ἡροδότου ἀπηθανάτισε, καὶ ὃ, μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ ἐν Ὀλ. 90, ἀνωκοδομήθη κοσμηθὲν διὰ τῆς Χρυσελεφαντίνης Ἡρας τοῦ Πολυκλείτου. Ὡστε εἴτι ἀνευρίσκετο τοῦ γλυπτικοῦ αὐτοῦ κόσμου, θὰ εἶχε πρὸς τὴν περίφημον, ἀλλὰ διὰ μεμαρτυρημένων λειψάνων, μὴ γνωστὴν σχολὴν τοῦ μεγάλου τῆς Πελοποννήσου καλλιτέχνου, οἷαν σχέσιν αἱ γλυφαὶ τοῦ Παρθενῶνος ἔχουσι πρὸς τὴν σχολὴν τοῦ Φειδίου.

Οὕτω φρονῶν καὶ ταῦτα ἐλπίζων, ἐζητησάμην κατὰ Σεπτέμβριον παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν ν' ἀνασκάψω εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, καὶ ἔλαβον αὐτὴν εὐκόλως καὶ ἐν πλήρει ἐμπιστοσύνῃ, χωρὶς οὐδεὶς νὰ μὲ συνοδεύῃ δημόσιος λειτουργός, διότι καὶ καθηγητῆς ἤμην, καὶ αἱ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἀρχαιοτήτων πολυχρόνιοι ἐνέργειαι μου καὶ ἐγινώσκοντο καὶ ἐξετιμῶντο.

Μόνος ἐπομένως ἔμελλον ν' ἀπέλθω, ὅτε μοὶ εὐρέθη ἀγαθὸς καὶ ἀξιόλογος συνεργάτης. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους τούτου ἐπιστρέψας

ἐκ Γερμανίας ὁ κ. Παπασλιώτης μετὰ δύο συσπουδαστῶν του, ἦλθε μετ' αὐτῶν εἰς ἐπίσκεψίν μου, καὶ ἐκάλεσα αὐτοὺς εἰς γεῦμα, καὶ πολλάκις ἄλλοτε ὑπεδεξάμην αὐτοὺς φιλοφρόνως, μὴ θελήσας νὰ δείξω ὅτι ἐγνώριζον ἢ ὅτι ἐνεθυμούμην τὰ παράπονα τοῦ κ. Π. Ναοῦ κατὰ τοῦ Παπασλιώτου. Μεταγενέστερον ὅμως εὔρον ὅτι ἡ περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ κρίσις ἦν οὐχὶ ἀδίκως αὐστηρά, διότι μετὰ τινὰ χρόνον, διορισθεὶς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπελάθετο τάχιστα ὅτι μοὶ ὤφειλε τὴν σύστασιν καὶ τὴν σπουδὴν του ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης παρ' ἐμοῦ ἀφορμῆς ἢ προκλήσεως ἐπετέθη κατ' ἐμοῦ προσβλητικώτατα διὰ τῶν ἐφημερίδων, ἐλπίζων οὕτω νὰ εὐχαριστήσῃ τινὰ ὃν συμφέρον εἶχε νὰ κολακεύσῃ. Δυστυχῶς ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἔλαβον οἰκτρὰν τὴν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης ἀκαταλογίστου διαγωγῆς του· αἱ διανοητικαὶ του δυνάμεις εἶχον συνταραχθῆ, καὶ ἡ παραφροσύνη ἀπέληξεν εἰς βλακείαν καὶ τὸ πανεπιστήμιον ἐστερήθη οὕτω ὅπως δῆποτε πεπαιδευμένου καθηγητοῦ. Ἡ θέσις του εἶχεν ἀποβῆ οἰκτρά, καὶ συνετάχθην μετ' ἐκείνων οἵτινες παρεκάλεσαν τὸ ὑπουργεῖον νὰ μὴ τὸν παύσῃ ἀπὸ τῆς καθέδρας του ἀλλὰ νὰ τῷ ἐξακολουθῇ τὸν μισθόν, ἀναπληρῶσαν αὐτὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν δι' ὑφηγητοῦ. Οὕτως ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς τελευτῆς του ἀπολαμβάνων συντάξεως πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν του.

Ἀλλὰ ταῦτα συνέβησαν μόνον μετὰ τινὰ ἔτη. Τότε δέ, εἰς τῶν δύο ἐκ Γερμανίας συνοδευσάντων αὐτὸν συσπουδαστῶν του, κ. Bursian καλούμενος, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις ἔκτοτε ἀνεδείχθη ἐπίσημος ἀρχαιοδίφης, συγγραφεὺς καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου, μαθὼν περὶ τῆς ἀνασκαφῆς ἣν προὔτιθέμην, ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ μὲ συνοδεύσῃ, ὅπερ ἐδέχθην μετὰ χαρᾶς. Λαβὼν λοιπὸν παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, ὅστις ἦν τότε ὁ στρατηγὸς Καλέργης, διαταγὴν πρὸς τὸ ἐν Ναυπλίῳ ὀπλοστάσιον ἵνα μοὶ παρέξῃ πᾶσαν τὴν ἐνδεχομένην ὑλικὴν ἀρωγὴν, ἀπέπλευσα μετὰ τοῦ συνοδοιπόρου μου τὸ πρῶν τοῦ σαββάτου, 18 Σεπτεμβρίου, καὶ μετὰ μεσημβρίαν εἰς Ναύπλιον

ἀφίχθεις, ἐπορεύθην τὸ ἐσπέρας εἰς τοῦ Κ. Νομάρχου, οὗ ἐπεκα-
λέσθην τὴν σύμπραξιν.

Τὴν δ' ἐπαύριον Κυριακὴν, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἡμέρα ἐργάσιμος,
ἐπεσκέφθην τὸν Διοικητὴν τοῦ ὀπλοστασίου καὶ ἄλλας ἀρχὰς ὧν
εἶχον ἀνάγκην, καὶ ἔπειτα, συνοδείᾳ τοῦ Κ. Νομάρχου, τὸ Βου-
λευτήριον, μετασκευασθὲν εἰς ποινικὴν φυλακὴν, διότι πάντοτε ἐν-
διαφερόμενην νὰ γνωρίζω ὅποια ἦν ἡ κατάστασις τῶν φυλακῶν
παρ' ἡμῖν. Εἶτα δὲ μετέβην νὰ ἰδῶ τοὺς ὑπὲρ τὴν Πρόνοιαν καὶ
ὑπὸ τὸ Παλαμήδιον ἀνακαλυφθέντας, ἢ μᾶλλον τότε πρῶτον ἐλ-
κύσαντας τὴν προσοχὴν 8 ἢ 9 παναρχαίους τάφους, ἐσκαμμένους
ἐντὸς τοῦ καθέτου βράχου, καὶ τριγωνικῶς κεκλιμένην πρὸς ἐκά-
τερα ἔχοντας τὴν κορυφὴν.

Τὴν δὲ δευτέραν, ἀπὸ τῆς ἐβδόμης τῆς πρωΐας, συνοδευόμενοι
ὑπὸ τοῦ μοιράρχου κ. Παππαδοπούλου καὶ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Κ.
Σούτσου, ἀπήλθομεν εἰς Τύρινθα, ὅπου ἔδειξα τῷ κ. Bursian εἰς
τὴν ΝΔ. ὄφρυν τοῦ λόφου τὰ παντελῶς ἄγνωστα ἴχνη παναρ-
χίας οἰκοδομῆς, ἃ εἶχομεν ἄλλοτε ἀνακαλύψει ὁ Θείσιος καὶ ἐγώ·
ιδίως ἐξ ἐπιπέδου πλακὸς προέχουσιν βάσιν κίονος. Ἐκεῖ δὲ καὶ
πολλὰς εὗρομεν κεράμους, καὶ κεράμινον ἄμορφον γυναικεῖον ἀγάλ-
ματιον, οἷον πρό τινων ἡμερῶν εἶχεν εὖρει λίθινον ὁ Κ. Πρώτος,
διευθυντὴς τοῦ ἐν Τύρινθι ἀγροκηπίου, ὅστις καὶ μοὶ τὸ ἐδῶρθησεν.

Ἐπειτα δὲ διὰ τοῦ χωρίου Χόνικα μετέβημεν ὑπὸ ραγδαίαν
βροχὴν, εἰς τὸ παρὰ τὰς Μυκήνας χωρίον Χαρθάτι, καὶ ἐκεῖ μὲ
περιέμενον ἐλθόντες εἰς προϋπάντησίν μου, ὁ ἑπαρχος Ἄργους κ.
Ι. Δηλιγιάννης, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις κατὰ τὰ 1843 εἰργάζετο ὑπ' ἐμὲ
ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν, καὶ προσέτι ὁ ὑπομοίραρχος Κ.
Ζωγράφος. Ἡ πρόθεσίς μου ἦν νὰ ἐξετάσω πρὸ πάντων ἂν δὲν ἦν
δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσω μᾶλλον ἐργασίαν εἰς τὰς Μυκήνας, διότι
ἐφρόνουν ὅτι μεγάλην σπουδαιότητα θὰ εἶχε διὰ τὴν ἀρχιτεκτονι-
κὴν τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐκεῖ ἐν ἐρειπίοις ὑφιστα-
μένου, καὶ τῷ θησαυρῷ τοῦ Ἀτρέως ὁμοίου κωνοειδοῦς οἰκοδομή-
ματος, ὃ τότε καταμετρήσας εὗρον ὅτι εἶχε τὴν ἄνω διάμετρον,

μέχρις οὗ ὁ θόλος ἐστὶ κατεστραμμένος, ἐκ μέτρων $7\frac{1}{2}$. Μετ' αὐτὸ δ' ἐμελέτων ν' ἀνασκάψω καὶ τὸν ἐν Ὀρχομενῷ θησαυρὸν τοῦ Μινύου, ἵνα διὰ τῆς συγκρίσεως ἀνευρεθῇ ὁ οἰκοδομικὸς νόμος τῆς τέχνης ἐκείνης. Προσέτι δὲ ἤθελον ν' ἀνασκάψω καὶ τὰ ἐκτὸς μὲν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, ἐντὸς δὲ τοῦ τῆς πόλεως περιβόλου κείμενα δύο μνημεῖα, τὰ δημωδῶς **φούρνους** καλούμενα, συνιστάμενα δ' εἰς μεγίστας ὀριζοντίας πλάκας, αἵτινες ἐστηρίζοντο ἐπὶ μικροτέρων λίθων, διότι εἵκαζον αὐτὰ ὄντα παναρχαίους τάφους, ἴσως τοὺς τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγίσθου· καὶ τέλος προϋτιθέμενη νὰ ἐρευνήσω τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Μυκηνῶν, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένου τάφου τοῦ Ἀγαμέμνονος. Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς καὶ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ὀρχομενοῦ μετὰ πολλὰ ἔτη κατώρθωσεν ὁ κ. Σλημὰν μετὰ πεφωτισμένου ζήλου καὶ ἀπαραμίλλου ἐπιμονῆς. Τὰ λοιπὰ δ' ἔμειναν ἀνεκτέλεστα μέχρι τοῦδε. Ἐγὼ δ' ἐκ πρώτης ὄψεως κατανοήσας ὅτι δὲν διέθετον ἱκανῶν χρημάτων, ὥστε νὰ ἐπιδιώξω τελεσφόρως τὸ σχέδιόν μου, περιωρίσθην εἰς τὸ νὰ συλλέξω ἐν Μυκῇναις πολλὰ παναρχαίων κεράμων συντρίμματα, καὶ ἠκολούθησα ἔπειτα τὸν Κ. Μοίραρχον μακρὰν πρὸς βορᾶν, ὅπου διίσχυρίζετο ὅτι ἠκούετο ὑπόγειον ὕδωρ ρέον. Ἀλλὰ φθάς εἰς τὸ τέρμα εὗρον ὅτι ἦν μόνον βοή τοῦ ἀνέμου πνέοντος δι' αὐλώνων τῶν βράχων. Δὲν ἠδυνήθην δὲ νὰ τὸν παρακολουθήσω καὶ εἰς ἀρχαῖον νεκροταφεῖον, ὃ ἔλεγεν ὅτι ἐκεῖ που ἔκειτο διότι αὐδ' ὁ ἴδιος ἤξευρε ποῦ, καὶ συνέλαβον τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ ἐκεῖνο ἦν οὐχ ἥττον φαντασιῶδες τοῦ ὕδατος. Ἐτράπην λοιπὸν τότε μετὰ τῆς συνοδείας πρὸς τὴν μίαν ἔτι περίπου ὥραν ἀπέχουσιν θέσιν εἰς τὴν εἵκαζον κείμενον τὸ Ἡραῖον, θέλων νὰ ἰδῶ ἂν τὸ περὶ αὐτοῦ σχέδιόν μου ἦν κατωρθωτότερον. Φθάς λοιπὸν εἰς τὸν λόφον ὃν εἶχον κατὰ νοῦν, περιελθὼν καὶ ἐπιθεωρήσας αὐτόν, καὶ ἀφ' οὗ τεμάχια κεράμων καὶ ἐνταῦθα συνέλεξα, ἐπεστρέψαμεν εἰς Ναύπλιον τὸ ἐσπέρας.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, ἡμέραν τρίτην, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῶσιν ὅσα ἐζήτησα παρὰ τοῦ ὀπλοστασίου, μετέβην καὶ παρευρέθην

εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Γυμνασίου Ναυπλίας, ἐνθα καὶ τινὰς εἶδον ἐκεῖ διατηρουμένας ἀρχαιότητας καὶ εἶτα μετέβην καὶ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῶν ἀρρένων, καὶ εἰς τὸ τῶν κορασίων, ἅτινα μοὶ ἐφάνη ὅτι περισσότερον ἐφώναζον ἢ ὅτι ἐμάνθανον. Μετὰ μεσημβρίαν δὲ μετέβην μετὰ τοῦ ἀστυνόμου καὶ ἄλλων τινῶν εἰς τὸν ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου κείμενον ὠραῖον κῆπον τοῦ Ῥοδίου, καὶ τὸ ἐσπέρας διέμεινα παρὰ τῷ Νομάρχῃ.

Τὴν δὲ τετάρτην ἀπὸ πρωΐας μεταβάντες ἐφ' ἀμάξης εἰς Τύρινθα, ἐνθα ὁ διευθυντὴς Κ^{ος} Πρώιος μᾶς ἔδειξε τοῦ ἀγροκηπίου τὰ διάφορα προϊόντα, καὶ ἐκεῖ γευματίσαντες, ἀπήλθομεν μετὰ μεσημβρίαν εἰς Ἄργος, καὶ ἐκεῖ ἀσθενοῦντος τοῦ κ. Ἐπάρχου, μᾶς ἐφιλοξένησε μετὰ πλείστης χάριτος ἡ ὠραία σύζυγος αὐτοῦ κ. Μαρία Δηλιγιάννη. Περιήλθομεν δὲ τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου κ. Ρούσου, καὶ ἰδίως σύριγξ μεσημβρινῶς τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ ὡς 300 βήματα ὑπὸ τὸ ἐκκλησίδιον ἐν τῷ βράχῳ εἰς βάθος 65 περίπου ποδῶν εἰσχωροῦσα, εἰς στρογγύλον ἀπολήγουσα, ἄνω ἀνεωγμένη καὶ κονιάματι κεχρισμένη ἀρχαίῳ, εἴλκυσε τὴν προσοχήν μου, διότι ἀναμφισβητήτως ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ κατηγορίαν εἰς ἣν τὰ σπήλαια ἃ εἶχομεν ἰδεῖ παρὰ τῷ Ναυπλίῳ καὶ ἡ σύριγξ τῆς Τύρινθος, τὸ δὲ κονίαμα ἐστὶ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν τεμαχίων ἃ τὴν προτερσίαν εἶχον εὖρει εἰς τὴν θέσιν ἣν ἐξελάμβανον ὡς τὴν τοῦ Ἡραίου, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τοὺς τοίχους αὐτοῦ. Ὡστε ἦν καὶ τοῦτο ἀναμφισβητήτως ἐπίσημον λείψανον τῆς ἀρχαιοτάτης ἐγχωρίου ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐπεσκέφθημεν δὲ καὶ τῆς Λαρίσσης τοὺς Κυκλωπίους προμαχῶνας, ἐν οἷς εἶδομεν δύο ἐντετειχισμένας ἐπιγραφάς, καὶ ἄλλας διεσπαρμένας, καὶ προσέτι ἐν ἀνάγλυφον ἐν τῷ βράχῳ. Μοὶ εἶπε δ' ὁ διδάσκαλος ὅτι εἶχεν εὖρει αὐτὸς ἐπιγραφὴν πραγματευομένην περὶ προστίμων τινῶν ἐπιβεβλημένων εἰς Κλεωναίους, ἀλλ' ὅτι ἔκτοτε ἀπωλέσθη αὕτη, καὶ πιθανῶς ἀναστραφεῖσα ἐχρησίμευσεν εἰς νέον τινὰ ἐπιτύμβιον λίθον. Καὶ ὁ ὑπομοίραρχος Ζωγράφος μοὶ ἔδειξεν ὠραῖά τινα ἀγγεῖα ἃ εἶχεν ἀποκτήσει, εὑρεθέντα ἐν Ἄργει.

Τὴν ἐσπέραν δὲ μετέβημεν εἰς τὸ 1 1/2 ὥραν ἀπέχον τοῦ Ἄργους χωρίον Χόνικα, καὶ κατελύσαμεν εἰς τοῦ παρέδρου, εὐπρόσδεκτος βορὰ διὰ πάσης τῆς νυκτὸς γενόμενοι εἰς τοὺς Λερναίους κώ-
νωπας, τῆς Ὑδρας ἀπογόνους, καὶ γενναῖα φέροντας κέντρα.

Τὴν πέμπτην δ' ἅμα τῇ αὐγῇ ἐξ προσλαβόντες ἐργάτας ἐκ τοῦ χωρίου, ἐπορεύθημεν πρὸς τὸν λόφον τῆς ἐκλογῆς μου, καὶ εἰς τοὺς βορείους πρόποδας αὐτοῦ εἶδομεν ἀρχαῖα τεμάχια. Ὁ λόφος οὗτος, ἱκανῶς ὑψηλός, εἶχεν ἐπὶ κορυφῆς κατὰ μέρη σωζόμενον περίβολον κυκλωπέων τειχῶν, ὃν ἐξελάμβανον ὡς τὸν τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ. Εἰς ἀπόστασιν δέ τινα ἀπ' αὐτοῦ ἡ δυτικὴ κλιτὺς διεκόπτετο δι' ἐπιπέδου ἐκτάσεως, σχεδὸν κανονικῆς, καὶ φαινομένης ὡς χειροποιήτου, ἀφορώσης δὲ πρὸς τὸ δύο ὥρας περίπου ἀπέχον Ἄργος, καὶ ἐπιβλεπούσης ἐκ περιωπῆς τὸ ὑπὸ τῶν ἀρκαδικῶν ὀρέων ὀριζόμενον εὐρὺ ἀργολικὸν πεδῖον, καὶ τὸν μέγαν κόλπον, καὶ πέραν αὐτοῦ πρὸς μεσημβρίαν, τὸ Ναύπλιον.

Τοῦτο μοὶ ἐφαίνετο ὡς τὸ ἔδαφος τὸ ἰσοπεδωθὲν ἐπίτηδες ἵνα δεχθῇ τὸν νέον ναόν, τὸν κατὰ τὴν 90ὴν Ὀλυμπιάδα διαδεχθέντα τὸν γενόμενον παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἀλλ' ἄλλης γνώμης ἦν ὁ συνοδοιπóρος μου, παραδεχόμενος μὲν καὶ ἐκεῖνος τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ἀλλὰ διίσχυριζόμενος ὅτι ὁ μεταγενέστερος πρέπει ν' ἀνήγέρθῃ πρὸς βορρᾶν, ἐκεῖ ὅπου εἶχομεν ἰδεῖ τὰ ὀλίγα τειχία ὑπὸ τοὺς πρόποδας. Οἱ λόγοι μου, οἵτινες ἐκ τῆς ἐντυπώσεώς μου ἐνεπνέοντο ἦν ἡ θέσις ἐκείνη ἐνεποίει εἰς ἐμέ, καὶ ἐκ τῆς πεποιηθήσεως ὅτι ταύτην πιθανώτατα θὰ ἐξέλεγον οἱ ἀρχαῖοι, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ἀνέγερσιν ἐνὸς τῶν ἐπισημοτέρων αὐτῶν ἱερῶν, οὐδόλως ἔπειθον τὸν κ. Βουρσιάν, μὴ δεχόμενον τὰς καλαισθητικὰς ταύτας θεωρίας.

Ἐπομένως τῷ εἶπον ὅτι, καθ' ὃ ἔχων τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ ἔργου, θέλω μὲν ἀρχίσει ὅπου ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐπετυγχάνομεν, ἀλλ' ἂν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μάταιαι ἐκεῖ ἀποδειχθῶσιν αἱ ἔρευναι, τῷ ὑπεσχέθην νὰ μεταβῶμεν ὅπου ἐκεῖνος ἐπρότεινεν. Οὕτως ἀφ' οὗ ἔστησα δύο σκηνάς, ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου πρὸς τὸ βορειοδυ-

τικὸν χεῖλος αὐτοῦ, τὴν μὲν πρὸς κατοικίαν ἡμῶν, τὴν δ' ἐτέραν ὡς ἀποθήκην τῶν ἐργαλείων, φυλαττομένων ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου μου, ἔδωκα τὸ σύνθημα, καὶ οἱ ἐξ ἐργάται ἤρξαντο σκάπτοντες νοτίως τῆς σκηνῆς ἡμῶν, χωροῦντες πρὸς ἀνατολάς. Ἀπ' ἀρχῆς εὐθὺς ἐπεστάτουν ἐγὼ, διευθύνων τὸ ἔργον. Ἀπὸ τινος δ' ὥρας εἶχον ἀπὸ συρθῆ, καὶ διέτρεχον ὑπὸ τὴν σκηνὴν μου τὰ περὶ Ἡραίου, περι Πολυκλείτου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ χωρία τῶν ἀρχαίων καὶ τὰς σημειώσεις μου, διακοπτόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Βουρσιάν, ὅστις εἰρωνικῶς μοὶ παρετήρει ὅτι αἱ ὥραι προὔχωρουν, ὅτι ὁμοίως ἡ ἡμέρα καὶ αἱ μετ' αὐτὴν θέλουσι παρέλθει ἀτελεσφόρητοι, μέχρις οὐ μεταβῶμεν εἰς τὸ ἰδικόν του Ἡραῖον, τὸ ἀληθές.

Ἦτον δεκάτῃ ἡ ὥρα τῆς πρωίας ὅτε προσῆλθεν εἰς τῶν ἐργατῶν ἔχων τι ἀνὰ χεῖρας.

— Ἀφέντη, μοὶ εἶπε, τοῦτο εὔρηκα εἰς τὰς πέτρας ἐκεῖ ὅπου ἔσκαπτα.

— Τί; Φέρε νὰ ἰδῶμεν.

Καὶ μοὶ προσῆγε κεφαλὴν νεάνιδος μετρίων διαστάσεων ἐκ λευκοῦ λίθου, ἐργασίας δ' ὠραιότητας, καὶ ῥυθμοῦ ἀκριβῶς τοῦ τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἀρχαϊκοῦ εἰς τὸν τῆς ἀκμῆς.

Πλήρης ἀγαλλιάσεως τὴν ἔλαβον, καὶ μεταβιβάζων αὐτὴν τῷ Κῷ Βουρσιάν, τῷ εἶπον ὅτι ἰδοὺ παρέστη ὁ συνήγορός μου εἰς τὴν ἡμετέραν διαφοράν. Τῷ ὄντι δ' ἔκτοτε πλέον περὶ μεταθέσεως τῶν ἐργασιῶν ὁρᾶν ἐγένετο λόγος, καὶ τὰ εὐρήματα, συνιστάμενα εἰς μέλη ἀγαλμάτων, τμήματα ἀναγλύφων ἢ ἀρχιτεκτονικά, διεδέχοντο ἀλλήλα εἰς βραχέα διαστήματα χρόνου, ἐν τέλει δ' εὔρομεν καὶ τμήμα κίονος ἐν θέσει διάμετρον ἔχοντος μέτρου 1, 3 ἐκ πωρίου λίθου δεικνύοντος ἐλαφρὰν ἐπίχρωσιν. Ἰδοὺ λοιπόν, εἵχομεν τὸν ναόν. Τὸ δ' ἐσπέρας οἱ ἐργάται ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον, καὶ τρεῖς ἡμεῖς, ὁ κ. Βουρσιάν, ἐγὼ καὶ ὁ ὑπηρέτης ἐμείναμεν διὰ νυκτὸς μόνοι εἰς τὸν ἔρημον λόφον, περιεστοιχισμένοι ὑπὸ τοῦ ἀφθόνου ὑλικοῦ ὃ εἶχον φέρει ἐκ τοῦ ὀπλοστασίου. Ἴσως δ' ἐδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἰς τοιαύτας ἐργασίας ἐπιδιδόμενος, θὰ εἶχον καὶ χρήματα

μετ' ἑμαυτοῦ, διότι εἰς τοὺς περιοίκους ἦν ἄγνωστον ὅτι ἐγὼ ἐκ προνοίας τὰ εἶχον καταθέσει εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Ναυπλίου· ἀλλ' οὐδεὶς διενοήθη νὰ ταραῖξη ἡμῶν τὴν ἀσφάλειαν, οὐδ' ἡμεῖς εἰχομεν τὴν ἐλαχίστην ἀνησυχίαν. Διὰ τῶν ἐργατῶν τῶν ἐπιστρέφόντων εἰς τὸ χωρίον ἔγραφον πρὸς τὸν πάρεδρον πόσους νὰ μὲι πέμπῃ τὴν ἐπαύριον· καὶ τὴν μὲν παρασκευὴν, βροχεράν οὖσαν, ἡσχόλησα μόνον ἐπτὰ, μετὰ τὴν μεσημβρίαν, τὸ δὲ σάββατον μόνον πέντε, ὅτε καὶ πρὸς μεγίστην χαράν μου, ὑπὸ τὸν κίονα ἀπεκαλύφθη καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ, ἐκ πώρου ὁμοίως, καὶ ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθησαν τεθραυσμένων ἀγαλμάτων τεμάχια.

Αἱ πρὸς τοὺς ἐργάτας ὁδηγίαι, ὧν τὴν ἐκτέλεσιν ἐπετηροῦμεν, ἦσαν νὰ σκάπτωσι μετὰ πάσης εὐλαβείας, νὰ μὴ κτυπῶσι βιαίως ἐπὶ τῶν λίθων, ἵνα μὴ τι θραύωσιν ἐνδεχόμενον νὰ ἔχῃ τεχνικὴν ἀξίαν, νὰ θέτωσι κατὰ μέρος καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀνευρισκόμενον σύντριμμα, καὶ νὰ μὲ εἰδοποιῶσιν ἅμα εἰς τειχίον ἢ ἄλλο τι περίεργον προσέκρουον. Μεταθεὶς δὲ μετ' ὀλίγον τὴν ἐργασίαν εἰς ἀπόστασιν 30 βημάτων πρὸς νότον, εὗρον ἐκεῖ ἄλλον ἐγγώριον λίθον ὄρθιον, καὶ ὑπ' αὐτὸν πάλιν διάφορα γλυπτικὰ συντρίμματα.

Τὴν πρώτην δὲ κυριακὴν, ἡμέραν ἀργίας, ἀπήλθομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χόνικα, καὶ ἐλυπήθην ἐντυχὼν ἐκεῖ μόνον πέντε χωρικοὺς παρευρισκομένους εἰς τὴν λειτουργίαν, διότι ὡς ἀξιοθρήνητον ἐν γένει σύμπτωμα πάντοτε ἐθεώρησα τὴν ἔλλειψιν θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, πολλαπλασίως δ' ὀλεθρίαν παρὰ τῷ κοινῷ λαῷ, παρ' ᾧ ἡ θρησκεία μόνη ἀναπληροῖ ὅ,τι εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις δύναται μέχρι τινὸς νὰ ἐμπνέῃ καὶ ἡ ἀγωγή, ἢ ἡ εὐλάβεια πρὸς τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, ἢ ἡ φιλοσοφία, ὅταν ὑποτεθῇ ὑγιῆς, καὶ δὲν καταστρέφει ἀντὶ νὰ οἰκοδομῇ. Ἐθνους ἀντιπαινουμένου θέσιν ἐν τῷ πολιτισμῷ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα πρέπει πρῶτον νὰ ἔχωσι πρόβλημα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀπήλθομεν εἰς ἕτερον χωρίον, τὸ Βαρβάτι, ἐπὶ ὧν ὀχούμενοι, οἱ δὲ καὶ ἡ ὁδοιπορία διήρκεσεν ἐπὶ ὥρας 2 ¹/₄. Εἶχομεν δὲ ἀκολουθήσει τὴν βορειοδυτικῶς τοῦ Χόνικα πρὸς

τὸ Ἀγινόρι ἄγρυσαν χαράδραν, ἣν ἐκλαμβάνω ὡς τὴν ὑπὸ τοῦ Πausανίου μνημονευομένην ἐπίτομον ὁδὸν μεταξύ Κορίνθου καὶ Ἀργους, ἐν ᾗ ἡ τῶν Δερβενακίων ἦν, ὡς νομίζω, ἡ ἀμαξιτός. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, κείμενον ἐπὶ λόφων ὑπὸ τὸ ὄρος Εὐβοίαν καὶ κατοικούμενον ὑπ' Ἀλβανικοῦ πληθυσμοῦ, κατελύσαμεν εἰς τοῦ ἱερέως Παπαγιάννη, ἀφελεστάτου ἀνδρῶν, ὅστις δὲν κατενόει πρὸς τί ἡ πολυτέλεια τοῦ νὰ διδάσκωνται τὰ παιδία των γράμματα. Περὶ τὸ κέντρον τοῦ ὑπὸ τὸ χωρίον πεδίου, ἵσταται εἰς ὕψος 4—5 ποδῶν, ἐρείπιον πύργου πολυγωνίου ρυθμοῦ, οὐχὶ τῶν τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, μετὰ σωζομένων λειψάνων περιβόλου πόλεως τινος ἀγνώστου συνεχόμενον. Δυτικῶς δ' αὐτοῦ σώζεται ρωμαϊκοῦ οἰκοδομήματος, λουτρῶνος ἀναμφιβόλως, ἐρείπιον, εἰς πολλὰ διαιρούμενον θολωτὰ δωμάτια ἐκ κεράμων διὰ κονιάματος κεχρισμένων, κάτω μὲν ἐρυθροῦ, ἄνω δὲ κυανοῦ· εἰς ἓνα δὲ τῶν ἡμιθόλων σώζεται ἐν τῷ κονιάματι ἐντετυπωμένος μέγας ταῶς, 4' ὕψος ἔχων καὶ τὴν οὐρὰν κυκλικῶς ἀναπεπταμένην, ἀποδεικνύων ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐξετείνετο τὸ πάλαι ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ἥς τὸν ναὸν ἀνεσκάπτομεν. Τετρακόσια δὲ περίπου βήματα βορειότερον σώζεται τετράγωνον ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, παραστάδας ἔχον ἐντὸς καὶ φαινόμενον ὡς δεξαμενὴ. Τὴν ὑπαρξιν πόλεως κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐλέγχουσι καὶ κιονόκρανα καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐντετειχισμένα εἰς τὰ περίξ ἐκκλησιῖδια, καὶ προσέτι εἰς τοὺς ἀγροὺς τεμάχια παχέος χρίσματος, οἷον ἀπαντᾶται εἰς τὸ Ἡραῖον, καὶ νομίσματα Βυζαντινὰ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ εἰς τοὺς τάφους, πήλινα ἀγγεῖα, ὧν πέντε ἡγόρασα.

Εἰς τὸ Ἡραῖον ἐπεστρέψαμεν τὸ ἑσπέρας.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς πρώτης ἐβδομάδος ἦσαν ἀπόπειραι μᾶλλον εἰς ἐξιχνίασιν τοῦ ἐδάφους. Ἦδη δέ, περὶ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ βέβαιοι πλέον, ἀπὸ τῆς δευτέρας ἠρξάμεθα συντόνως τῆς ἐργασίας διὰ 17 ἔργατῶν. Τὴν νύκτα μεταξύ δευτέρας καὶ τρίτης ἐπῆλθε σφοδρὰ καταιγὶς μετὰ ῥαγδαϊοτάτης βροχῆς καὶ ἀνέμου, ὅστις ἀνέτρεψε τὰς σκηναὺς ἡμῶν. Οὐχ ἤττον τὸ πρῶτ' ἐξηκολουθήσαμεν

μετὰ 23 ἔργατῶν οὓς ἀνεβίβασα δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος μέχρι 40, καὶ εἰς 42 κατὰ τὸ τέλος αὐτῆς. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν αὐτῆς εἶχομεν τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τοῦ γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος Siegel, ἰδόντος καὶ ἐπαινέσαντος τὴν μέθοδον καθ' ἣν εἶχον διατάξει τὴν ἐργασίαν, ὡς σκόπιμον καὶ οἰκονομικὴν.

Τὴν δευτέραν δὲ Κυριακὴν εἶχομεν ἀνάγκην νὰ μεταβῶμεν εἰς Ναύπλιον. Ἀλλὰ τῶν ἵππων οὓς εἶχον παραγγεῖλει μὴ φανέντων μέχρι τῶν 8 $\frac{1}{2}$, ἐπορεύθημεν εἰς Ἄργος πεζοί, καὶ φθάντες ἐκεῖ μετὰ ὥραν 1 $\frac{1}{4}$, ἀπήλθομεν ἐκεῖθεν ἐφ' ἀμάξης εἰς Ναύπλιον.

Ἐκεῖ ἔλαβον τ' ἀναγκαῖα χρήματα διὰ τὰς γενομένας ἐργασίας, καὶ συνδιαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Νομάρχου περὶ ἰδρύσεως τοπικοῦ μουσείου εἰς Ἄργος, προέτρεψα τινὰ τῶν εὐπορωτέρων τοῦ νομοῦ κατοίκων ν' αὐξήσῃ διὰ τινος συνδρομῆς τὴν διὰ τὰς ἀνασκαφὰς εἰς διάθεσίν μου τεθεῖσαν ποσότητα, ὅπερ καὶ μοὶ ὑπεσχέθη ἀλλὰ δὲν ἐξετέλεσε. Κατελύσαμεν δὲ τὸ ἑσπέρας εἰς Ἄργος καὶ ἐκεῖθεν τὴν ἐπαύριον ἐπεστρέψαμεν πάλιν, ἅμα ἐχάραξεν, εἰς τὸ Ἡραῖον, καὶ ἐκεῖ ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν καὶ τῶν ἔργων, ἀναλαμβάνων ἐκ τῆς ἀσθενείας του, ὁ ἑπαρχος Κ. Δελιγιάννης, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ ἐν Ἀργεὶ ἐφετείου.

Ἐξηκολούθουν δ' αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ λοιποῦ διὰ τεσσαράκοντα τοῦλάχιστον, ἐνίοτε καὶ διὰ πεντήκοντα ἔργατῶν καθ' ἑκάστην, καὶ μετὰ χαρᾶς ἔβλεπον ὅτι εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην, σχεδὸν μόνος, περιεστοιχισμένος ὑπὸ τοσούτων χωρικῶν, ὅλων ἀγνώστων μοι, ποτὲ δὲν εἶχον τὸ ἐλάχιστον νὰ δυσαρεστηθῶ ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἢ πρὸς ἐμὲ διαγωγῆς αὐτῶν, ἐξ ἐλλείψεως πειθαρχίας ἢ ὑπακοῆς.

Βαθμηδὸν δ' ἀνέκυψαν ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ ἔτι ὑφιστάμενα θεμέλια τοῦ ναοῦ· τὸ ἔδαφος δ' αὐτοῦ, ἐνιαχοῦ μὲν ἐντελῶς κατεστραμμένον, πολλαχοῦ δὲ καλυπτόμενον ὑπὸ συντριμμάτων ἀγγείων καὶ ἀρχαίων χαλκῶν ἀντικειμένων, καὶ προσέτι αἱ βαθμιῶδες, καὶ μεγάλα, καὶ οὐχὶ πολυάριθμα τμήματα κιόνων, ἄφθονα δὲ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων λείψανα καὶ αἱ καταμετρή-

σεις αὐτῶν μᾶς κατέδειξαν τοῦ ναοῦ τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις, ὅτι δηλαδὴ, οἰκοδομηθεὶς κατωτέρω τοῦ πυρποληθέντος, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἀνδῆρου, ὃ ἐπίτηδες ἰσοπεδώθη ἵνα δεχθῇ αὐτόν, ἦν ἐξάστυλος, δώριος, ἐκ πώρου λευκῷ χρίσματι ἐπικεκαλυμμένου, ἐλάσπων μὲν τοῦ ὀκταστύλου Παρθενῶνος, ἀλλ' ἐπίσης διὰ γλυπτικῆς πολυτελείας κοσμούμενος.

Ἐκ παντοίων δὲ τεκμηρίων συνεπέρανον ὅτι καὶ ὁ ναὸς οὗτος, ὡς καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ, διὰ πυρὸς κατεστράφη, καὶ ὁ πύριον ἔτι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, χωρὶς νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νέον θρήσκευμα, διότι μεταξὺ τεφρῶν καὶ ἀνθράκων πολλὰ μὲν λείψανα κεραμίνων ἀρχαίων ἀγγείων καὶ χαλκῶν σκευῶν ἀνηκόντων ταῖς τελεταῖς τῆς εἰδωλολατρείας, ἵχνη δὲ τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐδαμῶς εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ.

Αἱ ἡμέραι τῶν ἐργασιῶν ἦσαν δι' ἐμὲ λίαν εὐφρόσυνοι, καὶ ἀκάθεκτος ἦν ἡ χαρὰ καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ συνοδοιπόρου μου ὅσάκις νέον τι μέρος τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος ἀνευρίσκετο, ἢ τμημᾶ τι γλυπτικὸν ἐκ τῆς γῆς προέκυπτε καὶ μᾶς προσεκομίζετο. Συνέβαινε δὲ τοῦτο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, καὶ μετὰ διαπύρου ζήλου ἡσυχολούμεθα, τὰ μὲν νὰ καταμετρῶμεν, τὰ δὲ νὰ ἱχνογραφῶμεν καὶ νὰ καταγράφωμεν· κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως μετ' ἀληθοῦς ἀγαλλιάσεως περιεφέρομεν ἐκ τῆς περιωπῆς εἰς ἣν ἐκαθήμεθα γοητευμένοι τὰ βλέμματα ἐπὶ τὴν εὐρεῖαν ἀργολικὴν πεδιάδα, ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ στίλβοντος κόλπου καὶ τοῦ σοβαροῦ τῶν ὀρέων ἡμικυκλίου, καὶ λήγουσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ Ἄργος, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὸ Ναύπλιον μετὰ τῶν ζωγραφικῶν αὐτοῦ ἀκροπόλεων. Τότε ὁ σύγχρονος βίος ἐμακρύνετο καὶ ἐξηλείφετο ἐκ τῆς ὄψεώς μου, καὶ μακρόθεν καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς μὲ περιεστοίχιζεν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Μόνην δ' ἀνάγνωσιν, ἀνάλογον τῶν ἐντυπώσεων ἐν αἷς διῆγον, κατὰ τὰς ὀλίγας στιγμὰς τῆς ἀνέσεως, εἶχον τὴν Ἰλιάδα.

Ἀλλὰ δὲν ἐμείναμεν καὶ ἄνευ δυσaráστων ἐπεισοδίων, διότι κατ' ἀρχὰς μὲν, ἴσως διὰ τῆς διαίτης τὴν τραχύτητα καὶ τῶν

ἀνασκαφῶν τὰς ἀναθυμιάσεις, ἡσθένησεν ὁ κ. Βουρσιάν, μετ' ἐκεῖνον δὲ καὶ πολὺ σφοδρότερον, ἐγώ, ἐξ ἐπικινδύνου μάλιστα, ὡς φαίνεται, πυρετοῦ. Ἦναγκάσθην ἐπομένως, βοηθούμενος ὑφ' ἐνὸς τῶν ἐργατῶν, νὰ καταβῶ εἰς Χόνικα, ὅπου, μετακληθεὶς, ἦλθεν ἐξ Ἀργους ὁ ἱατρός κ. Βασιλειάδης, καὶ μοὶ ἔδωκεν ἄφθονον κινήνην· ἀλλ' ὁ πυρετὸς ἐπανῆλθε σφοδρότερος, καὶ τὴν ἐπαύριον, μετὰ πολλῶν ἄλλων μαθόντων τὴν ἀσθένειάν μου, καὶ ἐπισκεφθέντων με ἐκ Ναυπλίου, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ Κ^α Γ. Σούτσου τοῦ λοχαγοῦ, ἦλθε καὶ ὁ Γερμανὸς ἱατρός κ. Ὀρνστάϊν, καὶ ἐπέμεινε νὰ μετενεχθῶ εἰς Ναύπλιον.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἤθελον, διότι ἐκ τοῦ χωρίου, καίτοι κατακείμενος, ἐπληροφορούμην περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, καὶ διηύθυνον αὐτὰς διὰ διαταγῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ ὑπηρέτης μου ἡσθένησε, καὶ οὐδένα εἶχον νὰ μὲ νοσηλεύσῃ, ἡναγκάσθην νὰ ὑποχωρήσω, καὶ τὴν 8 Ὀκτωβρίου, τὰ δέοντα διατάξας περὶ τῆς τῶν ἔργων ἐξακολουθήσεως, μετεβιβάσθην εἰς Ναύπλιον, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Ἡλίου, ὅπου μετὰ πλείστης μερίμνης μ' ἐθεράπευσεν ὁ κ. Ὀρνστάϊν καὶ καθ' ἐκάστην ἤρχοντο καὶ παρεκάθηντο εἰς τὴν κλίνην μου ὁ κ. Νομάρχης, οἱ κ.κ. Ῥάδος, Κριεζῆς, Ξένος, Καραπάυλος, Ἀντωνόπουλος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐπισήμων τῆς πόλεως. Ὁσάκις δ' ἐκόπαζεν ὁ πυρετός, ἐλάμβανον παρὰ τινος ἀπομάχου ὃν κατέλιπον εἰς τὸ Ἡραῖον, ἐκθέσεις περὶ τῆς πορείας τῶν ἔργων, καὶ ἔγραφον ὁδηγίας περὶ τῆς αὐτῶν ἐξακολουθήσεως.

Τὴν 13^{ην} δὲ Ὀκτωβρίου, ὅπως οὖν ἀναρρώσας ἔσπευσα πάλιν ἐπιτοπίως, καὶ εὖρον τὰ ἔργα ἐν τῷ τελειοῦσθαι, πρῶτον μὲν διότι εἶχεν ἤδη ἐντελῶς ἀνασκαφῇ ὅ,τι ἐσώζετο τοῦ πωρίνου ἐδάφους τοῦ ναοῦ, τὰ δ' ἐπίλοιπα αὐτοῦ μέρη, ὅπου ἐξηκολούθουν αἱ ἐρευναι, ἐφαίνοντο ἐντελῶς κατεστραμμένα, καὶ ἐπίσης καὶ ἀπόπειραί τινες, εἰς ἃς πρόεβην ὑπὸ τὴν κυκλώπειον βάσιν τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ, ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος· πρὸ πάντων δὲ διότι καὶ τὰ χρήματα εἶχον ἐξαντληθῇ. Ἐπαναλαβὼν ἐπομένως τὴν γενικὴν τοῦ ναοῦ καταμέτρησιν, καὶ ἐν τάξει διαθεὶς καὶ καταγράψας τὰ εὑρεθέντα,

ὥς καὶ τὰ τῷ ὀπλοστασίῳ ἀνήκοντα ἐργαλεῖα, ἔγραψα πρὸς τὸν ἀστυνόμον Ἄργους νὰ μοὶ πέμψῃ ἀμάξας. Μάτην ὅμως περιμείνας ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἀπῆλθον ἐκεῖ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἐπὶ πώλου ὄνου, καίτοι εἰσέτι μὴ καλῶς ἔχων τὴν υἰεῖαν, καὶ πέμψας τότε ἀμάξας, ἐκομισάμην τ' ἀνασκαφέντα ἀρχαῖα ἀντικείμενα, εἰς ἀριθμὸν 552 συμποσούμενα, καὶ ἀνήγγειλα ταῖς ἐπιτοπίοις ἀρχαῖς ὅτι ταῦτα ἀφιερώ τῇ πόλει τοῦ Ἄργους, διότι αὐτῇ καὶ ὁ ναὸς ἀνήκεν· ὥς ὅρον δ' ἐθέμην νὰ προσδιορισθῇ δι' αὐτὰς εὐρύχωρόν τι δωμάτιον, εἰς δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν Ἀργεὶ καὶ περὶ αὐτὸ διεσπαρμέναι ἀρχαιοότητες νὰ περισυναχθῶσι καὶ οὕτω νὰ καταρτισθῇ ἐκεῖ Μουσεῖον ἐπαρχιακόν. Τοῦτο μοὶ ὑπεσχέθησαν ὅτε ἑπαρχος καὶ ὁ δήμαρχος, εἰς τὴν χρῆσιν ταύτην ὀρίσαντες μεγάλην αἴθουσαν τῆς τότε προσικοδομουμένης πτέρυγος τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Προέτρεψα δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Κ. Τσόκρην καὶ ἄλλους τῶν ἐπισήμων Ἀργείων, καὶ ἔλαβον καὶ τούτων τὴν ὑπόσχεσιν νὰ προσενέγκωσι πάντες εἰς τὸ κατάστημα τὸ μέλλον νὰ κοσμήσῃ τὴν πόλιν των εἴτι ἕκαστος ἐκέκτητο εἰς τὰ κτήματά του ἢ εἴτι ἀλλαχοῦ τῆς Ἀργολίδος ἤθελεν εὑρεθῇ ἀρχαῖον ἀντικείμενον. Ἄν καὶ ποία τις φροντὶς ἔκτοτε ἐλήφθη, περὶ ἐκτελέσεως τῶν ὑποσχεθέντων, τὸ ἀγνοῶ καθ' ἣν στιγμὴν ταῦτα γράφω, διότι δὲν ηὐτύχησα ἔκτοτε νὰ ἐπισκεφθῶ ἐκ νέου τὸ Ἄργος. Περὶ τῶν γλυπτικῶν ὅμως τμημάτων τοῦ Ἡραίου πολλάκις ἐρωτήσας, ἔμαθον ὅτι ὁπωσδήποτε διατηροῦνται ἐν Ἀργεὶ.

Τότε δ' ἅμα κομίσας αὐτά, ἐζήτησα καὶ μοὶ ἐδόθη πρὸς προσωρινὴν αὐτῶν ἐναπόθεσιν στενὴ καὶ σκοτεινὴ τις ἀποθήκη, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡσχολήθην εἰς τὴν καθ' ὕλην καὶ σχῆμα διαίρεσιν αὐτῶν, καὶ σύνταξιν τακτικοῦ αὐτῶν καταλόγου. Προσκολλήσας δ' αὐτοῖς ἀριθμούς, τὰ διέταξα ἐπὶ σανίδων εἰς ἣν θέσιν ἔπρεπε νὰ καταλάβωσιν ἐν τῷ ὀριστικῷ μουσεῖῳ καὶ ἔδωκα τὴν ὁδηγίαν ἐν ἐκείνῳ ν' αὐξηθῶσι μόνον αἱ μεταξὺ αὐτῶν ἀποστάσεις.

Μετὰ τὴν περάτωσιν δὲ τῶν ἐργασιῶν τούτων, τῇ 16ῃ ἐπέστρεψα εἰς Ναύπλιον, ὅπου, ἀφ' οὗ προσκληθεὶς ἐγεύθην παρὰ τῷ

σώσαντί με ἰατρῷ μου Κῷ Ὁρνστάϊν, τὴν ἐπαύριον, κυριακὴν, τὸ ἑσπέρας ἐπιβιβασθεὶς εἰς ἀτμόπλοιον μετὰ πολλῶν τῶν ἐν Ναυπλίῳ ἐπισήμων, ἀπέπλευσα εἰς Ἀθήνας. Ὁ καιρὸς ἦν ψυχρότατος διὰ τὴν ὥραν τοῦ χρόνου, ὁ ἄνεμος σφοδρὸς, καὶ ἡ θάλασσα τρικυμιώδης. Ὅτε δὲ τὴν ἐπαύριον ἀφίχθημεν εἰς Πειραιᾶ, ἀπαίσιος μᾶς περιέμενεν ἀγγελία ὅτι ἡ χολέρα, ἣτις ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ εἶχεν εἰσαχθῆ, κατεμάστιζε τὸν λιμένα, καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς Ἀθήνας, καὶ δεινὴ ἐνέσκηψε, τὴν πόλιν δεκατίζουσα.

Ἀποβὰς δὲ καὶ ἀφίχθεις εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις οἰκίαν ἡμῶν, εὗρον τὴν οἰκογένειαν ἐτοίμην ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Κηφισίαν καὶ ἐμὲ περιμένουσαν. Αὐθημερὸν δὲ καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὴν Γρίλλαν, τὸ ἀγροκήπιον τοῦ συγγάμβρου μου κ. Εἰδενστάμ.

Ἐκεῖ συνέταξα γερμανιστὶ ἐπιστολιμαίαν ἔκθεσιν πρὸς τὸν κ. Ρὸς περὶ τῆς τοῦ Ἡραίου ἀνασκαφῆς, ἣν οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν φυλλαδίῳ, καίτοι, κατ' ἐμὴν κρίσιν, ἀτελεστάτην, διότι τὴν ἔγραφον ἐν τῇ μονήρει ἐκείνῃ διαίτῃ, ἐστερημένος παντὸς βιβλίου καὶ παντὸς βοηθήματος.

Ἐνταῦθα διεμείναμεν κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ χειμῶνος, διότι διαρκούσης τῆς θανατηφόρου ἐπιδημίας, εἶχον διακοπὴν τὰ μαθήματα τοῦ πανεπιστημίου, καὶ ὅστις ἐδύνατο ἔφευγεν ἐξ Ἀθηνῶν.

Ὑπῆρχεν ὅμως εἰς ὅστις καίτοι δυνάμενος, ἐνέμενεν ἀφόβως καὶ ἡρωϊκῶς, καὶ οὗτος ἦν ὁ πατήρ μου, εἰς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν του καταγινόμενος, δὲν ἠθέλησεν οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡμῶν κατὰ τὴν Πλάκαν σπουδαστήριόν του, οὐδ' ὅτε ἡ ἀσθένεια ἐνέσκηψεν καὶ εἰς τὴν συνοικίαν ἐκείνην καὶ πάμπολλα ἀνῆρπασε θύματα εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας.

Τέλος ἐκόπασε τὸ κακόν. Κατὰ τὰς ἐφημερίδας ἀπὸ τινων ἡμερῶν δὲν ὑπῆρχον πλέον θύματα, δὲν ἀνηγγέλλοντο κρούσματα. Τότε μοὶ ἐπετράπη ὑπὸ τῶν ἐμῶν νὰ κατέλθω ἐπὶ τινας ὥρας εἰς τὴν πόλιν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πατρός μου, καὶ τὸν εὖρον φαιδρόν, ἀτάραχον, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν του μετὰ παντὸς ζή-

λου ἐπιδιδόμενον, καὶ πιθανῶς περιφρουρηθέντα καὶ σωθέντα ὑπ' αὐ-
τῆς ταύτης τῆς ἀφοβίας του.

Ἐπ' ὀλίγον δ' εἰς τὴν πόλιν διαμείνας καὶ μετὰ μεσημβρίαν
ἀπελθὼν, διέβην διὰ τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρώνη ὅπου εἶχόν τι νὰ ἐπι-
δώσω, καὶ εἰς οὐδεμίαν εἰσελθὼν οἰκίαν, ἐπέστρεψα εἰς Κηφισίαν.

Ἀλλὰ μόλις ἀφίχθεις, κατελήφθην ὑπὸ σφοδρῶν χολερικῶν συμ-
πτωμάτων, περιαγαγόντων με εἰς κίνδυνον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἦν
δὲ τοῦτο παραδοξότατον, ὅτι ἐγώ, μόλις ὥρας τινὰς ἐνδιατρίψας
εἰς Ἀθήνας, ἐλάμβανον ἐκεῖ τὸ νόσημα, ὃ πρὸ ἡμερῶν ἐνομιζέτο
ἐξαφανισθέν. Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον τῆς εἰς Κηφισίαν ἐπιστροφῆς
μου ἐμανθάνομεν ὅτι κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγὼ
διηρχόμην διὰ τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρώνη, δύο νέα κρούσματα εἶχον
συμβῆ ἑν αὐτῇ. Καὶ ταῦτα ἦσαν τὰ τελευταῖα.

Ἀφ' οὗ δ' ἐντελῶς ἐξηλείφθη πᾶσα τοῦ νοσήματος ὑποψία,
ἐπεστρέψαμεν εἰς Ἀθήνας καὶ μετ' ἀγαλλιάσεως ἡσπάσθημεν ἐκεῖ
ἐν πλήρει ὑγείᾳ διατελοῦντα τὸν γενναίως ἀψηφίσαντα αὐτὸ πα-
τέρα μου, ὅστις καθ' ὅλον τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ τὸν μετὰ ταῦτα
δὲν ἔπαυσε μετ' ἄκρας ἡρεμίας πνεύματος ἀσχολούμενος περὶ
τὰ φιλολογικὰ αὐτοῦ ἔργα.

Δημοτικὸν Συμβούλιον.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου δ' ἐπεδόθη αὐθις εἰς τὰς ἐν τῷ Πανε-
πιστημίῳ παραδόσεις μου, εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς συντάξεως
τῶν *Antiquités helléniques*, καὶ τοῦ «Θεατοῦ», καὶ εἰς τὰς
ἀπὸ τινος προσεπιτεθείσας μοι δημοτικὰς ἐργασίας. Πρὸ καιροῦ ἤδη,
κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ δημάρχου, νομίζω ὅτε ἐψηφίσθη εἰς τὴν θέ-
σιν ταύτην ὁ Γ. Σκοῦφος, εἶχον ἐκλεχθῆ μέλος τῆς ἐφορευτικῆς
τοῦ ἐκλογικοῦ τμήματος τῆς συνοικίας ἡμῶν, τῆς Πλάκας, καὶ
ἐπροσπάθησα νὰ ἐκτελέσω τ' ἀνατεθέντα μοι καθήκοντα μετὰ παν-
τὸς τοῦ ζήλου ὃν ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ πᾶς εἰς ἐκτέλεσιν δημοσίου

ἔργου ὃ ἀνεδέχθη. Μὲ ἀντήμειψαν δὲ τότε καὶ οἱ συμπολιταί μου δι' ἐξαιρέτου καὶ συγκινητικοῦ δείγματος ὑπολήψεως, διότι, ἐν ᾧ πεισματωδῶς διεπληκτίζοντο αἱ ἀντίθετοι μερίδες καὶ ὑπέβλεπον ἀλλήλας καὶ προϋφυλάττοντο ἀπὸ ἀμοιβαίων δόλων καὶ ῥαδιουργιῶν, εἰς ἡμὲ ἔδωκαν ἀμφότεραι μετ' ἀπεριορίστου ἐμπιστοσύνης τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ ἐνείρω τὴν χεῖρα εἰς τὸ στόμα τῶν καλπῶν ἵνα ἐξελέγχω μὴ ψῆφοι κατὰ λάθος ἢ ἐκ πονηρᾶς προθέσεως δὲν ἔμενον σεσωρευμένοι ὑπὲρ τὰς ὁπὰς τοῦ **ΝΑΙ** ἢ τοῦ **ΟΥ**, κλείουσαι αὐτάς. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τῆς ἐκλογῆς ταύτης, ταραχῆς συμβάσης ἥτις καὶ εἰς βιαιοπραγιῶν ἀρχὰς ἔδωκεν ἀφορμὴν, καὶ ἐν ᾧ ἄλλα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἔφευγον προτροπάδην, καὶ ἐν μάλιστα, εἰς μίαν τῶν ἐπισημοτέρων Ἀθηναϊκῶν ἀνῆκον οἰκογενειῶν, ἐπήδησεν ἀπὸ ὑψηλοῦ παραθύρου ὃ διέρρηξεν, ἵνα σωθῇ ἀπὸ τοῦ ὑποτιθεμένου κινδύνου, ἐπεδοκιμάσθη τὸ ὅτι ἐγὼ ἔμεινα ἀθορύβητος, καὶ μετ' ἄλλων προέτρεψα τοὺς ταραχοποιούς εἰς κατεύνασιν, καὶ ἀφ' οὗ ἐπανῆλθεν ἡ ἡσυχία διενυκτέρευσά εἰς τὸ κατὰστημα τῆς ἐκλογῆς πρὸς διαλογὴν τῶν ψήφων, ἥτις ἐπερατώθη ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου.

Συνέπειά τούτου ὑπῆρξε, νομίζω, ἡ ἐκλογή μου ὡς μέλους τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅτε ὁ πρωτοκολλητῆς (ἦτοι γραμματεὺς) αὐτοῦ, ὁ καθηγητῆς Κ. Ἰωάννης Σοῦτσος, ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, ὁ προχειρισμός μου εἰς πρωτοκολλητήν, καθῆκον ἔχοντα νὰ συνοψίζω καὶ συντάττω τὰ πρακτικά, ἀνὰ πᾶσαν συνεδρίασιν ἀναγινωσκόμενα καὶ ὑπογραφόμενα ὑπὸ τῶν μελῶν. Βοηθὸν δέ, ἡ γραφέα, εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἶχον τὸν χρηστὸν καὶ δραστήριον νέον γείτονά μου Ἡρακλῆν Γέροντα.

Ἐκ τῶν δημοτικῶν δὲ τούτων ἐνεργειῶν μου ὀλίγας τινὰς ἐνθυμοῦμαι ἀξίας ἀπομνημονεύσεως, διότι εἰς πλείστας τῶν συζητήσεων, ὅσας ἔβλεπον ἀτομικὸν μᾶλλον ἐχούσας τὸν χαρακτῆρα, καὶ εἰς ἀντεγκλήσεις περιστρεφομένας, ἀπέφευγον ὅσον ἐνῆν, νὰ μετέχω.

Ἐν ἄλλοις προϋτάθῃ ἡ ἀνάγκη τακτικῆς ὀνοματοθετήσεως τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ὅσον πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὅλως ἀνώνυμοι, ἄλλαι δέ, ἐκ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐπὶ πάντων τῶν ἀρχαιολο-

γικῶν ἐνομοθέτει ἀκωλύτως ἐν Ἀθήναις ὁ Πιττάκης, ἔφερον ὀνό-
ματ' ἀρχαίων θέσεων, αἵτινες εἰς τὰς τοπογραφικὰς αὐτοῦ ἰδέας
στηριζόμεναι, προσέκρουον πολλάκις εἰς τὰς γνωστοτάτας μαρτυ-
ρίας τῶν συγγραφέων καὶ προὔκालουν τῶν ξένων τὴν χλεύην· ἄλ-
λαι πάλιν, ἐξ ἐπιμόμφου ἀμελείας καὶ ἀνακριθείας ἦσαν ὅλως ἀλ-
λόκοτοι καὶ γελοῖαι. Οὕτω βραχεῖα μὲν τις ἄλλ' εὐρεῖα ὁδὸς ἐκ
τῶν ἀγουσῶν πρὸς τὸν ἔξω Κεραμικὸν ἔφερε διαρκῶς τὴν ἐπωνυ-
μίαν **ΟΔ. ΚΡΟΝΑΟΥ** οὐδενὸς γινώσκοντος τίς οὗτος ὁ **Κρόναος**,
ἢ ἂν ἦν ἡ λέξις παρόραμα ἀντὶ **Προνάου**, **Κρόνου** ἢ **Κραναοῦ**,
καὶ οὐδενὸς μεριμνῶντος περὶ διορθώσεως αὐτῆς, ὥστε εἶχον μάθει
ὅτι καὶ εἰς συμβόλαια ἐνεγράφη. Συνέταξα λοιπὸν τότε ἐγώ, καθ'
ἦν ζητήσας ἔλαβον ἐντολήν, μακρὸν πίνακα ἐπωνυμιῶν, ὡς διή-
ρεσα εἰς τὰς ἐπομένους κατηγορίας· α'. τὴν τῶν ἀρχαίων θέσεων
τῶν ἀναμφισβητήτως ἀνεγνωρισμένων· β'. τὴν τῶν σημερινῶν ἐπι-
σῆμων δημοσίων καταστημάτων, ὅπου ἡ πρώτη κατηγορία δὲν ἐκώ-
λυε· γ'. ἐλλείψει ἀμφοτέρων, τὴν τῶν ἐν οἷῳ ὀήποτε κλάδῳ ἐνερ-
γείας μεγάλων ἀνδρῶν τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ ἀρχαιότητι· δ'. τὴν
τῶν ἐν Ἀθήναις διαπρεψάντων προμάχων τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας
ἁγῶνος. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν συμβούλιον, εἰς ἐξέλεγχιν ὑποβαλὼν
τὸν ἐμὸν πίνακα, τὸν παρεδέχθη ἄνευ ἀλλοιώσεων, ὅπερ ὅμως δὲν
σημαίνει ὅτι καὶ ἐφηρμόσθη ἐπίσης. Ἐξ ἐναντίας μετὰ πολλὰ ἔτη
ἐφ' ὧν ἐξηκολούθει εἰσέτι διαπρέπον τὸ ὄνομα Κρονάου ἐπὶ τῆς γω-
νίας τῆς ὁδοῦ, μετ' ἐκπλήξεως εἶδον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι τὸ
τότε δημοτικὸν συμβούλιον, ἐντελῶς ἐπιλαθόμενον τῆς ἐνεργείας καὶ
τῆς ἀποφάσεώς τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, δι' ἄλλης πάλιν ἐπιτροπῆς
ἐψήφισεν ὀνοματοθεσίαν τῶν ὁδῶν, καὶ ταύτην, κατ' ἐμὲ κριτήν,
ἄνευ λελογισμένου συστήματος.

Ἄλλο ἀνέκδοτον ἀναφερόμενον εἰς τὸν τότε προσδιορισμὸν τῶν
ὀνομάτων τῶν ὁδῶν ἐνθυμοῦμαι καὶ τὸ ἐπόμενον. Εἰς ὁδὸν στενὴν
μᾶλλον, βραχεῖαν καὶ σκολιάν, εἶχε τὴν πεπαλαιωμένην πατρικὴν
του οἰκίαν ὁ κ. Ὅμηρος (ἢ ὡς ἐπροτίμα νὰ ὀνομάζηται Γεώργιος)
Κλάδος. Νυχθεῖς δ' ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας τοῦ νὰ δώσῃ τὸ ὄνομά του

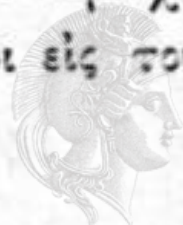
εἰς τὴν ὁδὸν ἣν κατῴκει, ἀπετάθη εἰς ἐμὲ περὶ τούτου. Ἄλλὰ τ' ὄνομά του δὲν ὑπήγετο εἰς οὐδεμίαν τῶν ὡς ἄνω ψηφισθεισῶν κατηγοριῶν, καὶ προσέτι τὴν ὁδὸν ἐκείνην κατῴκουν καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ κ. Ν. Δραγούμης, οἵτινες ἐπὶ οὐκ ἐλάσσονι δικαιώματι θ' ἄντε ποιοῦντο τὴν τιμὴν τοῦ νὰ γίνωσιν αὐτοὶ οἱ ἐπώνυμοι τῆς ὁδοῦ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τῷ ἠρνήθην τὴν ἀξίωσίν του. Ἄλλὰ σχέσεις ἐκεῖνος, καὶ δὴ καὶ συγγενείας, ἔχων μετὰ τοῦ τότε δημάρχου διεπράξατο τὸ πολὺ μετριοφρονέστερον, νὰ ὀνομασθῇ ἡ ὁδὸς ἀπλῶς «Ὁδοῦ κλάδος». Μετὰ ταῦτα δὲ ὅτε ἡ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην σανὶς ἐπαλαιώθη, ἢ ἔπεσεν ἐκ συμπτώσεως ἢ ὅπως ὅποτε, ἐγὼ δὲ δὲν ἤμην πλέον ἐκεῖ ἵνα τὸ κωλύσω, ἀνεστήλωσεν αὐτὴν ὁ ἴδιος ἰδίᾳ ἐπιμελείᾳ, τὰς πτωτικὰς μόνον καταλήξεις ὀλίγον μεταβαλὼν, εἰς «Ὁδὸς κλάδου». Ἀγνοῶ ἂν ἡ τελευταία ὀνομασθετικὴ μεταρρύθμισις ἐσεβάσθη τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, χάριν ἴσως τῆς ἀγχίνου δεξιότητος μεθ' ἧς ἐπετεύχθη.

Ἐν μιᾷ τῶν συνεδριάσεων, συζητουμένης ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ τῆς δαπάνης τῶν φανῶν καὶ τοῦ ἐλαίου πρὸς φωτισμόν, καὶ ἔριδος ἀρθείσης περὶ τοῦ εἰς τίνα νὰ δοθῇ αὐτοῦ ἡ προμήθεια, παρενέβην εἰπὼν ὅτι ὅτε πᾶσαι τῆς Εὐρώπης αἱ πόλεις φωτίζονται διὰ τοῦ φωταερίου, ὠφείλομεν ἴσως νὰ ζητήσωμεν πληροφορίας περὶ τῆς δαπάνης ἣν τὸ σύστημα τοῦτο ἀπαιτεῖ, καὶ ἂν δὲν ἐπιδέχεται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἡ παρατήρησίς μου ἀπεκρούσθη ὡς ἄτοπος, διότι ἀδύνατον ἦν ἡ Ἑλλάς νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοιαύτην δαπάνην. Καὶ ἀντιπαρετήρησα μὲν ὅτι καὶ ἐγὼ οὐχὶ τοῦτο προτείνω, ἀλλὰ μόνον νὰ ζητηθῶσιν ἐξ Εὐρώπης αἱ ἀναγκαῖαι πληροφορίες περὶ τῆς δαπάνης, ἣν ἐγὼ ἀγνοῶ, καὶ νομίζω ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων συμβούλων γνωρίζει. Ἄλλ' εἰς τὴν πρότασιν οὐδεμία περαιτέρω προσοχὴ ἐδόθη, καὶ μόνον πολὺ μετὰ ταῦτα καὶ αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἄλλαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις ἐφωτίσθησαν διὰ φωταερίου, καὶ τινες καὶ δι' ἡλεκτρικοῦ φωτός.

Εὐτυχεστέρα δὲν ὑπῆρξεν ἄλλη πρότασίς μου περὶ αὐξήσεως τοῦ ὕδατος τῆς πόλεως. Ἡ ἐννεάκρουνος ἦν καὶ μένει ἔτι ξηρά. Ἄλλ'

ὑπὸ τὴν χαλίκων πλήρη κοίτην αὐτῆς, ὅπου ἂν εἰς σπιθαμῆς βάθος σκαφῇ ἢ γῇ, ἀνευρίσκειται ὕδωρ, ὡς γνωρίζουσι πᾶσαι αἱ περίοικοι πλύντριάι. Ἐπρότεινα ἐπομένως νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς ἐργολάβους τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως δωρεὰν ἐκεῖθεν νὰ λαμβάνωσι τοὺς χαλικάς των ἀντὶ ἐκ λατομείων δαπανηρῶν, καὶ οὕτω κοιλανθεῖσα αὐθις ἢ κοίτη, ἀφ' οὗ καὶ δι' ἐλαχίστης δαπάνης καθαρισθῶσιν ὅπως οὖν αἱ ὁραταὶ ἐννέα ὁπαὶ τῆς κρήνης, νὰ πληρωθῇ αὐθις ὕδατος, ἀποδεικνυμένου συγχρόνως ὅτι οἱ νῦν Ἕλληνες δὲν ἀγνοοῦσι τὰ μνημεῖα τῆς προγονικῆς ἱστορίας, οὐδ' ἀμερίμνως ἔχουσι πρὸς αὐτά. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη οὔτε τότε οὔτε ἄλλατε μετὰ ταῦτα ἐγένετο, καίτοι ὑπερεκατοντάκις ἐμοῦ ἐμείναντος.

Ἐτέρα μου δὲ πρότασις, εἰς ἣν, ἴσως ὡς μὴ ἔχουσιν προσωπικὸν χαρακτῆρα, ἐπίσης οὐδεμία προσοχὴ ἐδόθη, ἀπέβλεπε τὸ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ κεφάλαιον τοῦ δημοτικοῦ χρέους. Καὶ δὲν ἐνθυμούμαι μὲν εἰς πόσον τοῦτο ἀνήρχετο, ἀλλ' ἠξέυρω ὅτι φυσικῶς τῷ λόγῳ ἦν πολὺ κατώτερον τοῦ εἰς ὅσον μετέπειτα ἐξωγκώθη, οὐχ ἥττον ὅμως, ἀπέναντι τῶν δημοτικῶν εἰσπράξεων, τοσοῦτον, ὥστε οὐδ' ὁ ἐλάχιστος τόκος αὐτοῦ ἀπετίετο. Τοῦτο θεωρήσας καὶ πρὸς τὴν ὑπόληψιν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δήμου ἀπαθόν, παρετήρησα εἰς τὸ συμβούλιον ὅτι, ἐπειδὴ αἱ Ἀθηναῖοι εἰσὶν οὐχὶ ἀπλῆ πόλις ἑλληνική, ἀλλ' ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ὑπόκεινται ἐπομένως εἰς πολὺ τῶν ἄλλων ἀνωτέρας δαπάνας, καὶ διασκευάς, καὶ δικαιοῦνται εἰς κυβερνητικὴν ὑποστήριξιν, διὰ τοῦτο νὰ ἐξαίτηθῶσιν ἐπικουρίαν τινὰ κυβερνητικὴν, ἥτις εἰς μὲν τὸ δημόσιον ὀλίγον θὰ ἦν τότε ἐπαισθητή, θὰ ἀπήλλαττε δὲ τοῦ χρέους τὸν δῆμον, ὅστις θὰ ἐδύνατο ἔκτοτε, πολιτευόμενος συνετῶς, νὰ περιορίζῃ τὰ ἐξοδα μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν ἐσόδων του. Ὡς τριαύτην δ' ὑποστήριξιν ἐπρότεινα τὴν εἰς αὐτὸν παραχώρησιν δημοσίων τινῶν κτημάτων, ἅτινα τότε ἔτι ἦσαν ἀνευ οὐδεμιᾶς σχεδὸν ἀξίας διὰ τὸ δημόσιον, ἔνεκα ἐλλείψεως καλλιεργητῶν, ὧν ὅμως μερίδες, ἀνάλογα τεμάχια αὐτῶν ἀντιπροσωπεύουσιν, θὰ ἦσαν λίαν εὐπρόσδεκτοι εἰς τοὺς δα-

νειστάς, οἵτινες πρὸ χρόνου οὐδὲν σχεδὸν παρὰ τοῦ δήμου ἐλάμβανον. Ἀλλὰ καὶ αὕτη μου ἡ πρότασις παρῆλθεν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι οὐδὲ κόμμα εἶχον ἐν τῷ συμβουλίῳ νὰ μὲ ὑποστηρίξη, οὐδ' αἱ προτάσεις μου ἀπέβλεπον συμφέροντα ἰδιωτικά.

Θάνατος τοῦ πατρός μου.

Κατὰ δὲ τὸ προσεχὲς θέρος νέος κεραυνὸς ἐπέσκηψεν ἐπ' ἐμέ, πλήξας με ἀνιάτως καὶ ἀπαραμυθήτως. Ὁ πατήρ μου ἠσθένησεν ἐκ δυσπνοίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνομίζομεν τὴν νόσον οὐχὶ σπουδαίαν, καὶ πλήρης ἐλπίδων ἐφαίνετο ὁ ἰατρός του Μιλτιάδης ὁ Βενιζέλος. Ἀλλὰ τὸ κακὸν παρετείνετο καὶ ἐδεινούτο. Ὁ πατήρ μου ὑπέφερε πολὺ, καὶ ἐξηκολούθει μὲν ἐργαζόμενος ἢ προσπαθῶν νὰ ἐργάζεται τὰς ἡμέρας εἰς τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ ἀσχολίας, τὰς νύκτας ὅμως τῷ ἐπέλειπεν ἡ πνοὴ καὶ ἐβασανίζετο ἐν διαρκεῖ ἀγρυπνίᾳ. Πρὸ πασῶν μία τῶν νυκτῶν ὑπῆρξε φοβερά, ἡ ἀγρυπνία ἦν συνεχὴς καὶ μεγίστη ἡ δύσπνοια. Διενυκτερεύσαμεν σχεδὸν διαρκῶς πλησίον του, καὶ εἶχεν ἀνοικτὰ τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου καὶ ἐζήτει ἀέρα. Ἀλλὰ τὸ πρωτὶ ἠγέρθη οὐχ ἥττον, καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸ γραφεῖόν του, ὡς ἵνα ἐργασθῇ. Τότε ἐκτύπησεν ὁ κώδων, καὶ ἐλθὼν τις παρὰ τοῦ τυπογράφου κ. Ἀντωνιάδου, ὅστις ἐξέδιδε τὰ Ἑλληνικά, μοὶ ἔδωκε τὸν τρίτον τόμον αὐτοῦ, ἅρτι ἐξελθόντα τῶν πιεστηρίων. Ἐσπευσα δὲ νὰ τὸν ἐγχειρίσω εἰς τὸν πατέρα μου, ὅστις λαβὼν καὶ ἀνοίξας αὐτόν, ἔρριψεν ἐντὸς βλέμμα ἐν ᾧ ἔλαμψε γλυκὺ φῶς τελευταίας εὐχαριστήσεως, καὶ ἔπειτα δοὺς μοι τὸ βιβλίον, μοὶ εἶπε μετ' ἐλαφροῦ μειδιάματος: «Oeuvres posthumes». Ὁ τρίτος οὗτος τόμος ἦν ὁ ἔσχατος τοῦ κειμένου· ἔλειπε δὲ εἰς ἔτι, ἀναγκαιότατος, ὁ τῶν ἀλφαριθμητικῶν πινάκων, ὃν εἶχεν ἐντελῶς ἑτοιμον, ὃν ὅμως ὁ ἐκδότης παρὰ τὰ συμφωνηθέντα οὐδέποτε ἐτύπωσε.

Μετὰ ταῦτα δὲ μετέβη καὶ ἀνεκάθησε εἰς τὸ ἀνάκλιντρον, ὅπου

παρεκαθήμεθα ἡ Καρολίνα καὶ ἐγώ· ἀνέβλεψε πρὸς τὸ ὥρολόγιον, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι πλησιάζει ἡ ὥρα καθ' ἣν ἔρχονται οἱ ἰατροί, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμάς, καθ' ἃς εἶχεν ἐξέλθει ἡ Καρολίνα, κλίνας τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ προσκεφάλαιον, παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἡρέμως, ὡς ἂν εἶχεν ἀποκοιμηθῇ.

Οὕτως ἐπεράτωσε τὸν βίον εἰς ἐκ τῶν ἀκεραιότερων, ἐναρετωτέρων καὶ μετριοφρονεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, μόνον ὑπὸ εὐγενῶν καὶ γενναίων ἐμπνεόμενος αἰσθημάτων, ἀγαπῶν διακαῶς τὴν πατρίδα του, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς ὀνειρευόμενος ὅταν ᾔτον ὑπὸ τὸν ζυγόν, καὶ πρὶν ἢ ἔτι ἄρξηται ὑποφώσκουσα αὐτῆς ἡ ἐλπίς, τιμήσας καὶ ἐξυπηρετήσας τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν διὰ τῶν συγγραμμάτων του, καὶ οὐδέποτε ἀπεσβέψας εἰς ἀμοιβήν, ἢ νομίσας ὅτι ἐδικαιοῦτο εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συμπατριωτῶν του.

Ἡ πληγὴ ἣν ἡσθάνθη ἐκ τῆς στερήσεως τοιούτου πατρὸς ἦν βαθεῖα καὶ οὐδέποτε ἐντελῶς ἐπουλώθη. Ἰερὰν καὶ ἀνεξάλειπτον διατηρῶ τὴν μνήμην του πάντοτε. Μετὰ τὴν πικράν του ὁ' ἀποδημίαν μόνον κατώρθωσα νὰ ἐκδώσω τὴν δι' ἐξαμέτρων ἀξιόλογον μετάφρασίν του τῆς Αἰνείας τοῦ Βιργιλίου, ἥτις, ἐγκαύχημα, κατ' ἐμὲ καὶ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων, ἔμεινεν ὅμως σχεδὸν ἄγνωστος, ὅπερ οὐχὶ εἰς αὐτῆς ἀτελείας, ἀλλ' εἰς λυπηρὰν τάσιν τοῦ ἀναγινώσκοντος κοινοῦ πρέπει ν' ἀποδοθῇ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

1.

Κατοχή.

Μετὰ τὴν ἀποδίωσιν τοῦ πατρὸς μου, ἥτις τὴν ὑπαρξίν μου ἐκόλυσε καὶ ἐσκότισεν, ἔμεινα ἐν Ἀθήναις, ἐξακολουθῶν τὰ ἔργα τῆς καθηγεσίας, τὰ ἐν τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ, καὶ ἐπεράτωσα, περὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1854, τὴν ἐκδόσιν τοῦ δευτέρου τόμου

τῶν Antiquités Helléniques. Καὶ ἐν μὲν Εὐρώπῃ τινὲς τῶν χρησιν τοῦ συγγράμματος τούτου ποιησαμένων ἀρχαιολόγων μνημονεύουσιν ἐνίοτε αὐτοῦ ἐν ταῖς σημειώσεσι τῶν βιβλίων των· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ ἐν ταῖς βιβλιοκρισίαις, οὐδ' ἐν Ἑλλάδι που ἄλλη τις ἐδόθη εἰς αὐτὸ προσοχή, οὐδὲ χρηματικόν τι μοὶ ἐπέφερεν ὄφελος, ὥστε μᾶλλον πρέπει νὰ τὸ θεωρήσω ὡς ματαιοπονίαν, εἰς ἣν ὁμως πολλὴν κατέβαλα ἐπιμέλειαν, καὶ ἦτις, καὶ σήμερον ἔτι, ὅτε ἐπανέρχομαι εἰς αὐτήν, δὲν μοὶ φαίνεται πάσης χρησιμότητος ἐστερημένη. Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιδημούντων ξένων, μόνος ὁ πρέσβυς τῆς Ἰταλίας, ἀπαντήσας με ἐσπέραν τινὰ ἐν τῷ θεάτρῳ, μοὶ εἶπεν ὅτι εἶδε τὸ βιβλίον καὶ μὲ συνεχάρη δι' αὐτό, προσθεὶς ὅτι ὁ Βασιλεὺς του (ὁ Βόμβας, ὡς τότε χλευαστικῶς ἐκαλεῖτο) μεγάλως ἐνδιεφέρετο διὰ τὰς Ἑλληνικὰς σπουδὰς. Τοῦτο μ' ἐνεθάρρυνε νὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν ἐτόλμων νὰ προσφέρω εἰς τὴν Α. Μ. ἐν ἀντίτυπον τοῦ συγγράμματος τούτου, καὶ παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρέσβεως, ἔπεμψα τούτῳ ἀμφοτέρους τοὺς τόμους ἵνα τοὺς ὑπεβάλλῃ εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ἡγεμόνος του.

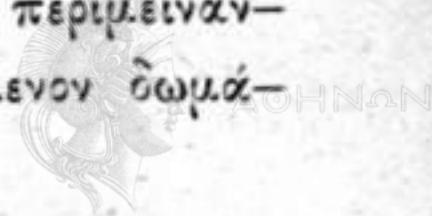
Ἐν τούτοις δ' ἀλλοιώσεις τις ἐπῆλθεν εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς Ἑλλάδος ὀρίζοντα. Ὁ Πειραιεύς, ὡς προεῖρήθη, κατείχετο ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ὑπὸ Γαλλικοῦ στρατοῦ, εἰς ὃν μετὰ ταῦτα προσετέθη καὶ Ἀγγλικός, καὶ ἀσκόπως αὐθάδης ἦν πολλαχὺς ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐνηργεῖτο ἡ κατοχή, ὥστε καὶ προσθέτους παρῆγεν ἐρεθισμοὺς καὶ περιπλοκάς. Τοῦτο δὲ μάλιστα ὠφείλετο εἰς τὸν μᾶλλον στρυφνὸν χαρακτῆρα τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας Κου Οὐάϊς.

Οὕτω, ἐπὶ τῶν Παρκερικῶν ἤδη, εἰς πλοῖον ἔχον φορτίον γάστρας παντοίων φυτῶν ἃ πλούσιος ἐξ Αἰγύπτου ὁμογενὴς προσέφερε τῇ Βασιλίσσει διὰ τὸν βασιλικὸν κῆπον, ὑπὲρ οὗ μεγάλως ἐμερίμνα ἡ Α. Μ., ὁ Κ. Wyse, πρὸς πᾶν καθῆκον ἀβροφροσύνης προσκρούων, περιέλαβε καὶ τὸ πλοῖον τοῦτο εἰς τὸ γενικὸν μέτρον τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἀπέτρεψε τὸν εἰσπλουν αὐτοῦ, ὥστε τὰ φυτὰ κατεστράφησαν. Τοῦτο δὲ μεγάλως ἠρέθισε τὴν βα-

σίλισσαν, καὶ προσωπικὴν διήγειρε δυσαρέσκειαν μεταξὺ τῆς αὐ-
λῆς καὶ τοῦ Βρετανοῦ πρέσβεως. Μετὰ τινὰ χρόνον, προσκαλέσαν-
τος αὐτοῦ εἰς ἐπίσημον δεῖπνον τὴν μεγάλην κυρίαν τῆς Βασιλίς-
σης, προσῆλθε μὲν αὕτη μετὰ τινὰς δισταγμούς, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα
δὲν ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν πρὸς εὐχαρίστησιν, ὅπερ ἡ μὲν αὐλή ἐδι-
καιολόγει λέγουσα ὅτι ὁ πρέσβυς γυναῖκα δὲν εἶχεν, ἀλλὰ μόνον
νύμφην ἐπ' ἀδελφῶ, ἥτις δὲν ἦτο ἡ οἰκοδέσποινα, τὴν παρ' αὐτῷ
ἐπιδημοῦσαν σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ του μετὰ τῆς θυγατρὸς της.
Τοῦτο δὲ τὸν Κ. Οὐάις εἰς τοσοῦτον βαθμὸν παρώργισεν, ὥστε εἰς
τὴν πρώτην γενομένην αὐτῷ πρόσκλησιν εἰς τὴν αὐλὴν ἀπεποιήθη
νὰ ὑπάγῃ.

Ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων θέσις, ἐξακολουθοῦσα ἔκτοτε, καὶ
ἐπιταθεῖσα ἐπὶ τῆς κατοχῆς, ἦν δυσάρεστος ὅλως καί, τὸ κατ'
ἐμέ, τὴν ἐθεώρουν ἐπιβλαβὴ· δι' ὃ καὶ ὅτε μίαν ἡμέραν, ἀπαντή-
σας με καθ' ὁδὸν ὁ ἀρχαῖός μου φίλος καὶ ἐφημέριος τότε τῆς ἀγ-
γλικῆς πρεσβείας Κ. Ἴλλ, μ' ἠρώτησε τί περὶ τῶν διατρεχόντων
ὡς πρὸς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ πρέσβεως φρονῶ,
τῷ εἶπον, ὅτι χωρὶς νὰ ἐξετάσω ἂν τὸ δίκαιον δὲν ἦν ὑπὲρ τῆς
αὐλῆς, αὐτὴν ὅμως κυρίως μέμφομαι, διότι ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνάγκη
τῆς εὐνοίας τῶν Μεγάλων δυνάμεων, καὶ δὲν πρέπει, διὰ μι-
κρολόγα ζητήματα, ἡ αὐλή νὰ ἐρίζῃ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους
αὐτῶν.

Καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς ἔλαβον δείγματα τῆς δυσκόλου καὶ εὐερε-
θίστου διαθέσεως τοῦ Κυ Οὐάις. Ὡς ἄνδρα λόγιον καὶ ὡς φιλό-
καλον τεχνογνώστην αὐτόν, τὴν δὲ νύμφην καὶ τὴν ἀνεψιάν του
ὡς Κυρίας εὐαρέστου συναναστροφῆς, συνεχῶς τὰς ἐπεσκεπτόμην,
καὶ πολλάκις τὰς ἐσπέρας ἔμενον ἐπὶ ὥρας μόνος μετ' αὐτῶν ἐπὶ
τοῦ ἐξώστου των. Μίαν ὅμως ἡμέραν, ὅτε μετὰ τῆς συζύγου μου
ἀπῆλθον εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Κας Wyse, οἱ ὑπηρέται μᾶς εἶπον ὅτι
ἦτον εἰς τὴν οἰκίαν, μᾶς εἰσήγαγον εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ ἐπῆγον
νὰ μᾶς ἀναγγεῖλωσιν. Ἀλλὰ πολλὴν ὥραν ἐμείναμεν περιμεῖναν-
τες, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετο· ἠκούομεν δ' εἰς τὸ παρκαείμενον δωμά-

τιον ὅτι, ὁ K. Wyse ἐδέχετο ἐπίσκεψιν, καὶ ἀνεγνωρίζομεν τὴν φωνὴν τοῦ Περικλέους Ἀργυροπούλου, συνδιαλεγομένου μετ' αὐτοῦ.

Σχεδὸν τέταρτον τῆς ὥρας παρῆλθε καὶ τότε μόνον ἐπανελθὼν ὁ ὑπηρέτης, μᾶς εἶπεν ὅτι ἡ K^a Wyse δὲν ἐδύνατο νὰ μᾶς δεχθῇ διότι ἠτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ. Ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸν ἄττοπον τοῦτον τρόπον ἐδώσαμεν τὰ ἐπισκεπτήρια ἡμῶν, καὶ τὸ ἐπεισόδιον ἀποδίδοντες εἰς ἀδεξιότητα τῶν ὑπηρετῶν, ἡμεθα βέβαιοι ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἤρχετο ἡ K^a Wyse νὰ ζητήσῃ δι' αὐτὴν συγγνώμην.

Καὶ ἡ ἐπαύριον ὅμως καὶ πολλὰ μετὰ ταύτην παρῆλθον, καὶ οὐ μόνον ἡ Κυρία Wyse δὲν ἐφάνη, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀπῆντων ἐνίοτε τὸν πρέσβυν καθ' ὁδόν, εἴτε προσποιούμενος ὅτι δὲν μὲ ἐβλεπεν, εἴτε μὴ, δὲν μ' ἐχαιρέτα. Ἐκτοτε τῷ ἀπέδιδον καὶ ἐγὼ τὰ ἴσα, καὶ ἐκόπη πᾶσα σχέσις μεταξὺ ἡμῶν, χωρὶς νὰ ἐννοῶ διατί.

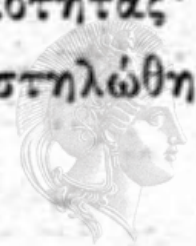
Ὁ Γάλλος διπλωμάτης ἦν ὁμολογουμένως εὐγενέστερος τοὺς τρόπους· ἀλλ' οἱ διευθύνοντες τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν ἦσαν οὐχ ἥττον σκαιοί, καὶ ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν ἀπέναντι τῶν βασιλικῶν προσώπων δὲν ἐχαρακτηρίζετο πάντοτε ὑπὸ τῆς ἀβρότητος ἣτις διακρίνει σχεδὸν πάντοτε τῶν καλῶς ἀνατεθραμμένων Γάλλων τοὺς τρόπους.

Τὸ ἔτι δὲ λυπηρότερον ἦν ὅτι καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ὑπουργείου οὐχὶ πολὺ εὐλαβέστερος ἐδείκνυτο ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν στρατηγὸς Καλλέργης, ἐναθρυνόμενος ἐπὶ τῇ ὑποστηρίξει τῶν συμμάχων, οἵτινες εἶχον ἐπιβάλλει αὐτὸν καὶ τοὺς συνυπουργοὺς του εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ εὐνοίᾳ τῶν Γάλλων, ὧν ἐκαυχᾶτο ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἦν ἀτομικὸς φίλος του, καὶ τῷ εἶχεν ὑποσχεθῇ, ὅτε ἦν ὁ κ. Καλλέργης πρέσβυς ἐν Παρισίοις, τῆς Κρήτης τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἐν ἄλλοις δ' ἡγείρεν οὗτος τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν αὐλὴν κυρίαν τινὰ τῆς κοινωνίας, ἣν ἡ βασίλισσα, αὐστηρὰ εἰς τῶν ἡθῶν τὸ κεφάλαιον, δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ ὡς ἐν διαζεύξει διατελοῦσαν. Ἐχώρησεν δ' εἰς τοσοῦτο λήθης τῆς ἰδίας θέσεως ὁ στρατηγός, ὥστε ἐπιτακτικῶς τρόπον τινὰ ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι ἡ βασίλισσα τῷ ἠρνεῖτο. Τοῦτο ὅμως ἐπλήρωσε τὸ μέ-

τρον τῆς ἀνοχῆς οὐ μόνον τῆς φύσει ζωηρᾶς καὶ ὀξύθυμου βασι-
λίσσης, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐμήνυσε τῷ ὑπουργῷ
τῶν στρατιωτικῶν νὰ δώσῃ τὴν παραίτησίν του, καὶ ὅτε ὁ πρόε-
δρος τοῦ ὑπουργείου Κ. Μαυροκορδάτος παρέστησεν εἰς τὴν Α. Μ.
ὅτι ἂν ὁ Κ. Καλλέργης παραιτηθῇ, θ' ἀναγκασθῇ νὰ συμπαι-
τηθῇ ὅλον τὸ Ὑπουργεῖον, ὁ Βασιλεὺς, καίτοι ἐννοῶν τὴν εἰς
τὴν νύξιν ταύτην περιεχομένην ἀπειλὴν τῆς ὀργῆς τῶν δυνάμεων,
αἵτινες κατεῖχον τὸν Πειραιᾶ, ἐπροτίμησε καὶ αὐτὴν ν' ἀψηφίσῃ
μᾶλλον ἢ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ταπείνωσιν εἰς ἣν ᾔθελε νὰ τὸν
ὑπεβάλλῃ ὁ ἴδιος αὐτοῦ ὑπουργός, καὶ ἀπήντησε τῷ Κ. Μαυρο-
κορδάτῳ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θέλει δεχθῇ τὴν παραίτησιν
παντὸς τοῦ Ὑπουργείου.

Ἡ ἀνδρική αὕτη διαγωγὴ τοῦ Βασιλέως ἐφάνη ἀπροσδόκητος,
καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐπέτυχεν· διότι, παραιτηθέντων τῶν Ὑπουργῶν,
ὁ Βασιλεὺς ἀνέθηκε περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου (1855) τὴν
μόρφωσιν νέου ὑπουργείου εἰς τὸν κ. Δ. Βούλγαρην, αἱ δὲ δυτι-
καὶ δυνάμεις, καίτοι κοτοῦσαι, δὲν ἐνόμισαν ὅμως ὅτι πρέπει, ἢ
ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβῶσιν. Οὕτω τὸ νέον ὑπουργεῖον
παρουσιάσθη ἀκωλύτως κατὰ τὸν Νοέμβριον εἰς τὰς ἐκτάκτως συγ-
κληθείσας βουλὰς.

Κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους, ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἦλθεν ἡ
εἰδῶσις τῆς ἀποβιώσεως τοῦ ἐνδόξου φιλέλληρος Φαβιέρου, καὶ ὁ
ὄμιλος τῶν Ἀθηναίων, μεμνημένος ὅσα ὁ ἑξοχος ἀνὴρ ὑπὲρ αὐτοῦ
ἠγωνίσαστο, μεγάλην ὥρισεν ὑπὲρ αὐτοῦ τελετὴν ἐν τῇ Ἀκροπό-
λει, καὶ εἰς ἐμὲ ἀνέθηκε νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἐπιτάφιον αὐτοῦ λόγον.
Ἐπραξα δὲ τοῦτο, ἀφ' οὗ πρὸ ἐμοῦ ἠγόρευσεν ὁ Γ. Παράσχος, καὶ
ψήφισμα τιμητικὸν ἀνέγνω, ὃ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν συν-
τάξας εἶχον ὑπεβάλλει εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.
Ἀνεγράφη δ' αὐτό, ὡς ὥριζεν, ἐν στήλῃ λιθίνῃ, καὶ ἐστήθη παρὰ
τὰ Προπύλαια, ἀλλ' ἀκόσμως καὶ ἀφιλοκάλως καὶ οὕτως ἀμεθό-
δως, ὡς ἐγίνοντο πάντα τότε τὰ ἀφορῶντα τὰς ἀρχαιότητας· δι' ὃ
καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ πλάξ πεσοῦσα ἐθραύσθη, καὶ ἀνεστηλώθη πά-

λιν ὡς ἐρείπιον καὶ αὐτή, ἀλλ' ἀφανὴς μεταξὺ τῶν λαμπρῶν ἐρεί-
πίων, μέχρις οὗ τέλος καὶ ἐντελῶς ἐξηφανίσθη, ἀγνοῶ ποῦ παρὰ-
ρίφηται.

1856.

+ Ἡ παραίτησις τοῦ ὑπουργείου Μαυροκορδάτου καὶ ἡ ἀνάθεσις
τῆς ἀρχῆς εἰς τὸν Βουλγαρὸν ἐγένετο τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1855.
Ἐξηκολούθει δ' ἡ κατοχή, καὶ δεινὴ ἦν ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ
κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, παραδεδομένης εἰς ἀχαλίνωτον ληστείαν
ὑπ' αὐτὰς τὰς ὄψεις τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς, καὶ κατ' αὐ-
τῶν τῶν ἰδίων ἐνίοτε ἀσκουμένην. Μία τῶν θρασυτέρων ἐπιχειρή-
σεων τῶν ληστῶν ἦν ὅτε, κατελθόντες ἐκ τοῦ Ποικίλου ὄρους, τοῦ
μεταξὺ τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τοῦ Ἐλευσινίου πεδίου, προσέβαλον γαλ-
λικὴν περίπολον, καὶ ἠχμαλώτισαν πάντας τοὺς πορευομένους εἰς
Πειραιᾶ ἢ ὀπίσω, καὶ ἐν ἄλλοις Γάλλους ἀξιωματικούς. Ἡ Ἑλ-
ληνικὴ κυβέρνησις ἦν κατ' αὐτῶν ἐντελῶς ἀνίσχυρος, διότι τὴν
ἀστυνομίαν τῆς Πειραικῆς ὁδοῦ εἶχεν ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς. Οὐχ
ἦττον ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ ἐκείνου μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του
ἀνῆλθε τὴν ἐπιούσαν ἐσπέραν εἰς Ἀθήνας, καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὸ
ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ ὑπεύθυνον διὰ τὴν
ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλωτισθέντων, ἧτις καὶ διὰ λύτρων κα-
τωρθώθη. Διέδιδον δ' οἱ Γάλλοι πόσον κωμικὸν τοῖς ἐφάνη τὸ Συμ-
βούλιον, ὅπου ἀπῆντησαν τὸν μὲν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν μι-
κρότατον ἀνθρωπίσκον, τὸν μακαρίτην Ποτλῆν, τὸν πρωθυπουργὸν
δὲ φέροντα τὸν εὐναῖον χιτῶνά του, τὸν περίπυστον τζουπέν.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1855 μᾶς ἐπεσκέφθη μίαν ἡμέραν
πρὸ μεσημβρίας ὁ κ. Δημ. Βουδούρης, νέος (ἔτι τότε) εὐφυέστατος,
ἐν Γαλλίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ σπουδάσας, καὶ τὰς πλείστας
Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἄριστα ὁμιλῶν, ἐν ἄλλαις καὶ τὴν ἀγγλι-
κὴν, δι' ἧς καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε διὰ
στενῶν σχέσεων προσδεθῇ μετὰ τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας, καὶ ἐλ-

πίσει ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἕως τότε ματαίως, δι' αὐτῆς νὰ ἐπιτύχη πολιτικὴν πρόοδον.

Ἐπὶ τῆς ἐπισκέψεώς του τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀφ' οὗ ἔθιξέ τινας τῶν χορδῶν τῶν τότε ἐπικρατούντων πολιτικῶν ζητημάτων, ζητήσας νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως, μετέβη μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ παρακείμενον ὠμάτιον, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι μετ' ἐκπλήξεως βλέπει πόσον ἀταράχως ὁμιλῶ περὶ τῶν διατρεχόντων, διότι — ἤρχετο νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ ὅτι ἀπεφασίσθη ν' ἀνατεθῇ εἰς ἐμέ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐγὼ τότε μετ' ἔτι μείζονος ἐκπλήξεως ἀπέβλεψα πρὸς τὸν Κ. Βουδούρη, καὶ τῷ εἶπον ὅτι ἂν δὲν ἀστείεύηται, ἀπατᾶται, καὶ δι' ἄλλους διαφόρους λόγους, καὶ διότι ἐν Ἑλλάδι συνεχέστατα μὲν συμβαίνει οἱ ἐπιδιώκοντες ὑπουργεῖα ν' ἀποτυγχάνωσιν, οὐδὲν ὅμως ὑπάρχει πρᾶδειγμα ἐπιτυχόντος ἄνευ ἐπιδιώξεως.

Ὁ κ. Βουδούρης ὅμως ἐπέμεινεν ὅτι οὐδ' ἀπατᾶται, οὐδ' ἀστείεύεται καὶ ἤρχετο μάλιστα ἐν νὰ μοὶ ζητήσῃ ὡς ἀντίδωρον τῆς ἀγγελίας του, νὰ ὑποστηρίξω ὡς ὑπουργὸς τὴν ἐκλογὴν του εἰς τῆς Βουλῆς τὴν προεδρείαν· εἰς ὃ γελῶν τῷ ἀπήντησα ὅτι τὴν ὑπόσχασίν μου ἔχει πληρεστάτην, καθ' ὅσον εἴτε ὑπουργὸς εἴτε ἰδιώτης εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Βουλὴ δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ πρόεδρον μᾶλλον πεφωτισμένον καὶ ἱκανώτερον.

Ὡς δ' ἀποχαιρετήσας με ἀνεχώρησεν, ἐπανελθὼν πρὸς τὴν Καρολίαν, τὴν ἠρώτησα παίζων τίς ἦτον ὁ φιλοδοξότερος πόθος της.

— Διατί τὸ ἐρωτᾷς; μοὶ ἀπήντησεν.

— Εἰπὲ πάντοτε.

— Αἶ! Νὰ σὲ ἰδῶ διοριζόμενον ὑπουργόν.

— Ὡ! πολλὰ ζητεῖς διὰ μιᾶς, φιλτάτη, εἶπον. Καὶ τί ὑπουργόν;

— Ἄν μοὶ ἐπετρέπετο νὰ εὐχηθῶ, θὰ ἦτον, ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν.

— Λοιπὸν οἱ πόθοι σου ἐξεπληρώθησαν, τῇ εἶπον ἀσπαζόμενος αὐτήν, καὶ τῇ διηγήθην ὅσα μετὰ τοῦ κ. Βουδούρη ἐρρέθησαν, καὶ πολὺ ἐγελάσαμεν, οὐδ' εἰς τὸν σύγγαμβρόν μου Ἐιδενστάμ.

ἢ ἄλλον τινὰ εἶπομεν οὐδὲν περὶ τούτου, διότι τὸ ἐθεωροῦμεν ὡς ἐν τῶν κενῶν ἐκείνων ἀκουσμάτων ἃ πολλάκις διακίδονται εἰς ταρ-
χώδεις καιρούς, πιστευθὲν παρὰ τοῦ κ. Βουδούρη, διότι ἐδύνατο νὰ
τῷ εἶναι ὠφέλιμον τὸ νὰ ἔχῃ ἰδιαίτερον φίλον ἐν τῷ ὑπευργείῳ.
Ἄλλως τε ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τοιοῦτό τι πλέον δὲν ἤκούσθη,
ἐν ᾧ πολλοὶ περὶ πολλῶν ἄλλων ἐγίνοντο λόγοι, ὥστε καὶ τὴν μνή-
μην μου καὶ εἶχε διαφύγει τοῦτο τὸ ἐπεισόδιον.

Μετ' οὐ πολὺ δέ, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1856, μοὶ
ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ κρίνω πόσον ὀλίγον οἱ τὴν κατοχὴν ἐπιτετραμ-
μένοι ἐσέβοντο τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ὡς χώρας ἀνεξαρτή-
του, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ συλλάβω καὶ τὴν ιδέαν ὅτι καὶ ἡμεῖς
αὐτοὶ οὐκ ὀλίγον εἰς τοῦτο ἐπταίσαμεν. Παρὰ γνωρίμου τινὸς μοὶ
ἐσηλώθη ὅτι οἱ τὸν Πειραιᾶ κατέχοντες Γάλλοι ἐνέργησαν ἐκεῖ
ἐπιτυχεστάτας ἀνασκαφάς, καὶ πολλὰ καὶ ἀξιόλογα ἔργα εὔρον, ἃ
καὶ πέμπουσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἀμα τοῦτο ἀκούσας, κατήλ-
θον εἰς Πειραιᾶ καὶ μαθὼν ποῦ κατῴκει ὁ τὴν μοῖραν τῆς κατοχῆς
τότε διοικῶν συνταγματάρχης Vassoigne, ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν,
καὶ εὔρον αὐτόν κατ' οἶκον, καὶ τῷ εἶπον ὅτι καθηγητῆς ὢν τῆς ἀρ-
χαιολογίας, μεγάλως ἐνδιαφερόμενην εἰς τ' ἀφορῶντα τὴν ἀρχαιό-
τητα, ὅτι ἤκουσα περὶ τῶν Γαλλικῶν εὐρημάτων, καὶ εὐγνώμων
θὰ τῷ ἦμην εἰάν δὲν εἶχε τινὰ ἔνστασιν νὰ μοὶ εἰπῇ ποῦ αἱ ἀνα-
σκαφαὶ ἐνηργήθησαν, καὶ νὰ μοὶ δείξῃ τὸ προϊὸν αὐτῶν.

Μεθ' ὅλης τῆς εὐγενοῦς φιλοφροσύνης, ἣτις χαρακτηρίζει συνή-
θως πάντα Γάλλον καλῶς ἀνατεθραμμένον, ὁ Κ. Vassoigne προ-
θυμότερα μοὶ διηγήθη ὅτι, θέλων νὰ μὴ ἀφίνη ἐν ἀργίᾳ τοὺς
στρατιώτας του, ἐπεχείρησε δι' αὐτῶν ἀνασκαφὴν εἰς τὴν πετρώδη
ἄκρην τοῦ Πειραιῶς, ὑπὸ ἀρχαῖον τειχίον ὃ ἐκεῖ εἶδε παραιομένο-
μενον, καὶ αὕτη ἀπέβη θαυμάσια.

Τὸ τειχίον τοῦτο εἶχον ἰδεῖ ἐγὼ αὐτὸς πολλάκις ἄλλοτε· ἀλλὰ
κυκλώπειον ὄν, καὶ ἐπ' ἐρήμων κείμενον βράχων, τὸ ἐξελάμβανον
ὡς λείψανον παναρχαίου οἰκοδομῆς, ἢ μᾶλλον ὀχυρώσεως τῆς τρα-
χείας ἄκρας, ἐγκαταλελειμμένον ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν ἤδη χρόνων,

καὶ ἐνόμιζον ὅτι οὐδὲν θὰ ὑπέσχετο ἀνασκαφὴ παρ' αὐτῷ, καὶ οὐδ' εἰς ἐμέ, οὐδ' εἰς τοὺς ἐπισήμους ἀρχαιολόγους, ὡς τὸν Λεῖκ, τοὺς τὸν Πειραιᾶ προεξετάσαντας εἶχεν ἐπέλθει ἡ ὑπόνοια ὅτι ἐκεῖνος ἦν ὁ περίβολος τοῦ ἐπισήμου ἀρχαιοτάτου ναοῦ τῆς Βενδιδίας Ἀρτέμιδος. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Γάλλος ἀξιωματικός, οὐ μόνον τοιοῦτό τι δὲν ὑπώπτευεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄνομα ποτὲ τῆς θεότητος ταύτης ἢ τοῦ ναοῦ αὐτῆς εἶχεν ἀκούσει, ὅτε ἀπλῆ τύχη ὠδήγησε τὴν σκαπάνην τῶν στρατιωτῶν του εἰς τὴν ἀξιόλογον ἐκείνην θέσιν. Μοὶ προσέφερε δ' ὁ Κος Vassoigne νὰ μοὶ δείξῃ πάντα τὰ ἀρχαῖα εὐρήματα ὅσα εἶχεν ἔτι ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἢ εἰς ἄλλας οἰκίας τῶν ἀξιωματικῶν, ἢ εἰς ἀποθήκας, εἰπὼν μοι ὅτι ταῦτα ἦσαν τὰ ἔτι ἐν Ἑλλάδι ἐναπομείναντα, πολὺ ὀλιγώτερα καὶ ἐλάττωτος λόγου ἄξια τῶν πρὸ αὐτῶν εὑρεθέντων καὶ εἰς Γαλλίαν πεμφθέντων, διὰ τοῦ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀποπλεύσαντος γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου, ὄντων, ὡς μοὶ περιέγρυψεν αὐτά, σπανίας καλλονῆς καὶ διατηρήσεως. Οὕτως ἐν ἄλλοις μοὶ ἐξῆρε τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐργασίας γυναικείας τινὸς προτομῆς, ὅλως ἀβλαβοῦς καὶ ἐνεπιγράφου. Ὅτε δὲ τὸν ἠρώτησα ἂν τὰ κειμήλια ταῦτα ἐπέμφθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι οὐχί, διότι ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἦν ἐπιχείρησις τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐγένετο δι' ἰδιωτικῆς συνεισφορᾶς τῶν κ.κ. ἀξιωματικῶν, οἵτινες καὶ διανεμηθέντες τὰ προϊόντα αὐτῆς τὰ ἔπεμψαν εἰς τὰς οἰκογενεῖας των. Ὅτε δὲ μοὶ ἔδειξε τὰ εἰσέτι μὴ ἐκπεμφθέντα ἃ διετῆρει παρ' ἑαυτῷ, μουσεῖον ὀλόκληρον καὶ περιεργότατον ἀποτελοῦντα, εὔρον αὐτὰ ἔτι ἀνώτερα τῶν ἐνθουσιωδῶν περιγραφῶν του. Μεταξὺ δὲ παμπόλλων ἄλλων παρετήρησα καὶ μικροτάτους τινὰς βωμοὺς, οἷους ἄλλοτε οὐδαμοῦ τοιούτους εἶχον ἰδεῖ, ἀναθηματικούς βεβαίως, κατακόσμους καὶ ἄριστα διατετηρημέναις ἐπιγραφαῖς κεκαλυμμένους.

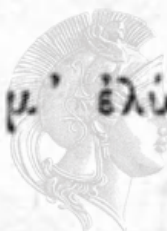
Εἰς ἀλληλόμαχα αἰσθήματα παραδεδομένος ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας, καὶ σπεύσας εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἀνεζήτησα τὸν κ. Πιττάκην, ὃν ἠρώτησα ἂν ἀγνοῇ τὴν διαπραττομένην σύλησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν,

τόσῳ λυπηροτέραν καθ' ὅσον τὰ ἐκπεμπόμενα ἀντικείμενα οὐδὲ καὶ εἰς μουσεῖον κατατίθενται ὥστε εἰς πλουτισμὸν τῆς ἐπιστήμης νὰ χρησιμεύσωσιν, ἀλλ' εἰς ἰδιώτας διανεμόμενα μὴ ἐνορῶντας τὴν ἀξίαν αὐτῶν, θέλουσιν ἀπολεσθῇ ἀνεπιστρεπτεῖ. Τὸν παρεκίνησα δὲ ν' ἀναφέρῃ ἀμέσως τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ὑπουργόν, ἵνα γίνωσιν αἱ ἀναγκαῖαι παραστάσεις, καὶ ἂν αὐταὶ ἀποτύχωσιν ὅτι τῷ ἔμμενεν ἡ τελευταία καταφυγὴ τῶν ἀσθενῶν ἢ διαμαρτύρησις.

Ἀλλὰ μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἤκουσα περὶ νέων πάλιν εὐρέσεων, καὶ ἔσπευσα αὐθις εἰς Πειραιᾶ. Τότε ὅμως, ἀπόντος τοῦ συνταγματάρχου K. Vassoigne, μ' ὑπεδέχθη ἀξιωματικός τις ἐπὶ τοῦ λογιστικοῦ, ὅστις ἐπὶ τῇ παρακλήσει μου τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ ἐκ δευτέρου ὅσα εἶχον ἰδεῖ πρό τινων ἡμερῶν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνα εἶχον ἤδη πάντα πεμφθῇ εἰς Γαλλίαν διὰ τοῦ τελευταίου ἀτμοκινήτου, καὶ μοὶ ἔδειξε τὰ ἑκτοτε εὐρεθέντα, συνιστάμενα ἰδίως εἰς μέγιστα καὶ ὠραίως κατάγραφα κεράμινα ἀγγεῖα, μέλανα μετὰ γραφῶν ἐρυθρῶν, ἐπομένως εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν τῆς κεραμογραφίας ἀνήκοντα. Προσέτι δὲ μ' ἔφερεν εἰς ἀποθήκην τινὰ ὅπου εἶδον γλυφὰς καὶ κοσμήματα ἀρχιτεκτονικά, καὶ ἐν ἄλλοις τὰς διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀξίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν των λίαν ἀξιοθεάτους Καρυάτιδας τοῦ τάφου Πυθιονίκης τῆς φίλης Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅς οἱ Γάλλοι εὗρον, οὐχὶ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἀλλ' ἀνασκάψαντες τὸ κατὰ τὴν Ἱερὰν ὁδὸν ἄλλως γνωστὸν ἤδη μνημεῖον τῆς Πυθιονίκης.

Καὶ πάλιν λοιπόν, ἅμα ἀναβὰς εἰς Ἀθήνας, ἔσπευσα εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἵνα πληροφορηθῶ πῶς ἔμειναν ἀτελεσφόρητα τὰ διαβήματα τοῦ κ. Ὑπουργοῦ καὶ καταστήσω γνωστὸν ὅτι ἔπρεπε νὰ σπεύσῃ νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτὰ ἵνα σώσῃ τὴν Ἑλλάδα νέων συλλήψεων. Ἀλλὰ παρὰ τοῦ κ. Πιπτάκη ἔμαθον ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς ἠρνήθη ἀπ' ἀρχῆς νὰ ἐνεργήσῃ τι ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, φοβηθεὶς μὴ διεγείρῃ τὴν δυσἀρέσκειαν τῶν παντοδυνάμως κατεχόντων τὴν χώραν.

Ἡ δειλία αὕτη τῶν κυβερνώντων ἡμᾶς ἰσχυρῶς μ' ἐλύπησε,

καὶ ἐν ἀπογνώσει εἰς τὸν εἶκόν μου ἀποσυρθεῖς, περιωρίσθην αὖθις εἰς τὰ ἐπιβεβλημένα μοι καθήκοντα τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, τὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου καὶ τῆς συνεργασίας εἰς τὸν « Ἀνατολικὸν Θεατὴν ».

3.

Ὑπουργεῖον.

Μετὰ δύο δὲ περίπου ἐβδομάδας εἰργαζόμην ἐσπέραν τινά, τὴν τῆς 13 Φεβρουαρίου, εἰς τὸ γραφεῖόν μου μόνος, διότι ἡ Καρολίνα συνείθιζε κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ ἐπισκέπτηται καθ' ἐκάστην τὴν ἀδελφὴν της, Καν' Εἰδενστάμ, ὅτε ὁ ὑπηρέτης μοὶ ἀνήγγειλε φουστανελλοφόρον ζητοῦντα νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ. Εἰσελθὼν δ' αὗτος μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Κύριος πρωθυπουργὸς Βούλγαρης μὲ παρεκάλει νὰ μεταβῶ πρὸς αὐτόν, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν. Ἐνθυμούμενος ποσάκις ἄλλοτε ὁ ὑπουργὸς κ. Λόντος καὶ ἐν βαθείᾳ νυκτὶ καὶ ἐκ τῆς κλίνης μὲ μετεκάλει ἵνα τῷ μεταφράσω ἢ τῷ συντάξω ἔγγραφα εἰς ξένας γλώσσας, ἃς σχεδὸν ἠγνόει αὐτός, καὶ πεπεισμένος ὅτι περὶ ὁμοίας φιλολογικῆς ἀγγαρείας ἐπρόκειτο, ἔσπευσα πρὸς τὸν κ. Βούλγαρην, ὅστις μόνος ἐν μικρῷ δωματίῳ τοῦ ὑπουργείου, χρησιμεύοντι εἰς ἰδιαίτερόν του γραφεῖον, ἅμα ἰδὼν με, ἠγέρθη, ἦλθε πρὸς ἐμέ, καὶ δοὺς μοι τὴν χεῖρα μοὶ εἶπεν ὅτι χαίρει ἔχων νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ ὅτι μὴ δεχθέντος τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ εἰς αὐτὴν πρὸ μηνῶν διορισθέντος ἡμετέρου πρέσβεως ἐν Λονδίνῳ κ. Σ. Τρικούπη, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀπεφάσισε νὰ διορίσῃ ἐμὲ εἰς αὐτήν, μέχρις ἐκείνου προσωρινῶς διεπομένην ὑπὸ τοῦ κ. Ποτλῆ, ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, παραιτηθέντος τοῦ ὑπουργείου· καὶ ὅτι εὐτυχῇ λογίζεται ἑαυτὸν ἔχων νὰ συνεργασθῇ μετ' ἐμοῦ.

Ἡ εἰδησις αὕτη μοὶ ἐπανάφερεν εἰς τὴν μνήμην τὴν πρὸ πολ-